

ΕΘΝΙΚΟ
ΜΕΤΣΟΒΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
“Διοίκηση επιχειρήσεων” – ΑΘΗΝΣ ΜΒΑ

ΤΑ ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ευάγγελου Ε. Πλεύρη

Επιβλέπων:

Σπύρος Λιούκας, Καθηγητής ΟΠΑ

Αθήνα, Οκτώβριος 2003

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΟΠΑ) κ. **Σπύρο Λιούκα**, επιβλέποντα της μεταπτυχιακής αυτής εργασίας, για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου αναθέτοντάς μου το δύσκολο έργο αυτό, την πολύτιμη καθοδήγησή του, καθώς και τις σπουδαίες γνώσεις και εμπειρίες που αποκόμισα κατά τη διάρκεια της συνεργασίας μαζί του στα πλαίσια αυτής της εργασίας. Από τον χώρο του Οικονομικού Πανεπιστημίου ευχαριστίες οφείλονται επίσης στον λέκτορα κ. **Ιωάννη Σπανό** για τη υποστήριξή του και τον χρόνο που αφιέρωσε στο έργο αυτό.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται επίσης στην εταιρεία **KANTOR Σύμβουλοι επιχειρήσεων Α.Ε.** για τη σημαντική συμβολή της στην υλοποίηση του έργου αυτού. Χωρίς την υποστήριξη της εταιρείας, η παρούσα εργασία θα ήταν πρακτικά αδύνατο να πραγματοποιηθεί. Συγκεκριμένα, ευχαριστίες οφείλονται στον κ. **Κώστα Μητρόπουλο**, πρόεδρο του Δ.Σ. της εταιρείας για τη γενική εποπτεία και καθοδήγηση της εργασίας, στον κ. **Απόστολο Τσόλη**, για το αμείωτο ενδιαφέρον του και τις καθοριστικές του υποδείξεις σε ό,τι αφορούσε τη μεταπτυχιακή αυτή εργασία, καθώς και στον κ. **Γιάννη Τζανετή** για την υποστήριξη και τη βοήθειά του σε κρίσιμα σημεία των ποσοτικών αναλύσεων.

Τέλος, ευχαριστίες οφείλονται στο **World Economic Forum** και τον **Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ)**, συνεργαζόμενο ίδρυμα με το World Economic Forum στην Ελλάδα για θέματα που αφορούν τις εκθέσεις ανταγωνιστικότητας, και συγκεκριμένα στην κα. **Δώρα Αϊβάζογλου**, υπεύθυνη του Παρατηρητηρίου Ανταγωνιστικότητας στη χώρα μας, για τα πολύτιμα στοιχεία που μας παρείχε με προθυμία για τους σκοπούς της έρευνας.

Αθήνα, Οκτώβριος 2003

Ευάγγελος Ε. Πλεύρης

Εισαγωγικό σημείωμα

Οι αλλαγές των τελευταίων ετών όπως εκφράζονται από την εντατικοποίηση του παγκόσμιου εμπορίου, την απελευθέρωση των διεθνών αγορών, τη δημιουργία ενιαίων ζωνών οικονομικής δραστηριότητας με κοινούς κανόνες και την παγκοσμιοποίηση, διαμόρφωσαν ένα νέο τοπίο ανταγωνισμού για τα κράτη και τις επιχειρήσεις τους. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον, ο ανταγωνισμός είναι αμεσότερος, εντονότερος και δείχνει πλέον περισσότερο βασισμένος στις ικανότητες των επιχειρήσεων και στην ποιότητα του τοπικού ανταγωνισμού παρά στο μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον και τους χειρισμούς των κυβερνήσεων, οι οποίες καλούνται να διαμορφώσουν τις αναγκαίες συνθήκες για την ανάπτυξη, που δεν είναι όμως πλέον καθ' εαυτές και ικανές.

Η εργασία αυτή αφορά ακριβώς στη διερεύνηση της επιρροής του μικροοικονομικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της ανταγωνιστικότητας ενός έθνους και κατ' επέκταση στη διαμόρφωση του επιπέδου ευημερίας των πολιτών του, με έμφαση στην Ελληνική πραγματικότητα.

Τα αντικείμενα και οι υποθέσεις που θα διερευνηθούν παρουσιάζονται συνοπτικά παρακάτω:

A. Σε παγκόσμια κλίμακα

❶ Η ανταγωνιστικότητα ενός έθνους είναι πλέον **περισσότερο βασισμένη στις ικανότητες των επιχειρήσεων** που δρουν στη χώρα παρά στους μακροοικονομικούς χειρισμούς των κυβερνήσεων.

❷ Η ανταγωνιστικότητα και επάρκεια των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία χώρα **είναι εκείνη που οδηγεί** το μακροοικονομικό περιβάλλον να προσαρμοστεί βελτιούμενο και όχι το αντίθετο.

B. Ειδικά για την Ελλάδα

❸ Η αιτία για την υστέρηση σε ανταγωνιστικότητα της χώρας σήμερα είναι η μη επάρκεια του μικροοικονομικού περιβάλλοντος ανάπτυξης των επιχειρήσεων και όχι η μη επάρκεια σε μακροοικονομικές κυβερνητικές πολιτικές και παρεμβάσεις.

Τελικός σκοπός είναι να διαφανεί ότι σε μεγάλο ποσοστό η αιτία για την υστέρηση σε ανταγωνιστικότητα κάποιων χωρών, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, είναι η μη επάρκεια του μικροοικονομικού περιβάλλοντος ανάπτυξης των επιχειρήσεων και όχι η μη επάρκεια σε μακροοικονομικές κυβερνητικές πολιτικές και παρεμβάσεις.

Περιεχόμενα εργασίας

Ευχαριστίες.....	3
Εισαγωγικό σημείωμα	4
Περιεχόμενα εργασίας	5
Ευρετήριο διαγραμμάτων	9
Ευρετήριο πινάκων	11
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	14
1. Ανταγωνιστικότητα και παράγοντες ανταγωνιστικότητας.....	15
1.1 Η έννοια της ανταγωνιστικότητας	15
1.1.1 Ανταγωνιστικότητα επιχείρησης	17
1.1.2 Διαφορές στην ανταγωνιστικότητα έθνους - επιχείρησης	17
1.2 Οι θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές της παραγωγικότητας	18
1.3 Πηγές του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των εθνών	19
1.4 Στάδια της ανταγωνιστικής ανάπτυξης	22
1.4.1 1 ^ο στάδιο: Οικονομία καθοδηγούμενη από τους συντελεστές	23
1.4.2 2 ^ο στάδιο: Οικονομία καθοδηγούμενη από τις επενδύσεις.....	23
1.4.3 3 ^ο στάδιο: Οικονομία καθοδηγούμενη από την καινοτομία	24
1.4.4 Οι διαφορετικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα έθνη ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξής τους.....	25
1.5 Συμπλέγματα (clusters) και οικονομική ανάπτυξη	27
1.6 Η σχέση μεταξύ μακροοικονομικής και μικροοικονομικής πολιτικής.....	28
2. Μέτρηση της ανταγωνιστικότητας και κατατάξεις των χωρών	31
2.1 Το Πρόγραμμα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Program)	31
2.2 Οι δείκτες μέτρησης της Ανταγωνιστικότητας	32
2.2.1 Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI)	32
2.2.2 Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI)	34
2.3 Κατατάξεις ανταγωνιστικότητας των χωρών	36
2.3.1 Με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI).....	36
2.3.2 Με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI)	39
2.4 Ανταγωνιστικότητα και οικονομική ανάπτυξη των χωρών βάσει των μετρήσεων και κατατάξεων της Έκθεσης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας	42
2.4.1 Χώρες χαμηλού εισοδήματος	43
2.4.2 Χώρες μέσου εισοδήματος	44
2.4.3 Χώρες υψηλού εισοδήματος	45
2.5 Συνολικές τάσεις στον ανταγωνισμό της παγκόσμιας οικονομίας	45
3. Η ανταγωνιστικότητα στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	47
3.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή	47
3.2 Αξιολόγηση της προοπτικής υλοποίησης του στόχου της Λισσαβώνας – Benchmarking των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης	48
3.2.1 Δεδομένα και μεθοδολογία	48
3.2.2 Αποτελέσματα της αξιολόγησης	49
4. Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας.....	54
4.1 Γενικές επιδόσεις και κατατάξεις σύμφωνα με την Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2002-2003	54
4.2 Αξιοσημείωτα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της Ελλάδας σύμφωνα με την Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2002-2003.....	55

4.2.1	Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα	55
4.2.2	Ανταγωνιστικά μειονεκτήματα	56
4.3	Διαχρονική εξέλιξη της κατάταξης ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας	57
4.4	Σχολιασμός	59
5.	Υποθέσεις προς διερεύνηση	61
5.1	1 ^η υπόθεση: 'Ένα πολύ σημαντικό ποσοστό της απόκλισης στο κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ των χωρών διεθνώς σήμερα μπορεί να ερμηνευτεί με βάση τις διαφορές στην ανταγωνιστικότητα στο μικρό επίπεδο'	61
5.1.1	Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης	61
5.1.2	Αποτέλεσμα ελέγχου	61
5.1.3	Σχολιασμός	62
5.1.4	Ποιοτική ερμηνεία της θέσης των χωρών στο διάγραμμα	63
5.2	2 ^η υπόθεση: 'Η ανταγωνιστικότητα των χωρών σήμερα, όπως εκφράζεται από το κατά κεφαλή ΑΕΠ εξαρτάται περισσότερο από τα μικροοικονομικά θεμέλια ανάπτυξης, παρά από το μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον για ανάπτυξη'	68
5.2.1	Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης	68
5.2.2	Αποτέλεσμα ελέγχου	68
5.2.3	Σχολιασμός	70
5.3	3 ^η υπόθεση: 'Ο ρόλος των μικροοικονομικών θεμελίων ανάπτυξης σε σχέση με το μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον είναι κρισιμότερος για τις αναπτυσσόμενες χώρες, σε αντίθεση με τις αναπτυσσόμενες χώρες όπου ισχύει το αντίστροφο' ..	71
5.3.1	Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης	71
5.3.2	Αποτέλεσμα ελέγχου	71
5.3.3	Σχολιασμός	72
5.4	4 ^η υπόθεση: 'Η βελτίωση κατάταξης στον δείκτη MICI για τις αναπτυσσόμενες χώρες οδηγεί σε μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σχέση με τη βελτίωση στον Δείκτη GCI, ενώ στις αναπτυσσόμενες χώρες συμβαίνει το αντίστροφο' (Επέκταση της προηγούμενης υπόθεσης)	73
5.4.1	Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης	73
5.4.2	Αποτέλεσμα ελέγχου	73
5.4.3	Σχολιασμός	73
5.5	5 ^η υπόθεση: 'Στην Ελλάδα, το μικροοικονομικό επιχειρηματικό περιβάλλον είναι πιο προηγμένο σε σχέση με τις εταιρείες που λειτουργούν σε αυτό'	74
5.5.1	Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης	74
5.5.2	Αποτέλεσμα ελέγχου	74
5.5.3	Σχολιασμός	75
5.6	6 ^η υπόθεση: 'Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, έχει βελτιωθεί ιδιαίτερα το επιχειρηματικό περιβάλλον σε σχέση με τις εταιρείες που λειτουργούν σε αυτό' (Επέκταση της προηγούμενης υπόθεσης)	77
5.6.1	Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης	77
5.6.2	Αποτέλεσμα ελέγχου	77
5.6.3	Σχολιασμός	79
6.	Σύνοψη – Συμπεράσματα	80
7.	Βιβλιογραφία Α΄ Μέρους	83
7.1	Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και αρθρογραφία	83
7.2	Ιστοσελίδες στο διαδίκτυο	85
	ΜΕΡΟΣ Β΄: ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	86
8.	Ποσοτικά δεδομένα	87
8.1	Γενικά στοιχεία	87
8.1.1	Κατάταξη των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους	87
8.1.2	Κατάταξη των επιχειρήσεων σε κλάδους	88

8.2	Λογιστικά στοιχεία που περιέχονται στις βάσεις δεδομένων	89
8.2.1	Στοιχεία ενεργητικού.....	89
8.2.2	Στοιχεία παθητικού	90
8.2.3	Στοιχεία της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσεως	90
8.3	Παράμετροι των αναλύσεων.....	91
8.3.1	Αριθμητικές σχέσεις παραμέτρων	92
9.	Περιγραφική στατιστική.....	93
9.1	Μεθοδολογίες υπολογισμού κλαδικών μεγεθών.....	93
9.2	Κατανομή των επιχειρήσεων	94
9.2.1	Κατανομή σε υπερκλάδους	94
9.2.2	Κατανομή σε κλάδους	95
9.3	Πωλήσεις των επιχειρήσεων	96
9.3.1	Πωλήσεις ανά υπερκλάδο	96
9.3.2	Μέσος όρος πωλήσεων ανά υπερκλάδο	97
9.3.3	Πωλήσεις ανά κλάδο	99
9.3.4	Μέσος όρος πωλήσεων ανά κλάδο	101
9.4	Σύνολο ενεργητικού (Total Assets).....	102
9.4.1	Σύνολο ενεργητικού ανά υπερκλάδο	102
9.4.2	Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο.....	103
9.4.3	Σύνολο ενεργητικού ανά κλάδο	105
9.4.4	Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο.....	106
9.5	Απασχολούμενα κεφάλαια.....	107
9.5.1	Απασχολούμενα κεφάλαια ανά υπερκλάδο	107
9.5.2	Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	108
9.5.3	Απασχολούμενα κεφάλαια ανά κλάδο	110
9.5.4	Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο.....	112
9.6	Μεγέθυνση πωλήσεων	113
9.6.1	Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά υπερκλάδο.....	113
9.6.2	Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά κλάδο.....	113
9.7	Μεγέθυνση Συνόλου ενεργητικού	115
9.7.1	Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο.....	115
9.7.2	Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο.....	115
9.8	Απόδοση ενεργητικού (Return on Assets, ROA).....	117
9.8.1	Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο.....	117
9.8.2	Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο	117
9.8.3	Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο	118
9.8.4	Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο.....	119
9.8.5	Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο	120
9.8.6	Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο	121
9.9	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (Return on Equity, ROE)	122
9.9.1	Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	122
9.9.2	Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	122
9.9.3	Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	123
9.9.4	Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο	124
9.9.5	Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο.....	125
9.9.6	Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο.....	126
9.10	Απόδοση απασχολούμενων κεφαλαίων (Return on Total Capital Employed, ROTCE) 127	
9.10.1	Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	127
9.10.2	Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	127
9.10.3	Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο.....	128
9.10.4	Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο	129
9.11	Περιθώριο μικτού κέρδους	130
9.11.1	Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο.....	130

9.11.2	Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά κλάδο	131
9.12	Περιθώριο λειτουργικού κέρδους	132
9.12.1	Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο	132
9.12.2	Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά κλάδο	132
9.13	Περιθώριο καθαρού κέρδους	134
9.13.1	Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο	134
9.13.2	Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά κλάδο	134
9.14	Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών	136
9.14.1	Διάμεσος ανά υπερκλάδο	136
9.15	Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων (<i>Debt/(Equity+Debt)</i>)	137
9.15.1	Διάμεσος ανά υπερκλάδο	137
9.16	Γενική ρευστότητα	138
9.16.1	Διάμεσος ανά υπερκλάδο	138
9.17	Ειδική ρευστότητα	139
9.17.1	Διάμεσος ανά υπερκλάδο	139
10.	Benchmarking	140
10.1	Γενικά περί <i>Benchmarking</i>	140
10.2	Μεθοδολογία <i>Benchmarking</i>	141
10.3	Παράμετροι <i>Benchmarking</i>	141
10.3.1	Παράμετροι αποδοτικότητας (<i>Profitability</i>)	141
10.3.2	Παράμετροι μεγέθυνσης (<i>Growth over last 5 years</i>)	142
10.4	<i>Benchmarks</i>	142
10.4.1	<i>Benchmarks</i> αποδοτικότητας (<i>Profitability</i>)	143
10.4.2	<i>Benchmarks</i> μεγέθυνσης (<i>Growth over last 5 years</i>)	143
10.5	<i>Cluster Analysis</i> – Γενικά στοιχεία	143
10.6	Διαχρονική σύγκριση αποδοτικότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων για την περίοδο 1997-2002	144
10.6.1	Αποτελέσματα για το σύνολο των επιχειρήσεων	144
10.6.2	Αποτελέσματα ανά υπερκλάδο	145
10.7	Αποτελέσματα <i>Benchmarking</i> 2002	147
10.7.1	Κατανομή των επιχειρήσεων στα <i>Clusters</i>	148
10.7.2	Κατανομή των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους και <i>Clusters</i>	148
10.7.3	Συσχέτιση μεταξύ <i>Profitability</i> & <i>Growth Clusters</i>	149
10.7.4	Πωλήσεις και <i>Clusters</i>	152
10.7.5	Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών (<i>Ebitda / Interest</i>) και <i>Clusters</i>	152
10.7.6	Διάρθρωση κεφαλαίων (Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων) και <i>Clusters</i>	153
10.7.7	Γενική ρευστότητα και <i>Clusters</i>	153
10.7.8	Άμεση ρευστότητα και <i>Clusters</i>	154
10.7.9	Εισηγμένη εταιρεία στο Χ.Α.Α και <i>Clusters</i>	155
11.	Συμπεράσματα πάνω στις ποσοτικές αναλύσεις	156
12.	Βιβλιογραφία Β΄ Μέρους	158
12.1	Ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία	158
12.2	Ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο	159

Ευρετήριο διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1. Πλευρές της επιχειρηματικής επιτυχίας (Πηγή: <i>M. Porter</i>).....	17
Διάγραμμα 2. Παράγοντες που καθορίζουν την παραγωγικότητα και τη μεγέθυνση της παραγωγικότητας (Πηγή: <i>M. Porter</i>)	19
Διάγραμμα 3. Επιχειρηματική Γνώση & Εμπειρία και οικονομική ανάπτυξη (Πηγή: <i>M. Porter</i>)	20
Διάγραμμα 4. Το μικροοικονομικό επιχειρηματικό περιβάλλον (<i>Διαμάντι</i>) (Πηγή: <i>M. Porter</i>)....	22
Διάγραμμα 5. Τα τρία στάδια της οικονομικής ανάπτυξης (Πηγή: <i>M. Porter, 1990</i>).....	23
Διάγραμμα 6. Οι δύο δείκτες μέτρησης της ανταγωνιστικότητας (Πηγή: <i>World Economic Forum</i>).....	32
Διάγραμμα 7. Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και οι 3 επιμέρους δείκτες του (Πηγή: <i>World Economic Forum</i>).....	33
Διάγραμμα 8. Υπο-δείκτες των επιμέρους δεικτών που εκφράζουν τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (Πηγή: <i>World Economic Forum</i>)	34
Διάγραμμα 9. Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας και οι 2 επιμέρους δείκτες του (Πηγή: <i>World Economic Forum</i>)	35
Διάγραμμα 10. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Αυστρίας.....	49
Διάγραμμα 11. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας του Βελγίου	49
Διάγραμμα 12. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Δανίας.....	49
Διάγραμμα 13. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Φινλανδίας.....	49
Διάγραμμα 14. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Γαλλίας	50
Διάγραμμα 15. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Γερμανίας	50
Διάγραμμα 16. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας	50
Διάγραμμα 17. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ιρλανδίας	50
Διάγραμμα 18. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ιταλίας.....	50
Διάγραμμα 19. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ολλανδίας.....	50
Διάγραμμα 20. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Πορτογαλίας	51
Διάγραμμα 21. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ισπανίας	51
Διάγραμμα 22. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Σουηδίας.....	51
Διάγραμμα 23. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας του Ηνωμένου Βασιλείου	51
Διάγραμμα 24. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας μέσου όρου χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης..	51
Διάγραμμα 25. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας των Η.Π.Α.	51
Διάγραμμα 26. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας άλλων χωρών του ΟΟΣΑ	52
Διάγραμμα 27. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ελβετίας.....	52
Διάγραμμα 28. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (<i>GCI</i>).....	57
Διάγραμμα 29. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (<i>MICI</i>).....	58
Διάγραμμα 30. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον υπο-Δείκτη επιχειρησιακών διαδικασιών και στρατηγικής	58
Διάγραμμα 31. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον υπο-δείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος	58
Διάγραμμα 32. Σχέση του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ και γραμμή παλινδρόμησης	62
Διάγραμμα 33. Σχέση του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ για κάθε χώρα και γραμμή παλινδρόμησης	64
Διάγραμμα 34. Σχέση του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ για κάθε χώρα και γραμμή παλινδρόμησης (μεγέθυνση στην περιοχή της Ελλάδας).....	66
Διάγραμμα 35. Απεικόνιση της σχέσης $GDP \text{ per Capita} = f(GCI, MICI)$	69
Διάγραμμα 36. Τρισδιάστατη απεικόνιση της σχέσης $GDP \text{ per Capita} = f(GCI, MICI)$	70

Διάγραμμα 37. Συσχέτιση μεταξύ του υποδείκτη γνώσης και εμπειρίας των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής και του υποδείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.....	74
Διάγραμμα 38. Συσχέτιση μεταξύ του υποδείκτη γνώσης και εμπειρίας των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής και του υποδείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος (μεγέθυνση στην περιοχή της Ελλάδας)	76
Διάγραμμα 39. Κατανομή των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους.....	94
Διάγραμμα 40. Κατανομή των πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο.....	97
Διάγραμμα 41. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο	98
Διάγραμμα 42. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο (πλην του υπερκλάδου των Τηλεπικοινωνιών)	98
Διάγραμμα 43. Σύνολο ενεργητικού ανά υπερκλάδο	102
Διάγραμμα 44. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο	103
Διάγραμμα 45. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο (πλην του υπερκλάδου των Τηλεπικοινωνιών).....	104
Διάγραμμα 46. Απασχολούμενα κεφάλαια ανά υπερκλάδο	107
Διάγραμμα 47. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	108
Διάγραμμα 48. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο (πλην του υπερκλάδου των Τηλεπικοινωνιών)	109
Διάγραμμα 49. Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο	130
Διάγραμμα 50. Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο	132
Διάγραμμα 51. Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο	134
Διάγραμμα 52. Διάμεσος κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών ανά υπερκλάδο.....	136
Διάγραμμα 53. Διάμεσος ξένων προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	137
Διάγραμμα 54. Διάμεσος γενικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο	138
Διάγραμμα 55. Διάμεσος ειδικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο	139
Διάγραμμα 56. <i>Bubble chart</i> συσχέτισμού των <i>Profitability</i> και <i>Growth Clusters</i>	151

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1. Κατάταξη με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (<i>GCI</i>) και σύγκριση με το 2001	37
Πίνακας 2. Κατάταξη με βάση τους τρεις επιμέρους δείκτες του Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (<i>GCI</i>) για το 2002.....	38
Πίνακας 3. Κατάταξη με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (<i>MICI</i>) και κατά κεφαλή ΑΕΠ (2001) για κάθε χώρα.....	40
Πίνακας 4. Κατάταξη με βάση τους υπο-δείκτες του Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (<i>MICI</i>) για την περίοδο 1998-2002.....	41
Πίνακας 5. Κατατάξεις των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε κάθε μια από τις διαστάσεις της Λισσαβώνας.....	53
Πίνακας 6. Βασικοί οικονομικοί δείκτες της Ελλάδας και σχετικές κατατάξεις (Πηγή: <i>Global Competitiveness Report 2002-2003</i>).....	54
Πίνακας 7α,β. Κατατάξεις Δεικτών Ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας μεταξύ 80 χωρών (Πηγή: <i>Global Competitiveness Report 2002-2003</i>)	55
Πίνακας 8. Εμπορική απόδοση της Ελλάδας στους κύριους τομείς εξαγωγών της (Πηγή: <i>International Trade Centre UNCTAD/WTO</i>).....	55
Πίνακας 9α,β,γ. Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας (Πηγή: <i>Global Competitiveness Report 2002-2003</i>)	56
Πίνακας 10α,β,γ. Ανταγωνιστικά μειονεκτήματα της Ελλάδας (Πηγή: <i>Global Competitiveness Report 2002-2003</i>)	57
Πίνακας 11α,β,γ. Αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ	62
Πίνακας 12. Κατάταξη των χωρών με βάση τη σχέση μεταξύ κατά κεφαλή ΑΕΠ και της Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας (Δείκτης <i>MICI</i>).....	65
Πίνακας 13α,β,γ. Αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένες μεταβλητές τους δείκτες <i>MICI</i> και <i>GCI</i> και ανεξάρτητη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ	69
Πίνακας 14α,β,γ. Αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένες μεταβλητές τους δείκτες <i>MICI</i> και <i>GCI</i> και ανεξάρτητη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ για δύο υπο-ομάδες χωρών	72
Πίνακας 15. Υπολογισμός της παραμέτρου ελέγχου <i>F</i> για κάθε χώρα για την περίοδο 1998-2002	78
Πίνακας 16. Χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις στην παράμετρο ελέγχου <i>F</i>	79
Πίνακας 17. Αριθμός επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στις Databases για κάθε έτος	87
Πίνακας 18. Υπερκλάδοι επιχειρήσεων	87
Πίνακας 19. Κλάδοι και αντιστοίχησή τους με τους υπερκλάδους.....	88
Πίνακας 20. Στοιχεία του ενεργητικού που περιλαμβάνονται στις βάσεις δεδομένων.....	89
Πίνακας 21. Αριθμητικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του ενεργητικού	89
Πίνακας 22. Στοιχεία του παθητικού που περιλαμβάνονται στις βάσεις δεδομένων	90
Πίνακας 23. Αριθμητικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του παθητικού.....	90
Πίνακας 24. Στοιχεία της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσεως που περιλαμβάνονται στις βάσεις δεδομένων	90
Πίνακας 25. Αριθμητικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσεως	91
Πίνακας 26. Παράμετροι που θα χρησιμοποιηθούν για τις ανάγκες των αναλύσεων	91
Πίνακας 27α,β,γ,δ. Αριθμητικές σχέσεις των παραμέτρων.....	92
Πίνακας 28. Κατανομή των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους.....	94
Πίνακας 29. Κατανομή των επιχειρήσεων σε κλάδους.....	95
Πίνακας 30. Κατανομή των πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο.....	96
Πίνακας 31. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο	97
Πίνακας 32. Κατανομή των πωλήσεων των επιχειρήσεων σε κλάδους (αθροιστικά).....	99

Πίνακας 33. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά κλάδο	101
Πίνακας 34. Κατανομή του συνόλου ενεργητικού των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους (αθροιστικά).....	102
Πίνακας 35. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο	103
Πίνακας 36. Κατανομή του συνόλου του ενεργητικού των επιχειρήσεων σε κλάδους (αθροιστικά).....	105
Πίνακας 37. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο	106
Πίνακας 38. Κατανομή των απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους (αθροιστικά).....	107
Πίνακας 39. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	108
Πίνακας 40. Απασχολούμενα κεφάλαια των επιχειρήσεων ανά κλάδο	110
Πίνακας 41. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο	112
Πίνακας 42. Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά υπερκλάδο	113
Πίνακας 43. Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά κλάδο	114
Πίνακας 44. Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο	115
Πίνακας 45. Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο	116
Πίνακας 46. Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο.....	117
Πίνακας 47. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο.....	117
Πίνακας 48. Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο	118
Πίνακας 49. Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο.....	119
Πίνακας 50. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο.....	120
Πίνακας 51. Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο	121
Πίνακας 52. Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	122
Πίνακας 53. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	122
Πίνακας 54. Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	123
Πίνακας 55. Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο	124
Πίνακας 56. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο	125
Πίνακας 57. Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο.....	126
Πίνακας 58. Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο.....	127
Πίνακας 59. Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο	127
Πίνακας 60. Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο.....	128
Πίνακας 61. Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο	129
Πίνακας 62. Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο	130
Πίνακας 63. Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά κλάδο	131
Πίνακας 64. Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο	132
Πίνακας 65. Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά κλάδο	133
Πίνακας 66. Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο	134
Πίνακας 67. Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά κλάδο	135
Πίνακας 68. Διάμεσος κάλυψης χρηματοδοτικών δαπανών ανά υπερκλάδο.....	136
Πίνακας 69. Διάμεσος ξένων προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο....	137
Πίνακας 70. Διάμεσος γενικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο	138
Πίνακας 71. Διάμεσος ειδικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο	139
Πίνακας 72. Benchmarks αποδοτικότητας (<i>Profitability</i>)	143
Πίνακας 73. Benchmarks μεγέθυνσης (<i>Growth</i>).....	143
Πίνακας 74. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για το σύνολο των επιχειρήσεων ανά έτος	144
Πίνακας 75. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Ταχυδρομικές υπηρεσίες' ανά έτος	145
Πίνακας 76. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Μεταφορές' ανά έτος.....	145
Πίνακας 77. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Βιομηχανία' ανά έτος.....	145
Πίνακας 78. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Διαφημιστικές' ανά έτος.....	146
Πίνακας 79. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Εμπόριο' ανά έτος.....	146
Πίνακας 80. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Τουρισμός' ανά έτος.....	146
Πίνακας 81. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλάδο 'Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις' ανά έτος.....	146

Πίνακας 82. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλαδο 'Πληροφορική' ανά έτος	146
Πίνακας 83. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλαδο 'Τηλεπικοινωνίες' ανά έτος.....	147
Πίνακας 84. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλαδο 'Διάφορες υπηρεσίες' ανά έτος ..	147
Πίνακας 85. Αποτελέσματα <i>Cluster Analysis</i> για τον κλαδο 'Χρηματοοικονομικά' ανά έτος....	147
Πίνακας 86. Κατανομή επιχειρήσεων στα <i>Profitability Clusters</i>	148
Πίνακας 87. Κατανομή επιχειρήσεων στα <i>Growth Clusters</i>	148
Πίνακας 88. Κατανομή των επιχειρήσεων στα <i>Profitability Clusters</i> ανά υπερκλάδο.....	148
Πίνακας 89. Κατανομή των επιχειρήσεων στα <i>Growth Clusters</i> ανά υπερκλάδο.....	149
Πίνακας 90. Κατανομή των επιχειρήσεων του <i>Profitability Cluster A</i> στα <i>Growth Clusters</i>	149
Πίνακας 91. Κατανομή των επιχειρήσεων του <i>Growth Cluster A</i> στα <i>Profitability Clusters</i>	150
Πίνακας 92. Εταιρείες που ανήκουν στα <i>Clusters A</i> και για τις δύο οικογένειες παραμέτρων.	150
Πίνακας 93. Πωλήσεις στα <i>Profitability Clusters</i>	152
Πίνακας 94. Πωλήσεις στα <i>Growth Clusters</i>	152
Πίνακας 95. Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών στα <i>Profitability Clusters</i>	152
Πίνακας 96. Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών στα <i>Growth Clusters</i>	152
Πίνακας 97. Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων στα <i>Profitability Clusters</i>	153
Πίνακας 98. Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων στα <i>Growth Clusters</i>	153
Πίνακας 99. Γενική ρευστότητα στα <i>Profitability Clusters</i>	153
Πίνακας 100. Γενική ρευστότητα στα <i>Growth Clusters</i>	154
Πίνακας 101. Άμεση ρευστότητα στα <i>Profitability Clusters</i>	154
Πίνακας 102. Άμεση ρευστότητα στα <i>Growth Clusters</i>	154
Πίνακας 103. Ποσοστά εισηγμένων και μη εταιρειών στα <i>Profitability Clusters</i>	155
Πίνακας 104. Ποσοστά εισηγμένων και μη εταιρειών στα <i>Growth Clusters</i>	155

ΜΕΡΟΣ Α': ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο πρώτο μέρος της εργασίας (1^ο έως 7^ο κεφάλαιο) παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο αναπτύσσεται η συνολική επιχειρηματολογία. Τα πρώτα τέσσερα κεφάλαια εξετάζουν την έννοια της ανταγωνιστικότητας και τη μέτρησή της, με έμφαση στην Ελλάδα, στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζονται οι σχετικές υποθέσεις προς διερεύνηση, στο έκτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα συνολικά συμπεράσματα και στο έβδομο κεφάλαιο παρατίθεται η σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

Κεφάλαιο 1^ο

1. Ανταγωνιστικότητα και παράγοντες ανταγωνιστικότητας

1.1 Η έννοια της ανταγωνιστικότητας

Η **ανταγωνιστικότητα** των εθνικών οικονομιών είναι σήμερα εξέχουσας σημασίας για τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και έχει καταστεί βασική φροντίδα τόσο των προηγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών σε μια όλο και πιο ανοιχτή και ολοκληρωμένη παγκόσμια οικονομία. Παρά την αναγνωρισμένη και ευρεία αποδοχή της σημασίας της σήμερα, η ανταγωνιστικότητα παραμένει μία έννοια που δεν είναι απόλυτα κατανοητή, ενώ τυγχάνει συχνά αντικείμενο παρεξήγησης και παρερμηνειών.

Ο πιο διαισθητικός ορισμός της ανταγωνιστικότητας είναι ότι αποτελεί το μερίδιο μιας χώρας για τα προϊόντα της στις παγκόσμιες αγορές. Αυτός ο ορισμός καθιστά την ανταγωνιστικότητα ένα **παιχνίδι με άθροισμα μηδέν (Zero-sum game)**, αφού η ωφέλεια μιας χώρας προκύπτει αναγκαστικά εις βάρος άλλων χωρών. Αυτή η άποψη για την ανταγωνιστικότητα χρησιμοποιείται συχνά για να δικαιολογήσει την κυβερνητική παρέμβαση στις αγορές προς όφελος μιας χώρας (η επονομαζόμενη βιομηχανική πολιτική). Επίσης, η άποψη αυτή υποστηρίζει εν γένει κρατικές πολιτικές για τη διατήρηση των ημερομισθίων σε χαμηλό επίπεδο τοπικά και την υποτίμηση του νομίσματος της χώρας, και τα δύο εκ των οποίων στοχεύουν στην αύξηση των εξαγωγών. Συχνά λέγεται ακόμη ότι οι χαμηλότεροι μισθοί ή η υποτίμηση «καθιστούν μια χώρα πιο ανταγωνιστική». Οι επιχειρηματικοί ηγέτες από τη μεριά τους, έλκονται περισσότερο από την αυτή την άποψη σχετικά με το μερίδιο αγοράς καθώς οι πολιτικές αυτές φαίνεται να απευθύνονται στα άμεσα ανταγωνιστικά τους ενδιαφέροντα.

Ωστόσο, η παραπλανητική μεταφορά του απ' ευθείας ανταγωνισμού της αγοράς, είναι μια εξαιρετικά εσφαλμένη άποψη για την ανταγωνιστικότητα και η ανταπόκριση σε αυτόν τον ορισμό της ανταγωνιστικότητας λειτουργεί εις βάρος της εθνικής οικονομικής προόδου. Η ανάγκη για χαμηλά ημερομίσθια αποκαλύπτει στην ουσία μια έλλειψη ανταγωνιστικότητας και καταπιέζει την ευημερία των πολιτών. Η υποτίμηση μειώνει την τιμή των προϊόντων και υπηρεσιών στις παγκόσμιες αγορές, αυξάνοντας μεν το μερίδιο της χώρας σε αυτές, προκαλώντας δε όμως μια συλλογική μείωση των μισθών στη χώρα, αναγκάζοντας τον πολίτη να καταβάλλει περισσότερα για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία προέρχονται από το εξωτερικό. Επομένως, οι εξαγωγές που βασίζονται σε χαμηλούς μισθούς ή στο φθηνό νόμισμα, δεν μπορούν να υποστηρίξουν ελκυστικό βιοτικό επίπεδο.

Για να γίνει κατανοητή η πραγματική έννοια της ανταγωνιστικότητας, το σημείο εκκίνησης πρέπει να είναι οι πηγές της ευημερίας μιας χώρας. Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας προσδιορίζεται από την παραγωγικότητα της οικονομίας της, η οποία μετράται από την αξία των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται ανά μονάδα ανθρώπινων, φυσικών και κεφαλαιακών πόρων (εισροών) της χώρας. Η παραγωγικότητα εξαρτάται από την αξία προϊόντων και υπηρεσιών μιας χώρας, όπως μετρούνται από τις τιμές που μπορούν να οριστούν

στις ανοιχτές αγορές, και την αποτελεσματικότητα και επάρκεια με την οποία μπορούν να παραχθούν.

Συνεπώς, η πραγματική ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την παραγωγικότητα. Η παραγωγικότητα επιτρέπει σε μια χώρα να υποστηρίξει υψηλά ημερομίσθια, ισχυρό νόμισμα και ελκυστικές αποδόσεις κεφαλαίου – και μαζί με αυτά υψηλό βιοτικό επίπεδο. Στόχος επομένως είναι η παραγωγικότητα, όχι οι εξαγωγές αυτές καθ' εαυτές. Η εθνική παραγωγικότητα θα αυξηθεί μόνο εάν διευρυνθούν οι εξαγωγές των προϊόντων ή υπηρεσιών που μπορεί να παράγει αποτελεσματικά μια χώρα. Οι εγχώριες επιχειρήσεις καθώς και οι θυγατρικές ξένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία χώρα δεν δρουν μονομερώς ούτε θετικά ούτε αρνητικά στην εθνική της ανταγωνιστικότητα, καθώς εκείνο που έχει τελικά σημασία είναι η παραγωγικότητα των δραστηριοτήτων τους μέσα στη χώρα.

Η παραγωγικότητα των τοπικών βιομηχανιών επηρεάζει έντονα το κόστος ζωής και το κόστος της επιχειρηματικότητας, καθώς επίσης και το επίπεδο των ημερομισθίων. Συνεπώς, όσον αφορά το βιοτικό επίπεδο των πολιτών, καθοριστικό ρόλο παίζει η παραγωγικότητα του συνόλου της οικονομίας και όχι μόνο το εμπόριο.

Η παγκόσμια οικονομία επομένως δεν είναι ένα παιχνίδι με μηδενικό άθροισμα. Πολλές χώρες μπορούν να βελτιώσουν την ευημερία τους εάν μπορέσουν να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους. Επομένως, η μεγάλη πρόκληση στην οικονομική ανάπτυξη είναι η δημιουργία των συνθηκών για γρήγορη και αειφόρο ανάπτυξη της παραγωγικότητας.

1.1.1 Ανταγωνιστικότητα έθνους (κράτους)

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, “Η ανταγωνιστικότητα ενός έθνους (κράτους) ορίζεται ως ο βαθμός στον οποίο το εν λόγω κράτος υπό δίκαιες συνθήκες ελεύθερου εμπορίου μπορεί να παράξει προϊόντα τα οποία ικανοποιούν τις διεθνείς αγορές ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη διατήρηση και αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων των πολιτών του”.

Η ανταγωνιστικότητα καθορίζεται κατά βάση από την παραγωγικότητα με την οποία ένα έθνος χρησιμοποιεί τους διαθέσιμους πόρους, το ανθρώπινο δυναμικό, το κεφάλαιο και τους φυσικούς του πόρους. Η παραγωγικότητα καθορίζει το βιοτικό επίπεδο ενός έθνους ή μίας περιοχής (μισθοί, απόδοση κεφαλαίου, αποδοτικότητα φυσικών πόρων) και εξαρτάται τόσο από την αξία των παραγόμενων προϊόντων και των υπηρεσιών (μοναδικότητα, ποιότητα), όσο και από την επάρκεια με την οποία παράγονται.

Τα τρία κύρια σημεία του παραπάνω ορισμού είναι τα εξής:

1. Η ανταγωνιστικότητα ενός κράτους **δεν θα πρέπει να εξασφαλίζεται εις βάρος των εισοδημάτων των πολιτών του**. Για παράδειγμα, η διατήρηση χαμηλών μισθών ή οι νομισματικές υποτιμήσεις μειώνουν αφενός το κόστος των προϊόντων ενός κράτους καθιστώντας τα έτσι ελκυστικότερα στις διεθνείς αγορές, μειώνουν αφετέρου και τα εισοδήματα των εργαζομένων και επομένως δεν μπορούν να θεωρηθούν ως μέτρα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας.

2. Στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας, η ευημερία των πολιτών θα πρέπει να **διατηρείται σε βάθος χρόνου** και όχι παροδικά.

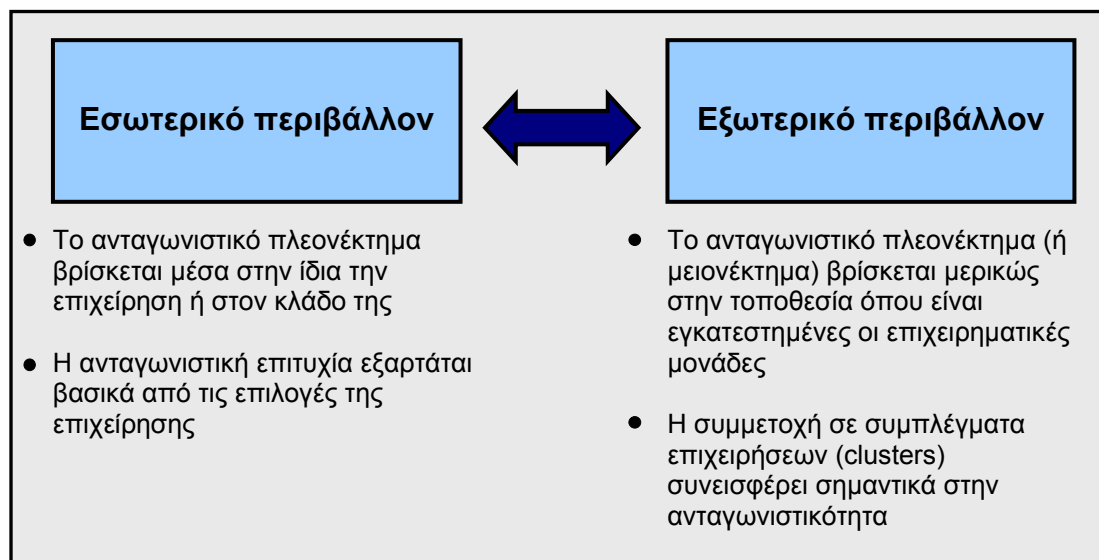
3. Η παραγωγικότητα ενός τόπου είναι εκείνη που καθορίζει τη στάση τόσο των εγχώριων επιχειρήσεων όσο και αυτών του εξωτερικού απέναντι στον τόπο αυτό. **Η προέλευση της ιδιοκτησίας είναι πλέον δευτερεύουσας σημασίας** για την ανταγωνιστικότητα και την εθνική ευημερία.

1.1.2 Ανταγωνιστικότητα επιχείρησης

Μία επιχείρηση θεωρείται ανταγωνιστική αν έχει τη δυνατότητα να παράγει προϊόντα και υπηρεσίες ανώτερης ποιότητας και χαμηλότερου κόστους σε σχέση με τους εγχώριους ή τους διεθνείς ανταγωνιστές της και να διατηρήσει σε βάθος χρόνου το πλεονέκτημα αυτό.

Η ανταγωνιστικότητα μίας επιχείρησης μεταφράζεται επομένως σε υψηλή κερδοφορία μακροπρόθεσμα και στη δυνατότητά της να αμείβει τους εργαζομένους της και να παρέχει υψηλές αποδόσεις στους μετόχους (ιδιοκτήτες) της.

Η ανταγωνιστικότητα μίας επιχείρησης εξαρτάται τόσο από εσωτερικούς παράγοντες που έχουν να κάνουν με την ίδια την επιχείρηση, όσο και από το ευρύτερο εξωτερικό της περιβάλλον.

Διάγραμμα 1. Πλευρές της επιχειρηματικής επιτυχίας (Πηγή: *M. Porter*)

1.1.3 Διαφορές στην ανταγωνιστικότητα έθνους - επιχείρησης

Αν και η ανταγωνιστικότητα ως έννοια χρησιμοποιείται διεθνώς τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο επιχείρησης, αυτές οι δύο όψεις της παρουσιάζουν εγγενείς διαφορές.

Οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται στο να παράγουν ποιοτικότερα προϊόντα και υπηρεσίες, με χαμηλότερο κόστος σε σχέση με τους εγχώριους ή τους διεθνείς ανταγωνιστές. Η ανταγωνιστικότητα μίας επιχείρησης διαφαίνεται τελικά στις επιχειρηματικές διαδικασίες της και τη στρατηγική της, ενώ αν δεν είναι σε θέση να έχει επαρκή κέρδη, θα οδηγηθεί αυτομάτως εκτός της αγοράς.

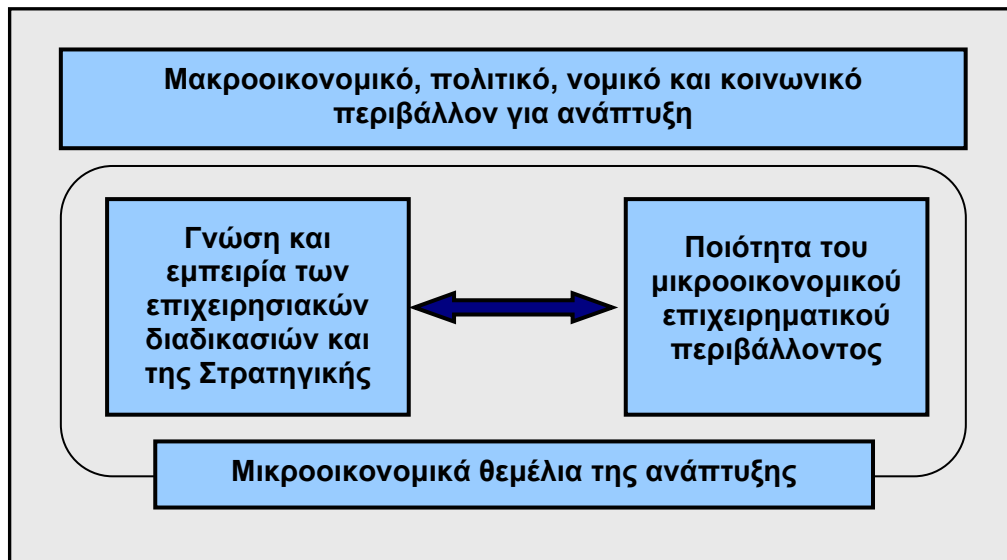
Από την άλλη, οι συναλλαγές και ο ανταγωνισμός μεταξύ των εθνών δεν έχει να κάνει με το κέρδος. Τα κράτη ανταγωνίζονται στο να προσφέρουν το καλύτερο δυνατό περιβάλλον,

ένα περιβάλλον πιο πρόσφορο και πιο παραγωγικό για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτά, εγγώριες είτε θυγατρικές ξένων εταιρειών. Κατ' επέκταση, η ανταγωνιστικότητα μίας χώρας εστιάζεται στην ικανότητά της να παρέχει στους πολίτες της υψηλά και αυξανόμενα βιοτικά επίπεδα στη μεσομακροχρόνια περίοδο.

1.2 Οι θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές της παραγωγικότητας

Μεγάλο μέρος των συζητήσεων για την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη εστιάστηκε κατά καιρούς στις μακροοικονομικές, πολιτικές, νομικές και κοινωνικές συνθήκες που υποστηρίζουν μια επιτυχημένη οικονομία. Είναι γνωστό ότι οι σωστές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές, ένα νομικό πλαίσιο εμπιστοσύνης και αποτελεσματικότητας, ένα σταθερό σύνολο δημοκρατικών θεσμών και η πρόοδος στις κοινωνικές συνθήκες συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην άνθηση μιας υγιούς οικονομίας. Ωστόσο, αυτές οι ευρύτερες προϋποθέσεις είναι απαραίτητες αλλά όχι ικανές συνθήκες, αφού παρέχουν την ευκαιρία δημιουργίας πλούτου χωρίς όμως να δημιουργούν πλούτο αυτές καθ' εαυτές. Ο πλούτος δημιουργείται στην πραγματικότητα στο μικροοικονομικό επίπεδο της οικονομίας – η ικανότητα των επιχειρήσεων να δημιουργούν πολύτιμα προϊόντα και υπηρεσίες χρησιμοποιώντας αποτελεσματικές μεθόδους – που έχει τις ρίζες του στη γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών στρατηγικών και διαδικασιών καθώς και στην ποιότητα του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος (Διάγραμμα 2) μέσα στο οποίο ανταγωνίζονται οι επιχειρήσεις. Εάν δεν υπάρχει κατάλληλη βελτίωση σε μικροοικονομικό επίπεδο, δεν πρόκειται να αποφέρουν καρπούς οι μακροοικονομικές, πολιτικές, νομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις.

Η μικροοικονομική προσέγγιση τονίζει επίσης το γεγονός ότι η βελτίωση στο ανταγωνιστικό δυναμικό δεν είναι μια απλή γραμμική διεργασία βάση της οποίας όλα τα κράτη πρέπει να παρουσιάζουν πρόοδο με ένα σταθερό σύνολο μεγεθών. Αντίθετα, η επιτυχημένη οικονομική ανάπτυξη απαιτεί από τα κράτη την ανάπτυξη της ικανότητας να ανταγωνίζονται με όλο και πιο περίπλοκους τρόπους προκειμένου να υποστηρίξουν ανώτερα επίπεδα μισθών και εθνικού εισοδήματος.

Διάγραμμα 2. Παράγοντες που καθορίζουν την παραγωγικότητα και τη μεγέθυνση της παραγωγικότητας (Πηγή: *M. Porter*)

Οι θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές της παραγωγικότητας στηρίζονται σε δύο αλληλένδετα πεδία:

1. Τη γνώση και την εμπειρία (Sophistication) με την οποία ανταγωνίζονται οι εγχώριες εταιρείες ή οι θυγατρικές ξένων επιχειρήσεων που δρουν μέσα στη χώρα, και
2. Την ποιότητα του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Η παραγωγικότητα των χωρών ορίζεται τελικά από την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων που δρουν σε αυτές. Μια οικονομία δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστική εάν οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε αυτή δεν είναι κι εκείνες ανταγωνιστικές, είτε αυτές είναι εγχώριες εταιρείες είτε θυγατρικές ξένων εταιριών. Για την ευημερία και την προκοπή ενός έθνους, δεν είναι τόσο σημαντικό σε ποιες βιομηχανίες δραστηριοποιείται και ανταγωνίζεται με τα υπόλοιπα, αλλά ο τρόπος με τον οποίο οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους μέσα σε αυτές τις βιομηχανίες.

Ωστόσο, η γνώση και η εμπειρία των εταιριών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ποιότητα του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι πιο έμπειρες εταιρικές στρατηγικές απαιτούν μεταξύ άλλων πολύ πιο καταρτισμένους ανθρώπους, καλύτερη πληροφόρηση, βελτιωμένη υποδομή, καλύτερους προμηθευτές, πιο προηγμένα ερευνητικά ιδρύματα και ισχυρότερη ανταγωνιστική πίεση.

1.3 Πηγές του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των εθνών

Για να επέλθει επιτυχής οικονομική ανάπτυξη, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε μια χώρα πρέπει να αναβαθμίζουν τους τρόπους με τους οποίους ανταγωνίζονται. Πρέπει να μετακινούνται από το ανταγωνισμό σε συγκριτικά πλεονεκτήματα (φθηνή εργασία ή φυσικοί πόροι) προς τον ανταγωνισμό στα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που προκύπτουν από

μοναδικά προϊόντα και διεργασίες και να καταφεύγουν από την άντληση ξένων καναλιών διανομής στη δημιουργία δικών τους διαύλων.

Στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζονται ορισμένες από τις μεταβολές στις επιχειρηματικές στρατηγικές και λειτουργικές πρακτικές που απαιτούνται για την πορεία προς την ανάπτυξη ανάλογα με το επίπεδο του εισοδήματος των χωρών.

Χώρες χαμηλού εισοδήματος	Χώρες μέσου εισοδήματος	Χώρες υψηλού εισοδήματος
- Ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω των φτηνών πόρων - Γνώση και εμπειρία των παραγωγικών διαδικασιών - Εύρος προσανατολισμού στον πελάτη - Εύρος του μάρκετινγκ - Εύρος των τοπικών πωλήσεων - Εξάρτηση από το επαγγελματικό μάντζμεντ	- Ευρεία παρουσία αλυσίδας αξίας - Έλεγχος της διεθνούς διανομής - Εύρος ύπαρξης εμπορικής ονομασίας - Έξοδα επιχείρησης σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) - Διάδοση της αδειοδότησης για χρήση ξένης τεχνολογίας - Εύρος της εκπαίδευσης προσωπικού	- Δυνατότητα καινοτομίας - Ευρύτητα διεθνών αγορών - Βαθμός του κινήτρου ανταμοιβής - Προθυμία για μεταβίβαση εξουσίας

Διάγραμμα 3. Επιχειρηματική Γνώση & Εμπειρία και οικονομική ανάπτυξη (Πηγή: *M. Porter*)

Τα δυνατά σημεία του ανταγωνισμού σε προηγούμενα στάδια της ανάπτυξης είναι πιθανό να μεταβληθούν σε αδυναμίες σε πιο προηγμένα επίπεδα ανάπτυξης στη συνέχεια. Η γρήγορη και υποδειγματική αντιγραφή της ξένης τεχνολογίας, για παράδειγμα, πρέπει να παραχωρήσει το πεδίο για εσωτερική ανάπτυξη τεχνολογίας και καινοτομίας προκειμένου να ανταγωνιστεί μια χώρα σε επίπεδο προηγμένης οικονομίας. Οι απαραίτητες αλλαγές βρίσκουν συνήθως αντίσταση στον εταιρικό τομέα γιατί οι προηγούμενες τακτικές υπήρξαν έως τότε προσοδοφόρες - και προδικάζεται ότι θα συνεχίσουν να είναι - και οι παλιές συνήθειες είναι βαθιά ριζωμένες.

Η μετακίνηση σε πιο πολύπλοκους τρόπους ανταγωνισμού εξαρτάται από τις παράλληλες αλλαγές στο μικροοικονομικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Το μικροοικονομικό επιχειρηματικό περιβάλλον μπορεί να γίνει κατανοητό σε σχέση με τέσσερα αλληλένδετα πεδία:

1. Την ποιότητα των συνθηκών των συντελεστών (πόρων).
2. Το περιβάλλον για την επιχειρηματική στρατηγική και τον ανταγωνισμό.
3. Την ποιότητα των τοπικών συνθηκών ζήτησης.
4. Την παρουσία των σχετικών και υποστηρικτικών βιομηχανιών.

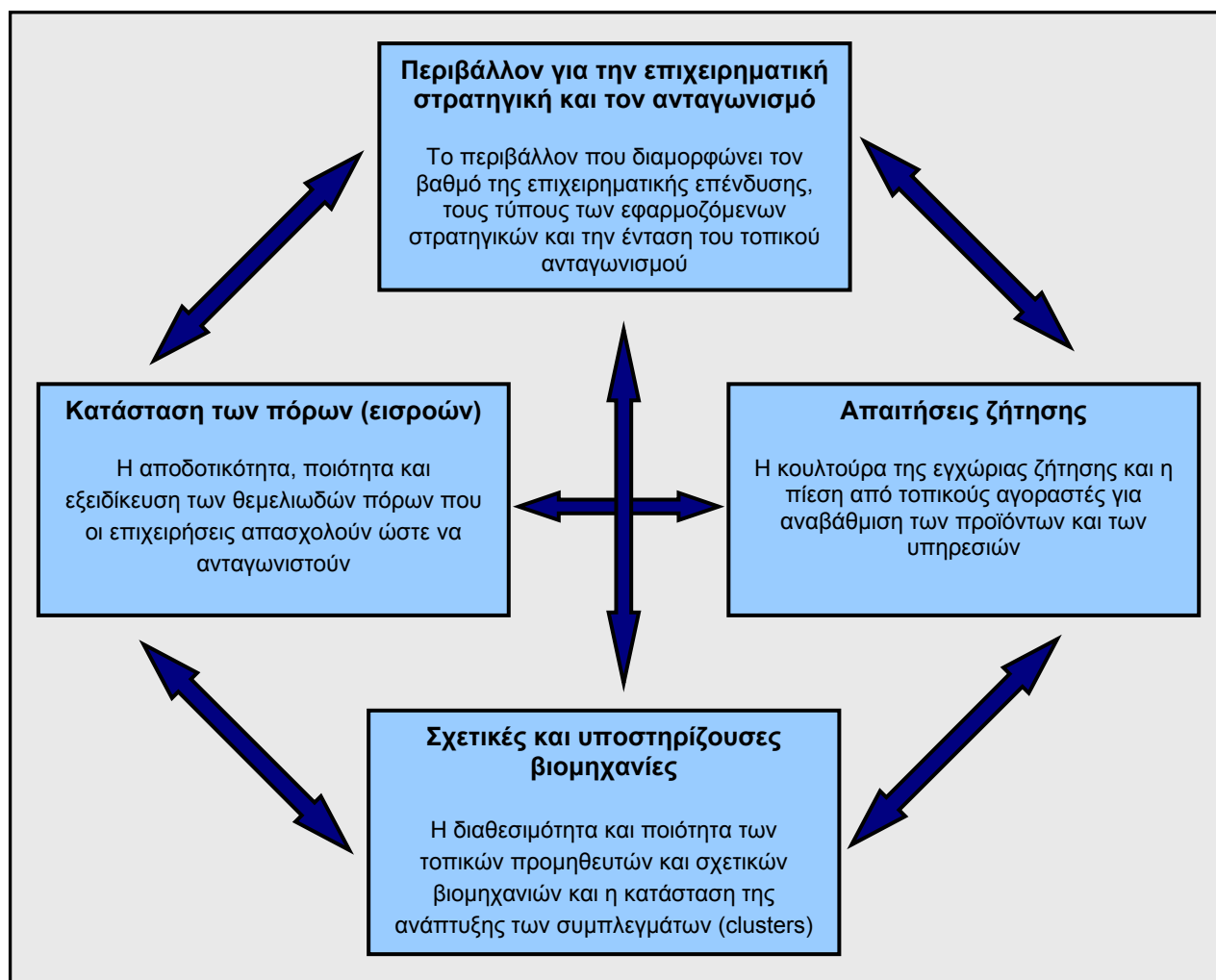
Λόγω της γραφικής τους αναπαράστασης (Διάγραμμα 4) και του γεγονότος ότι το κάθε ένα από τα τέσσερα στοιχεία εξαρτάται και επηρεάζεται από τα άλλα, τα πεδία αυτά ονομάζονται συλλογικά 'Διαμάντι'. Το κράτος παίζει αναπόφευκτα κάποιο ρόλο στην

οικονομική ανάπτυξη γιατί επηρεάζει σημαντικές απόψεις του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, διαμορφώνει τις συνθήκες των συντελεστών, μέσω των πολιτικών κατάρτισης και υποδομής. Η πολυπλοκότητα της οικιακής ζήτησης προέρχεται εν μέρει από ρυθμιστικά πρότυπα, τη νομοθεσία για την προστασία του καταναλωτή, τις πρακτικές προμήθειας του δημοσίου, τον βαθμό ελευθερίας στις εισαγωγές, κ.α.

Παρόμοιες επιρροές κρατικής πολιτικής υπάρχουν και στα τέσσερα τμήματα του διαμαντιού. Το κράτος παίζει συγκεκριμένους ρόλους στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος σε εθνικό, κρατικό και τοπικό επίπεδο. Η εθνική παραγωγικότητα μπορεί επίσης να ενισχυθεί μέσω συντονιστικών πολιτικών μεταξύ γειτονικών χωρών. Χρειάζεται μια κοινά αποδεκτή προσπάθεια για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος σε όλα αυτά τα κυβερνητικά επίπεδα.

Πέραν από την κυβέρνηση όμως, στην ανάπτυξη της οικονομίας παίζουν επίσης ρόλο πολλοί άλλοι εθνικοί και τοπικοί θεσμοί. Τα πανεπιστήμια, τα σχολεία, οι φορείς υποδομής, οι υπηρεσίες ορισμού προτύπων, και πολλοί άλλοι οργανισμοί συμβάλλουν με κάποιο τρόπο στη διαμόρφωση του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι θεσμοί αυτοί δεν πρέπει απλά να αναπτύσσουν και να βελτιώνουν τις δυνατότητές τους αλλά και να συνδέονται όλο και περισσότερο με την οικονομία και να επικοινωνούν καλύτερα με τον ιδιωτικό τομέα.

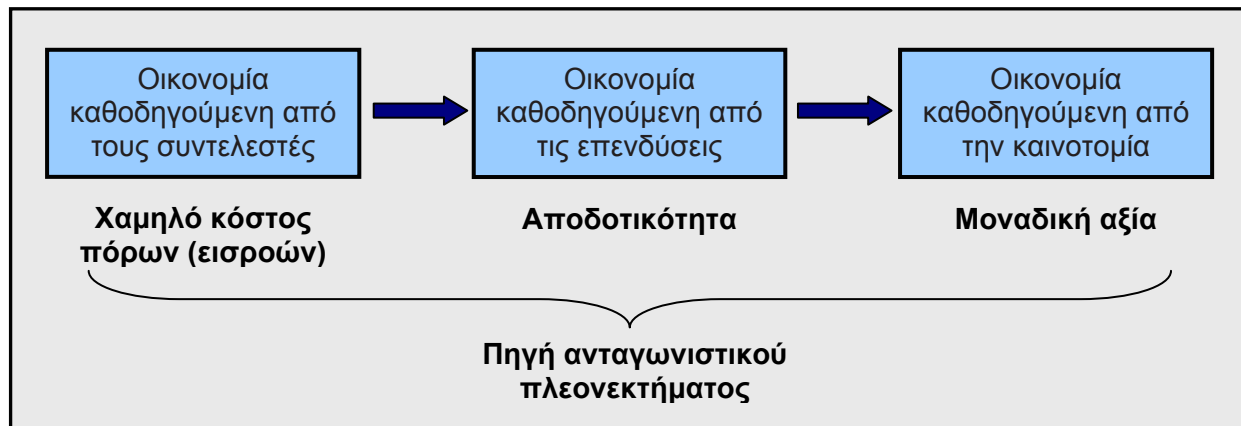
Ο ιδιωτικός τομέας από την άλλη, παίζει τον δικό του σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι επιχειρήσεις μπορούν μεμονωμένα να προβαίνουν σε ενέργειες όπως η δημιουργία σχολών, η προσέλκυση προμηθευτών ή ο ορισμός προτύπων που όχι μόνο θα ωφελήσουν τις ίδιες αλλά θα βελτιώσουν και το γενικότερο εθνικό περιβάλλον για τον ανταγωνισμό. Τα συλλογικά κλαδικά όργανα, όπως οι εμπορικές ενώσεις και τα εμπορικά επιμελητήρια, μπορούν επίσης να παίζουν σημαντικό ρόλο στη βελτίωση των υποδομών, με την παροχή κατάρτισης και το μάρκετινγκ εξαγωγών, τα οποία συχνά παραβλέπονται. Ο ιδιωτικός τομέας μπορεί επίσης να λάβει συλλογικά μέτρα για την ενίσχυση της ικανότητας μεμονωμένων επιχειρήσεων να βελτιώσουν τις πρακτικές λειτουργίας τους και τις στρατηγικές, όπως τα προγράμματα πιστοποίησης ποιότητας και τα κέντρα αρωγής βιομηχανίας.

Διάγραμμα 4. Το μικροοικονομικό επιχειρηματικό περιβάλλον (Διαμάντι) (Πηγή: M. Porter)

1.4 Στάδια της ανταγωνιστικής ανάπτυξης

Η επιτυχημένη οικονομική ανάπτυξη είναι μια διεργασία επιτυχούς αναβάθμισης, κατά την οποία το επιχειρηματικό περιβάλλον μιας χώρας εξελίσσεται ώστε να υποστηρίξει και να ενθαρρύνει όλο και πιο αναπτυγμένους και παραγωγικούς τρόπους ανταγωνισμού στις τοπικές εταιρείες και τις θυγατρικές ξένων εταιρειών που εδρεύουν στη χώρα. Τα έθνη ανάλογα με το τρέχον επίπεδο ανάπτυξης τους αντιμετωπίζουν σαφώς διαφορετικές προκλήσεις και προτεραιότητες (Διάγραμμα 5), και προσπαθούν να σημειώσουν πρόοδο όσον αφορά τα χαρακτηριστικά τους ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και τους τρόπους ανταγωνισμού. Καθώς μια οικονομία αναπτύσσεται, το ίδιο συμβαίνει και με τις βάσεις πάνω στις οποίες θα στηρίζει και θα αναπτύξει την παγκόσμια ανταγωνιστικότητά της.

Διάγραμμα 5. Τα τρία στάδια της οικονομικής ανάπτυξης (Πηγή: *M. Porter*, 1990)

1.4.1 1^ο στάδιο: Οικονομία καθοδηγούμενη από τους συντελεστές

Κατά το πρώτο στάδιο, στο οποίο η οικονομία καθοδηγείται από τους συντελεστές (*Factor-Driven*), οι βασικές συνθήκες των συντελεστών όπως το χαμηλό κόστος εργασίας και η πρόσβαση σε φυσικούς πόρους είναι οι κύριες πηγές του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και των εξαγωγών. Οι εταιρείες παράγουν εμπορεύματα ή σχετικά απλά προϊόντα που έχουν σχεδιαστεί σε άλλες, πιο προηγμένες χώρες. Η τεχνολογία αφομοιώνεται μέσω των εισαγωγών, των άμεσων ξένων επενδύσεων (*Foreign Direct Investment, FDI*) και των απομιμήσεων. Σε αυτό το στάδιο, οι εταιρείες ανταγωνίζονται σε επίπεδο τιμής και έλλειψης απ' ευθείας πρόσβασης στους καταναλωτές. Έχουν περιορισμένο ρόλο στην αλυσίδα προστιθέμενης αξίας, εστιάζόμενες στη συναρμολόγηση, στην εργοστασιακή κατασκευή και στην εξαγωγή πόρων.

Σε τέτοια χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης η κύρια μέριμνα των κυβερνήσεων είναι να παρέχουν συνολική πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα και επαρκείς ελεύθερες αγορές που θα επιτρέπουν την αποτελεσματική χρήση των πρωτογενών αγαθών και πλεονεκτημάτων, όπως του εργατικού δυναμικού, και να παρέχουν κίνητρα για ξένες επενδύσεις. Σε αυτή τη φάση οι χώρες παράγουν προϊόντα και αγαθά χαμηλού τεχνολογικού επιπέδου. Η τεχνολογία υιοθετείται από τις εισαγωγές, τις ξένες επενδύσεις και την αντιγραφή. Μια οικονομία στο στάδιο αυτό είναι εξαιρετικά ευαίσθητη στους παγκόσμιους οικονομικούς κύκλους, τις τάσεις των τιμών προϊόντων και αγαθών και τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις.

1.4.2 2^ο στάδιο: Οικονομία καθοδηγούμενη από τις επενδύσεις

Στο δεύτερο στάδιο, όπου η οικονομία καθοδηγείται από τις επενδύσεις (*Investment-Driven*), η αποτελεσματικότητα στην παραγωγή τυπικών προϊόντων και υπηρεσιών καθίσταται η κύρια πηγή του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Η μεγάλες επενδύσεις σε αποτελεσματική υποδομή, η φιλική προς τις επιχειρήσεις κυβερνητική διαχείριση και τα ισχυρά κίνητρα για τις επενδύσεις καθώς και η πρόσβαση σε κεφάλαια επιτρέπουν μεγάλες βελτιώσεις στην παραγωγικότητα. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παράγονται γίνονται πιο εξελιγμένα, ωστόσο αυτό επιτυγχάνεται κυρίως τιθασεύοντας και υιοθετώντας ξένες τεχνολογίες στην τοπική παραγωγή. Οι επιχειρήσεις συνήθως παράγουν ύστερα από συμβάσεις με ξένους Κατασκευαστές Πρωτότυπου Εξοπλισμού (*Original Equipment Manufacturer - OEM*), οι οποίοι

και διευθύνουν τον σχεδιασμό και το μάρκετινγκ. Η τεχνολογία αφομοιώνεται μέσω αδειών χρήσεως, κοινοπραξιών, άμεσων ξένων επενδύσεων και απομιμήσεων. Ωστόσο, τα κράτη που βρίσκονται σε αυτό το στάδιο ανάπτυξης όχι μόνο αφομοιώνουν τη ξένη τεχνολογία αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την ικανότητα να κάνουν βελτιώσεις σε αυτή και να την εξελίσσουν. Οι εταιρείες εξυπηρετούν ένα μίγμα πελατών του Κατασκευαστή Πρωτότυπου Εξοπλισμού καθώς και τους δικούς τους πελάτες, ενώ επεκτείνουν τις δυνατότητές τους περισσότερο στην αλυσίδα προστιθέμενης αξίας.

Μια οικονομία που οδηγείται από τις επενδύσεις επικεντρώνεται στη βιομηχανία και τις εξαγωγές εξωτερικής ανάθεσης υπηρεσιών. Η ικανότητα παραγωγής συνηθισμένων προϊόντων και παροχής υπηρεσιών αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας. Σε τέτοια επίπεδα ανάπτυξης, οι κύριες προτεραιότητες των κυβερνήσεων είναι η σταδιακή βελτίωση και η επένδυση σε φυσικές υποδομές, όπως πχ. λιμάνια, δρόμους, τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις όπως τελωνειακές επιβαρύνσεις, φορολογία, νομοθετικό πλαίσιο για τις επιχειρήσεις, για να επιτρέψουν στην οικονομία να ολοκληρωθεί και να εναρμονιστεί με την παγκόσμια αγορά και τις ιδιαιτερότητές της. Μια οικονομία στο στάδιο αυτό είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε οικονομικές κρίσεις από τη στιγμή που βασίζεται πολύ στην εισροή ξένων κεφαλαίων, καθώς και σε διακυμάνσεις στη ζήτηση προϊόντων συγκεκριμένων κλάδων.

1.4.3 3^ο στάδιο: Οικονομία καθοδηγούμενη από την καινοτομία

Στο τρίτο στάδιο, το στάδιο καθοδήγησης της καινοτομίας (*Innovation-Driven*), κύρια πηγή του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος καθίσταται η ικανότητα παραγωγής καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στο παγκόσμιο μέτωπο της τεχνολογίας χρησιμοποιώντας τις πιο προηγμένες μεθόδους. Το εθνικό επιχειρηματικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από δυνατά σημεία σε όλα τα πεδία καθώς και από την παρουσία προηγμένων συμπλεγμάτων (*Clusters*). Οι θεσμοί και τα κίνητρα που υποστηρίζουν την καινοτομία είναι πολύ αναπτυγμένα. Οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται με μοναδικές στρατηγικές που συχνά έχουν παγκόσμιο αντικείμενο. Δεν υπάρχουν βιομηχανίες ή κλάδοι χαμηλής τεχνολογίας, παρά μόνο επιχειρήσεις χαμηλής τεχνολογίας, καθώς η καινοτομία είναι δυνατό με τους κατάλληλους χειρισμούς να βρει πεδίο εφαρμογής σε κάθε πεδίο και αντικείμενο. Μια οικονομία που οδηγείται από την καινοτομία έχει υψηλό μερίδιο υπηρεσιών και αποδεικνύεται ανθεκτική στους εξωτερικούς κραδασμούς.

Η μετάβαση από οικονομία καθοδηγούμενη από τις επενδύσεις σε οικονομία καθοδηγούμενη από την καινοτομία είναι ίσως η πιο δύσκολη φάση οικονομικής μετάβασης. Απαιτεί μια δυναμική παρέμβαση από μέρους του κράτους μέσω δημόσιων ή και ιδιωτικών επενδύσεων σε Έρευνα και Ανάπτυξη και μέσω ανώτατης εκπαίδευσης και βελτιωμένων αγορών κεφαλαίου ώστε να διευκολυνθούν οι υψηλού επιπέδου καινοτομίες, καθώς και ρυθμιστικές παρεμβάσεις που να δίνουν το έναυσμα για επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας. Σε αυτό το στάδιο καινοτομίας οι επιχειρήσεις γίνονται λιγότερο ιεραρχικές, δίνοντας μεγαλύτερη εξουσιοδότηση, αυτονομία και πρωτοβουλία σε υπο-τμήματα μέσα στην ίδια την επιχείρηση. Οι αγοραστές, οι προμηθευτές και τα τμήματα συνδέονται συχνά μεταξύ

τους με ευέλικτα δίκτυα συμφωνιών και διεργασιών που διευκολύνουν την ανάπτυξη της καινοτομίας και τη γρήγορη εναλλαγή στον τομέα της εργασίας μέσα στην επιχείρηση. Οι επιχειρήσεις επενδύουν πολύ στη συνεχή εκπαίδευση και την αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού τους. Εμφανίζεται η εξειδίκευση των επιχειρήσεων και η δημιουργία κλάδων που χαρακτηρίζονται από διαχωρισμό εργασίας. Οι επιχειρήσεις σε αυτό το στάδιο ανταγωνίζονται με στρατηγικές που αποσκοπούν σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέτοια παραδείγματα έχουν παρατηρηθεί στις περιοχές υψηλής τεχνολογίας των Η.Π.Α., όπως τη *Silicon Valley* και το ερευνητικό τρίγωνο της Βόρειας Καρολίνα.

1.4.4 Οι διαφορετικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα έθνη ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξής τους

Ανεξάρτητα από το οικονομικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται μια χώρα, κάποιες βασικές ενέργειες είναι απαραίτητο να γίνουν και κάποιες προϋποθέσεις είναι απαραίτητο να τηρούνται: Η μακροοικονομική σταθερότητα, η παροχή βασικής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, το άνοιγμα της οικονομίας και μια πολιτική που να εξασφαλίζει ανταγωνιστικό νόμισμα για τη στήριξη των εξαγωγών, είναι εν γένει μέτρα που προάγουν την ανταγωνιστικότητα. Πέρα από αυτά όμως, **κάποιοι πρωταρχικοί παράγοντες που συνεισφέρουν ώστε μια οικονομία να καθίσταται ανταγωνιστική σε παγκόσμια κλίμακα, διαφέρουν ανάλογα με τη φάση της οικονομικής ανάπτυξης στην οποία βρίσκεται η εκάστοτε χώρα.** Η επιτυχής οικονομική ανάπτυξη είναι μια διαδικασία συνεχούς αναβάθμισης, στην οποία οι επιχειρήσεις και το περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται συνεργάζονται για να καλλιεργήσουν διαρκή εμπειρία και γνώση παραγωγής και ανταγωνισμού. Για τη σωστή μετάβαση από κάποια οικονομική κατάσταση σε μια άλλη, κάποια σημεία – κλειδιά του οικονομικού περιβάλλοντος πρέπει να αλλάξουν με τον κατάλληλο τρόπο και την κατάλληλη στιγμή.

Για οικονομίες χαμηλού εισοδήματος η κύρια πρόκληση είναι η σωστή εκμετάλλευση της γης, του εργατικού δυναμικού και των υπάρχοντων κεφαλαίων. Σε πιο ανεπτυγμένες χώρες η κύρια πρόκληση είναι η σύνδεση με διεθνή παραγωγικά συστήματα, έλκοντας επαρκείς ποσότητες και ροές άμεσων ξένων επενδύσεων. Φθάνοντας σε καταστάσεις υψηλού εισοδήματος, η βασική πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι χώρες είναι η αύξηση των δαπανών σε Έρευνα και Ανάπτυξη και η δημιουργία υψηλών ρυθμών καινοτομίας και εμπορικότητας νέων τεχνολογιών.

Πολλές αποτυχημένες προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια σημειώθηκαν σε χώρες οι οποίες απέτυχαν στη μετάβαση από το πρώτο στο δεύτερο ή από το δεύτερο στο τρίτο στάδιο. Η εναλλαγή από ένα στάδιο στο επόμενο απαιτεί πολλές φορές νέες οργανωτικές ρυθμίσεις των κυβερνήσεων, των αγορών και των επιχειρήσεων, γι' αυτό και δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι πολλές χώρες αποτυγχάνουν την κρίσιμη στιγμή της μετάβασης, ή ακόμα χειρότερα αδυνατούν να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα μίας τέτοιας μετάβασης. Σε όποιο στάδιο οικονομικής ανάπτυξης και αν βρίσκεται μια χώρα, για να επιτευχθεί η σωστή μετάβαση, είναι απαραίτητες οι αλλαγές σε μακροοικονομικό επίπεδο αλλά και στη δομή των μικροοικονομικών βάσεων των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, γίνεται σαφής ο λόγος για τον οποίο ορισμένες χώρες χαίρουν σημαντικής οικονομικής προόδου για ένα μακρύ χρονικό διάστημα, ενώ στη συνέχεια η εξέλιξή τους αδρανοποιείται. Όταν οι οικονομίες φθάσουν στα κρίσιμα σημεία μετάβασης, απαιτείται γενικός μετασχηματισμός πολλών απαραίτητων παραμέτρων προκειμένου να συνεχιστεί η ανάπτυξη. Για παράδειγμα, επιτυχημένες οικονομίες καθοδηγούμενες από τις επενδύσεις οφείλουν την επιτυχία τους στην επιτυχή συντήρηση των επενδύσεων όσον αφορά την υποδομή τους, στο γεγονός ότι αποτελούν Κατασκευαστές Πρωτότυπου Εξοπλισμού (*OEM*) για παγκόσμια χρήση και λόγω κυβερνητικών παρεμβάσεων στην οικονομία ώστε να στηρίξουν αυτά τα σημαντικά επίπεδα ευημερίας που έχουν επιτευχθεί.

Η άποψη της οικονομικής ανάπτυξης ως διαδοχική διεργασία οικοδόμησης αλληλεξαρτώμενων μικροοικονομικών δυνατοτήτων, μεταβολής των επιχειρηματικών στρατηγικών, βελτίωσης των κινήτρων και αύξησης του ανταγωνισμού φέρνει στην επιφάνεια σημαντικές παγίδες στην οικονομική πολιτική. Η επιρροή ενός μέρους του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στο σύστημα εξαρτάται από την κατάσταση των υπολοίπων μερών. Η έλλειψη βελτίωσης σε οποιοδήποτε σημαντικό πεδίο μπορεί να οδηγήσει τη μεγέθυνση της παραγωγικότητας σε στασιμότητα και να καθυστερήσει την ανάπτυξη ή ακόμα χειρότερα να υπονομεύσει ολόκληρη τη διεργασία της οικονομικής μεταρρύθμισης. Για παράδειγμα, όταν άρτια καταρτισμένοι απόφοιτοι πανεπιστημίων δεν μπορούν να βρουν απασχόληση που να αξιοποιεί και να αμείβει κατάλληλα τις δυνατότητές τους διότι οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να ανταγωνίζονται στη φθηνή εργασία, δημιουργείται μια αντίδραση κατά της επιχειρηματικότητας.

Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, καθίστανται σαφείς οι λόγοι για τους οποίους οι χώρες αντιμετωπίζουν τόσες δυσκολίες κατά τη μετάβαση σε ένα νέο στάδιο ανάπτυξης. Τα κρίσιμα σημεία καμπής απαιτούν γενική μεταμόρφωση πολλών αλληλεξαρτώμενων παραμέτρων του ανταγωνισμού. Λόγου χάρη, στην Ασία, επιτυχημένες οικονομίες στο στάδιο καθοδήγησης των Επενδύσεων, όπως η Ταϊβάν και η Σιγκαπούρη ανακάλυψαν ότι το να βασίζονται στην παραγωγή προϊόντων για Κατασκευαστές Πρωτότυπου Εξοπλισμού για πολυεθνικές, οι βαριές επενδύσεις σε υποδομές και η κυβερνητική καθοδήγηση προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της οικονομίας δεν ήταν αρκετά για να υποστηρίξουν υψηλότερα επίπεδα ευημερίας. Αντ' αυτού, τα σχετικά υψηλά επίπεδα των μισθών και το εγχώριο κόστος, τις κατέστησαν ευάλωτες στον ανταγωνισμό από χώρες με χαμηλότερους μισθούς, όπως η Κίνα.

Επομένως, η πρόκληση τόσο για την Ταϊβάν όσο και για τη Σιγκαπούρη είναι να μετακινηθούν σταδιακά προς μια οικονομία που καθοδηγείται από την καινοτομία και να αναπτύξουν βαθιά συμπλέγματα. Η διεργασία αυτή είναι όμως αργή, καθώς οι επιχειρήσεις οφείλουν να προχωρούν σε νέους τύπους στρατηγικών, οι προτεραιότητες επενδύσεων να αλλάζουν και πρέπει να εδραιωθούν νέοι θεσμοί. Παρά το γεγονός ότι η κυβερνητική πολιτική μπορεί να έχει συγκριτικά γρήγορα αποτελέσματα κατά το στάδιο καθοδήγησης των Επενδύσεων (5 έως 10 χρόνια), η μετακίνηση στο στάδιο καθοδήγησης της Καινοτομίας είναι μια αργή διαδικασία κατά την οποία η κυβέρνηση πρέπει να στηρίζεται περισσότερο στην πρωτοβουλία του ιδιωτικού τομέα.

1.5 Συμπλέγματα (*clusters*) και οικονομική ανάπτυξη

Ένα βελτιούμενο επιχειρηματικό περιβάλλον επιτρέπει το σχηματισμό συμπλεγμάτων (*clusters*). Τα **Συμπλέγματα** αποτελούν εγγύς γεωγραφικά ομάδες αλληλοσυνδεδεμένων επιχειρήσεων, προμηθευτών, φορέων παροχής υπηρεσιών και σχετικών ιδρυμάτων ενός συγκεκριμένου κλάδου, οι οποίες ενώνονται με κοινά χαρακτηριστικά και αλληλοσυμπληρώνονται. Τα συμπλέγματα, όπως στον κλάδο λογισμικού στην Ινδία ή στον κλάδο αυτοκινήτων υψηλής τεχνολογίας στη Γερμανία, συχνά συγκεντρώνονται σε μια συγκεκριμένη περιοχή μιας χώρας ή κάποιες φορές ακόμη και σε μια μόνο πόλη.

Τα συμπλέγματα δρουν ευεργετικά για την ανταγωνιστικότητα με τρεις γενικούς τρόπους:

Πρώτον, αυξάνοντας την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων και των βιομηχανιών που τα συνιστούν. Στο σύμπλεγμα Οινοποιίας στην Καλιφόρνια, για παράδειγμα, η τοπική παρουσία εξειδικευμένων προμηθευτών μηχανημάτων και πρώτων υλών επιτρέπει στα οινοποιεία να έχουν χαμηλότερο κόστος συναλλαγών και να μειώνουν το κόστος κεφαλαίου διατηρώντας τα αποθέματα εισερχόμενων υλικών σε χαμηλά επίπεδα. Ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των οινοποιείων, επομένως, προσφέρει κίνητρο για την κινητοποίηση αυτών των πλεονεκτημάτων και οδηγεί την παραγωγικότητα ώστε να επιτρέπεται στα οινοποιεία να υποστηρίξουν το υψηλό κόστος γης και εργατικού δυναμικού που υπάρχει στη Βόρεια Καλιφόρνια.

Δεύτερον, τα συμπλέγματα αυξάνουν τη δυναμικότητα για καινοτομία και συνεπώς για ανάπτυξη παραγωγικότητας. Οι ευκαιρίες για καινοτομία γίνονται συχνά πιο εύκολα αντιληπτές μέσα σε συμπλέγματα και τα πλεονεκτήματα, οι δεξιότητες και το κεφάλαιο είναι πιο εύκολα διαθέσιμα για την υποστήριξή τους. Για παράδειγμα, τα νέα πρωτότυπα που προκύπτουν από την Έρευνα και Ανάπτυξη μπορούν να δοκιμαστούν σε τεχνολογικά προηγμένους τοπικούς «πελάτες» της περιοχής του συμπλέγματος.

Τρίτον, τα συμπλέγματα διεγείρουν και επιτρέπουν τον σχηματισμό νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν την καινοτομία και επεκτείνουν το σύμπλεγμα. Για παράδειγμα, η τοπική παρουσία έμπειρων εργατών και η εύκολη πρόσβαση σε όλους τους απαραίτητους πόρους και υπηρεσίες μειώνει τους φραγμούς εισόδου για νέους επιχειρηματικούς «παίκτες». Όσον αφορά το προηγούμενο παράδειγμα των οινοποιείων στην Καλιφόρνια, η δημιουργία μιας νέας σειράς κρασιών ή η ίδρυση ενός νέου οινοποιείου στην περιοχή είναι πολύ ευκολότερη από ότι οπουδήποτε αλλού.

Οι εθνικές οικονομίες τείνουν να εξειδικεύονται σε συγκεκριμένα συμπλέγματα, τα οποία αντιπροσωπεύουν σημαντικό μερίδιο της παραγωγής και των εξαγωγών. Το σχήμα των συμπλεγμάτων ποικίλει ανάλογα με την κατάσταση της ανάπτυξης της οικονομίας.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες, τα συμπλέγματα είναι συνήθως αβαθή και υποανάπτυκτα. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων βασίζεται στα φθηνά εργατικά χέρια ή τους τοπικούς φυσικούς πόρους, υπάρχει εξάρτηση σε μεγάλο βαθμό από εισαγόμενο εξοπλισμό, μηχανήματα και τεχνολογία, ενώ απουσιάζει η εξειδικευμένη τοπική υποδομή και οι θεσμοί.

Καθώς εξελίσσονται οι οικονομίες, τα συμπλέγματα αναπτύσσονται και βαθαίνουν ώστε να συμπεριλάβουν προμηθευτές εξειδικευμένων πρώτων υλών, εξαρτημάτων, μηχανημάτων και υπηρεσιών, εξειδικευμένη υποδομή και ιδρύματα που παρέχουν ειδική κατάρτιση, εκπαίδευση, πληροφόρηση, έρευνα και τεχνική υποστήριξη. Τα πιο εξελιγμένα συμπλέγματα περιλαμβάνουν επίσης εμπορικές ενώσεις και άλλα συλλογικά όργανα του ιδιωτικού τομέα τα οποία υποστηρίζουν τα μέλη των συμπλεγμάτων αυτών.

Σπάνια υπάρχει ένα μόνο σύμπλεγμα σε έναν δεδομένο κλάδο στον κόσμο. Στις περισσότερες περιπτώσεις υπάρχει μια σειρά συμπλεγμάτων σε διαφορετικές τοποθεσίες με διαφορετικά επίπεδα πολυπλοκότητας και εξειδίκευσης. Μόνο ένας μικρός αριθμός συμπλεγμάτων τείνουν να αποτελούν πραγματικά κέντρα καινοτομίας, όπως η *Silicon Valley* και η Ιαπωνία στους ημιαγωγούς και αυτά τα συμπλέγματα έχουν την τάση να εξειδικεύονται σε συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς. Άλλες τοποθεσίες μπορεί να είναι βιομηχανικά κέντρα ή περιφερειακά κέντρα συναρμολόγησης και επισκευής. Οι εταιρείες που εδρεύουν στα πιο προηγμένα συμπλέγματα συχνά δημιουργούν ή ενισχύουν συμπλέγματα σε άλλες τοποθεσίες γιατί μπορούν έτσι να διανείμουν ορισμένες δραστηριότητες ώστε να μειώσουν τον κίνδυνο, να έχουν πρόσβαση σε πόρους ή να αναζητήσουν καλύτερη εξυπηρέτηση συγκεκριμένων περιφερειακών αγορών.

Η πρόκληση για μια οικονομία έγκειται στη μετακίνηση από μεμονωμένες εταιρείες σε μια σειρά συμπλεγμάτων και στην αναβάθμιση της τεχνολογικής υποδομής αυτών σε πιο προηγμένες δραστηριότητες.

1.6 Η σχέση μεταξύ μακροοικονομικής και μικροοικονομικής πολιτικής

Η ανάλυση των προηγούμενων παραγράφων καθιστά σαφείς τους λόγους για τους οποίους κρίνεται ανεπαρκής η εστίαση αποκλειστικά και μόνο στη μακροοικονομική πολιτική. Οι μακροοικονομικές πολιτικές που υποθάλπουν υψηλούς ρυθμούς επένδυσης κεφαλαίου, για παράδειγμα, δεν μεταφράζονται σε αυξημένη παραγωγικότητα εκτός κι αν οι μορφές επενδύσεων είναι κατάλληλες, ή εάν υπάρχουν κατάλληλες εταιρικές δεξιότητες και βιομηχανία υποστήριξης ώστε να καθίστανται αποτελεσματικές οι επενδύσεις και εάν οι ισχυρές ανταγωνιστικές πιέσεις και η ικανοποιητική εταιρική διακυβέρνηση παρέχει την απαιτούμενη πειθαρχία στην αγορά. Η σύνεση στα επίπεδα εξωτερικού χρέους εξαρτάται ακριβώς από τους τομείς στους οποίους επενδύονται τα ξένα κεφάλαια, σε συνδυασμό με τα θεμελιώδη μικροοικονομικά στοιχεία που περιβάλλουν την ανάπτυξη και διοίκηση. Η ρύθμιση του συνολικού ύψους του χρέους είναι λιγότερο σημαντικός παράγοντας, κατά διάφορους τρόπους, από ότι η βελτίωση των θεμελιωδών μικροοικονομικών αρχών. Τα υψηλά ποσοστά δημοσίων επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό μέσω της παρεχόμενης μόρφωσης υψηλού επιπέδου δεν πρόκειται να αποδώσουν εάν οι μικροοικονομικές συνθήκες μιας χώρας δεν δημιουργήσουν ζήτηση των σχετικών δεξιοτήτων εκ μέρους των επιχειρήσεων. Η ιδιωτικοποίηση δεν πρόκειται να ενισχύσει την ευημερία εάν οι εταιρείες δεν μπορέσουν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα και δεν πιεστούν από τον τοπικό ανταγωνισμό.

Οι εκτενείς νομισματικές και δημοσιονομικές πολιτικές και η απάλειψη των μεταβολών στις συναλλαγματικές και άλλες τιμές θα εξαλείψουν σε μεγάλο ποσοστό τα εμπόδια στην

παραγωγικότητα, ωστόσο οι θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές πρέπει να βρίσκονται στη θέση τους προκειμένου να αυξηθεί πραγματικά η παραγωγικότητα. Για να μεταφραστούν οι ορθές πολιτικές του μακροοικονομικού επιπέδου σε μια αυξανόμενη παραγωγική οικονομία, πρέπει να πραγματοποιηθούν παράλληλες μικροοικονομικές βελτιώσεις.

Τα αποτελέσματα των εμπορικών συμβάσεων και άλλων μέτρων για το άνοιγμα της αγοράς, που αποτελεί βασική εστίαση στην κατάρτιση της διεθνούς οικονομικής πολιτικής σήμερα, εξαρτώνται επίσης από τις μικροοικονομικές πολιτικές. Το άνοιγμα της αγοράς είναι οπωσδήποτε θετικός παράγοντας, αλλά τα οφέλη του σε σχέση με την ευημερία εξαρτώνται από τη μικροοικονομική πρόοδο. Εάν το τοπικό επιχειρηματικό περιβάλλον δεν καταστεί πιο αποτελεσματικό και οι τοπικές επιχειρήσεις δεν βελτιώσουν την παραγωγικότητα και την τεχνολογική τους υποδομή, το άνοιγμα της αγοράς θα ενισχύσει τις εισαγωγές αλλά η ανάπτυξη των εξαγωγών θα είναι μειωμένη. Η βελτίωση του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος είναι επίσης απαραίτητη προκειμένου να κερδίσει η χώρα το δικό της μερίδιο στις ξένες επενδύσεις, ακόμη κι αν ανοιχθεί ο κλάδος των επενδύσεων.

Στην Ασία, για παράδειγμα, οι αδυναμίες σε πεδία αυτού του είδους οδήγησαν οικονομίες που φαίνονταν να είναι ακλόνητες όσον αφορά τους μακροοικονομικούς δείκτες σε κατάρρευση. Παρά το γεγονός ότι οι μακροοικονομικές μεταρρυθμίσεις και το επιλεκτικό άνοιγμα των αγορών συναλλάγματος δημιούργησαν μια τεράστια εισροή ξένων κεφαλαίων, η απουσία μικροοικονομικών μεταρρυθμίσεων σε πεδία όπως η ανταγωνιστική πολιτική, η ρύθμιση της κεφαλαιαγοράς και η εταιρική διακυβέρνηση, ενθάρρυνε μια λανθασμένη κατανομή αυτών των κεφαλαίων σε μη παραγωγικές επενδύσεις όπως η αγορά ακινήτων, έργα υποδομής τροπαίων, και υπερβολική παραγωγική ικανότητα. Οι εισαγωγές παρουσίασαν ραγδαία αύξηση αλλά η έλλειψη βελτιώσεων στη θεμελιώδη ανταγωνιστικότητα οδήγησε σε εμπορικά ελλείμματα που δεν μπορούσαν να διατηρηθούν και στην αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων. Χωρίς μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις, επαναλαμβάνεται συνεχώς αυτό το πρότυπο ραγδαίας αύξησης και τελικά κατάρρευσης.

Η μεγαλύτερη εστίαση στις μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις θα αποδώσει άλλο ένα σημαντικό μερίδιο. Μολονότι οι μακροοικονομικές μεταρρυθμίσεις επιφέρουν σχεδόν αναπόφευκτα στερήσεις βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα μέσα από αυξήσεις των επιτοκίων και των τιμών, ενώ περικοπώνται οι δημόσιες δαπάνες, οι μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις μπορούν να αποφέρουν χειροπιαστά και ορατά οφέλη για τους πολίτες. Για παράδειγμα, η διάσπαση των τοπικών καρτέλ και μονοπωλίων μειώνει το κόστος των τροφίμων, της κατοικίας, του ηλεκτρικού ρεύματος, των τηλεπικοινωνιών και άλλων παραμέτρων του κόστους ζωής. Η κανονιστική μεταρρύθμιση μπορεί γρήγορα να εξομαλύνει τις ανεπάρκειες, να μειώσει τη μόλυνση, να ενισχύσει την ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών και να βελτιώσει τις μη ασφαλείς πρακτικές. Τα τολμηρά βήματα προς τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι ιδιαίτερα σημαντικά γιατί προσφέρουν την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή για τα παιδιά. Εάν οι πολίτες δουν ότι οι επιχειρήσεις προβαίνουν σε μεταρρυθμίσεις και ότι υποχρεώνονται να αντιμετωπίσουν σκληρές ανταγωνιστικές προκλήσεις, οι ίδιοι οι πολίτες θα είναι περισσότερο διατεθειμένοι να κάνουν προσωπικές θυσίες και είναι λιγότερο πιθανόν να πάρουν το μέρος ομάδων των οποίων τα συμφέροντα αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις. Έτσι θα

προαχθεί η πολιτική βούληση και η δημόσια υποστήριξη για την πραγματοποίηση πραγματικών οικονομικών αλλαγών.

Κεφάλαιο 2^ο

2. Μέτρηση της ανταγωνιστικότητας και κατατάξεις των χωρών

2.1 Το Πρόγραμμα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (*Global Competitiveness Program*)

Με έναρξη το 1979, το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο (*World Economic Forum*) με επικεφαλής τον καθηγητή *Klaus Schwab* άρχισε την υλοποίηση του Προγράμματος Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας, μελετώντας και καταγράφοντας τις παραμέτρους που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα και την ευημερία των διαφόρων χωρών. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει την ετήσια έκδοση της Έκθεσης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (*Global Competitiveness Report*), η οποία αποτελεί από τότε ένα πολύτιμο εργαλείο για τις κυβερνήσεις και τους επιχειρηματικούς ηγέτες ανά τον κόσμο. Σήμερα θεωρείται η πιο περιεκτική συλλογή στοιχείων ανταγωνιστικότητας παγκοσμίως με πολύ μεγάλο εύρος αποδοχής, αξιολογώντας ταυτόχρονα τις συγκριτικές δυνάμεις και τις αδυναμίες των σημαντικότερων οικονομιών του κόσμου.

Για την υλοποίηση του προγράμματος συνεργάζονται προσωπικότητες του ακαδημαϊκού χώρου από όλον τον κόσμο, μεταξύ των οποίων και ο καθηγητής *Michael Porter* του πανεπιστημίου του *Harvard*, ενώ έχει κινητοποιηθεί ένα παγκόσμιο δίκτυο συνεργαζόμενων ερευνητικών ιδρυμάτων, ένα για κάθε χώρα. Η φετινή έκθεση ανταγωνιστικότητας (2002-2003) καλύπτει 80 χώρες, 5 περισσότερες από ότι η έκδοση της προηγούμενης χρονιάς (2001-2002), ενώ αυτή του επόμενου χρόνου (2003-2004) αναμένεται να καλύψει περισσότερες από 90 χώρες συνολικά.

Για τη μέτρηση των παραγόντων που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των χωρών γίνεται χρήση τόσο υπαρκτών ποσοτικών δεδομένων (*hard data*) διαθέσιμων προς το κοινό, όσο και μη υπαρκτών δεδομένων (*soft data*) που αντλούνται μέσω κατάλληλης έρευνας και αξιολόγησης με ερωτηματολόγια (*Executive Opinion Survey*) τα οποία καλούνται να συμπληρώσουν κατά την κρίση τους επιχειρηματικοί ηγέτες από όλον τον κόσμο.

Ποσοτικές μετρήσεις χρησιμοποιούνται για παράδειγμα, για τους ρυθμούς ευρεσιτεχνίας, διείσδυσης στο Διαδίκτυο και την κινητή τηλεφωνία. Ωστόσο, για κάποιες από τις άλλες διαστάσεις που μετρώνται, δεν υπάρχουν αξιόπιστες πηγές υπαρκτών ποσοτικών δεδομένων, ιδιαίτερα για ένα τέτοιο πλήθος χωρών. Τα μη υπαρκτά δεδομένα από την έρευνα αυτή είναι επομένως αναπόφευκτα για την έκθεση ανταγωνιστικότητας. Τα ερωτήματα της αξιολόγησης έχουν στόχο να συλλάβουν την κατάσταση των συνθηκών που επικρατούν σε μια χώρα, με τρόπο που θα σημαίνει κάτι για όσους ανταποκρίθηκαν σε αυτή. Για παράδειγμα, τα αποθέματα ανθρώπινου κεφαλαίου εκτιμώνται με μια ερώτηση σχετική με την ποιότητα των δημόσιων σχολείων γιατί αυτό είναι κάτι που οι συμμετέχοντες μπορούν να συγκρίνουν πιο εύκολα από χώρα σε χώρα. Η ποιότητα των σχολείων αναμένεται να έχει υψηλό συσχετισμό με το απόθεμα βασικών δεξιοτήτων.

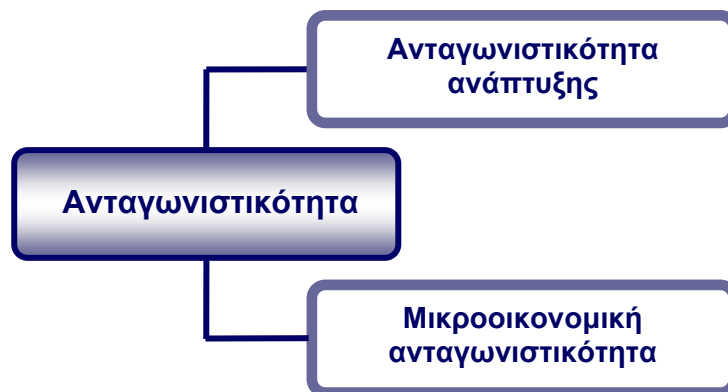
Η αξιολόγηση δεν προσφέρει μόνο πολλές μοναδικές μετρήσεις αλλά συλλαμβάνει και τις ενημερωμένες κρίσεις χιλιάδων πραγματικών συμμετεχόντων στις εξεταζόμενες οικονομίες.

Οι απαντήσεις της αξιολόγησης είναι σημαντικές, γιατί αντικατοπτρίζουν τις νοοτροπίες των ανθρώπων σε θέσεις λήψης αποφάσεων που καθορίζουν τελικά την οικονομική δραστηριότητα. Χρησιμοποιείται η μέση απάντηση των συμμετεχόντων στην αξιολόγηση σε κάθε χώρα ως ανεξάρτητη μεταβλητή, ενώ για να αποτιμηθεί η εγκυρότητα των απαντήσεων μέσα στις χώρες, διενεργούνται κατάλληλες στατιστικές αναλύσεις που αποδεικνύουν του λόγου το αληθές.

Στην έκθεση ανταγωνιστικότητας του 2002-2003 συμμετείχαν 4,735 ανώτατα στελέχη επιχειρήσεων από 80 χώρες, με την υποστήριξη των συνεργαζόμενων ιδρυμάτων του *World Economic Forum* σε κάθε χώρα (για την Ελλάδα, ο *Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών, ΣΕΒ*)

2.2 Οι δείκτες μέτρησης της Ανταγωνιστικότητας

Οι μεθοδολογίες μέτρησης της ανταγωνιστικότητας περιλαμβάνουν στοιχεία τόσο μακροοικονομικής πολιτικής όσο και στοιχεία που αποτυπώνουν την ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τις ικανότητες των επιχειρήσεων. Σε πλήρη αντιστοιχία με το Διάγραμμα 2 (Παράγοντες που καθορίζουν την παραγωγικότητα και τη μεγέθυνση της παραγωγικότητας), η ετήσια έκθεση ανταγωνιστικότητας κατατάσσει σήμερα τις χώρες ως προς την ανταγωνιστικότητά τους με χρήση δύο ξεχωριστών δεικτών, τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας:

Διάγραμμα 6. Οι δύο δείκτες μέτρησης της ανταγωνιστικότητας (Πηγή: *World Economic Forum*)

2.2.1 Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (*GCI*)

Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (*Growth Competitiveness Index, GCI*), αξιολογεί τα λειτουργούντα ιδρύματα και την οικονομική πολιτική της χώρας που είναι δυνατό να υποστηρίξουν υψηλά ποσοστά οικονομικής μεγέθυνσης **σε μεσο-μακροχρόνια βάση** (για τα επόμενα 5 με 8 χρόνια) και αντικατοπτρίζει την ικανότητα των οικονομιών να επιτύχουν **διατηρήσιμη ανάπτυξη** εξετάζοντας μακροοικονομικά, θεσμικά και τεχνολογικά κριτήρια.

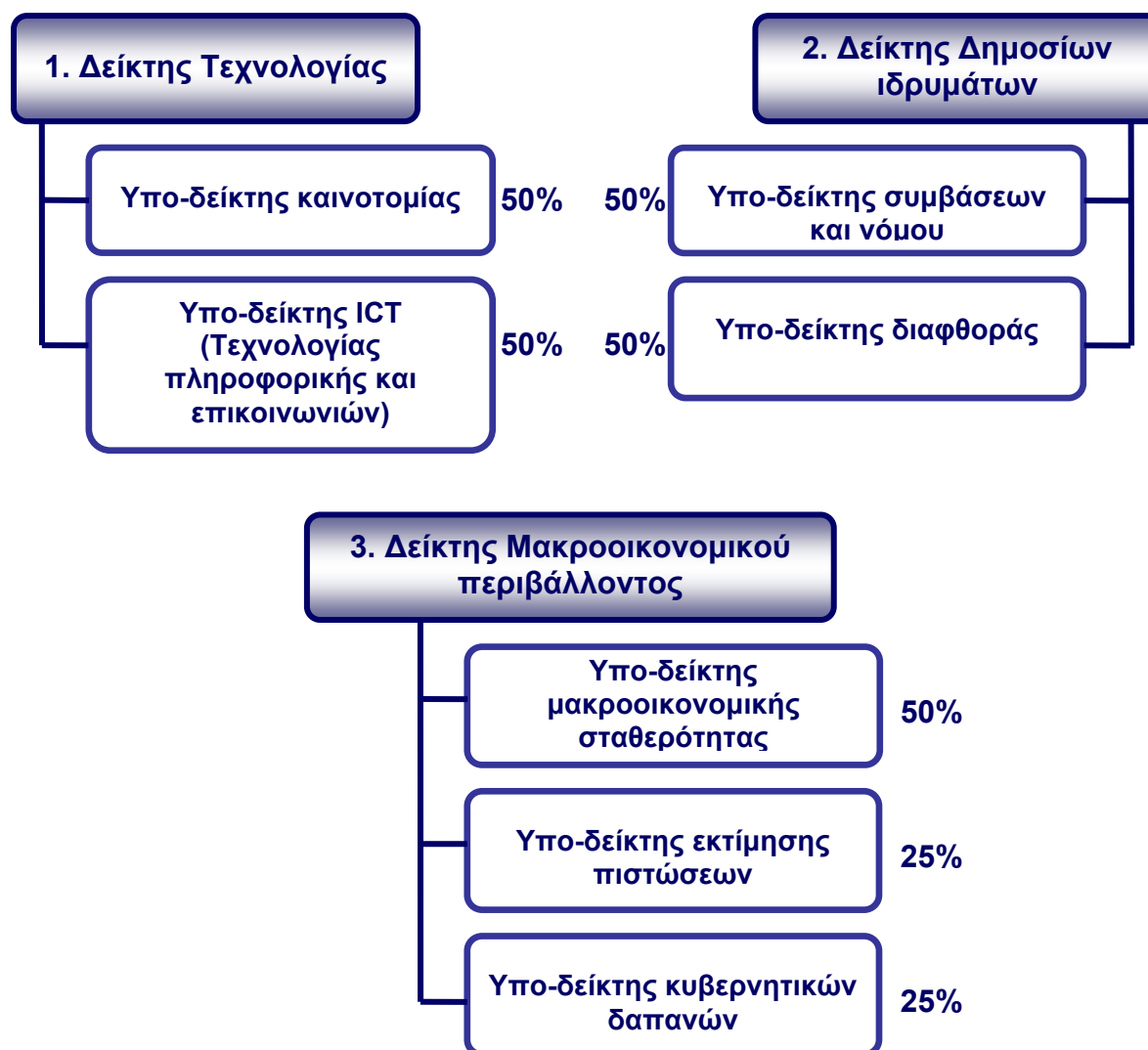
Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας εξετάζει τις πηγές ανάπτυξης του κατά κεφαλή ΑΕΠ, και εξαρτάται περισσότερο από το βαθμό επενδύσεων και άλλες μακροοικονομικές πολιτικές από ότι ο δείκτης μικροοικονομικής ευημερίας.

Ο Δείκτης *GCI* διαμορφώνεται από τρεις υπο-δείκτες, τον δείκτη τεχνολογίας (*Technology Index*), τον δείκτη δημοσίων ιδρυμάτων (*Public Institutions Index*) και τον δείκτη μακροοικονομικού περιβάλλοντος (*Macroeconomic Environment Index*).

Διάγραμμα 7. Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και οι 3 επιμέρους δείκτες του (Πηγή: *World Economic Forum*)

Η βαρύτητα των επιμέρους δεικτών στη διαμόρφωση του Δείκτη *GCI* για τις τεχνολογικά καινοτόμες χώρες είναι 50% για τον δείκτη τεχνολογίας, και από 25% για τους δύο άλλους δείκτες, ενώ όσον αφορά τις υπόλοιπες μη τεχνολογικά καινοτόμες χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας), η βαρύτητα των σχετικών υπο-δεικτών είναι από 1/3.

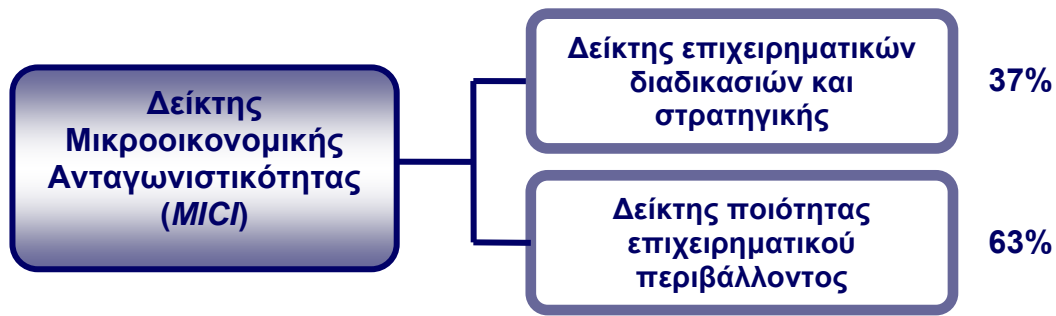

Διάγραμμα 8. Υπο-δείκτες των επιμέρους δεικτών που εκφράζουν τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (Πηγή: *World Economic Forum*)

2.2.2 Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (*MICI*)

Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (*Microeconomic Competitiveness Index, MICI*)¹ αξιολογεί το επιχειρηματικό περιβάλλον, τις δομές των αγορών και τις επιχειρήσεις και αντικατοπτρίζει το τρέχον επίπεδο της ευημερίας. Αποτελείται από δύο υπο-δείκτες, τον δείκτη επιχειρηματικών διαδικασιών και στρατηγικής και τον δείκτη ποιότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

¹ Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (*MICI*) εμφανίζεται στη βιβλιογραφία και ως Δείκτης Τρέχουσας Ανταγωνιστικότητας (*Current Competitiveness Index, CCI*), ονομασία που χρησιμοποίησε το *World Economic Forum* έως και την έκθεση ανταγωνιστικότητας του 2001-2002.

Διάγραμμα 9. Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας και οι 2 επιμέρους δείκτες του (Πηγή: *World Economic Forum*)

Για να εξερευνηθούν οι διαφορές στις πηγές ανταγωνιστικότητας μεταξύ χωρών που βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης, οι χώρες διαιρούνται σε τρεις ομάδες βάσει του κατά κεφαλή ΑΕΠ, προσαρμοσμένο για την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (*PPP-adjusted*). Με αυτόν τον τρόπο, προκύπτουν τελικά 31 χώρες χαμηλού εισοδήματος (κάτω από \$6,800), 26 μέσου εισοδήματος (μεταξύ \$6,800 και \$20,000), και 23 χώρες υψηλού εισοδήματος με κατά κεφαλή ΑΕΠ άνω των \$20,000.

Ο Μικροοικονομικός Δείκτης Ανταγωνιστικότητας παρέχει ένα θεμελιώδες πλαίσιο και μια πλούσια σε δεδομένα προσέγγιση για τη μέτρηση και ανάλυση της βασικής ανταγωνιστικότητας μεγάλου αριθμού χωρών σε ένα συγκριτικό πλαίσιο. Εξετάζει τις θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές της ευημερίας ενός κράτους, όπως αντικατοπτρίζονται από το επίπεδο του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Η εστίαση εντοπίζεται στον βαθμό στον οποίο η τρέχουσα ευημερία είναι αιεφόρος και στις συγκεκριμένες παραμέτρους που πρέπει να μεταβληθούν προκειμένου να επιτευχθούν υψηλότερα επίπεδα κατά κεφαλή ΑΕΠ στο μέλλον.

Όπως προειπώθηκε, για να εξαχθεί ο συνολικός Μικροοικονομικός Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (*MICI*), υπολογίζονται δύο υπο-δείκτες που μετρούν την ποιότητα του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τον βαθμό πολυπλοκότητας των επιχειρηματικών λειτουργιών και στρατηγικής. Επειδή πολλές από τις διαστάσεις της εταιρικής κουλτούρας και της ποιότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος τείνουν να κινούνται παράλληλα και ο συνολικός αριθμός των χωρών είναι σχετικά μικρός από στατιστικής άποψης, είναι δύσκολο να διακριθεί στατιστικά η επίδραση των επιμέρους μεταβλητών. Εν τέλει, ο Μικροοικονομικός Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (*MICI*) υπολογίζεται ως ο σταθμικός μέσος των δύο υπο-δεικτών, με τους σχετικούς σταθμικούς συντελεστές (βάρη) να καθορίζονται από τους συντελεστές μιας πολλαπλής παλινδρόμησης των δύο επιμέρους υπο-δεικτών στο κατά κεφαλή ΑΕΠ.

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ αποτελεί την πιο ακριβή παράμετρο ποσοτικής μέτρησης της εθνικής παραγωγικότητας και συνδέεται στενά σε βάθος χρόνου με το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας. Είναι η καλύτερη μεμονωμένη, συνοπτική μέτρηση της ανταγωνιστικότητας και είναι μια μεταβλητή διαθέσιμη για όλα τα κράτη. Παρά το γεγονός ότι αντικατοπτρίζει τα δομικά θεμελιώδη στοιχεία μεσο-μακροπρόθεσμα, επηρεάζεται επίσης από μια μεγάλη σειρά βραχυπρόθεσμων και ιδιόρρυθμων παραγόντων όπως οι φυσικές καταστροφές, οι μακροοικονομικοί κραδασμοί και απρόσμενες εξελίξεις σε συγκεκριμένους εξαγωγικούς κλάδους. Το ποσοστό της απόκλισης στο κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ όλων των χωρών που

μπορεί να ερμηνευτεί με τις θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές δίνει, όπως θα διαφανεί στη συνέχεια, ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον αποτέλεσμα.

2.3 Κατατάξεις ανταγωνιστικότητας των χωρών

2.3.1 Με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI)

Παρακάτω παρουσιάζονται οι πίνακες κατάταξης των χωρών με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και τους επιμέρους σχετικούς δείκτες. Τα στοιχεία κατάταξης (Πίνακας 2) αναφέρονται στις τελευταίες διαθέσιμες μετρήσεις, για το 2002.

Χώρα	2002 GCI Κατάταξη	2002 GCI Επίδοση	2002 GCI Κατάταξη *	2001 GCI Κατάταξη
Η.Π.Α.	1	5.93	1	2
Φινλανδία (1)	2	5.74	2	1
Ταϊβάν	3	5.50	3	7
Σιγκαπούρη	4	5.42	4	4
Σουηδία (2)	5	5.40	5	9
Ελβετία	6	5.36	6	15
Αυστραλία	7	5.36	7	5
Καναδάς	8	5.27	8	3
Νορβηγία	9	5.24	9	6
Δανία (3)	10	5.23	10	14
Ηνωμένο Βασίλειο (4)	11	5.17	11	12
Ισλανδία	12	5.16	12	16
Ιαπωνία	13	5.08	13	21
Γερμανία (5)	14	5.06	14	17
Ολλανδία (6)	15	5.03	15	8
Νέα Ζηλανδία	16	5.03	16	10
Χονγκ Κονγκ	17	4.93	17	13
Αυστρία (7)	18	4.93	18	18
Ισραήλ	19	4.93	19	24
Χιλή	20	4.89	20	27
Κορέα	21	4.89	21	23
Ισπανία (8)	22	4.88	22	22
Πορτογαλία (9)	23	4.87	23	25
Ιρλανδία (10)	24	4.86	24	11
Βέλγιο (11)	25	4.81	25	19
Εσθονία	26	4.73	26	29
Μαλαισία	27	4.70	27	30
Σλοβενία	28	4.64	28	31
Ουγγαρία	29	4.63	29	28
Γαλλία (12)	30	4.62	30	20
Ταϊλάνδη	31	4.52	31	33
Νότια Αφρική	32	4.47	32	34
Κίνα	33	4.37	33	39
Τυνησία	34	4.35	—	—
Μαυρίκιος	35	4.34	34	32
Λιθουανία	36	4.33	35	43
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	37	4.32	36	38
Ελλάδα (13)	38	4.32	37	36
Ιταλία (14)	39	4.31	38	26
Τσεχία	40	4.26	39	37
Μποτσουάνα	41	4.22	—	—
Ουρουγουάη	42	4.19	40	46
Κόστα Ρίκα	43	4.19	41	35
Λετονία	44	4.14	42	47
Μεξικό	45	4.11	43	42
Βραζιλία	46	4.09	44	44
Ιορδανία	47	4.07	45	45
Ινδία	48	4.03	46	57
Σλοβακία	49	4.02	47	40
Παναμάς	50	4.00	48	53
Πολωνία	51	3.98	49	41
Δομινικανή Δημοκρατία	52	3.96	50	50
Ναμίμπια	53	3.93	—	—
Περου	54	3.87	51	55
Μαρόκο	55	3.86	—	—
Κολομβία	56	3.86	52	65
Ελ Σαλβαδόρ	57	3.85	53	58
Κροατία	58	3.80	—	—
Σρι Λάνκα	59	3.80	54	61
Τζαμάικα	60	3.76	55	52
Φιλιππίνες	61	3.70	56	48
Βουλγαρία	62	3.68	57	59
Αργεντινή	63	3.66	58	49
Ρωσία	64	3.64	59	63
Βιετνάμ	65	3.63	60	60
Ρουμανία	66	3.59	61	56
Ινδονησία	67	3.36	62	64
Βενεζουέλα	68	3.35	63	62
Τουρκία	69	3.31	64	54
Γουατεμάλα	70	3.20	65	66
Νιγηρία	71	3.17	66	74
Παραγουάη	72	3.14	67	72
Ισημερινός	73	3.13	68	68
Μπαγκλαντές	74	3.12	69	71
Νικαράγουα	75	2.99	70	73
Ονδούρα	76	2.98	71	70
Ουκρανία	77	2.97	72	69
Βολιβία	78	2.96	73	67
Ζιμπάμπουε	79	2.80	74	75
Αιτή	80	2.47	—	—

* Κατάταξη μεταξύ των χωρών του 2001 (για λόγους σύγκρισης), με τη διαφορά της Αιγύπτου η οποία δεν συμμετείχε στους πίνακες κατάταξης του 2002

** Η ένδειξη εντός παρενθέσεως δείχνει τη σχετική κατάταξη μεταξύ των 14 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πίνακας 1. Κατάταξη με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI) και σύγκριση με το 2001

Τεχνολογικός Δείκτης			Δείκτης δημοσίων ιδρυμάτων			Δείκτης μακροοικ. περιβάλ.		
Χώρα	Κατάταξη - Επίδοση		Χώρα	Κατάταξη - Επίδοση		Χώρα	Κατάταξη - Επίδοση	
Ηνωμένες Πολιτείες	1	6.36	Φινλανδία (1)	1	6.60	Σιγκαπούρη	1	5.72
Ταϊβάν	2	5.87	Δανία (2)	2	6.50	Ηνωμένες Πολιτείες	2	5.26
Φινλανδία (1)	3	5.83	Ισλανδία	3	6.39	Χονγκ Κονγκ	3	5.10
Σουηδία (2)	4	5.77	Νέα Ζηλανδία	4	6.32	Αυστραλία	4	5.08
Ιαπωνία	5	5.34	Αυστραλία	5	6.23	Ελβετία	5	5.00
Ελβετία	6	5.19	Ηνωμένο Βασίλειο (3)	6	6.19	Ταϊβάν	6	5.00
Ισραήλ	7	5.16	Σιγκαπούρη	7	6.17	Νορβηγία	7	4.99
Καναδάς	8	5.13	Ελβετία	8	6.07	Κίνα	8	4.98
Αυστραλία	9	5.05	Καναδάς	9	6.00	Ιρλανδία (1)	9	4.88
Νορβηγία	10	5.03	Ολλανδία (4)	10	5.95	Κορέα	10	4.86
Δανία (3)	11	5.03	Αυστρία (5)	11	5.90	Ταϊλάνδη	11	4.85
Γερμανία (4)	12	4.94	Νορβηγία	12	5.89	Καναδάς	12	4.81
Πορτογαλία (5)	13	4.91	Χονγκ Κονγκ	13	5.88	Χιλή	13	4.71
Εσθονία	14	4.91	Γερμανία (6)	14	5.85	Φινλανδία (2)	14	4.70
Ηνωμένο Βασίλειο (6)	15	4.91	Σουηδία (7)	15	5.81	Ισπανία (3)	15	4.70
Ισλανδία	16	4.90	Ηνωμένες Πολιτείες	16	5.76	Ηνωμένο Βασίλειο (4)	16	4.69
Σιγκαπούρη	17	4.89	Ισραήλ	17	5.76	Νέα Ζηλανδία	17	4.66
Κορέα	18	4.87	Ιρλανδία (8)	18	5.76	Ινδία	18	4.57
Ολλανδία (7)	19	4.82	Χιλή	19	5.62	Ολλανδία (5)	19	4.55
Τσεχία	20	4.81	Ουρουγουάη	20	5.54	Μαλαισία	20	4.53
Ουγγαρία	21	4.77	Πορτογαλία (9)	21	5.50	Μεξικό	21	4.50
Βέλγιο (8)	22	4.73	Βέλγιο (10)	22	5.36	Γερμανία (6)	22	4.49
Αυστρία (9)	23	4.68	Σλοβενία	23	5.33	Αυστρία (7)	23	4.47
Ισπανία (10)	24	4.68	Τυνησία	24	5.31	Ισλανδία	24	4.43
Σλοβενία	25	4.65	Ιαπωνία	25	5.27	Τρινιδάδ και Τομπάγκο	25	4.41
Μαλαισία	26	4.62	Ισπανία (11)	26	5.25	Βέλγιο (8)	26	4.40
Νέα Ζηλανδία	27	4.57	Ταϊβάν	27	5.25	Ιταλία (9)	27	4.39
Γαλλία (11)	28	4.46	Εσθονία	28	5.22	Γαλλία (10)	28	4.39
Λετονία	29	4.41	Γαλλία (12)	29	5.15	Ιαπωνία	29	4.36
Ελλάδα (12)	30	4.41	Ουγγαρία	30	5.15	Νότια Αφρική	30	4.36
Ιρλανδία (13)	31	4.40	Μποτσουάνα	31	5.14	Δανία (11)	31	4.35
Χονγκ Κονγκ	32	4.37	Κορέα	32	4.96	Φιλιππίνες	32	4.29
Χιλή	33	4.35	Μαλαισία	33	4.94	Ελ Σαλβαδόρ	33	4.29
Σλοβακία	34	4.31	Νότια Αφρική	34	4.93	Σουηδία (12)	34	4.23
Βραζιλία	35	4.30	Μαυρίκιος	35	4.91	Ρωσία	35	4.23
Πολωνία	36	4.21	Λιθουανία	36	4.89	Μαυρίκιος	36	4.22
Κόστα Ρίκα	37	4.13	Ιταλία (13)	37	4.71	Τυνησία	37	4.22
Νότια Αφρική	38	4.11	Κίνα	38	4.68	Βιετνάμ	38	4.21
Ιταλία (14)	39	4.08	Ταϊλάνδη	39	4.68	Μπαγκλαντές	39	4.21
Λιθουανία	40	4.05	Ιορδανία	40	4.67	Πορτογαλία (13)	40	4.20
Ταϊλάνδη	41	4.04	Ναμίμπια	41	4.65	Δομινικανή Δημοκρατία	41	4.14
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	42	3.99	Σρι Λάνκα	42	4.57	Παναμάς	42	4.13
Κροατία	43	3.98	Τρινιδάδ και Τομπάγκο	43	4.56	Κόστα Ρίκα	43	4.10
Αργεντινή	44	3.98	Ελλάδα (14)	44	4.53	Μαρόκο	44	4.07
Μαυρίκιος	45	3.90	Βραζιλία	45	4.45	Λιθουανία	45	4.06
Τζαμάικα	46	3.85	Κόστα Ρίκα	46	4.33	Εσθονία	46	4.06
Μεξικό	47	3.84	Βουλγαρία	47	4.30	Ελλάδα (14)	47	4.02
Δομινικανή Δημοκρατία	48	3.83	Ελ Σαλβαδόρ	48	4.24	Μποτσουάνα	48	4.01
Παναμάς	49	3.82	Περου	49	4.24	Ουγγαρία	49	3.98
Ουρουγουάη	50	3.78	Τσεχία	50	4.20	Σλοβενία	50	3.95
Ιορδανία	51	3.72	Τζαμάικα	51	4.18	Κολομβία	51	3.95
Φιλιππίνες	52	3.69	Λετονία	52	4.12	Περου	52	3.95
Βενεζουέλα	53	3.64	Σλοβακία	53	4.11	Ινδονησία	53	3.92
Τουρκία	54	3.62	Κολομβία	54	4.10	Πολωνία	54	3.90
Ρουμανία	55	3.60	Παναμάς	55	4.06	Λετονία	55	3.89
Βουλγαρία	56	3.55	Μαρόκο	56	4.05	Γουατεμάλα	56	3.83
Ινδία	57	3.55	Κροατία	57	4.04	Ιορδανία	57	3.83
Κολομβία	58	3.53	Μεξικό	58	3.99	Ρουμανία	58	3.79
Ναμίμπια	59	3.52	Ινδία	59	3.96	Τσεχία	59	3.77
Τυνησία	60	3.51	Δομινικανή Δημοκρατία	60	3.93	Σρι Λάνκα	60	3.70
Μποτσουάνα	61	3.51	Πολωνία	61	3.83	Νιγηρία	61	3.67
Μαρόκο	62	3.47	Βιετνάμ	62	3.65	Ισραήλ	62	3.66
Κίνα	63	3.45	Τουρκία	63	3.52	Παραγουάη	63	3.65
Περου	64	3.43	Νικαράγουα	64	3.50	Σλοβακία	64	3.64
Ινδονησία	65	3.27	Ρωσία	65	3.45	Αργεντινή	65	3.62
Ρωσία	66	3.23	Αργεντινή	66	3.38	Ναμίμπια	66	3.61
Σρι Λάνκα	67	3.12	Ρουμανία	67	3.38	Βραζιλία	67	3.51
Βιετνάμ	68	3.04	Ζιμπάμπουε	68	3.31	Αϊτή	68	3.48
Ελ Σαλβαδόρ	69	3.02	Βολιβία	69	3.13	Εκουαδόρ	69	3.43
Ισημερινός	70	2.99	Φιλιππίνες	70	3.11	Κροατία	70	3.38
Νιγηρία	71	2.94	Παραγουάη	71	3.09	Ονδούρα	71	3.36
Ουκρανία	72	2.85	Ουκρανία	72	3.07	Βενεζουέλα	72	3.35
Νικαράγουα	73	2.82	Βενεζουέλα	73	3.07	Ουρουγουάη	73	3.26
Γουατεμάλα	74	2.80	Γουατεμάλα	74	2.98	Τζαμάικα	74	3.25
Ζιμπάμπουε	75	2.74	Εκουαδόρ	75	2.98	Βουλγαρία	75	3.20
Παραγουάη	76	2.68	Ονδούρα	76	2.93	Βολιβία	76	3.10
Βολιβία	77	2.66	Ινδονησία	77	2.90	Ουκρανία	77	2.99
Ονδούρα	78	2.65	Νιγηρία	78	2.89	Τουρκία	78	2.80
Μπαγκλαντές	79	2.60	Μπαγκλαντές	79	2.56	Νικαράγουα	79	2.63
Αϊτή	80	1.83	Αϊτή	80	2.11	Ζιμπάμπουε	80	2.36

** Η ένδειξη εντός παρενθέσεως δείχνει τη σχετική κατάταξη μεταξύ των 14 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πίνακας 2. Κατάταξη με βάση τους τρεις επιμέρους δείκτες του Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI) για το 2002

2.3.2 Με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI)

Ο Πίνακας 3 περιέχει τη γενική κατάταξη των χωρών με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας για τα πέντε τελευταία χρόνια, ενώ ο Πίνακας 4 αναγράφει την κατάταξη των χωρών με βάση τους σχετικούς επιμέρους δείκτες του *MICI*. Ο συνυπολογισμός έξι επιπλέον νέων χωρών για το 2002 καθιστά δύσκολες τις ακριβείς συγκρίσεις από χρόνο σε χρόνο, ιδιαίτερα για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες μετά από δύο χρόνια στη δεύτερη θέση ανακτούν την ηγετική θέση από τη Φινλανδία. Από τα πιο προηγμένα κράτη αυτά που βελτιώνουν τη θέση τους είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς, το Βέλγιο, η Ταϊβάν και η Ιρλανδία. Το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζει την πιο εντυπωσιακή πρόοδο, κάνοντας ένα άλμα από την 7^η στην 3^η θέση. Αυτή η βελτίωση αντικατοπτρίζει αξιοσημείωτες σχετικές βελτιώσεις και προόδους στη διαθεσιμότητα κεφαλαίου επιχειρηματικού κινδύνου, στην προστασία πνευματικών δικαιωμάτων, στην αποτελεσματικότητα της πολιτικής αντιτράστ και στη γνώση των αγοραστών. Η εταιρική γνώση στο Ηνωμένο Βασίλειο προόδευσε με λιγότερο εντυπωσιακούς ρυθμούς, παρ' όλο που η δυνατότητα για καινοτομίες σημείωσε τη μεγαλύτερη άνοδο. Η αυξημένη εστίαση της πολιτικής του Ηνωμένου Βασιλείου σε μικροοικονομικές θεμελιώδεις αρχές δείχνει να αρχίζει να αποδίδει καρπούς.

Προηγμένες χώρες που παρουσιάζουν πτώση στην κατάταξη είναι η Ολλανδία, η Γαλλία, και η Νέα Ζηλανδία. Η Ολλανδία παρουσίασε τη μεγαλύτερη πτώση στην κατάταξη, από την 3^η στην 7^η θέση, κυρίως λόγω της επιδείνωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος: Αξιοπρόσεκτη είναι η πτώση που παρουσίασαν μετρήσεις της γνώσης της χρηματοπιστωτικής αγοράς (πχ. πρόσβαση στην αγορά μετοχικού κεφαλαίου, διαθεσιμότητα κεφαλαίου επιχειρηματικού κινδύνου, και πρόσβαση στη λήψη δανείων), του πλαισίου εταιρικής στρατηγικής και άμιλλας (συνεργασία στις εργασιακές σχέσεις και ένταση του τοπικού ανταγωνισμού), και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης (γραφειοκρατικοί μηχανισμοί, μεροληψία, και διοικητικές επιβαρύνσεις στις νέες επιχειρήσεις).

Επίσης, στην Ολλανδία υποχώρησε η εταιρική γνώση, οι έλεγχοι στις διεθνείς διανομές, οι δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης (*R&D*), ενώ στον τομέα του μάρκετινγκ σημειώθηκαν οι μεγαλύτερες πτώσεις. Αυτά τα αποτελέσματα γενούν ερωτήματα για τη μελλοντική αντοχή της Ολλανδικής μετριοπαθούς πολιτικής όσον αφορά τους μισθούς και τη μείωση του επιχειρηματικού κόστους, που απεδείχθη επιτυχής τη δεκαετία του 1990.

Τα αναπτυσσόμενα κράτη που βελτίωσαν τη θέση τους στην κατάταξη μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας περιλαμβάνουν τη Μαλαισία, τη Σλοβενία, τη Λιθουανία, τη Δομινικανή Δημοκρατία, και τη Σρι Λάνκα.

Τα μικροοικονομικά θεμέλια της Ανταγωνιστικότητας και της Ευημερίας

Χώρα	2002	2001*	2000	1999	1998	Κατά κεφαλή ΑΕΠ (2001, PPP-adjusted)
Η.Π.Α.	1	2	2	1	1	34,888
Φινλανδία (1)	2	1	1	2	2	25,611
Ηνωμένο Βασίλειο (2)	3	7	8	10	5	24,421
Γερμανία (3)	4	4	3	6	4	25,715
Ελβετία	5	5	5	5	9	29,587
Σουηδία (4)	6	6	7	4	7	24,978
Ολλανδία (5)	7	3	4	3	3	26,242
Δανία (6)	8	8	6	7	8	28,342
Σιγκαπούρη	9	9	9	12	10	23,250
Καναδάς	10	12	11	8	6	28,611
Ιαπωνία	11	10	14	14	18	27,101
Αυστρία (7)	12	11	13	11	16	27,518
Βέλγιο (8)	13	15	12	15	19	27,912
Αυστραλία	14	14	10	13	15	26,552
Γαλλία (9)	15	13	15	9	11	25,074
Ταϊβάν	16	21	21	19	20	22,559
Ισλανδία	17	16	17	22	24	30,725
Ισραήλ	18	17	18	20	21	19,867
Χονγκ Κονγκ	19	18	16	21	12	25,581
Ιρλανδία (10)	20	22	22	17	13	27,457
Νορβηγία	21	19	20	18	14	30,727
Νέα Ζηλανδία	22	20	19	16	17	20,725
Κορέα	23	26	27	28	28	18,149
Ιταλία (11)	24	23	24	25	26	24,510
Ισπανία (12)	25	24	23	23	22	20,374
Μαλαισία	26	37	30	27	27	8,424
Σλοβενία	27	32	—	—	—	18,233
Ουγγαρία	28	27	32	33	31	12,941
Νότια Αφρική	29	25	25	26	25	9,565
Εσθονία	30	28	—	—	—	10,380
Χιλή	31	29	26	24	23	9,753
Τυνησία	32	—	—	—	—	6,769
Βραζιλία	33	30	31	35	35	7,759
Τσεχία	34	34	34	41	30	14,885
Ταϊλάνδη	35	38	40	39	37	6,630
Πορτογαλία (13)	36	33	28	29	33	17,571
Ινδία	37	36	37	42	44	2,464
Κίνα	38	43	44	49	42	4,329
Κόστα Ρίκα	39	48	43	38	—	8,490
Λιθουανία	40	50	—	—	—	7,764
Δομινικανή Δημοκρατία	41	60	—	—	—	6,198
Σλοβακία	42	40	36	48	36	11,739
Ελλάδα (14)	43	46	33	36	38	17,482
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	44	31	—	—	—	10,018
Λετονία	45	41	—	—	—	7,750
Πολωνία	46	42	41	37	41	9,327
Σρι Λάνκα	47	58	—	—	—	3,634
Μαρόκο	48	—	—	—	—	3,787
Μαυρίκιος	49	51	38	30	—	10,400
Παναμάς	50	49	—	—	—	5,986
Ναμίμπια	51	—	—	—	—	6,650
Κροατία	52	—	—	—	—	8,414
Ιορδανία	53	47	35	32	32	4,080
Τουρκία	54	35	29	31	29	6,716
Μεξικό	55	52	42	34	39	8,969
Κολομβία	56	57	48	52	49	6,202
Μποτσουάνα	57	—	—	—	—	8,196
Ρωσία	58	56	52	55	46	8,948
Τζαμάικα	59	39	—	—	—	3,890
Βιετνάμ	60	62	53	50	43	2,130
Φιλιππίνες	61	53	46	44	45	4,113
Ουρουγουάη	62	45	—	—	—	8,781
Ελ Σαλβαδόρ	63	64	51	47	—	4,603
Ινδονησία	64	55	47	53	51	3,059
Αργεντινή	65	54	45	40	34	12,098
Περου	66	63	49	46	47	4,797
Ρουμανία	67	61	—	—	—	7,036
Βουλγαρία	68	68	55	54	—	6,182
Ουκρανία	69	59	56	56	52	4,224
Ζιμπάμπουε	70	65	50	45	48	2,406
Νιγηρία	71	66	—	—	—	898
Βενεζουέλα	72	67	54	51	50	5,966
Γουατεμάλα	73	69	—	—	—	3,879
Μπαγκλαντές	74	73	—	—	—	1,644
Νικαράγουα	75	71	—	—	—	2,514
Παραγουάη	76	70	—	—	—	4,379
Ισημερινός	77	72	57	57	—	3,295
Ονδούρα	78	74	—	—	—	2,505
Βολιβία	79	75	58	58	—	2,439
Αιτή	80	—	—	—	—	1,444

* Με χρήση της φόρμουλας του 2002

** Η ένδειξη εντός παρενθέσεως δείχνει τη σχετική κατάταξη μεταξύ των 14 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (για το 2002)

Πίνακας 3. Κατάταξη με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (*MICI*) και κατά κεφαλή ΑΕΠ (2001) για κάθε χώρα

Χώρα	Επιχειρηματικές διαδικασίες και στρατηγική					Ποιότητα επιχειρηματικού περιβάλλοντος				
	2002	2001*	2000	1999	1998	2002	2001*	2000	1999	1998
Η.Π.Α.	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1
Φινλανδία (1)	4	2	3	7	8	2	1	1	2	2
Ηνωμένο Βασίλειο (2)	3	7	11	13	9	3	8	9	8	5
Γερμανία (3)	2	4	1	5	1	4	4	6	5	8
Ελβετία	5	5	5	2	3	6	5	10	9	10
Σουηδία (4)	6	6	6	3	4	8	6	11	7	9
Ολλανδία (5)	8	3	7	8	5	10	3	3	3	4
Δανία (6)	9	9	8	9	10	9	10	4	6	7
Σιγκαπούρη	14	15	15	14	12	5	9	5	12	6
Καναδάς	13	14	16	12	15	7	11	8	4	3
Ιαπωνία	7	8	4	4	7	17	16	19	19	19
Αυστρία (7)	12	11	12	10	11	12	12	12	13	17
Βέλγιο (8)	11	12	10	11	13	15	14	13	15	18
Αυστραλία	19	24	20	19	22	11	7	7	10	12
Γαλλία (9)	10	10	9	6	6	21	13	15	11	13
Ταϊβάν	16	20	18	17	16	13	21	21	22	21
Ισλανδία	17	16	14	21	28	14	15	16	21	23
Ισραήλ	20	18	13	18	21	18	18	20	20	20
Χονγκ Κονγκ	24	21	23	24	17	16	17	14	18	11
Ιρλανδία (10)	15	17	19	20	18	22	22	22	17	14
Νορβηγία	23	23	21	23	14	19	19	18	16	15
Νέα Ζηλανδία	25	19	22	16	19	20	20	17	14	16
Κορέα	21	26	25	27	24	23	29	28	30	28
Ιταλία (11)	18	13	17	15	20	24	24	26	27	27
Ισπανία (12)	22	22	24	22	23	25	23	23	23	22
Μαλαισία	27	37	30	25	34	26	37	30	31	26
Σλοβενία	26	28	—	—	—	27	35	—	—	—
Ουγγαρία	29	33	34	36	39	29	25	31	33	31
Νότια Αφρική	31	25	26	28	33	33	27	25	25	25
Εσθονία	36	32	—	—	—	28	26	—	—	—
Χιλή	35	30	27	26	25	31	30	24	24	24
Τυνησία	37	—	—	—	—	30	—	—	—	—
Βραζιλία	28	29	29	32	27	36	32	32	37	39
Τσεχία	34	41	41	55	31	34	31	34	36	33
Ταϊλάνδη	33	42	47	43	37	35	39	40	39	36
Πορτογαλία (13)	41	38	35	37	48	32	28	27	26	30
Ινδία	40	43	40	48	50	37	34	37	43	42
Κίνα	38	39	38	31	35	38	46	45	50	44
Κόστα Ρίκα	32	34	39	35	—	47	51	42	41	—
Λιθουανία	39	47	—	—	—	39	47	—	—	—
Δομινικανή Δημοκρατία	30	59	—	—	—	53	61	—	—	—
Σλοβακία	43	57	31	51	40	40	36	36	47	37
Ελλάδα (14)	47	51	32	45	32	41	43	33	34	38
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	44	27	—	—	—	44	38	—	—	—
Λετονία	48	35	—	—	—	42	42	—	—	—
Πολωνία	46	55	36	38	38	45	40	41	38	40
Σρι Λάνκα	52	58	—	—	—	43	56	—	—	—
Μαρόκο	50	—	—	—	—	46	—	—	—	—
Μαυρίκιος	42	49	37	29	—	50	50	38	29	—
Παναμάς	54	40	—	—	—	52	49	—	—	—
Ναμίμπια	58	—	—	—	—	49	—	—	—	—
Κροατία	53	—	—	—	—	54	—	—	—	—
Ιορδανία	59	56	46	44	42	48	41	35	28	32
Τουρκία	56	44	28	33	26	55	33	29	32	29
Μεξικό	45	46	42	30	29	60	52	43	35	41
Κολομβία	51	52	48	40	43	57	59	48	53	49
Μποτσουάνα	64	—	—	—	—	51	—	—	—	—
Ρωσία	62	54	33	42	45	56	55	53	55	47
Τζαμάικα	60	31	—	—	—	59	44	—	—	—
Βιετνάμ	67	64	50	41	36	58	62	52	49	43
Φιλιππίνες	49	45	43	34	41	67	54	46	46	45
Ουρουγουάη	63	48	—	—	—	61	45	—	—	—
Ελ Σαλβαδόρ	61	66	57	46	—	62	64	50	48	—
Ινδονησία	55	50	51	47	52	65	58	47	52	51
Αργεντινή	57	53	45	39	30	68	53	44	40	34
Περσική	65	65	53	56	49	66	63	51	44	46
Ρουμανία	69	63	—	—	—	64	60	—	—	—
Βουλγαρία	72	70	54	52	—	63	65	54	54	—
Ουκρανία	66	62	52	50	51	69	57	56	56	52
Ζιμπάμπουε	68	60	56	54	46	70	67	49	45	48
Νιγηρία	71	61	—	—	—	71	68	—	—	—
Βενεζουέλα	73	67	49	53	44	72	66	55	51	50
Γουατεμάλα	70	69	—	—	—	73	69	—	—	—
Μπαγκλαντές	76	72	—	—	—	74	73	—	—	—
Νικαράγουα	75	73	—	—	—	76	70	—	—	—
Παραγουάη	77	68	—	—	—	75	71	—	—	—
Ισημερινός	74	71	55	57	—	77	72	58	57	—
Ονδούρα	78	74	—	—	—	79	75	—	—	—
Βολιβία	79	75	58	58	—	78	74	57	58	—
Αϊτή	80	—	—	—	—	80	—	—	—	—

** Η ένδειξη εντός παρενθέσεως δείχνει τη σχετική κατάταξη μεταξύ των 14 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στον γενικό δείκτη MICI, για το 2002)

Πίνακας 4. Κατάταξη με βάση τους υπο-δείκτες του Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI) για την περίοδο 1998-2002

Το άλμα 11 θέσεων της Μαλαισίας είναι το αποτέλεσμα μεγάλων βελτιώσεων σε μέτρα ενεργοποίησης συμπλεγμάτων, στους κανόνες που διέπουν τον ανταγωνισμό (πχ. καταλληλότητα σε επίπεδο νομικής διεξόδου του δημόσιου τομέα και αποτελεσματικότητα της πολιτικής αντιτράστ), και των μέτρων για τις εταιρικές λειτουργίες και την εταιρική στρατηγική (παρουσία αλυσίδας προστιθέμενης αξίας, εμπορικών σημάτων, η φύση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος κ.α.). Τα αποτελέσματα της Μαλαισίας υποδεικνύουν μια αποφασιστική αντίδραση στις αδυναμίες που αποκάλυψε η Ασιατική κρίση.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες με πτώση στη μικροοικονομική ανταγωνιστικότητα περιλαμβάνονται η Τουρκία, η Αργεντινή, οι Φιλιππίνες, και η Ινδονησία. Η πτώση της Τουρκίας 19 θέσεις (ή 15 για συνεχές δείγμα χωρών) οδηγήθηκε από μία σχετική πτώση της ποιότητας των συντελεστών (συνεργασία πανεπιστημίων - βιομηχανικών κλάδων σε επίπεδο έρευνας, ποιότητα σχολών διοίκησης επιχειρήσεων, διοικητικές επιβαρύνσεις στις νέες επιχειρήσεις, κ.α.), και του πλαισίου εταιρικής στρατηγικής και άμιλλας (πχ. αποτελεσματικότητα της πολιτικής αντιτράστ). Η γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των εταιρειών παρουσιάζει καλύτερη αντίσταση, ωστόσο δείχνουν να έχουν μείνει πίσω η έγκριση τεχνολογικών αδειών και η εκπαίδευση του προσωπικού. Η Τουρκία φαίνεται να πληρώνει το τίμημα για τα μακροοικονομικά και πολιτικά της προβλήματα, στην ικανότητά της να προοδεύσει στην ανταγωνιστικότητα.

Η οικονομική κρίση της Αργεντινής του 2002 ήταν μια ζωντανή εικόνα της σημασίας της μικροοικονομικής πολιτικής. Η χώρα παρουσίασε σημαντική πρόοδο στη μακροοικονομική σταθεροποίηση, στο άνοιγμα της αγοράς, και τις επενδύσεις στη φυσική υποδομή, όμως δεν δόθηκε αρκετή προσοχή στις σοβαρές αδυναμίες στο μικροοικονομικό επίπεδο. Χωρίς μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις, δεν αναπτύχθηκαν οι εξαγωγές, δημιουργήθηκαν λιγοστές θέσεις εργασίας και η ανεργία παρέμεινε πεισματικά υψηλά, πιέζοντας τον κρατικό προϋπολογισμό. Στον διεθνή χώρο, η πραγματοποιηθείσα σύνδεση του πέσο Αργεντινής με το Αμερικάνικο δολάριο επιβάρυνε τα προβλήματα: Βραχυπρόθεσμα, η σύνδεση του νομίσματος βοήθησε τη χώρα να ξεπεράσει τη μακρά ιστορία υψηλού πληθωρισμού και να καταφέρει μακροοικονομική σταθερότητα. Μεσοπρόθεσμα όμως, η σταθερή τιμή συναλλάγματος ως προς το δολάριο έπρεπε να συνδυαστεί με ανάπτυξη παραγωγικότητας ίση ή ανώτερη του ποσοστού ανάπτυξης παραγωγικότητας των Η.Π.Α. προκειμένου να αποφευχθεί πραγματική υπερτίμηση του πέσο. Εφόσον δεν υπήρξε ικανοποιητική μικροοικονομική αναβάθμιση στην Αργεντινή, δεν επιτεύχθηκαν αυτά τα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης παραγωγικότητας. Η πραγματική υπερτίμηση του πέσο που ακολούθησε αύξησε περαιτέρω την πίεση του εμπορικού ισοζυγίου, μειώνοντας τα αποθέματα συναλλάγματος της χώρας. Η φθίνουσα δημοσιονομική κατάσταση και οι ασυγκράτητες εξωτερικές ισορροπίες είχαν ως αποκορύφωμα την κρίση που έπληξε την Αργεντινή το 2002.

2.4 Ανταγωνιστικότητα και οικονομική ανάπτυξη των χωρών βάσει των μετρήσεων και κατατάξεων της Έκθεσης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας

Η επιτυχημένη οικονομική ανάπτυξη απαιτεί ταυτόχρονη πρόοδο σε πολλαπλά μέτωπα. Όπως προαναφέρθηκε, οι κατάλληλες επιχειρηματικές στρατηγικές και πρακτικές λειτουργίας

καθώς και η επιρροή ορισμένων παραγόντων του επιχειρηματικού περιβάλλοντος διαφέρουν για χώρες που βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης και επομένως οι προσπάθειες μεταρρύθμισης πρέπει να συνδέονται στενά με το τρέχον στάδιο ανάπτυξης της χώρας. Σε σημεία καμψής στη διεργασία της ανάπτυξης, πρέπει να μεταμορφωθεί όλη η βάση της εθνικής ανταγωνιστικότητας. Κάτι τέτοιο απαιτεί την αλλαγή πολλών απόψεων της εταιρικής στρατηγικής καθώς και νέες απαιτήσεις για το εθνικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Η μετάβαση από μια φάση σε άλλη αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για τις εθνικές οικονομίες, καθώς καλούνται να μετακινηθούν από καθοδηγούμενες από τους συντελεστές σε καθοδηγούμενες από τις επενδύσεις και κατόπιν σε οικονομίες που καθοδηγούνται από την καινοτομία. Κάθε στάδιο περιλαμβάνει εν γένει πολύ διαφορετικές βάσεις ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, πολύ διαφορετικές μορφές ολοκλήρωσης με την παγκόσμια οικονομία και διαφορετικές προτεραιότητες μέσα στο σχετικό 'διαμάντι' (Διάγραμμα 4).

Για να εξεταστούν τα θέματα αυτά, ερευνήθηκε η επίδραση των μετρήσεων μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας στις τρεις ομάδες χωρών (χαμηλού, μέσου και υψηλού εισοδήματος) βάση του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Αποδεικνύεται ότι όλες οι σχετικές μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντικές σε όλη την έκταση του δείγματος και διακρίνουν έντονα τις ομάδες χωρών μεταξύ τους.

Παρά την ύπαρξη περισσότερων χωρών για το 2002 και τον εμπλουτισμό του μοντέλου σε σχέση με προηγούμενες χρονιές, τα στατιστικά ευρήματα της Έκθεσης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας είναι εξαιρετικά σταθερά και εύρωστα σε σύγκριση με αναφορές προηγούμενων χρόνων. Τα αποτελέσματα προσφέρουν για άλλη μια φορά ισχυρή υποστήριξη για τη σημασία της μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν επίσης το εντυπωσιακό και κανονικό πρότυπο των μικροοικονομικών μεταβολών που συνοδεύουν την οικονομική ανάπτυξη ανάλογα με τη φάση της εξεταζόμενης οικονομίας.

2.4.1 Χώρες χαμηλού εισοδήματος

Για τις χώρες χαμηλού εισοδήματος που βρίσκονται στο στάδιο ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από καθοδήγηση των συντελεστών, η ικανότητα να κινηθούν πέρα από τον ανταγωνισμό απλά και μόνο σε επίπεδο φθηνής εργασίας / φυσικών πόρων αποτελεί την ουσιαστική πρόκληση που αποκαλύπτεται από τις παλινδρομήσεις. Σε εταιρικό επίπεδο, η βελτίωση της εμπειρίας και της γνώσης των παραγωγικών διεργασιών, η προσέγγιση προς τον πελάτη και το ξεκίνημα του μάρκετινγκ στην πράξη αποκαλύπτονται ως οι πιο σημαντικοί παράγοντες. Σε αυτό το στάδιο, είναι πρόωρη η πρόοδος σε άλλες διαστάσεις των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής, ιδιαίτερα αυτών που σχετίζονται με την τεχνολογία.

Οι χώρες χαμηλού εισοδήματος έχουν χαμηλή βαθμολογία σε πολλές μετρήσεις που σχετίζονται με το επιχειρηματικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στην ανάπτυξη συμπλεγμάτων και τις μετρήσεις που αφορούν στην τεχνολογία και την καινοτομία. Οι προτεραιότητες για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος σε χώρες χαμηλού εισοδήματος ξεκινούν με την

αναβάθμιση της ποιότητας των υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και των δικτύων μεταφοράς.

Επίσης, άλλοι παράγοντες που εμφανίστηκαν με αυξημένη σημαντικότητα βάση των στατιστικών διαδικασιών είναι η δημιουργία καλού κανονιστικού πλαισίου (περιβαλλοντικά πρότυπα, νομοθεσία που διέπει την πληροφορική, κ.α.), η μείωση των φραγμών στον ανταγωνισμό (κρυφοί εμπορικοί φραγμοί, μη αξιοκρατικές κρατικές επιδοτήσεις, κ.α.) και η ενίσχυση της πολιτικής αντιτράστ. Όλα αυτά τα βήματα δημιουργούν τα θεμέλια της αποτελεσματικότητας, της διαφάνειας και της ανταγωνιστικής πίεσης που υποστηρίζουν τον ανταγωνισμό που οδηγείται από τους συντελεστές. Άλλοι παράγοντες του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όπως η χρηματοδότηση, το κεφάλαιο επιχειρηματικού κινδύνου και η επέκταση της διαθεσιμότητας επιστημόνων και μηχανικών δείχνουν να μην αποτελούν ακόμη προτεραιότητες σε αυτό το στάδιο της ανάπτυξης.

2.4.2 Χώρες μέσου εισοδήματος

Με τη μετακίνηση σε εισοδήματα μεσαίου μεγέθους, η πρόκληση που αντιμετωπίζεται είναι να προχωρήσει η χώρα πέρα από τον ανταγωνισμό που οδηγείται από τους συντελεστές, στο στάδιο καθοδήγησης των Επενδύσεων. Οι αναλύσεις της Έκθεσης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας φανερώνουν ότι οι εταιρικές προτεραιότητες πρέπει να επεκταθούν ώστε να περιλαμβάνουν τη δημιουργία εμπορικών σημάτων (σε αντίθεση με τη στήριξη σε εμπορεύματα ή προϊόντα που σχεδιάζουν ξένες εταιρείες Κατασκευής Αρχικού Εξοπλισμού), την αδειοδότηση ξένης τεχνολογίας, εταιρικές δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη και τη διεύρυνση της παρουσίας στην αλυσίδα προστιθέμενης αξίας.

Για να φθάσουν στα επίπεδα μέσου εισοδήματος, τα κράτη πρέπει να επιτύχουν βελτιώσεις σε βασικές συνθήκες των συντελεστών όπως η φυσική υποδομή και το ανθρώπινο δυναμικό. Οι χώρες μέσου εισοδήματος βαθμολογούνται υψηλότερα σε αυτές τις μετρήσεις σε απόλυτους αριθμούς από ότι οι χώρες χαμηλού εισοδήματος. Οι στατιστικές παλινδρομήσεις αποκαλύπτουν ότι για να εξελιχθεί μια χώρα ως χώρα μέσου εισοδήματος πρέπει να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον.

Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανικών κλάδων σε επίπεδο έρευνας και η ποιότητα των ερευνητικών ιδρυμάτων αρχίζουν να γίνονται παράγοντες καθοριστικής σημασίας. Η ποιότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών καταλαμβάνει επίσης πιο σημαντική θέση, αφού απαιτούνται καλύτερες χρηματοπιστωτικές αγορές για να κινητοποιηθεί το χρέος και το μετοχικό κεφάλαιο. Η βελτίωση των συνθηκών τοπικής ζήτησης είναι αναγκαία για να πιέσει προς τη βελτίωση της ποιότητας των παραγωγών. Η ανάπτυξη συμπλεγμάτων αρχίζει να γίνεται ουσιαστική για την υποστήριξη υψηλότερων επιπέδων παραγωγικότητας, παρ' όλο που οι χώρες μέσου εισοδήματος εξακολουθούν να λαμβάνουν σχετικά χαμηλή βαθμολογία σε απόλυτες τιμές στις μετρήσεις ανάπτυξης συμπλεγμάτων και εταιρικής καινοτομίας. Καθώς οι χώρες φθάνουν στα επίπεδα ανώτερου μέσου εισοδήματος, οι επιχειρήσεις θα πρέπει κι αυτές να έχουν αναπτύξει κατά το δυνατόν τη δυνατότητα να απορροφούν την καλύτερη διαθέσιμη ξένη τεχνολογία, και να παράγουν προϊόντα σε επίπεδα ποιότητας που φθάνουν τα παγκόσμια πρότυπα.

2.4.3 Χώρες υψηλού εισοδήματος

Για να φθάσει μια χώρα σε υψηλά επίπεδα εισοδήματος, δεν αρκεί πλέον μονομερώς η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας, καθώς το εμπόδιο δείχνει να είναι η μετακίνηση στο στάδιο καθοδήγησης της Καινοτομίας. Οι μορφές στατιστικής παλινδρόμησης υποδηλώνουν τις ακόλουθες προτεραιότητες: Οι εταιρείες πρέπει να αναπτύξουν την ικανότητα να καινοτομούν στο μέτωπο της παγκόσμιας τεχνολογίας, να δημιουργούν μοναδικά σχέδια προϊόντων και να πωλούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους σε όλο τον κόσμο. Η στήριξη σε ξένη τεχνολογία καθίσταται αρνητικός παράγοντας. Για να επιτύχουν αυτή τη μετάβαση, καθίσταται απαραίτητη η υλοποίηση μιας σειράς οργανωτικών αλλαγών, όπως μεγαλύτερες αμοιβές ως κίνητρο και η ικανότητα μεταβίβασης εξουσιών.

Όλες οι χώρες υψηλού εισοδήματος έχουν επιτύχει πλεονεκτήματα σε πολλά σημεία του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι διαφορές στην επιτυχία μεταξύ χωρών υψηλού εισοδήματος επικεντρώνονται σε πεδία που σχετίζονται με την καινοτομία, όπως η προσφορά επιστημόνων και μηχανικών, η ποιότητα των ερευνητικών ιδρυμάτων, ο βαθμός συνεργασίας με τα πανεπιστήμια σε επίπεδο έρευνας, η διαθεσιμότητα κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου (*Venture capital*), η εμπειρία και η γνώση των συνθηκών ζήτησης (πχ. απαίτηση κανονιστικών προτύπων) και ο έντονος τοπικός ανταγωνισμός.

2.5 Συνολικές τάσεις στον ανταγωνισμό της παγκόσμιας οικονομίας

Με κατάλληλη αξιοποίηση των διαθέσιμων στοιχείων που έχουν συλλεχθεί από το 1998 έως σήμερα, προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία όσον αφορά το γενικότερο μοτίβο αλλαγής των διαστάσεων της ανταγωνιστικότητας. Συνολικά, μπορεί να ειπωθεί ότι υπάρχει σαφής αναβάθμιση σε επίπεδο εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Το επίπεδο ανεβαίνει και η βελτίωση σε αυτή την περίπτωση είναι απαραίτητη μόνο για να διατηρηθεί η κατάταξη έναντι άλλων χωρών. Όσον αφορά τις εταιρικές λειτουργίες και τη στρατηγική, υπάρχουν σαφή πεδία στα οποία οι εταιρείες πολλών χωρών εξελίσσονται αλλά υπάρχουν και σημεία που δηλώνουν ότι η αυξανόμενη ένταση του ανταγωνισμού καθιστά δύσκολο το εγχείρημα.

Οι κυβερνήσεις ανά τον κόσμο εξακολουθούν να βελτιώνουν την υποδομή, να αναβαθμίζουν τις χρηματοπιστωτικές αγορές, να προσφέρουν χαμηλότερους δασμούς και να μειώνουν τη γραφειοκρατία. Η πρόοδος σε αυτά τα πεδία αποκτά όλο και περισσότερο τον χαρακτήρα προϋπόθεσης, προκειμένου οι χώρες να συμμετέχουν πλήρως στην παγκόσμια οικονομία.

Τα φετινά στοιχεία αποκαλύπτουν επίσης μια νέα τάση: Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες υπήρξαν λιγότερο επιτυχείς στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος από ότι οι προηγμένες οικονομίες. Συνεπώς, αυξάνεται και πάλι το ανταγωνιστικό χάσμα μεταξύ οικονομιών που βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης, και αυτή η τάση είναι ιδιαίτερα έντονη στη συνολική ποιότητα υποδομής. Οι πρόσφατες οικονομικές συνθήκες σε συνδυασμό με τις συζητήσεις περί παγκοσμιοποίησης φαίνεται να καθιστούν δυσκολότερη για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες τη διατήρηση των επενδύσεων και των πολιτικών που απαιτούνται για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, και αυτή είναι μια δυσοίωση εξέλιξη.

Μέσα σε ένα περιβάλλον όλο και πιο ανταγωνιστικών αγορών, οι εταιρείες αγωνίζονται να δώσουν επαγγελματικό χαρακτήρα στη διοίκηση, και αυτή είναι η μόνη ευρύτατα διαδεδομένη παγκόσμια εξέλιξη σε εταιρικό επίπεδο. Ωστόσο, οι εταιρείες που προέρχονται από λιγότερο αναπτυγμένες χώρες δυσκολεύονται όσον αφορά τη βελτίωση στο πεδίο αυτό, σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους που προέρχονται από πιο αναπτυγμένες χώρες.

Οι βελτιώσεις στον προσανατολισμό του μάρκετινγκ και των πελατών είναι πιο διαδεδομένες σε χώρες μέσου και υψηλού εισοδήματος σε σχέση με προηγούμενα έτη, ενώ παρατηρείται μια ελαφρά μόνο βελτίωση σε αυτή τη διάσταση στις χώρες χαμηλού εισοδήματος. Από την άλλη, οι εταιρείες των χωρών υψηλού εισοδήματος κερδίζουν έδαφος στην κατάρτιση του προσωπικού που είναι ένας δείκτης της αυξανόμενης ανταγωνιστικής πίεσης για την προσέλκυση και διατήρηση των ταλέντων.

Παρ' όλη τη γενική βελτίωση των εταιρειών από διάφορες απόψεις, δείχνουν να αγωνίζονται ακόμα σθεναρά για την αντιμετώπιση του σκληρού διεθνούς ανταγωνισμού. Σε πολλές χώρες, οι εταιρείες αναφέρουν δυσκολίες στην κατάκτηση της πλήρους αλυσίδας προστιθέμενης αξίας, ενώ εταιρείες σε λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες αναφέρουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην ανάπτυξη εμπορικών σημάτων. Στις προηγμένες οικονομίες, οι επιχειρήσεις ρίχνουν το βάρος στην ικανότητα να καινοτομήσουν στο παγκόσμιο μέτωπο της γνώσης.

Γενικά, οι παραπάνω παρατηρήσεις συμβαδίζουν με μια διεθνή αγορά η οποία έχει καταστεί πλέον, με πολλούς τρόπους, πιο έμπειρη και πιο απαιτητική.

Κεφάλαιο 3^ο

3. Η ανταγωνιστικότητα στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πραγματοποίησε μία ειδική σύνοδο στις 23 και 24 Μαρτίου του 2000 στη Λισσαβόνα και συμφώνησε σε ένα νέο στρατηγικό στόχο για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Να γίνει η πιο ανταγωνιστική και πιο δυναμική οικονομία ανά την υφήλιο μέχρι το 2010, μία οικονομία βασισμένη στην καινοτομία και τη γνώση, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.

Αυτός ο ευρύς στόχος περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την αύξηση στο ποσοστό απασχόλησης από έναν μέσο όρο 61% στην Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα σε έναν μέσο όρο 70% μέχρι το 2010, ή 20 εκατομμύρια πρόσθετες εργασίες, και ένα μέσο ετήσιο πραγματικό ποσοστό μεγέθυνσης της τάξης του 3%, αρκετά υψηλότερο από τον μέσο όρο του 2.1% κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δέκα ετών.

Η επίτευξη του στόχου απαιτεί μια συνολική στρατηγική, γνωστή ως Στρατηγική της Λισσαβώνας (*The Lisbon Strategy*), μια εκτεταμένη ημερήσια διάταξη που συνδυάζει τις βραχυπρόθεσμες πολιτικές πρωτοβουλίες με μέσο και μακροπρόθεσμες οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής θα επιτευχθεί με τη βελτίωση των υφιστάμενων διαδικασιών και την εισαγωγή μιας νέας ανοικτής μεθόδου συντονισμού σε όλα τα επίπεδα, συνδυασμένης με έναν ισχυρότερο καθοδηγητικό και συντονιστικό ρόλο για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ώστε να εξασφαλίζεται συνεκτικότερη στρατηγική διεύθυνση και αποτελεσματικός έλεγχος της προόδου. Αποφασίστηκε να πραγματοποιείται μία σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου κάθε άνοιξη, η οποία θα διατυπώνει τις σχετικές εντολές και κατευθύνσεις προς την υλοποίηση του στόχου και θα εξασφαλίζει την παρακολούθησή τους.

Την επόμενη χρονιά (2001), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Γκέτεμποργκ της Σουηδίας συμφώνησε σε μία στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και πρόσθεσε μία περιβαλλοντική διάσταση στη Διαδικασία της Λισσαβώνας για την οικονομική μεταρρύθμιση και μεγέθυνση, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Το 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βαρκελώνη εξέτασε την πρόοδο σε σχέση με τη Διαδικασία της Λισσαβώνας και πήρε αποφάσεις σχετικά με το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών (συντονισμό των δημοσιονομικών πολιτικών, τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών σε συμφωνία με τα Προγράμματα Σταθερότητας και Ανάπτυξης, τη δημοσιονομική πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού), τη βιώσιμη ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση και κοινωνική συνοχή, την εκπαίδευση, τη διασύνδεση των Ευρωπαϊκών οικονομιών, την έρευνα και τις τεχνολογίες αιχμής.

3.2 Αξιολόγηση της προοπτικής υλοποίησης του στόχου της Λισσαβώνας – *Benchmarking* των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης²

Το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο (*World Economic Forum*) σε συνεργασία με το Κέντρο για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση (*Center for European Integration Studies - ZEI*) αξιολογεί τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις διαστάσεις του στόχου της Λισσαβώνας, με χρήση συγκριτικής προτυποποίησης (*Benchmarking*) με βάση τις αντίστοιχες επιδόσεις των Η.Π.Α. και άλλων χωρών του ΟΟΣΑ. Σκοπός είναι να διαπιστωθεί το κατά πόσο ο στόχος της Λισσαβώνας για την καθιέρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως την πιο ανταγωνιστική οικονομία ανά την υφήλιο είναι επιτεύξιμος μέσα στο χρονοδιάγραμμα που έχει τεθεί.

3.2.1 Δεδομένα και μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που ακολουθείται χρησιμοποιεί ως δεδομένα τις απαντήσεις που συγκεντρώνει το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο μέσω της έρευνας και αξιολόγησης με ερωτηματολόγια (*Executive Opinion Survey*), για να εκφράσει ποσοτικά τις επιδόσεις κάθε χώρας – μέλους στις διαστάσεις του στόχου της Λισσαβώνας. Με τον τρόπο αυτό αξιολογείται ως προς τις διαστάσεις του στόχου αυτού τόσο συνολικά η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και ξεχωριστά κάθε χώρα – μέλος.

Τα δεδομένα αυτά συγκεντρώθηκαν πρωταρχικά από το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο για την κατάρτιση της Ετήσιας Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας (*Global Competitiveness Report*), όμως μπορούν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν και για τους σκοπούς της αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισσαβώνας, καθώς η τελευταία και η Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας μοιράζονται κοινούς στόχους αύξησης της ανταγωνιστικότητας και του μεσομακροχρόνιου δυναμικού για μεγέθυνση. Λαμβάνονται υπόψη τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για την Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2002-2003, και συγκεκριμένα εκείνα από αυτά τα οποία σχετίζονται περισσότερο με τους μεταρρυθμιστικούς στόχους της ατζέντας της Λισσαβώνας. Οι σχετικές ερωτήσεις λαμβάνονται απ' ευθείας από το *Executive Opinion Survey* και δεν έχουν διαμορφωθεί ειδικά για τους σκοπούς της αξιολόγησης.

Λαμβάνονται υπόψη δεδομένα για τις 14 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις δέκα προς ένταξη χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (*CEEC*) και την Ελβετία, ενώ χρησιμοποιούνται δύο συγκριτικά πρότυπα, οι Η.Π.Α. και οι 'Άλλες χώρες του ΟΟΣΑ', οι οποίες περιλαμβάνουν τον Καναδά, την Ελβετία, τη Νορβηγία, τη Νέα Ζηλανδία και την Αυστραλία. Οι μέσοι όροι για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το CEEC και τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ διαμορφώνονται με χρήση πληθυσμιακών συντελεστών βαρύτητας.

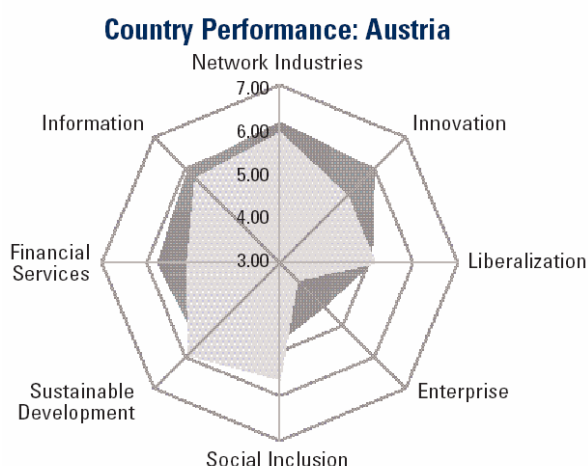
Οι διαστάσεις ανταγωνιστικότητας που εξετάζονται είναι συνολικά οκτώ: Η κοινωνία πληροφορικής (*Information society*), η καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη (*Innovation, Research and Development*), η Φιλελευθεροποίηση (*Liberalization*), η βιομηχανία δικτύων (*Network industries*), η επάρκεια των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (*Efficient and integrated*

² Πηγή: World Economic Forum and Center for European Integration Studies at the University of Bonn (2002) *The Lisbon Review 2002-2003, An assessment of policies and reforms in Europe*, Switzerland.

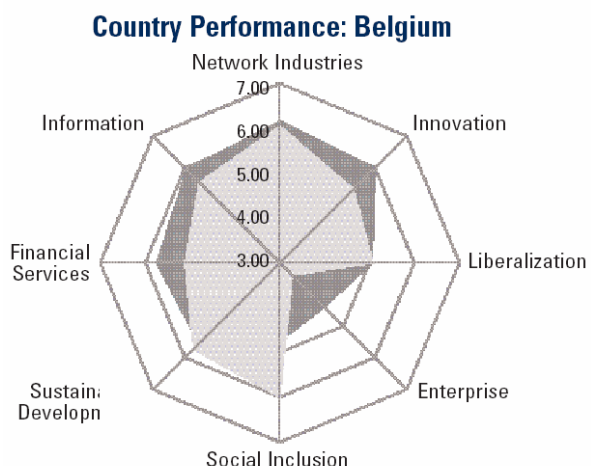
financial services), το επιχειρηματικό περιβάλλον (*Enterprise environment*), ο κοινωνικός συνυπολογισμός (*Social inclusion*) και η αειφόρος ανάπτυξη (*Sustainable development*).

3.2.2 Αποτελέσματα της αξιολόγησης

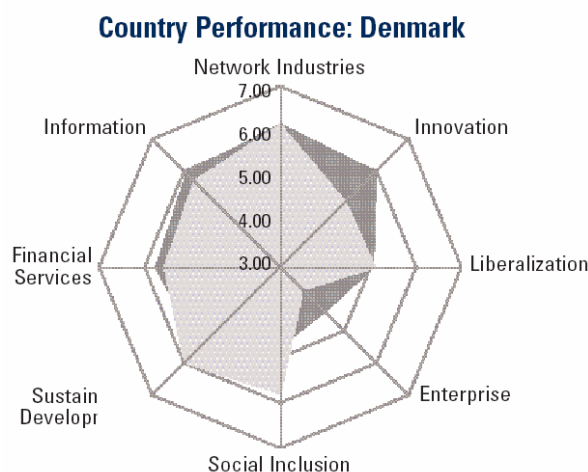
Κάθε χώρα λαμβάνει ένα σκορ σε κάθε μία από τις εξεταζόμενες διαστάσεις ανταγωνιστικότητας (συνεχής κλίμακα 3 έως 7) και διαμορφώνει ένα εποπτικό ‘διαμάντι’ με βάση τα σκορ αυτά. Στα διαγράμματα 10 έως 27 παρουσιάζονται τα διαμάντια των εξεταζόμενων χωρών. Με μαύρο φόντο στο υπόβαθρο σημειώνονται οι αντίστοιχες επιδόσεις των Η.Π.Α. για λόγους *benchmarking*.

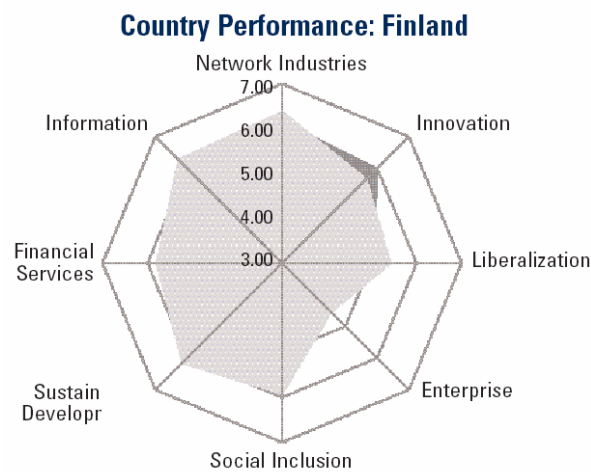
Διάγραμμα 10. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Αυστρίας

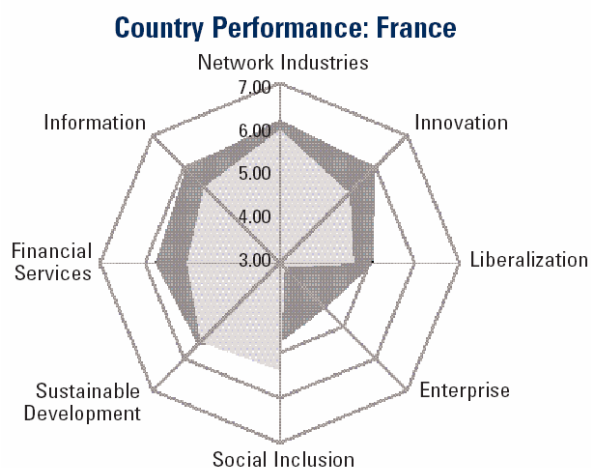
Διάγραμμα 11. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας του Βελγίου

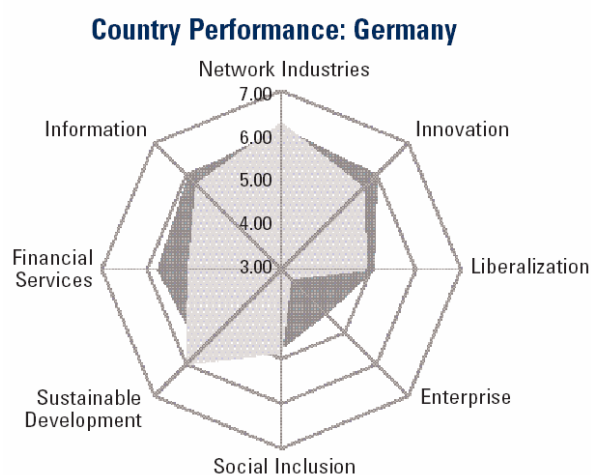
Διάγραμμα 12. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Δανίας

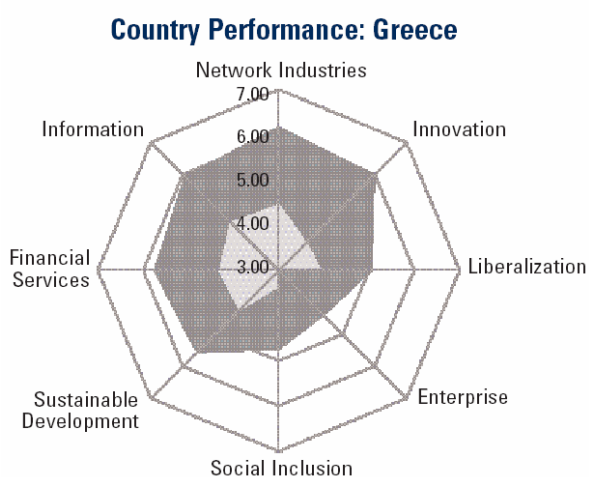
Διάγραμμα 13. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Φινλανδίας

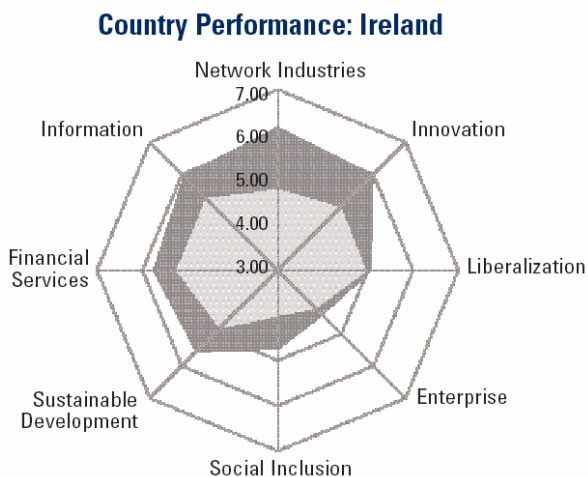
Διάγραμμα 14. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Γαλλίας

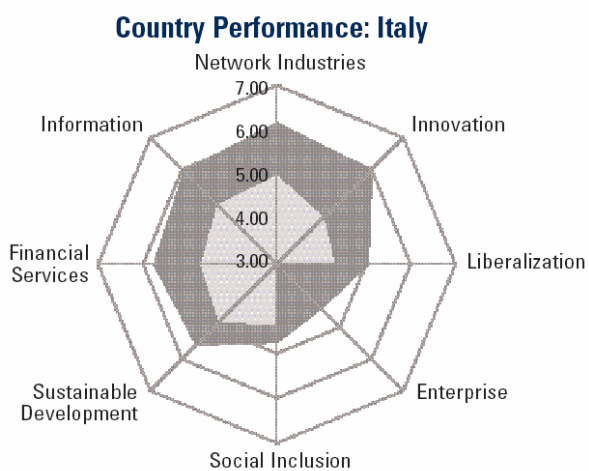
Διάγραμμα 15. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Γερμανίας

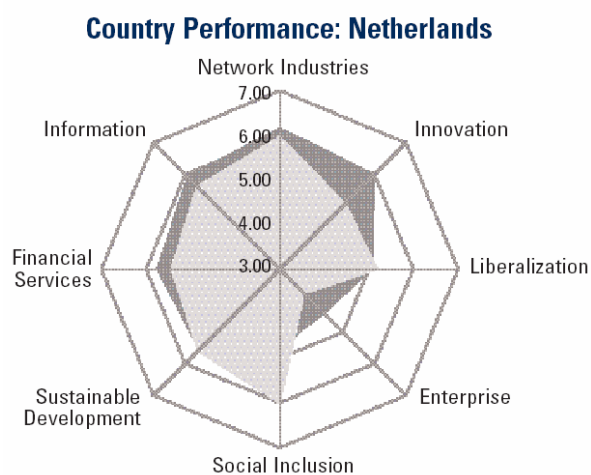
Διάγραμμα 16. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας

Διάγραμμα 17. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ιρλανδίας

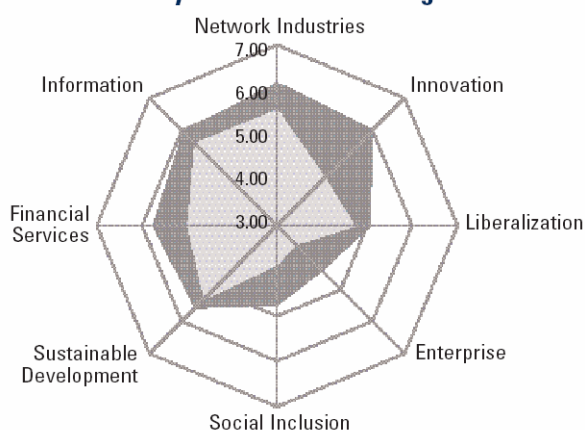

Διάγραμμα 18. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ιταλίας

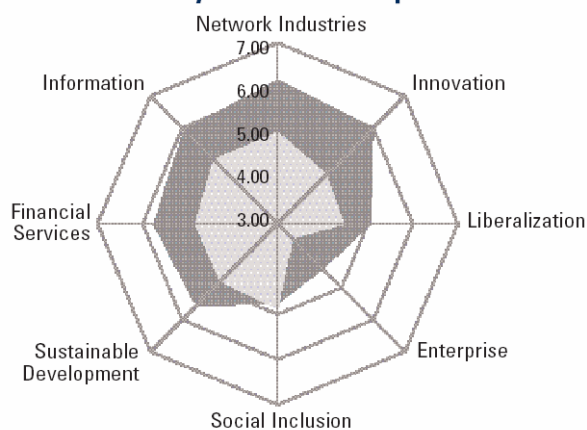
Διάγραμμα 19. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ολλανδίας

Country Performance: Portugal

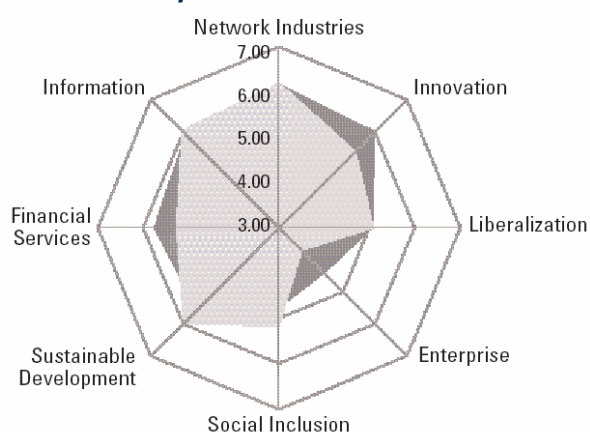
Διάγραμμα 20. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Πορτογαλίας

Country Performance: Spain

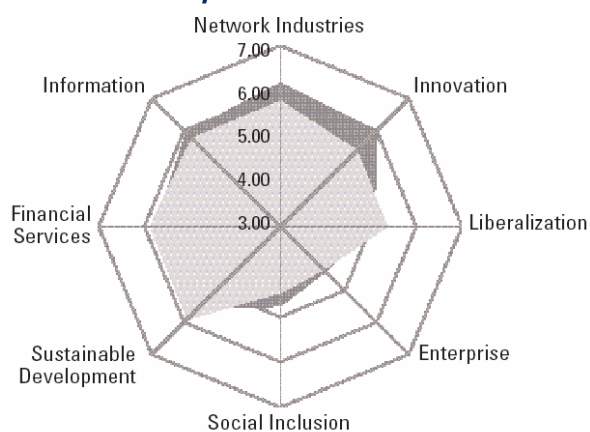
Διάγραμμα 21. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ισπανίας

Country Performance: Sweden

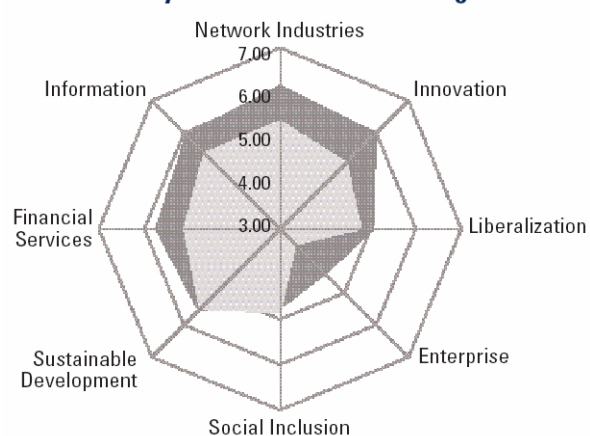
Διάγραμμα 22. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Σουηδίας

Country Performance: UK

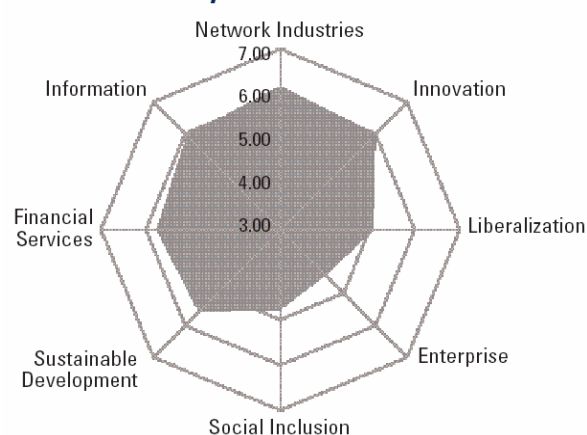
Διάγραμμα 23. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας του Ηνωμένου Βασιλείου

Country Performance: EU Average

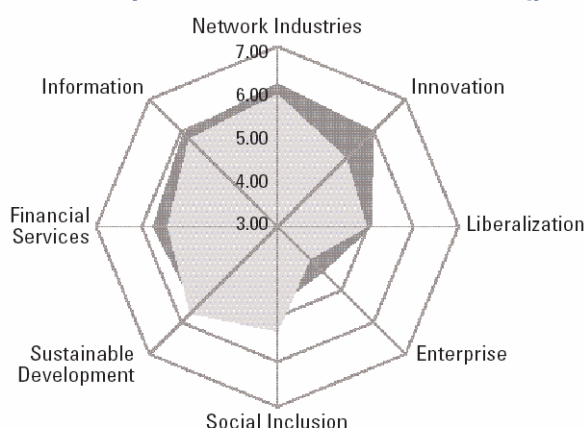
Διάγραμμα 24. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας μέσου όρου χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Country Performance: USA

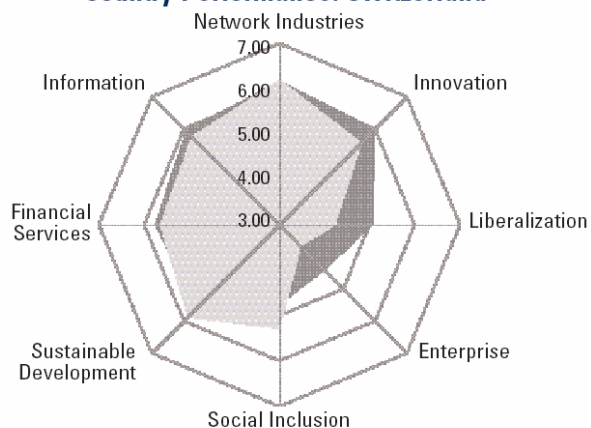

Διάγραμμα 25. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας των Η.Π.Α.

Country Performance: Other OECD Average

Διάγραμμα 26. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας άλλων χωρών του ΟΟΣΑ³

Country Performance: Switzerland

Διάγραμμα 27. Διαμάντι ανταγωνιστικότητας της Ελβετίας

Όπως προκύπτει από τις συγκρίσεις, η μέση οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιδεικνύει χειρότερες επιδόσεις από τις Η.Π.Α. σε όλες τις διαστάσεις της στρατηγικής της Λισσαβόνας πλην του ‘κοινωνικού συνυπολογισμού’. Όπως διαφαίνεται, δεν υπάρχει ενιαίο ‘Ευρωπαϊκό μοντέλο οικονομικής πολιτικής’ που να το υιοθετούν όλες οι χώρες – μέλη, και η στρατηγική της Λισσαβόνας δεν πρόκειται να αποδώσει καρπούς αν δεν ληφθούν σοβαρά υπόψη οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των χωρών.

Η πιο ευρεία και σημαντική υστέρηση σε σχέση με το *benchmark* των Η.Π.Α. εντοπίζεται στο επιχειρηματικό περιβάλλον (*Enterprise environment*), το οποίο δείχνει να είναι η κύρια αδυναμία για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υστέρηση μικρότερου μεγέθους παρουσιάζεται επίσης στη βιομηχανία δικτύων, την καινοτομία και Έρευνα και Ανάπτυξη και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Από την άλλη, Ευρωπαϊκή Ένωση και Η.Π.Α. είναι κοντά όσον αφορά τις επιδόσεις στη φιλελευθεροποίηση της αγοράς και τον κοινωνικό συνυπολογισμό.

Κάποιες μεμονωμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σκοράρουν εξίσου ψηλά όσο και οι Η.Π.Α. σε ορισμένες διαστάσεις της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, ωστόσο οι ηγετικές χώρες σε κάθε διάσταση ποικίλουν. Η Φινλανδία είναι η μόνη χώρα που είναι σταθερά στις πρώτες θέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδόν σε κάθε διάσταση. Οι τρεις καλύτερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν επιδόσεις κοντά σε αυτές των Η.Π.Α. στην κοινωνία πληροφορικής, στο επιχειρηματικό περιβάλλον και στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Όμως, ακόμα και αυτές λαμβάνουν χειρότερα σκορ από τις Η.Π.Α. στην καινοτομία και Έρευνα και Ανάπτυξη.

Από την άλλη, οι χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις είναι οι ίδιες σε όλες σχεδόν τις διαστάσεις της στρατηγικής: Η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα, με κάθε μια από αυτές να λαμβάνει σκορ πολύ χειρότερα από αυτά των Η.Π.Α. σε όλες τις εξεταζόμενες διαστάσεις και υπο-διαστάσεις. Οι χαμηλές και μέτριες επιδόσεις έχουν να κάνουν με τη χώρα (*country-specific*), ενώ οι υψηλές επιδόσεις έχουν να κάνουν με το εξεταζόμενο αντικείμενο – διάσταση (*issue-specific*).

³ Οι άλλες χώρες του ΟΟΣΑ περιλαμβάνουν: Καναδά, Ελβετία, Νορβηγία, Νέα Ζηλανδία και Αυστραλία.

Οι επιδόσεις της «μέσης» χώρας της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είναι πολύ πίσω από τους αντίστοιχους μέσους όρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε όλες τις εξεταζόμενες διαστάσεις ανταγωνιστικότητας. Όμως, οι τρεις καλύτερες προς ένταξη χώρες έχουν εξίσου καλές ή ακόμα και καλύτερες επιδόσεις σε κάποιες διαστάσεις από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πρωτιά μεταξύ των προς ένταξη χωρών έχει να κάνει με τη χώρα (*country-specific*), με πρώτες την Εσθονία, την Τσεχία, τη Σλοβενία και την Ουγγαρία.

Αν ως μέτρο σύγκρισης (*benchmark*) για την Ευρωπαϊκή Ένωση τεθούν οι επιδόσεις της ομάδας των άλλων χωρών του ΟΟΣΑ, η υστέρηση αμβλύνεται μεν, και πάλι όμως η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει να μένει πίσω. Όπως και οι Η.Π.Α., οι άλλες χώρες του ΟΟΣΑ ξεπερνούν σε επιδόσεις την Ευρωπαϊκή Ένωση στην κοινωνία πληροφορικής, τα βιομηχανικά δίκτυα, το επιχειρηματικό περιβάλλον και στην επάρκεια των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ενώ όσον αφορά τη φιλελευθεροποίηση οι δύο βρίσκονται πολύ κοντά μεταξύ τους. Είναι ενδιαφέρον ότι οι άλλες χώρες ΟΟΣΑ απολαμβάνουν επίσης καλύτερες επιδόσεις στον κοινωνικό συνυπολογισμό.

Η σχετική κατάταξη των χωρών σε κάθε μία από τις διαστάσεις ανταγωνιστικότητας που εξετάζονται παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

Διάσταση ανταγωνιστικότητας Χώρα	Κοινωνία πληροφορικής	Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη	Φιλελευθεροποίηση	Βιομηχανία δικτύων	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	Επιχειρηματικό περιβάλλον	Κοινωνικός συνυπολογισμός	Αειφόρος ανάπτυξη	Μέσος όρος κατατάξεων
Φινλανδία	1	1	1	1	2	1	3	1	1.4
Σουηδία	2	3	6	3	5	6	7	4	4.5
Δανία	4	9	5	4	3	5	4	3	4.6
Ηνωμένο Βασίλειο	3	4	2	9	1	2	10	6	4.6
Ολλανδία	7	8	3	6	4	4	1	8	5.1
Γερμανία	6	2	9	2	8	11	9	2	6.1
Αυστρία	5	7	4	8	9	8	5	5	6.4
Βέλγιο	9	5	7	5	7	10	2	7	6.5
Γαλλία	10	6	11	7	10	12	6	9	8.9
Ιρλανδία	11	10	8	13	6	3	12	13	9.5
Πορτογαλία	8	12	10	10	11	7	13	10	10.1
Ισπανία	12	11	12	11	12	9	8	12	10.9
Ιταλία	13	13	13	12	13	13	11	11	12.4
Ελλάδα	14	14	14	14	14	14	14	14	14.0

Πίνακας 5. Κατατάξεις των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε κάθε μια από τις διαστάσεις της Λισσαβώνας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση της ανταγωνιστικότητας, τόσο συνολικά (μέσος όρος επιμέρους επιδόσεων), όσο και σε κάθε επιμέρους δείκτη.

Κεφάλαιο 4^ο

4. Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι ανταγωνιστικές επιδόσεις της Ελλάδας σύμφωνα με τις Εκθέσεις Ανταγωνιστικότητας των τελευταίων ετών.

4.1 Γενικές επιδόσεις και κατατάξεις σύμφωνα με την Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2002-2003

Βασικοί οικονομικοί δείκτες της χώρας	
Συνολικός πληθυσμός (εκατομμύρια), 2001	10.6
Κατάταξη πληθυσμιακή	40
Κατά κεφαλή ΑΕΠ (PPP), 2001	\$17,482
Κατάταξη κατά κεφαλή ΑΕΠ	28
Πραγματική μεγέθυνση κατά κεφαλή ΑΕΠ (2000-2001)	3.9
Κατάταξη μεγέθυνσης κατά κεφαλή ΑΕΠ	16
Ποσοστό ανεργίας, 2001	10.46
Κατάταξη ανεργίας	52
Κυβερνητικό πλεόνασμα / έλλειμμα, 2001	0.10
Κατάταξη κυβερνητικού πλεονάσματος / ελλείμματος	17
Εθνικό ποσοστό αποταμίευσης, 2001	19.60
Κατάταξη εθνικής αποταμίευσης	50
Ποσοστό επενδύσεων, 2001	24.60
Κατάταξη επενδύσεων	24
Πληθωρισμός, 2001	3.70
Κατάταξη πληθωρισμού	37
Εξαγωγές αγαθών (ως ποσοστό του ΑΕΠ), 2001	8.9
Κατάταξη εξαγωγών	76
Εισαγωγές αγαθών (ως ποσοστό του ΑΕΠ), 2001	25.8
Κατάταξη εισαγωγών	59
Χρήστες Internet (ανά 10,000 κατοίκους), 2001	1,321.25
Κατάταξη χρηστών Internet	33

Πίνακας 6. Βασικοί οικονομικοί δείκτες της Ελλάδας και σχετικές κατατάξεις (Πηγή: *Global Competitiveness Report 2002-2003*)

Κατάταξη Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI)	38
Κατάταξη τεχνολογικού Δείκτη	30
Κατάταξη υπο-δείκτη καινοτομίας	27
Κατάταξη υπο-δείκτη ICT (Τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών)	31
Κατάταξη υποδείκτη μεταφοράς τεχνολογίας (μεταξύ 56 μη πρωτοπόρων στην καινοτομία χωρών)	31
Κατάταξη Δείκτη δημοσίων ιδρυμάτων	44
Κατάταξη υπο-δείκτη συμβάσεων και νόμου	40
Κατάταξη υπο-δείκτη διαφθοράς	52
Κατάταξη Δείκτη μακροοικονομικού περιβάλλοντος	47
Κατάταξη υπο-δείκτη μακροοικονομικής σταθερότητας	27
Κατάταξη εκτίμησης πιστώσεων	22
Κατάταξη κυβερνητικών δαπανών	76

Κατάταξη Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικ. (MICI)	43
Κατάταξη επιχειρηματικών διαδικασιών και στρατηγικής	47
Κατάταξη ποιότητας εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος	41

Πίνακας 7α,β. Κατατάξεις Δεικτών Ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας μεταξύ 80 χωρών (Πηγή: *Global Competitiveness Report 2002-2003*)

Κλάδος	Μερίδιο στις εθνικές εξαγωγές	Αξία εξαγωγών (εκατ. US\$)	Αξία καθαρών εξαγωγών (εκατ. US\$)	Μερίδιο στην παγκόσμια αγορά	Τρέχων δείκτης TPI*	Δείκτης μεταβολής TPI*
Ρουχισμός	18.9%	1,718	729	0.92%	26	84
Επεξεργασμένα τρόφιμα	18.5%	1,679	-293	0.78%	38	111
Φρέσκα τρόφιμα	17.3%	1,572	-464	0.66%	32	111
Βασική βιομηχανία	14.4%	1,305	-866	0.30%	36	116
Χημικά προϊόντα	6.4%	580	-3,127	0.10%	35	105

* Ο τρέχων δείκτης TPI (*TPI Current Index*) αντικατοπτρίζει την ολική επίδοση της χώρας στον κλάδο, ενώ ο δείκτης μεταβολής TPI (*TPI Change Index*) δείχνει τη βελτίωση της επίδοσης της χώρας στον κλάδο από το 1996 έως το 2000.

Πίνακας 8. Εμπορική απόδοση της Ελλάδας στους κύριους τομείς εξαγωγών της (Πηγή: *International Trade Centre UNCTAD/WTO*)

4.2 Αξιοσημείωτα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της Ελλάδας σύμφωνα με την Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2002-2003⁴

4.2.1 Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα

Ανταγωνιστικότητα Ανάπτυξης	Κατάταξη
• Μακροοικονομικό περιβάλλον	
Πρόσβαση σε πίστωση	13
Κυβερνητικό πλεόνασμα / έλλειμμα, 2001	17
Προσδοκίες ύφεσης	25
Πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία, 2001	32
Πληθωρισμός, 2001	37
• Τεχνολογία	
Κινητά τηλέφωνα, 2001	13
Τηλεφωνικές γραμμές, 2001	16
Τριτογενής εγγραφή	18
Internet hosts, 2001	33
Ερευνητική συνεργασία πανεπιστημίων - βιομηχανιών	34
Καινοτομία στο επίπεδο της επιχείρησης	37
• Δημόσια ιδρύματα	
Οργανωμένο έγκλημα	28
Ανεξαρτησία της δικαιοσύνης	36

⁴ Σύμφωνα με την προσέγγιση του *World Economic Forum*, ως ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μπορούν να θεωρηθούν γενικά επιμέρους δείκτες για τους οποίους η χώρα, σε σύνολο 80 χωρών, έχει κατάταξη από την πρώτη έως τη μεσαία θέση, ενώ ως ανταγωνιστικά μειονεκτήματα μπορούν να θεωρηθούν δείκτες για τους οποίους η χώρα έχει κατάταξη από τη μεσαία έως την τελευταία θέση.

Μικροοικονομική Ανταγωνιστικότητα	Κατάταξη
• Επιχειρηματικές διαδικασίες και στρατηγική	
Εύρος του μάρκετινγκ	30
Διάδοση της αδειοδότησης ξένης τεχνολογίας	32
Έλεγχος της διεθνούς διανομής	38
• Ποιότητα του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος	
Κόστος εισαγωγής ξένου εξοπλισμού	8
Διαθεσιμότητα επιστημόνων και μηχανικών	21
Ευκολία πρόσβασης σε δάνεια	31

Άλλοι δείκτες	Κατάταξη
Ποσοστό επενδύσεων, 2001	24
Μέσο ποσοστό δασμών, 2002	16
Επιχορηγήσεις και φορολογικές διευκολύνσεις για Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) σε επίπεδο επιχείρησης	29
Ελευθερία του τύπου	18
Επιχειρηματικό κόστος του εγκλήματος και της βίας	22
Αριθμός διαδικασιών για την επίλυση φιλονικίας	15

Πίνακας 9α,β,γ. Ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας (Πηγή: *Global Competitiveness Report 2002-2003*)

4.2.2 Ανταγωνιστικά μειονεκτήματα

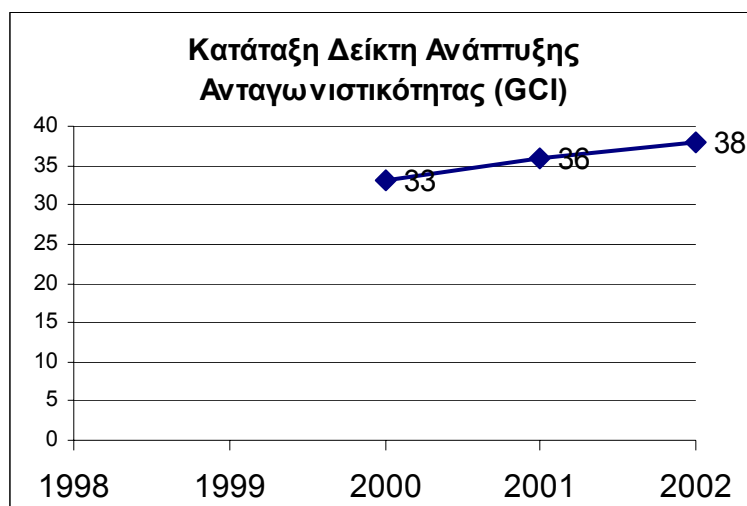
Ανταγωνιστικότητα ανάπτυξης	Κατάταξη
• Μακροοικονομικό περιβάλλον	
Κυβερνητικές δαπάνες, 2001	76
Εθνικό ποσοστό αποταμίευσης, 2001	50
Διασπορά επιτοκίου, 2001	41
• Τεχνολογία	
Νόμοι σχετικοί με Τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT)	67
Άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI) και μεταφορά τεχνολογίας	58
Δαπάνες επιχειρήσεων για Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D)	56
Κυβερνητική προτεραιότητα Τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT)	56
Τεχνολογικές διαδικασίες και στρατηγική	54
Κυβερνητική επιτυχία στην προώθηση της Τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT)	52
Ποιότητα του ανταγωνισμού στον τομέα παροχής υπηρεσιών Internet	50
Πρόσβαση Internet στα σχολεία	43
Προσωπικοί υπολογιστές, 2001	40
• Δημόσια ιδρύματα	
Άτακτες πληρωμές φόρων	70
Μεροληψία στις αποφάσεις κυβερνητικών στελεχών	50
Άτακτες πληρωμές σε κοινωφελείς υπηρεσίες	46
Περιουσιακά δικαιώματα	43
Άτακτες πληρωμές σε εξαγωγές και εισαγωγές	39

Μικροοικονομική ανταγωνιστικότητα	Κατάταξη
• Επιχειρηματικές διαδικασίες και στρατηγική	
Στήριξη σε επαγγελματικό μάντζμεντ	67
Προθυμία για μεταβίβαση εξουσίας	63
Εύρος της εκπαίδευσης προσωπικού	57
• Ποιότητα του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος	
Δύναμη της εταιρικής διοίκησης	76
Νόμοι σχετικοί με Τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT)	67
Κατάσταση της ανάπτυξης συμπλεγμάτων (clusters)	67

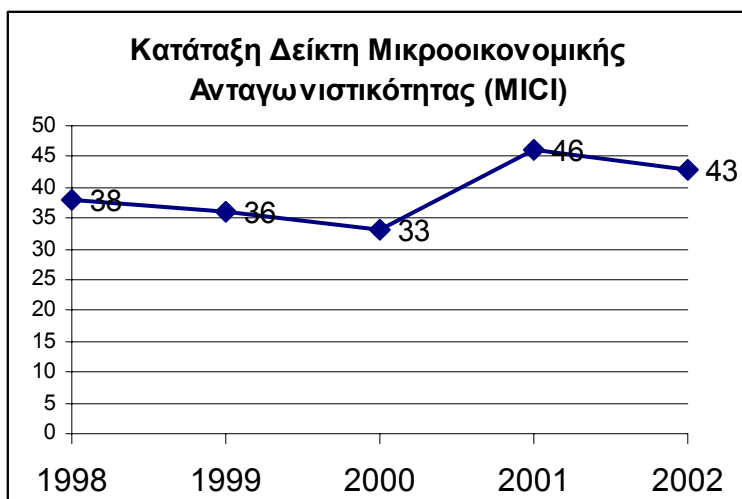
Άλλοι δείκτες	Κατάταξη
Ποσοστό ανεργίας, 2001	52
Εξαγωγές, 2001	76
Εισαγωγές, 2001	59
Ποσοστό φορολογίας εισοδήματος επιχειρήσεων	79
Ποσοστό φορολογίας εισοδήματος ιδιωτών	61
Απορρόφηση τεχνολογίας σε επίπεδο επιχείρησης	67
Ικανότητα δημοσίων υπαλλήλων	60
Διαφάνεια δημιουργίας κυβερνητικής πολιτικής	58
Δύναμη των λογιστικών στάνταρντς	59
Διαβρωτικότητα της πληροφόρησης εκ των έσω (insider trading)	74
Αριθμός διαδικασιών για την έναρξη επιχείρησης	67
Συνολικό κόστος έναρξης επιχείρησης	71
Ευελιξία στον καθορισμό μισθών	68
Αποδοχές και παραγωγικότητα	62

Πίνακας 10α,β,γ. Ανταγωνιστικά μειονεκτήματα της Ελλάδας (Πηγή: *Global Competitiveness Report 2002-2003*)

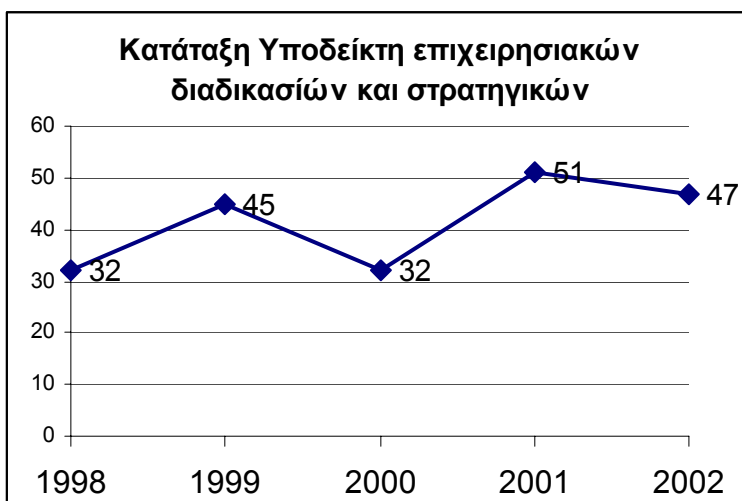
4.3 Διαχρονική εξέλιξη της κατάταξης ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας

Διάγραμμα 28. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI)

Διάγραμμα 29. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI)

Διάγραμμα 30. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον υπο-Δείκτη επιχειρησιακών διαδικασιών και στρατηγικής

Διάγραμμα 31. Κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον υπο-δείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος

4.4 Σχολιασμός

Όπως προκύπτει από τους πίνακες, σε σύνολο 74 χωρών η κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη *GCI* από το 2000 στο 2002 μειώθηκε από την 33η θέση στην 38η. Πτώση όμως, μεγαλύτερου εύρους, σημειώθηκε και στον δείκτη *MICI* όπου η Ελλάδα από την 33η θέση το 2000 υποχώρησε στην 43η το 2002. Η πορεία της Ελλάδας στους δύο υπο-δείκτες που διαμορφώνουν τον Δείκτη *MICI* είναι επίσης έντονα πτωτική έχοντας πέσει στην 47η θέση το 2002 από την 32η θέση το 2000 στον υπο-δείκτη εταιρικών λειτουργιών και στη 41η θέση από την 33η στον υπο-δείκτη ποιότητας επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Σε αριθμό κριτηρίων τα οποία διαμορφώνουν τους υπο-δείκτες και τα οποία σχετίζονται άμεσα με τις επιχειρήσεις, η Ελλάδα σε σύνολο 80 χωρών καταλαμβάνει ιδιαίτερα χαμηλές θέσεις, όπως στην αποδοτικότητα των διοικητικών συμβουλίων (76^η), τη χρησιμοποίηση στελεχών (67^η), την ικανότητα για καινοτομία (57^η), τις επενδύσεις Έρευνας και Ανάπτυξης (56^η) και την εκπαίδευση του προσωπικού (57^η).

Συγκρίνοντας τις επιδόσεις της Ελλάδας με αυτές των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώνουμε ότι η χώρα μας κατέχει τις τελευταίες θέσεις τόσο στους κύριους δείκτες ανταγωνιστικότητας, όσο και στους επιμέρους υποδείκτες ενώ στον δείκτη *MICI* η διαφορά από την προτελευταία Πορτογαλία διευρύνθηκε. Κορυφαίες οικονομίες της Ευρωζώνης αναδεικνύονται για το 2002 η Φινλανδία, η Σουηδία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο ενώ τις χειρότερες επιδόσεις παρουσιάζουν η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία.

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισσαβώνας (Πίνακας 5), επιβεβαιώνουν τη δυσμενή θέση της χώρας μας: Η Ελλάδα κατατάσσεται τελευταία μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε κάθε μια από τις επιμέρους διαστάσεις ανταγωνιστικότητας της Στρατηγικής της Λισσαβώνας, και επομένως και στον γενικό μέσο όρο κατάταξης, με την Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία να ακολουθούν. Η χώρα μας λαμβάνει πολύ χαμηλότερα σκορ από αυτά των *benchmarks* σε κάθε περίπτωση, όπως φαίνεται ξεκάθαρα από το Ελληνικό 'διαμάντι' (Διάγραμμα 16). **Η κύρια αδυναμία της Ελλάδας δείχνει να είναι το επιχειρηματικό περιβάλλον (δείκτης *Enterprise*), όπου παρουσιάζεται η σημαντικότερη υστέρηση τόσο σε σχέση με τις Η.Π.Α. όσο και σε σχέση με τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ.**

Η κατάταξη της Ελλάδας αντικατοπτρίζει προβλήματα τα οποία προϋπήρχαν και έγιναν περισσότερο αντιληπτά με την ένταξη στην Ευρωζώνη. Με την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, το κοινό νόμισμα και ελάχιστη κρατική προστασία, ο ανταγωνισμός των ελληνικών επιχειρήσεων με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές είναι πλέον πολύ αμεσότερος. Παράλληλα, έχει παρέλθει προ πολλού το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της χώρας ως προς το χαμηλό εργατικό κόστος, χάθηκε η τονωτική ένεση της ετήσιας διολίσθησης της ισοτιμίας ενώ οι πλούσιες χορηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό την ανάπτυξη στη χώρα φθάνουν σταδιακά στο τέλος τους.

Σε αντιδιαστολή με τα στοιχεία που αφορούν την ανταγωνιστικότητα της χώρας, μακροσκοπικά η Ελλάδα είναι μεταξύ των πρωτοπόρων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά τη μεγέθυνση του ΑΕΠ τα τελευταία πέντε χρόνια. Όμως, ο σημερινός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ τροφοδοτείται εν πολλοίς από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και την πρόσβαση σε κοινοτικά κεφάλαια ενώ, αν και σε γενικό βαθμό έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς τη

μακροοικονομική σταθερότητα της χώρας, είναι αβέβαιο αν έχουν συνδυαστεί με ανάλογη βελτίωση της αποδοτικότητας σε μικροοικονομικό επίπεδο, από πλευράς των επιχειρήσεων. Ο μελλοντικός κίνδυνος γίνεται ακόμα πιο ορατός αν αναλογιστεί κανείς ότι μετά το 2006 η Ελλάδα θα κατατάσσεται πλέον από τη Ευρωπαϊκή Ένωση στις αναπτυγμένες χώρες και θα λαμβάνει πολύ μειωμένες χορηγίες.

Ταυτόχρονα, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ένταξη δέκα νέων χωρών από τον Απρίλιο του 2003 αποτελεί πρόκληση αλλά και συνάμα απειλή για την Ελληνική οικονομία. Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα έχουν από τη μία νέες ευκαιρίες για οικονομικές συναλλαγές, ωστόσο ο ανταγωνισμός σε συγκεκριμένους τομείς θα είναι περισσότερο έντονος. Η βιομηχανία στις περισσότερες από τις χώρες αυτές παραμένει προσανατολισμένη σε τομείς χαμηλής τεχνολογίας, όπως των τροφίμων και ποτών, των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, των προϊόντων ξύλου και των βασικών μετάλλων, ενώ το κόστος της εργασίας είναι ιδιαίτερα χαμηλό, σε βαθμό που καθίσταται πρακτικά αδύνατον στην Ελληνική βιομηχανία να τις ανταγωνιστεί σε αυτό το επίπεδο. Για να καταφέρουν επομένως οι ελληνικές επιχειρήσεις να ανταγωνισθούν με επιτυχία μέσα στο νέο περιβάλλον, θα πρέπει να αναζητήσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα όχι στο κόστος αλλά πέρα από αυτό, στην ποιότητα, την καινοτομία και στη διαφοροποίηση των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

Το παιχνίδι του ανταγωνισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις έχει πλέον μεταφερθεί στο πεδίο της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας. Τα στοιχεία που παρατέθηκαν για το μικροοικονομικό περιβάλλον απεικονίζουν γλαφυρά ότι η ελληνική επιχειρηματικότητα χωλαίνει σημαντικά σε θέματα εταιρικής ανταγωνιστικότητας, ανθρώπινου δυναμικού και καινοτομιών οι οποίες δημιουργούν προϊόντα υψηλής αξίας. Το μεγαλύτερο ίσως μέρος της ευθύνης για την ανταγωνιστικότητα της χώρας έχει περάσει πλέον στα χέρια των επιχειρήσεων και των διοικήσεων τους οι οποίες θα πρέπει να προβούν στις απαραίτητες βελτιώσεις των οργανισμών τους ώστε να είναι ικανές να αντεπεξέλθουν στις συνθήκες του πανευρωπαϊκού ανταγωνισμού. Ο πελατοκεντρικός σχεδιασμός, η διαρκής βελτίωση των λειτουργιών, η παραγωγή γνώσης και πρωτότυπων προϊόντων, η διεπιχειρησιακή συνεργασία και η διαρκής ανάπτυξη των ικανοτήτων του προσωπικού δείχνουν να αποτελούν μερικές από τις πιο επείγουσες δράσεις για τις ελληνικές επιχειρήσεις.

Η προσπάθεια αυτή οφείλει βεβαίως να υποστηριχθεί και από τις κυβερνητικές πολιτικές οι οποίες θα πρέπει να ενδυναμώσουν το επιχειρηματικό περιβάλλον αλλά και το θεσμικό, προχωρώντας στην ενδυνάμωση της παιδείας, του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των υποδομών της χώρας. Ο στόχος για το μέλλον πρέπει να είναι η διατήρηση για το κράτος ενός ρόλου ρυθμιστικού αλλά και καταλυτικού για τη δημιουργία και την προσέλκυση ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Η ελληνική οικονομία έχει απωλέσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που είχε στο παρελθόν, τα οποία είναι πάντα παροδικά, και πρέπει να τα μετατρέψει σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα εφόσον θέλει να επιτύχει τη διατηρησιμότητα της ανάπτυξης που με τη σειρά της θα οδηγήσει σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου της Ελλάδας με το αντίστοιχο των Ευρωπαίων εταίρων μας.

Κεφάλαιο 5^ο

5. Υποθέσεις προς διερεύνηση

Για τις ανάγκες των στατιστικών αναλύσεων του κεφαλαίου χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό στατιστικής ανάλυσης *SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows*.

5.1 1^η υπόθεση: Ένα πολύ σημαντικό ποσοστό της απόκλισης στο κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ των χωρών διεθνώς σήμερα μπορεί να ερμηνευτεί με βάση τις διαφορές στην ανταγωνιστικότητα στο μικρο επίπεδο⁵

5.1.1 Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης

Πραγματοποιήθηκε **Ανάλυση απλής παλινδρόμησης** (*Regression Analysis*) με ανεξάρτητη μεταβλητή την επίδοση κάθε χώρας στον δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας (MICI) σε κανονικοποιημένη μορφή και εξαρτημένη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ της κάθε χώρας (PPP adjusted).

5.1.2 Αποτέλεσμα ελέγχου

- Ποσοστό απόκλισης που εξηγεί η παλινδρόμηση: $R^2 = 0.814$ (*Adjusted*)
- Στατιστική σημαντικότητα: $p < 0.001$

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.903 ^a	.816	.814	4174.31

a. Predictors: (Constant), MICI z-Score 2002

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6.04E+09	1	6036491317	346.430	.000 ^a
	Residual	1.36E+09	78	17424858.92		
	Total	7.40E+09	79			

a. Predictors: (Constant), MICI z-Score 2002

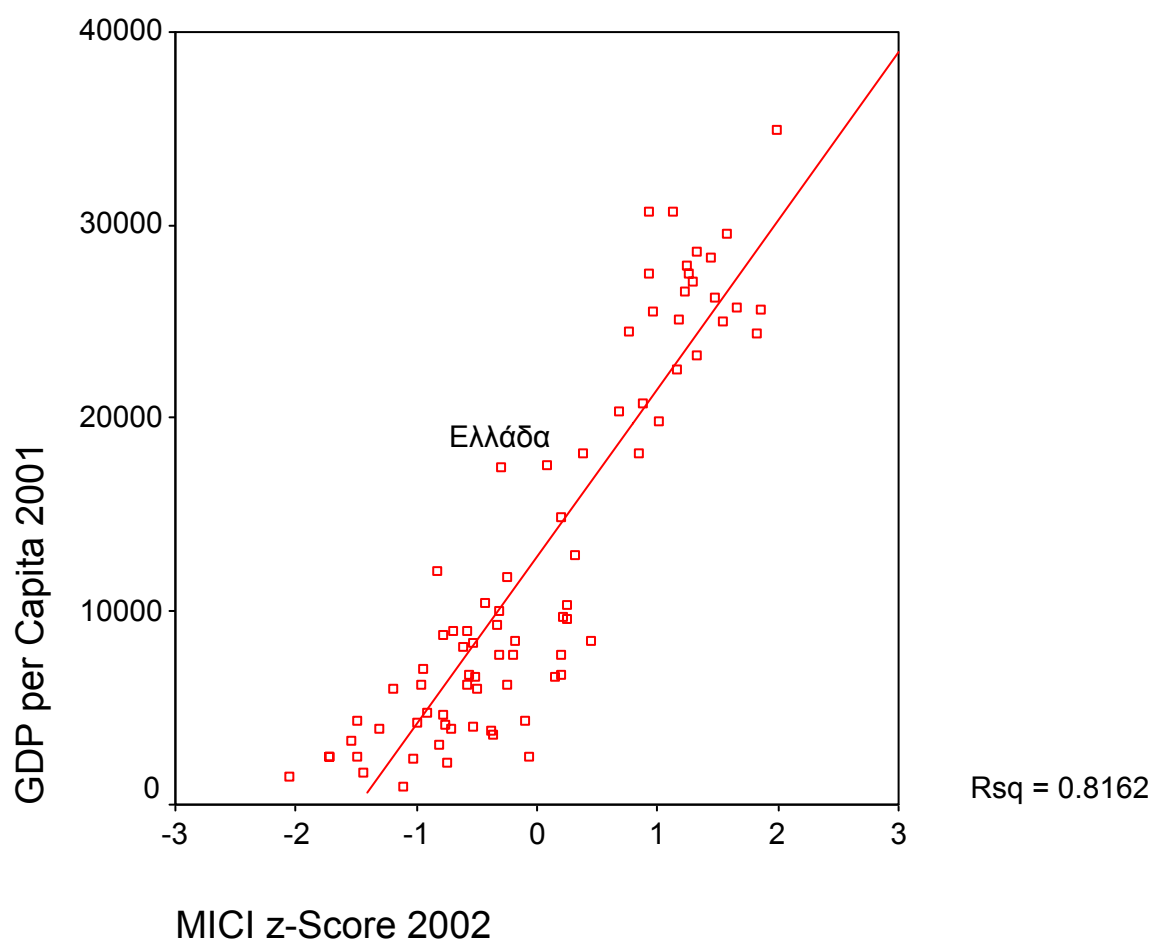
b. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

⁵ Πηγή: Porter, M. E. (2002) *Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index*, in the Global Competitiveness Report 2002-2003.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	12840.979	466.704		27.514	.000
	MICI z-Score 2002	8705.741	467.733	.903	18.613	.000

a. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

Πίνακας 11α,β,γ. Αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ**Διάγραμμα 32.** Σχέση του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ και γραμμή παλινδρόμησης

5.1.3 Σχολιασμός

Ενδέχεται να υπάρχει μια φυσική τάση για τη βελτίωση ορισμένων μικροοικονομικών συνθηκών με την αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ αλλά οι διαφορές από χώρα σε χώρα αποκαλύπτουν ότι η βελτίωση αυτή είναι κάθε άλλο παρά αυτόματη. Από την άλλη, όσον αφορά την αντίστροφη διαδικασία, οι καταμετρημένες μικροοικονομικές διαφορές μεταξύ

κρατών αποδεικνύεται στατιστικά ότι αντικατοπτρίζουν πολύ μεγάλο ποσοστό της απόκλισης μεταξύ χωρών όσον αφορά το κατά κεφαλή ΑΕΠ. Στο Διάγραμμα 32 παρουσιάζεται ο Μικροοικονομικός Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (*MICI*) σε σχέση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ του 2001 για κάθε μία από τις χώρες στο δείγμα. Οι μικροοικονομικοί δείκτες αντικατοπτρίζουν μια πολύ σημαντική αναλογία της απόκλισης στο επίπεδο του κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ των χωρών. Οι διαφορές στον Μικροοικονομικό Δείκτη *MICI* εξηγούν το εκπληκτικό ποσοστό του 81% ($R^2=0.81$) της απόκλισης του κατά κεφαλή ΑΕΠ στο σύνολο των χωρών. Αποδεικνύεται επίσης ότι πέραν του γενικού Μικροοικονομικού Δείκτη παρόμοια συμπεριφορά παρουσιάζουν και οι επιμέρους υπο-δείκτες οι οποίοι καταρτίζουν τον γενικό δείκτη, παρουσιάζοντας ισχυρή συσχέτιση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ των χωρών, με ελάχιστες μονάχα εξαιρέσεις.

Σε προηγμένες χώρες που έχουν επιτύχει κατά κύριο λόγο στις μακροοικονομικές πολιτικές τους, το κλειδί για την ανατροπή των προβλημάτων ανεργίας, των αυξανόμενων εξαγωγών και της μετάφρασης της οικονομικής ανάπτυξης σε αυξημένο βιοτικό επίπεδο βρίσκεται στη μικροοικονομική μεταρρύθμιση. Το Ηνωμένο Βασίλειο, που βελτίωσε σημαντικά φέτος τη θέση του, αποτελεί παράδειγμα χώρας που άρχισε να αντιμετωπίζει μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις μετά από μια φάση μακροοικονομικής ενοποίησης.

Όπως προαναφέρθηκε, η ανταγωνιστικότητα δεν είναι παιχνίδι με μηδενικό άθροισμα. Πολλές χώρες μπορούν να βελτιώσουν την παραγωγικότητα και την ευημερία. Ο Μικροοικονομικός Δείκτης εντοπίζει τόσο την απόλυτη όσο και τη σχετική πρόοδο των χωρών στην οικοδόμηση μιας παραγωγικής οικονομίας. Τα συμπεράσματα αυτά τονίζουν την πιεστική ανάγκη για καλύτερη ενσωμάτωση της μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας στις προσπάθειες διέγερσης της οικονομικής ανάπτυξης.

5.1.4 Ποιοτική ερμηνεία της θέσης των χωρών στο διάγραμμα

Στο Διάγραμμα 33 παρουσιάζεται αντίστοιχα με το προηγούμενο διάγραμμα, κάθε χώρα ονομαστικά σε σχέση με τη γραμμή παλινδρόμησης μεταξύ του δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας και του τρέχοντος εισοδήματός της, όπως εκφράζεται από το κατά κεφαλή ΑΕΠ. Αν εξεταστεί η θέση κάθε χώρας στο διάγραμμα σε σχέση με την κεντρική γραμμή παλινδρόμησης, είναι δυνατό να σχηματιστεί μια καθαρή εικόνα σχετικά με τη διατήρηση της ευημερίας της χώρας.

Συγκεκριμένα:

Α) Χώρες πάνω από τη γραμμή παλινδρόμησης

Οι χώρες που βρίσκονται πάνω από τη γραμμή παλινδρόμησης στο Διάγραμμα 33 είναι εκείνες των οποίων το τρέχον κατά κεφαλή ΑΕΠ υπερβαίνει την πρόβλεψη από τη μικροοικονομική τους ανταγωνιστικότητα, όπως αυτή μετρήθηκε από τον δείκτη *MICI*. Αυτό είναι ένα σήμα κινδύνου, και σημαίνει ότι το κατά κεφαλή εισόδημα μιας χώρας ενδέχεται να μην είναι διατηρήσιμο μακροχρόνια.

	Χώρες Υψηλού Εισοδήματος	Χώρες μέσου εισοδήματος	Χώρες χαμηλού εισοδήματος
<i>Η μικροοικονομική ανταγωνιστικότητα θα μπορούσε να υποστηρίξει υψηλότερο κατά κεφαλή εισόδημα</i>	Θετικό δυναμικό		
	Φινλανδία	Κορέα	Τυνησία
	Ηνωμένο Βασίλειο	Ουγγαρία	Τουρκία
		Εσθονία	Ναμίμπια
		Χιλή	Ταϊλάνδη
		Νότιος Αφρική	Κολομβία
		Κόστα Ρίκα	Δομινικανή Δημοκρατία
		Μαλαισία	Παναμάς
		Λιθουανία	Ελ Σαλβαδόρ
		Βραζιλία	Κίνα
		Λετονία	Φιλιππίνες
		Ρουμανία	Ιορδανία
			Τζαμάικα
			Μαρόκο
			Σρι Λάνκα
			Ινδονησία
<i>Η μικροοικονομική ανταγωνιστικότητα και το εθνικό εισόδημα βρίσκονται σε ισορροπία</i>	Ουδέτερο δυναμικό		
	Ολλανδία	Ισραήλ	Περου
	Γερμανία	Τσεχία	Ουκρανία
	Γαλλία	Σλοβακία	
	Σουηδία	Τρινιντάντ και Τομπάγκο	
	Σιγκαπούρη	Πολωνία	
	Ταϊβάν	Κροατία	
	Νέα Ζηλανδία	Μποτσουάνα	
<i>Το κατά κεφαλή εισόδημα είναι υψηλό σε σχέση με τη μικροοικονομική ανταγωνιστικότητα</i>	Αρνητικό δυναμικό		
	ΗΠΑ	Σλοβενία	Βουλγαρία
	Νορβηγία	Πορτογαλία	Βενεζουέλα
	Ισλανδία	Ελλάδα	Παραγουάη
	Ελβετία	Αργεντινή	Γουατεμάλα
	Καναδάς	Μαυρίκιος	Εκουαδόρ
	Δανία	Μεξικό	Νικαράγουα
	Βέλγιο	Ρωσία	Ονδούρα
	Αυστρία	Ουρουγουάη	Βολιβία
	Ιρλανδία		Μπαγκλαντές
	Χονγκ Κονγκ		Αϊτή
	Ιταλία		
	Ιαπωνία		
	Αυστραλία		

Πίνακας 12. Κατάταξη των χωρών με βάση τη σχέση μεταξύ κατά κεφαλή ΑΕΠ και της Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας (Δείκτης *MICI*)

(Πηγή: Porter, M. E. (2002) *Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index*, in the Global Competitiveness Report 2002-2003).

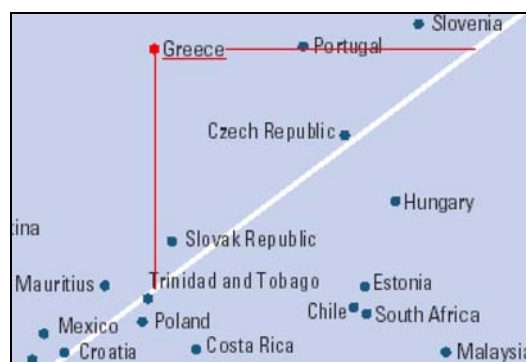
Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, ανάμεσα στις χώρες υψηλού εισοδήματος, η Νορβηγία, η Ισλανδία, η Ιρλανδία και ο Καναδάς χαίρουν ένα επίπεδο ευημερίας το οποίο ξεπερνά τις θεμελιώδεις μικροοικονομικές τους αρχές. Η Ελλάδα, η Αργεντινή και ως προς ένα μικρότερο ποσοστό, η Πορτογαλία ανήκουν στην ομάδα χωρών μέσου εισοδήματος των οποίων το επίπεδο του κατά κεφαλή εισοδήματος ενδέχεται να μην είναι διατηρήσιμο χωρίς ουσιαστική μικροοικονομική μεταρρύθμιση. Η Βολιβία και η Αϊτή βρίσκονται μεταξύ άλλων στην ομάδα χωρών χαμηλού εισοδήματος σε αυτή την κατηγορία.

Τα αίτια για μια τέτοια υπερβολική απόδοση ανταγωνιστικότητας φαίνεται να διαφέρουν, και μπορεί να είναι είτε σταθερά είτε παροδικά στον χρόνο. Η υπερβολική απόδοση

μπορεί να επιμείνει για πολλά χρόνια εάν στηρίζεται σε φυσικούς πόρους, όπως στην περίπτωση της Νορβηγίας, της Βολιβίας και του Καναδά, εφόσον δεν εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι και τα επίπεδα των τιμών των αγαθών παραμένουν σε αρκετά υψηλά επίπεδα. Οι συνεχείς εισροές ξένης βοήθειας είναι ένας άλλος τρόπος στήριξης των μη διατηρήσιμων επιπέδων ευημερίας, πράγμα που ίσως εξηγεί την υπερβολική απόδοση χωρών όπως το Μπαγκλαντές. Η υπερβολική απόδοση ενδέχεται να είναι πιο παροδική εάν στηρίζεται στην έκρηξη των ξένων επενδυτικών εισροών, όπως στην περίπτωση της Ιρλανδίας, ή να αντικατοπτρίζει την υστέρηση εισοδήματος πίσω από φθίνουσες μικροοικονομικές συνθήκες, όπως στην Αργεντινή.

Από την άλλη, οι λόγοι για την ελλιπή απόδοση ανταγωνιστικότητας δείχνουν να ποικίλουν. Η σταθερή ελλιπή απόδοση προέρχεται από συνεχείς δομικές, πολιτικές ή κοινωνικές προκλήσεις. Στην Ινδία και στην Κίνα για παράδειγμα η καταμετρημένη ελλιπή απόδοση σε κατά κεφαλή βάση είναι πολύ πιθανό να οφείλεται στον αριθμό των ανθρώπων που ζουν σε επίπεδο στοιχειώδους συντήρησης και εκτός της κύριας οικονομίας. Η μέση ευημερία σε αυτές τις χώρες θα παραμείνει σε επίπεδα χαμηλότερα του καταμετρημένου μικροοικονομικού δυναμικού μέχρι να εξαπλωθούν οι μεταρρυθμίσεις σε όλη τη χώρα. Η παροδική ελλιπή απόδοση μπορεί να προκύψει ως επακόλουθο μιας μακροοικονομικής κρίσης η οποία δεν οδήγησε σε φθορά των μικροοικονομικών θεμελιωδών αρχών, όπως στην περίπτωση της Ταϊλάνδης. Η ελλιπή απόδοση ενδεχομένως να αντικατοπτρίζει υστέρηση ευημερίας με προσαρμοζόμενη άνοδο με τη βελτίωση των μικροοικονομικών συνθηκών. Αυτό φαίνεται ότι συνέβη στην Εσθονία, τη Φινλανδία, και το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο οδηγεί τις προηγμένες χώρες με ανοδική δυναμικότητα. Όσον αφορά τις χώρες μέσου εισοδήματος που θα έπρεπε να μπορούν να στηρίξουν υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ με δεδομένες τις θεμελιώδεις μικροοικονομικές τους αρχές, αυτές περιλαμβάνουν τη Μαλαισία, τη Βραζιλία, τη Χιλή, την Εσθονία, και τη Λιθουανία, ενώ η Ινδία εξακολουθεί να ηγείται της σχετικής λίστας των χωρών χαμηλού εισοδήματος.

- **Η θέση της Ελλάδας στο διάγραμμα**

Διάγραμμα 34. Σχέση του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας με το κατά κεφαλή ΑΕΠ για κάθε χώρα και γραμμή παλινδρόμησης (μεγέθυνση στην περιοχή της Ελλάδας)

Η Ελλάδα όπως φαίνεται ξεκάθαρα στο Διάγραμμα 34, βρίσκεται πολύ πάνω και αριστερά σε σχέση με την κεντρική γραμμή παλινδρόμησης που χαράσσεται με κριτήριο την ανταγωνιστικότητα των χωρών διεθνώς (μόνο δύο χώρες, η Νορβηγία και η Ισλανδία είναι

ακόμα μακρύτερα αριστερά από την κεντρική γραμμή), γεγονός που επιβεβαιώνει την υπόθεση ότι στην Ελλάδα το κατά κεφαλή εισόδημα είναι ιδιαίτερα υψηλό σε σχέση με την κατάσταση της μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας. Το γεγονός αυτό κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για τη χώρα, καθώς διαφαίνεται ότι η τρέχουσα ευημερία ενδέχεται να μην είναι διατηρήσιμη μακροπρόθεσμα και θα πρέπει να πραγματοποιηθούν ευρείες αλλαγές στο μικροοικονομικό επίπεδο προκειμένου να επιτευχθούν υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας και ανάπτυξης στο μέλλον ή ακόμα και να διατηρηθούν τα τρέχοντα.

5.2 2^η υπόθεση: 'Η ανταγωνιστικότητα των χωρών σήμερα, όπως εκφράζεται από το κατά κεφαλή ΑΕΠ εξαρτάται περισσότερο από τα μικροοικονομικά θεμέλια ανάπτυξης, παρά από το μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον για ανάπτυξη'

5.2.1 Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης

Πραγματοποιήθηκε **Ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης** (*Multiple Regression Analysis*) με ανεξάρτητες μεταβλητές τις επιδόσεις κάθε χώρας στον δείκτη Ανάπτυξης ανταγωνιστικότητας (*GCI*) και στον δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας (*MICI*) σε κανονικοποιημένη μορφή και εξαρτημένη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ της κάθε χώρας (*PPP adjusted*).

5.2.2 Αποτέλεσμα ελέγχου

- Ποσοστό απόκλισης που εξηγεί η παλινδρόμηση: $R^2 = 0.812$ (*Adjusted*)
- Στατιστική σημαντικότητα: $p < 0.001$
- Standardized coefficients:
 - **0.853** για τον Δείκτη *MICI*
 - **0.053** για τον Δείκτη *GCI*

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.904 ^a	.817	.812	4197.96

a. Predictors: (Constant), GCI z-Score 2002, MICI z-Score 2002

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6.04E+09	2	3019335935	171.331	.000 ^a
	Residual	1.36E+09	77	17622836.92		
	Total	7.40E+09	79			

a. Predictors: (Constant), GCI z-Score 2002, MICI z-Score 2002

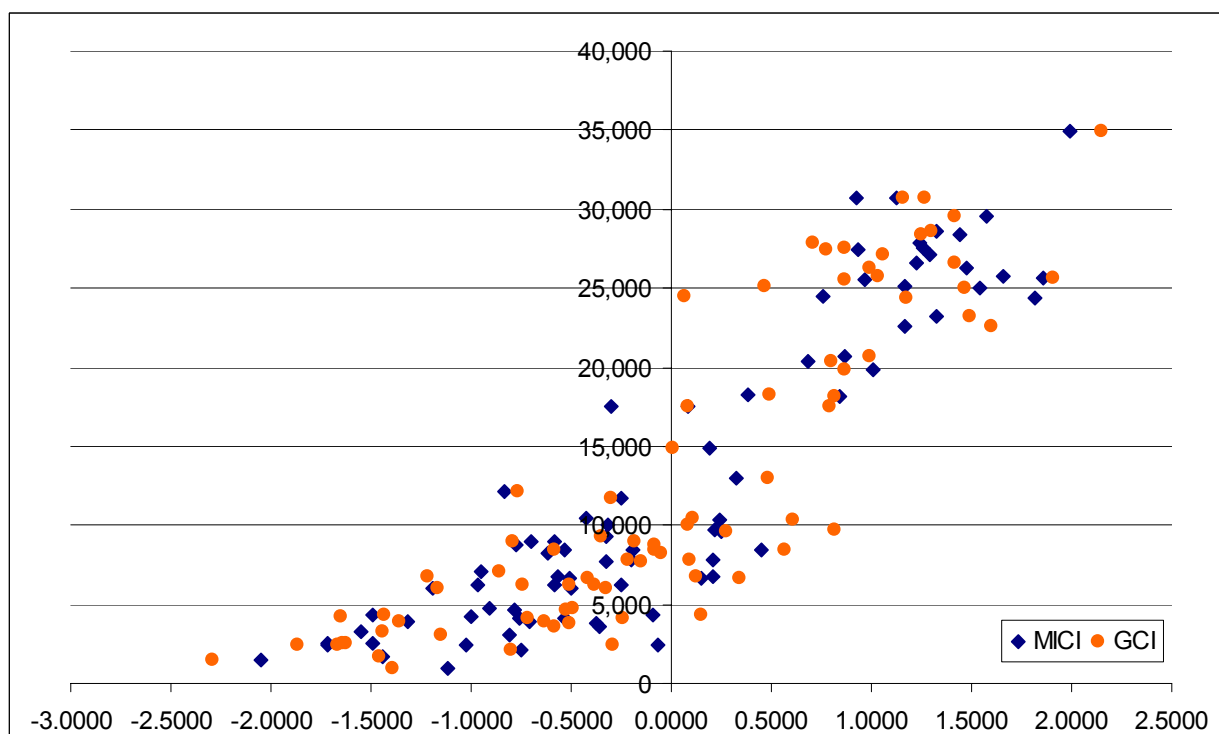
b. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

Coefficients^a

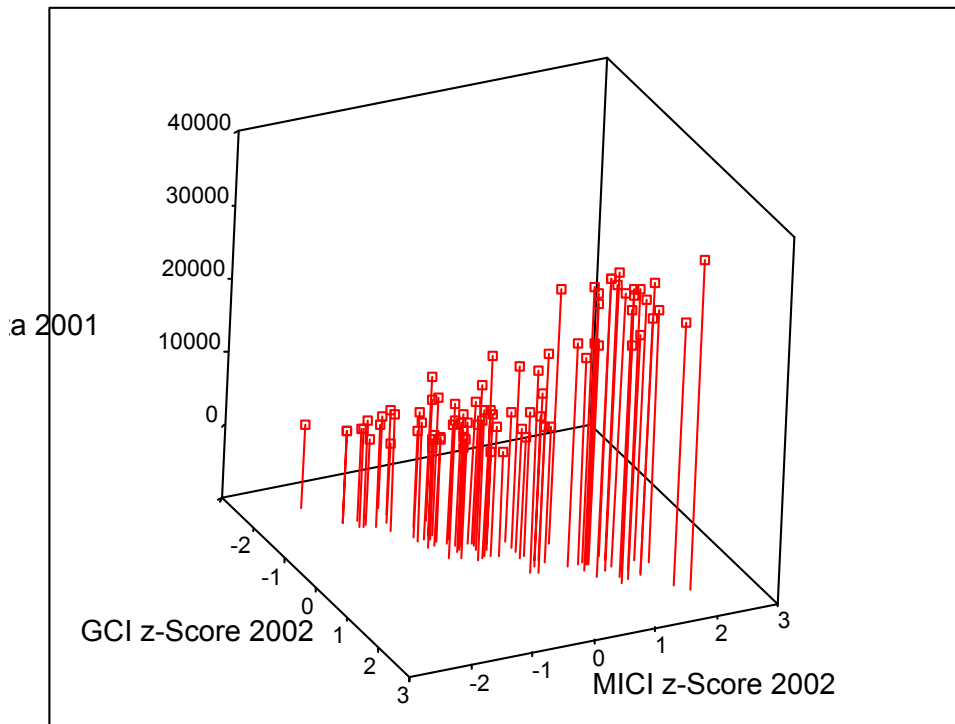
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	12842.324	469.363		27.361	.000
	MICI z-Score 2002	8221.061	1455.953	.853	5.647	.000
	GCI z-Score 2002	514.240	1461.909	.053	.352	.726

a. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

Πίνακας 13α,β,γ. Αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένες μεταβλητές τους δείκτες *MICI* και *GCI* και ανεξάρτητη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ

Διάγραμμα 35. Απεικόνιση της σχέσης $GDP\ per\ Capita = f(GCI, MICI)$

Διάγραμμα 36. Τρισδιάστατη απεικόνιση της σχέσης $GDP \text{ per Capita} = f(GCI, MICI)$

5.2.3 Σχολιασμός

Όπως προκύπτει από τις τιμές των *Standardized Coefficients* της ανάλυσης παλινδρόμησης, 0.853 για τον δείκτη *MICI* και 0.053 για τον δείκτη *GCI*, η σημασία του μικροοικονομικού περιβάλλοντος για το κατά κεφαλή ΑΕΠ συνολικά (για όλο το δείγμα των χωρών) είναι πολύ μεγαλύτερη από ότι η σημασία του μακροοικονομικού, πολιτικού, νομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος ανάπτυξης.

5.3 3^η υπόθεση: 'Ο ρόλος των μικροοικονομικών θεμελίων ανάπτυξης σε σχέση με το μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον είναι κρισιμότερος για τις αναπτυσσόμενες χώρες, σε αντίθεση με τις αναπτυσσόμενες χώρες όπου ισχύει το αντίστροφο'

5.3.1 Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης

Πραγματοποιήθηκε **Ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης** (*Multiple Regression Analysis*) με ανεξάρτητες μεταβλητές τις επιδόσεις κάθε χώρας στον δείκτη Ανάπτυξης ανταγωνιστικότητας (*GCI*) και στον δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας (*MICI*) σε κανονικοποιημένη μορφή και εξαρτημένη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ (*PPP adjusted*). Εξετάστηκαν δύο υπο-ομάδες χωρών αποτελούμενες από 40 χώρες έκαστη: Στην 1η ομάδα περιλαμβάνονται χώρες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μεγαλύτερο ή ίσο από \$8,865 (αναπτυσσόμενες), ενώ στη 2η ομάδα περιλαμβάνονται χώρες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο από \$8,865 (αναπτυσσόμενες).

5.3.2 Αποτέλεσμα ελέγχου

- **1. Αναπτυσσόμενες χώρες**
 - Ποσοστό απόκλισης που εξηγεί η παλινδρόμηση: $R^2 = 0.819$ (*Adjusted*)
 - Στατιστική σημαντικότητα: $p < 0.001$
 - Standardized coefficients:
 - **0.898 για τον Δείκτη *MICI***
 - **0.014 για τον Δείκτη *GCI***
- **2. Αναπτυσσόμενες χώρες**
 - Ποσοστό απόκλισης που εξηγεί η παλινδρόμηση: $R^2 = 0.364$ (*Adjusted*)
 - Στατιστική σημαντικότητα: $p < 0.001$
 - Standardized coefficients:
 - **0.011 για τον Δείκτη *MICI***
 - **0.620 για τον Δείκτη *GCI***

Model Summary^b

Επίπεδο ανάπτυξης	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
Αναπτυσσόμενη	1	.910 ^a	.828	.819	3751.95
Αναπτυσσόμενη	1	.630 ^a	.397	.364	2940.70

a. Predictors: (Constant), *GCI* z-Score 2002, *MICI* z-Score 2002

b. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

ANOVA^b

Επίπεδο ανάπτυξης	Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Αναπτυγμένη	1	Regression	2.52E+09	2	1257532432	89.332	.000 ^a
		Residual	5.21E+08	37	14077114.24		
		Total	3.04E+09	39			
Αναπτυσσόμενη	1	Regression	2.11E+08	2	105365761.3	12.184	.000 ^a
		Residual	3.20E+08	37	8647690.390		
		Total	5.31E+08	39			

a. Predictors: (Constant), GCI z-Score 2002, MICI z-Score 2002

b. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

Coefficients^a

Επίπεδο ανάπτυξης	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
			B	Std. Error	Beta		
Αναπτυγμένη	1	(Constant)	12988.460	815.300		15.931	.000
		MICI z-Score 2002	9572.427	1724.844	.898	5.550	.000
		GCI z-Score 2002	162.584	1922.520	.014	.085	.933
Αναπτυσσόμενη	1	(Constant)	8240.900	713.673		11.547	.000
		MICI z-Score 2002	65.838	1767.357	.011	.037	.970
		GCI z-Score 2002	3253.548	1519.491	.620	2.141	.039

a. Dependent Variable: GDP per Capita 2001

Πίνακας 14α,β,γ. Αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένες μεταβλητές τους δείκτες *MICI* και *GCI* και ανεξάρτητη μεταβλητή το κατά κεφαλή ΑΕΠ για δύο υπο-ομάδες χωρών

5.3.3 Σχολιασμός

Όπως προκύπτει από τις τιμές των *Standardized Coefficients* της ανάλυσης παλινδρόμησης, η υπόθεση ισχύει: Πράγματι ο ρόλος των μικροοικονομικών θεμελίων ανάπτυξης είναι πιο σημαντικός στις αναπτυγμένες χώρες, οι οποίες πρέπει να εστιάσουν περισσότερο σε αυτό, ενώ για τις αναπτυσσόμενες χώρες πιο σημαντική δείχνει να είναι η επάρκεια στο μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον ανάπτυξης.

5.4 4^η υπόθεση: *‘Η βελτίωση κατάταξης στον δείκτη MICI για τις αναπτυγμένες χώρες οδηγεί σε μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σχέση με τη βελτίωση στον Δείκτη GCI, ενώ στις αναπτυσσόμενες χώρες συμβαίνει το αντίστροφο’* (Επέκταση της προηγούμενης υπόθεσης)

5.4.1 Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης

Ως δεδομένα ελήφθησαν οι κατατάξεις των χωρών στους δείκτες ανάπτυξης ανταγωνιστικότητας (*GCI*) και μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας (*MICI*) για τα διαδοχικά έτη 2001 και 2002 (σε κοινό δείγμα χωρών αποτελούμενο από 74 χώρες και για τα δύο έτη, για να μην υπάρχουν διαφοροποιήσεις στις κατατάξεις λόγω της εισόδου νέων χωρών) και η ετήσια αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Εξετάστηκαν δύο υπο-ομάδες χωρών αποτελούμενες από 40 χώρες έκαστη: Στην 1η ομάδα περιλαμβάνονται χώρες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μεγαλύτερο ή ίσο από \$8,865 (αναπτυγμένες), ενώ στη 2η ομάδα περιλαμβάνονται χώρες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο από \$8,865 (αναπτυσσόμενες) και ελέγχθηκε το κατά πόσο η βελτίωση στον έναν μόνο από τους δύο δείκτες επηρεάζει τη μεγέθυνση του κατά κεφαλή ΑΕΠ.

5.4.2 Αποτέλεσμα ελέγχου

- **1. Αναπτυγμένες χώρες**
 - Βελτίωση μόνο στον δείκτη *MICI*: Μέση μεγέθυνση ΑΕΠ 6.73%
 - Βελτίωση μόνο στον δείκτη *GCI*: Μέση μεγέθυνση ΑΕΠ 5.79%
 - Βελτίωση και στους δύο δείκτες: Μέση μεγέθυνση ΑΕΠ 9.91%
- **2. Αναπτυσσόμενες χώρες**
 - Βελτίωση μόνο στον δείκτη *MICI*: Μέση μεγέθυνση ΑΕΠ 1.26%
 - Βελτίωση μόνο στον δείκτη *GCI*: Μέση μεγέθυνση ΑΕΠ 2.58%
 - Βελτίωση και στους δύο δείκτες: Μέση μεγέθυνση ΑΕΠ 4.68%

5.4.3 Σχολιασμός

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης, η υπόθεση δείχνει να ισχύει και ενισχύει περαιτέρω την ισχύ της προηγούμενης υπόθεσης, σύμφωνα με την οποία ο ρόλος των μικροοικονομικών θεμελίων ανάπτυξης σε σχέση με το μακροοικονομικό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό περιβάλλον είναι κρισιμότερος για τις αναπτυγμένες χώρες, σε αντίθεση με τις αναπτυσσόμενες χώρες όπου συμβαίνει το αντίστροφο.

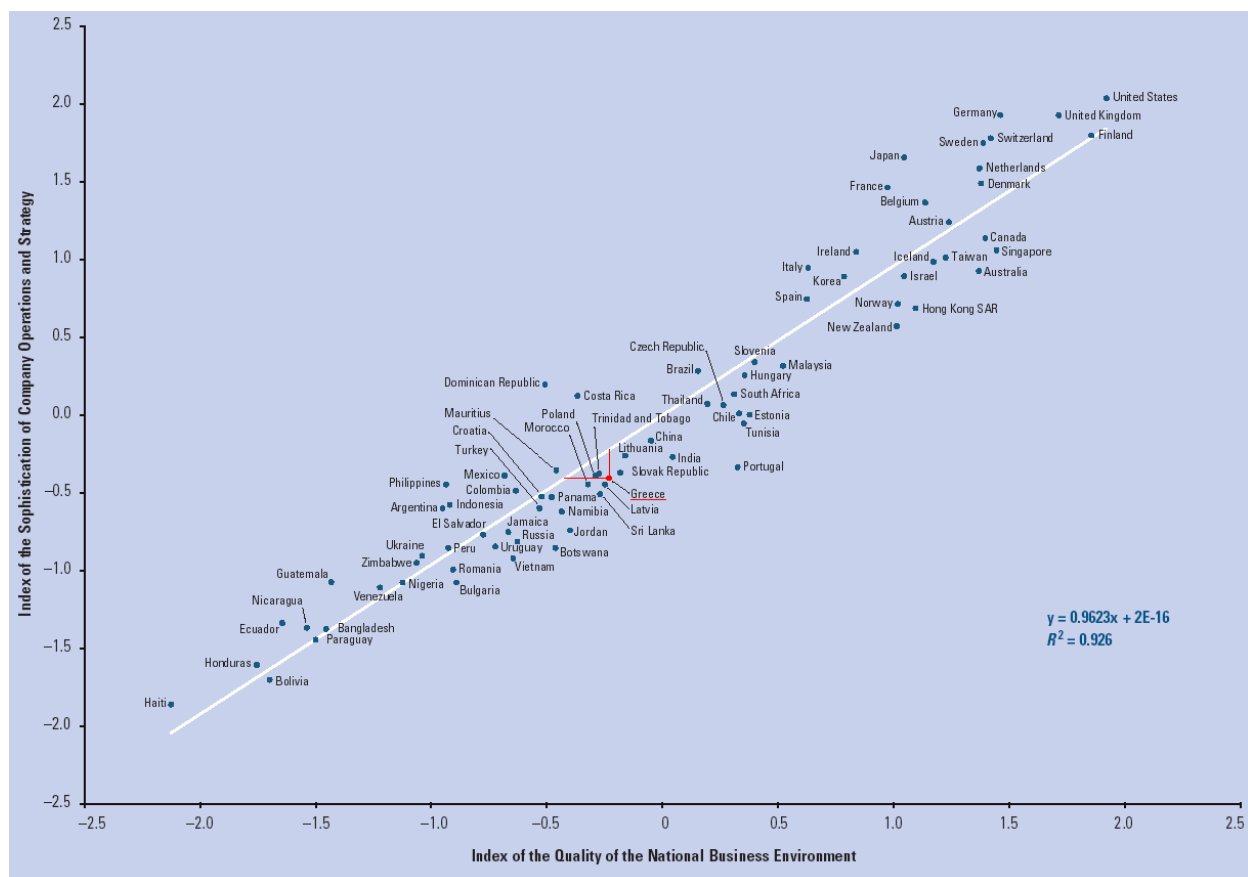
5.5 5^η υπόθεση: 'Στην Ελλάδα, το μικροοικονομικό επιχειρηματικό περιβάλλον είναι πιο προηγμένο σε σχέση με τις εταιρείες που λειτουργούν σε αυτό'

5.5.1 Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης

Πραγματοποιήθηκε **Ανάλυση απλής παλινδρόμησης (Regression Analysis)** με ανεξάρτητη μεταβλητή την επίδοση κάθε χώρας στον υποδείκτη γνώσης και εμπειρίας των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής σε κανονικοποιημένη μορφή και εξαρτημένη μεταβλητή την επίδοση της κάθε χώρας στον υποδείκτη ποιότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος σε κανονικοποιημένη μορφή. Οι σχετικές επιδόσεις κάθε χώρας **απεικονίστηκαν σε διάγραμμα** και έγινε ποιοτική ερμηνεία της θέσης κάθε χώρας (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας) στο διάγραμμα σε σχέση με τη γραμμή κεντρικής παλινδρόμησης.

5.5.2 Αποτέλεσμα ελέγχου

- Ποσοστό απόκλισης που εξηγεί η παλινδρόμηση: $R^2 = 0.926$ (Adjusted)
- Στατιστική σημαντικότητα: $p < 0.001$

Διάγραμμα 37. Συσχέτιση μεταξύ του υποδείκτη γνώσης και εμπειρίας των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής και του υποδείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος

(Πηγή: Porter, M. E. (2002) *Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index*, in the Global Competitiveness Report 2002-2003).

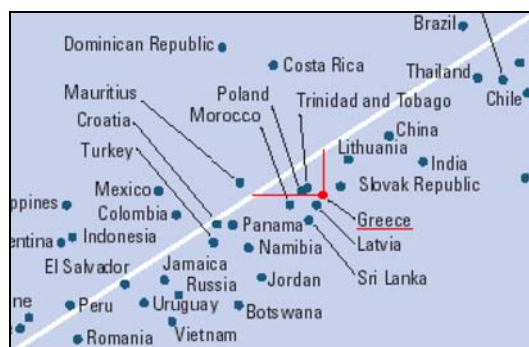
5.5.3 Σχολιασμός

Οι χώρες κοντά στη γραμμή παλινδρόμησης απολαμβάνουν την ευνοϊκή αλληλεπίδραση των δύο υπο-δεικτών όσον αφορά την ανταγωνιστικότητά τους. Οι χώρες που βρίσκονται πάνω από τη γραμμή παλινδρόμησης είναι εκείνες των οποίων οι εταιρείες είναι πιο προηγμένες σε σχέση με την ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενώ εκείνες που βρίσκονται κάτω από τη γραμμή είναι χώρες των οποίων το επιχειρηματικό περιβάλλον είναι πιο προηγμένο από τις εταιρείες που λειτουργούν σε αυτό.

Χώρες των οποίων η εταιρική ανάπτυξη είναι πιο μπροστά από το επιχειρηματικό περιβάλλον είναι η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Γαλλία, η Σουηδία, η Ιταλία, η Αργεντινή η Δομινικανή Δημοκρατία, και η Ινδονησία. Σε αυτές τις χώρες απαιτούνται σοβαρές αλλαγές σε επίπεδο κρατικής πολιτικής προκειμένου να βελτιωθεί το περιβάλλον για τον ανταγωνισμό. Εάν δεν βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον οι εταιρείες θα είναι επιρρεπείς στη μετακίνηση των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων ή στην πραγματοποίηση νέων επενδύσεων σε άλλες χώρες. Η Ιαπωνία παραμένει η προηγμένη οικονομία με τις πιο κραυγαλέες αδυναμίες στο επιχειρηματικό περιβάλλον, παρά την παρουσία δυνατών εταιρειών. Οι συνέπειες για την οικονομική ανάπτυξη της Ιαπωνίας ήταν πολύ σοβαρές, και οι ιαπωνικές εταιρείες προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικές αναγκάστηκαν να φύγουν από τη χώρα.

Χώρες των οποίων το επιχειρηματικό περιβάλλον βρίσκεται μπροστά από την τρέχουσα εταιρική γνώση είναι η Πορτογαλία, η Νέα Ζηλανδία, η Αυστραλία, η Τυνησία, η Μποτσουάνα, το Χονγκ Κονγκ, η Εσθονία και η Σιγκαπούρη. Πολλές εταιρείες με ηγετική θέση στον χώρο σε αυτές τις χώρες εξαρτώνται ακόμα από την εξόρυξη φυσικών πόρων (πχ. Αυστραλία), βασίζονται πολύ στην παραγωγή για Κατασκευαστές Αρχικού Εξοπλισμού, ή εξαρτώνται από τις τοπικές θυγατρικές εταιρείες ξένων πολυεθνικών οι οποίες δεν ανταγωνίζονται με αρκετά εξεζητημένες στρατηγικές (πχ. Πορτογαλία, Σιγκαπούρη και Τυνησία). Σε μερικές χώρες, όπως στην Αυστραλία, μέρος του προβλήματος προέρχεται από γρήγορες βελτιώσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον τις οποίες δεν έχουν ακόμα εκμεταλλευτεί οι εταιρείες καθώς παραμένουν εστιασμένες στους παραδοσιακούς τρόπους ανταγωνισμού. Οι προσπάθειες βελτίωσης της επιχειρηματικότητας, της στρατηγικής σκέψης, της διοικητικής πρακτικής και της επιχειρηματικής εκπαίδευσης αποτελούν υψηλές προτεραιότητες σε αυτές τις χώρες.

- *Η θέση της Ελλάδας*

Διάγραμμα 38. Συσχέτιση μεταξύ του υποδείκτη γνώσης και εμπειρίας των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής και του υποδείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος (μεγέθυνση στην περιοχή της Ελλάδας)

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, η Ελλάδα βρίσκεται κάτω και δεξιά από την κεντρική γραμμή παλινδρόμησης, γεγονός που επιβεβαιώνει την υπόθεση ότι σε σχέση με τη σχετική ισορροπία που επιβάλλει η γραμμή παλινδρόμησης διεθνώς **το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα μας είναι σχετικά πιο προηγμένο από τη γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των εταιρειών που λειτουργούν σε αυτό.**

5.6 6^η υπόθεση: ‘Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, έχει βελτιωθεί ιδιαίτερα το επιχειρηματικό περιβάλλον σε σχέση με τις εταιρείες που λειτουργούν σε αυτό’ (Επέκταση της προηγούμενης υπόθεσης)

5.6.1 Μεθοδολογία ελέγχου της υπόθεσης

Εξετάζεται η διαχρονική κατάταξη των χωρών στους δύο υποδείκτες του δείκτη Μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας *MICI*, τον δείκτη ποιότητας του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος (*Quality of the National Business Environment - QNBE*) και τον δείκτη των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής (*Sophistication of the Company Operations and Strategy - SCOS*), με μέτρηση της σχετικής διαφοράς στην κατάταξη των χωρών στους δύο υποδείκτες από το 1998 έως και το 2002 σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία (Πίνακας 4). Για να ποσοτικοποιηθεί η σχετική διαφορά υιοθετείται μία παράμετρος ελέγχου *F* η οποία υπολογίζεται ως εξής:

$$F = [QNBE (2002) - SCOS (2002)] - [QNBE (1998) - SCOS (1998)]$$

Όταν η παράμετρος *F* λαμβάνει θετικές τιμές για μια χώρα, τότε τα τελευταία χρόνια η γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των εταιρειών βελτιώθηκε περισσότερο στη χώρα σε σχέση με την ποιότητα του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενώ όταν λαμβάνει αρνητικές τιμές συμβαίνει το αντίστροφο. Όταν η τιμή του *F* είναι μηδέν, τότε θεωρείται ότι η βελτίωση (ή η χειροτέρευση) στις επιδόσεις της χώρας ήταν ίδια και στα δυο εξεταζόμενα επιμέρους πεδία.

5.6.2 Αποτέλεσμα ελέγχου

Η παράμετρος ελέγχου *F* υπολογίζεται για κάθε χώρα που έχει συνεχή παρουσία από το 1998 έως το 2002 στις κατατάξεις ανταγωνιστικότητας, οπότε προκύπτει ο Πίνακας 15.

Χώρα	Επιχειρηματικές διαδικασίες και στρατηγική		Ποιότητα επιχειρηματικού περιβάλλοντος		Παράμετρος ελέγχου F
	2002	1998	2002	1998	
Η.Π.Α.	1	2	1	1	1
Φινλανδία	4	8	2	2	4
Ηνωμένο Βασίλειο	3	9	3	5	4
Γερμανία	2	1	4	8	-5
Ελβετία	5	3	6	10	-6
Σουηδία	6	4	8	9	-3
Ολλανδία	8	5	10	4	3
Δανία	9	10	9	7	3
Σιγκαπούρη	14	12	5	6	-3
Καναδάς	13	15	7	3	6
Ιαπωνία	7	7	17	19	-2
Αυστρία	12	11	12	17	-6
Βέλγιο	11	13	15	18	-1
Αυστραλία	19	22	11	12	2
Γαλλία	10	6	21	13	4
Ταϊβάν	16	16	13	21	-8
Ισλανδία	17	28	14	23	2
Ισραήλ	20	21	18	20	-1
Χονγκ Κονγκ	24	17	16	11	-2
Ιρλανδία	15	18	22	14	11
Νορβηγία	23	14	19	15	-5
Νέα Ζηλανδία	25	19	20	16	-2
Κορέα	21	24	23	28	-2
Ιταλία	18	20	24	27	-1
Ισπανία	22	23	25	22	4
Μαλαισία	27	34	26	26	7
Σλοβενία	26	—	27	—	—
Ουγγαρία	29	39	29	31	8
Νότια Αφρική	31	33	33	25	10
Εσθονία	36	—	28	—	—
Χιλή	35	25	31	24	-3
Τυνησία	37	—	30	—	—
Βραζιλία	28	27	36	39	-4
Τσεχία	34	31	34	33	-2
Ταϊλάνδη	33	37	35	36	3
Πορτογαλία	41	48	32	30	9
Ινδία	40	50	37	42	5
Κίνα	38	35	38	44	-9
Κόστα Ρίκα	32	—	47	—	—
Λιθουανία	39	—	39	—	—
Δομινικανή Δημοκρατία	30	—	53	—	—
Σλοβακία	43	40	40	37	0
Ελλάδα	47	32	41	38	-12
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	44	—	44	—	—
Λετονία	48	—	42	—	—
Πολωνία	46	38	45	40	-3
Σρι Λάνκα	52	—	43	—	—
Μαρόκο	50	—	46	—	—
Μαυρίκιος	42	—	50	—	—
Παναμάς	54	—	52	—	—
Ναμίμπια	58	—	49	—	—
Κροατία	53	—	54	—	—
Ιορδανία	59	42	48	32	-1
Τουρκία	56	26	55	29	-4
Μεξικό	45	29	60	41	3
Κολομβία	51	43	57	49	0
Μποτσουάνα	64	—	51	—	—
Ρωσία	62	45	56	47	-8
Τζαμάικα	60	—	59	—	—
Βιετνάμ	67	36	58	43	-16
Φιλιππίνες	49	41	67	45	14
Ουρουγουάη	63	—	61	—	—
Ελ Σαλβαδόρ	61	—	62	—	—
Ινδονησία	55	52	65	51	11
Αργεντινή	57	30	68	34	7
Περού	65	49	66	46	4
Ρουμανία	69	—	64	—	—
Βουλγαρία	72	—	63	—	—
Ουκρανία	66	51	69	52	2
Ζιμπάμπουε	68	46	70	48	0
Νιγηρία	71	—	71	—	—
Βενεζουέλα	73	44	72	50	-7

Πίνακας 15. Υπολογισμός της παραμέτρου ελέγχου F για κάθε χώρα για την περίοδο 1998-2002

5.6.3 Σχολιασμός

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα, η Ελλάδα σε ένα διάστημα τεσσάρων ετών έχασε 12 θέσεις όσον αφορά τη σχετική κατάταξη στους δύο υποδείκτες. Η επίδοση αυτή, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα όπου παρουσιάζονται οι χειρότερες σχετικές επιδόσεις με αύξουσα σειρά, είναι η δεύτερη χειρότερη παγκοσμίως πίσω από Βιετνάμ.

Χώρα	Παράμετρος ελέγχου F
Βιετνάμ	-16
Ελλάδα	-12
Κίνα	-9
Ταϊβάν	-8
Ρωσία	-8
Βενεζουέλα	-7

Πίνακας 16. Χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις στην παράμετρο ελέγχου F

Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει την υπόθεση ότι **τα τελευταία χρόνια το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα έχει βελτιωθεί πολύ περισσότερο σε σχέση με τη γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των εταιρειών**, και ενισχύει την προηγούμενη υπόθεση, σύμφωνα με την οποία **το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα μας σήμερα είναι πιο προηγμένο από τη γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των εταιρειών που λειτουργούν σε αυτό.**

Κεφάλαιο 6^ο

6. Σύνοψη – Συμπεράσματα

Η εθνική ευημερία επηρεάζεται έντονα από την ανταγωνιστικότητα, η οποία εκφράζεται από την παραγωγικότητα με την οποία ένα έθνος χρησιμοποιεί το ανθρώπινο δυναμικό, τα κεφάλαια, και τους φυσικούς του πόρους. Η ανταγωνιστικότητα βρίσκεται ριζωμένη στις θεμελιώδεις μικροοικονομικές αρχές ενός έθνους και εκφράζεται με την εμπειρία και τη γνώση των εταιρειών και την ποιότητα του εθνικού μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Η πολιτική σταθερότητα, οι σωστές μακροοικονομικές πολιτικές, το άνοιγμα των αγορών και η ιδιωτικοποίηση θεωρούνται εδώ και χρόνια ως οι θεμέλιοι λίθοι της οικονομικής ανάπτυξης, ωστόσο τα αποτελέσματα των πιο πρόσφατων ερευνών δείχνουν ότι αυτές οι συνθήκες είναι αναγκαίες αλλά όχι και ικανές. Περισσότερο από το 80% της απόκλισης του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε όλες τις χώρες οφείλεται στις θεμελιώδεις μικροοικονομικές τους αρχές. Παρόλο που θεσμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (*International Monetary Fund, IMF*) παροτρύνουν έντονα τις μακροοικονομικές μεταρρυθμίσεις, διαφαίνεται ότι οι μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις είναι εξίσου ή και περισσότερο σημαντικές καθώς η ανάπτυξη του ΑΕΠ που παρακινείται μεμονωμένα από τις μακροοικονομικές πολιτικές, το άνοιγμα των αγορών, και τις ιδιωτικοποιήσεις είναι μη διατηρήσιμη.

Τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών αμφισβητούν την ιδέα ότι οι μικροοικονομικές βελτιώσεις είναι αυτόματες εάν θεσμοθετηθούν σωστές μακροοικονομικές πολιτικές. Παρόλο που μπορεί να υπάρχει η γενική τάση οι μικροοικονομικές συνθήκες να βελτιώνονται με την αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ, η βελτίωση αυτή φαίνεται ότι τελικά δεν συμβαίνει με αυτόματο τρόπο. Επιπλέον, ο ρυθμός βελτίωσης της μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας, μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά από σκόπιμες ενέργειες τόσο από την πλευρά της κυβέρνησης όσο και από τον ιδιωτικό τομέα. Όπως αποκαλύπτουν τα αποτελέσματα των ερευνών, οι μικροοικονομικές συνθήκες μπορεί να κινούνται πολύ πιο μπροστά ή να βρίσκονται πιο πίσω από το επίπεδο του τρέχοντος κατά κεφαλή ΑΕΠ, και οι μετατοπίσεις στις σχετικές κατατάξεις έχουν σημαντική επιρροή στη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη.

Οι μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις δεν είναι σκόπιμο να αντιμετωπίζονται περιορισμένα ως μείωση του ρόλου της κυβέρνησης, καθώς η τελευταία έχει να διαδραματίσει μία σειρά θετικών ρόλων οι οποίοι είναι βασικοί για την ευημερία, όπως οι επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό, η ώθηση της προηγμένης ζήτησης μέσω κανονιστικών προτύπων, η καλλιέργεια της δυναμικότητας για καινοτομία κ.α. Πολλά έθνη χρειάζεται να μετακινηθούν πέραν των βασικών μεταρρυθμίσεων πρώτου σταδίου και να αντιμετωπίσουν σοβαρά αυτά τα θέματα. Ο ιδιωτικός τομέας μπορεί επίσης να παίζει σημαντικό ρόλο στη βελτίωση της ανταγωνιστικής πλατφόρμας μέσω συλλογικών ενεργειών και πρωτοβουλιών ανάπτυξης συμπλεγμάτων. Οι μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις δεύτερου σταδίου απαιτούν μια νέα προοπτική του ρόλου του ιδιωτικού τομέα.

Οι κατάλληλες μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις που τονώνουν την παραγωγικότητα και την ανάπτυξη παραγωγικότητας μπορούν να διευκολύνουν πολύ το έργο των κυβερνήσεων

όσον αφορά τη ρύθμιση των δημοσιονομικών τους υποχρεώσεων και τη χάραξη της ορθότερης μακροοικονομικής πολιτικής. Μολονότι οι μακροοικονομικές μεταρρυθμίσεις επιφέρουν σχεδόν αναπόφευκτα στερήσεις βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, οι μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις μπορούν να αποφέρουν χειροπιαστά και ορατά οφέλη για τους πολίτες, απαλύνοντας την πολιτική πίεση στις κυβερνήσεις που προσπαθούν να υπερασπιστούν τη μακροοικονομική σταθεροποίηση και το άνοιγμα των αγορών, καθώς οι πολίτες που βλέπουν τα μονοπώλια να χάνουν τον έλεγχο, τις επιχειρήσεις να μεταρρυθμίζονται και τις ευκαιρίες για απασχόληση και επιχειρηματικότητα να αυξάνονται, είναι λιγότερο πιθανό να παρασυρθούν από το λαϊκισμό ομάδων των οποίων τα συμφέροντα αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις. Με τον τρόπο αυτόν προάγεται η πολιτική βούληση και η δημόσια υποστήριξη για την πραγματοποίηση πραγματικών **μακροοικονομικών αλλαγών που θα ακολουθήσουν και θα ενισχύσουν τη βελτίωση του μικροεπιχειρηματικού περιβάλλοντος.**

Καθίσταται επίσης σαφές ότι η μικροοικονομική μεταρρύθμιση είναι κάτι παραπάνω από τη μεμονωμένη ανάπτυξη συμπλεγμάτων. Οι προσπάθειες ανάπτυξης και εμπλουτισμού των συμπλεγμάτων σε όλον τον κόσμο είναι πολύ ενθαρρυντικές, όμως οι χώρες χρειάζεται να επιδιώξουν τη βελτίωση σε ολόκληρο το εύρος των πεδίων του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, διαφορετικά οι πρωτοβουλίες δημιουργίας και ανάπτυξης συμπλεγμάτων θα ανασταλούν.

Τα αποτελέσματα των ερευνών τονίζουν την ανάγκη να ευθυγραμμιστούν οι οικονομικές προτεραιότητες του κράτους με το επίπεδο της ανάπτυξής του. Ισχυρά στοιχεία καταδεικνύουν ότι η μικροοικονομική αναβάθμιση είναι μια διαδοχική διαδικασία κατά την οποία οι χώρες σε διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης αντιμετωπίζουν σαφώς διαφορετικές προκλήσεις, ενώ η μετάβαση από ένα στάδιο ανάπτυξης σε επόμενο είναι ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση. Οι χώρες που είχαν επιτυχία σε ένα τρόπο ανταγωνισμού πρέπει να αναγνωρίσουν τις πολύπλευρες προσαρμογές που είναι αναγκαίες για να καταφέρουν τη μετάβαση στο επόμενο στάδιο.

Οι χώρες συγκλίνουν στη μακροοικονομική σταθερότητα, το άνοιγμα των αγορών, την ιδιωτικοποίηση και τις χρηματοπιστωτικές αγορές που τιμωρούν παραδειγματικά όσους μένουν πίσω. Για υπάρξει συνεχής βελτίωση στην οικονομική μεταρρύθμιση των κρατών, υπάρχει μεγάλη ανάγκη μετακίνησης στο επόμενο επίπεδο σκέψης και πρακτικής ως προς την οικονομική ανάπτυξη. **Η κύρια πρόκληση στην παγκόσμια οικονομία σήμερα είναι η μικροοικονομική μεταρρύθμιση.** Η πρόοδος όσον αφορά τη γνώση και την εμπειρία των εταιρειών και την ποιότητα του μικροοικονομικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος είναι μονόδρομος προκειμένου να αυξηθεί η παραγωγικότητα, και να υποστηριχθούν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες που θα στηρίξουν ένα ανερχόμενο επίπεδο ζωής για τους πολίτες.

Όσον αφορά την Ελλάδα, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι βρίσκεται πολύ πίσω στην ανταγωνιστικότητα σε σχέση με άλλες αναπτυγμένες χώρες, τόσο διεθνώς όσο και στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεμονωμένα. Ο κύριος λόγος υστέρησης σε ανταγωνιστικότητα σύμφωνα με τις αναλύσεις των προηγούμενων κεφαλαίων δείχνει να είναι **η αδυναμία της χώρας στο μικροοικονομικό επιχειρηματικό επίπεδο και ιδιαίτερα στη γνώση και εμπειρία των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των ίδιων των επιχειρήσεων.**

Ιδιαίτερα ανησυχητικό για τη χώρα είναι το γεγονός ότι το κατά κεφαλή εισόδημά της είναι ιδιαίτερα υψηλό σε σχέση με την κατάσταση της μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας, και επομένως διαφαίνεται ότι η τρέχουσα ευημερία δεν είναι διατηρήσιμη μακροπρόθεσμα και θα πρέπει να πραγματοποιηθούν ευρείες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στο μικροοικονομικό επίπεδο προκειμένου να επιτευχθούν υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας και ανάπτυξης στο μέλλον ή ακόμα και να διατηρηθούν απλώς τα τρέχοντα.

Το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα έχει βελτιωθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, είναι πλέον πιο προηγμένο από τις εταιρείες που λειτουργούν σε αυτό και δεν κρίνεται σκόπιμη η προσπάθεια περαιτέρω βελτίωσής του. Πρωταρχικής σημασίας προτεραιότητες για τη χώρα κρίνονται οι προσπάθειες βελτίωσης των μικροοικονομικών θεμελίων ανάπτυξης: Των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των επιχειρήσεων, της επιχειρηματικότητας, της στρατηγικής σκέψης, της διοικητικής πρακτικής και της επιχειρηματικής εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 7^ο

7. Βιβλιογραφία Α΄ Μέρους

7.1 Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και αρθρογραφία

1. Clark, G.L., M.S. Gertler, M.P. Eldman, M.P. Feldman (eds) (2001) *The Oxford Handbook of Economic Geography*, Oxford university press.
2. Dutta, S., B. Lanvin, and F. Paua (eds) (2003) *The Global Information Technology Report 2002–2003*, New York: Oxford University Press for the World Economic Forum.
3. European Commision (2002), *Competitiveness and Benchmarking: A pocketbook of enterprise policy indicators – 2002 Edition*, Enterprise publications, Luxembourg.
4. European Commission (2002), *European Competitiveness Report 2002*, Brussels.
5. European Communities (1999), *The competitiveness of European industry: 1999 Report*, Luxembourg.
6. European Communities (2001), *Competitiveness and benchmarking: Benchmarking enterprice policy, Results from the 2001 Scoreboard*, Brussels.
7. European Communities (2001), *Competitiveness, innovation and enterprise performance – 2001 Edition*, Luxembourg.
8. European Communities (2003), *Competitiveness and benchmarking: Benchmarking enterprice policy, Results from the 2002 Scoreboard*, Enterprise publications, Luxembourg.
9. Fagerberg, J. (1988) 'International Competitiveness' *The Economic Journal* 98(2): 355–374.
10. Fairbanks, M. and S. Lindsay (1997) *Plowing the Sea: The Challenge of Competitiveness in the Developing World*, Boston: Harvard Business School Press.
11. Garelli, S. (2003) *Competitiveness of Nations: The Fundamentals*, IMD World Competitiveness Yearbook 2003.
12. Hall, R.E. and Jones, C. I. (1999) 'Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others?', *Quarterly Journal of Economics* 114 (1): 83 –116.
13. IMD (2002) *IMD World Competitiveness Yearbook 2002*, Switzerland.
14. International Monetary Fund – IMF (2002) *World Economic Outlook: September 2002*. Washington, DC: International Monetary Fund.
15. KANTOR Σύμβουλοι επιχειρήσεων (2002) *Σύνοψη μελέτης ανταγωνιστικότητας*, Αθήνα.
16. Ketels C.H.M. (2002) 'Why the European Context Matters' *European Business Forum* 8 (Winter 2001-2002): 13–16.
17. Lucas, R.E.Jr. (1988) 'On the Mechanics of Economic Development', *Journal of Monetary Economics* 22 (July 1988): 3–42.

18. Mankiw, N.G. (1995) 'The Growth of Nations', *Brookings Papers on Economic Activity* 1 (1): 275–310.
19. Mankiw, N.G., D. Romer, and D.N. Weil. (1992) 'A Contribution to the Empirics of Economic Growth', *Quarterly Journal of Economics* 107(2): 407–437.
20. McArthur, J.W. and J.D. Sachs, (2002) *The Growth Competitiveness Index: Measuring Technological Advancement and the Stages of Development*, in The Global Competitiveness Report 2001–2002, New York: Oxford University Press for the World Economic Forum.
21. Nickell, S. (1996) 'Competition and Corporate Performance', *Journal of Political Economy* 104 (1996): 724-746
22. Oughton, C. (1997) 'Competitiveness Policy in the 1990s', *The Economic Journal* 107: 1486–1503.
23. Porter, M.E. (1980) *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*.
24. Porter, M.E. (1990) *The Competitive advantage of nations*, New York: The Free Press.
25. Porter, M.E. (1998) *Competitive Advantage: Creating and sustaining superior performance*, New York: The Free Press.
26. Porter, M.E. (2000) 'Attitudes, Values, Beliefs, and the Microeconomics of Prosperity', in Harrison L.E., Huntington S.P. (eds), *Culture Matters: How Values Shape Human Progress*, New York Basic books.
27. Porter, M.E. (2001) *Clusters of Innovation Initiative: Regional Foundations of U.S. Competitiveness*, Washington, DC: Council on Competitiveness.
28. Porter, M.E. (2001) *Enhancing the Microeconomic Foundations of Prosperity: The Current Competitiveness Index*, in the Global Competitiveness Report 2001-2002, New York: Oxford University Press for the World Economic Forum.
29. Porter, M.E. (2002) *Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index*, in the Global Competitiveness Report 2002-2003, New York: Oxford University Press for the World Economic Forum.
30. Porter, M.E. (2003) *Winning Strategies and Country Competitiveness in Difficult Times*, Institute for Strategy and Competitiveness, Harvard Business School.
31. Porter, M.E. and C. van der Linde (1995) 'Toward a New Conception of the Environment - Competitiveness Relationship', *Journal of Economic Perspectives* 9(4): 97–118
32. Porter, M.E., J.D. Sachs, and A.M. Warner, (2000) *Executive Summary: Current Competitiveness and Growth Competitiveness* in The Global Competitiveness Report 2000, New York: Oxford University Press for the World Economic Forum
33. Porter, M.E., S. Stern, and Council on Competitiveness (1999) *The New Challenge to America's Prosperity: Findings from the Innovation Index*. Washington, DC: Council on Competitiveness.
34. Sachs, J.D. and A. Warner (1995) 'Economic Reform and the Process of Global Integration', *Brookings Papers on Economic Activity* 1(1): 1–118.

35. Sakakibara, M. and M.E. Porter (1998) 'Competing at Home to Win Abroad: *Evidence from Japanese Industry*', Harvard Business School Working Paper No. 99-036. Cambridge, MA: Harvard Business School Press.
36. World Economic Forum (2002) *The Global Competitiveness Report 2002-2003*.
37. World Economic Forum (2002) *The Global Information Technology Report 2001-2002: Readiness for the Networked World*, G. Kirkman, G. (ed) et al, New York: Oxford University Press for the World Economic Forum
38. World Economic Forum (2003) *Executive Opinion Survey*, Cornelius P. K. (ed), Porter M. E., Schwab K., Switzerland.
39. World Economic Forum and Center for European Integration Studies at the University of Bonn (2002) *The Lisbon Review 2002-2003, An assessment of policies and reforms in Europe*, Switzerland.
40. Μητρόπουλος Κ.Σ. (2003) *Η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας – Μύθοι και πραγματικότητα*, ΚΑΝΤΟΡ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε.
41. Παπαδάκης Β.Μ. (2002) *Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής εμπειρία: Τόμος Α, Θεωρία*, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα.
42. (1996) 'What Is Strategy?', *Harvard Business Review* 74 (6): 61-78
43. (1998) 'Clusters and Competition: New Agendas for Companies, Governments, and Institutions', in M. Porter (ed), *On Competition*, Boston: Harvard Business School Press.

7.2 Ιστοσελίδες στο διαδίκτυο

1. Center for European Integration Studies (ZEI), www.zei.de
2. Center for International Development at Harvard University, www.cid.harvard.edu
3. Council on Competitiveness, www.compete.org
4. IMD World Competitiveness Yearbook, www.imd.ch/wcy
5. Institute for Strategy and Competitiveness, www.isc.hbs.edu
6. The European Union on-line, <http://europa.eu.int>
7. The World Bank Group, www.worldbank.org
8. The World Economic Forum, www.weforum.org
9. The World Factbook – CIA, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>
10. Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών, www.fgi.org.gr

ΜΕΡΟΣ Β': ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ

Το δεύτερο μέρος της εργασίας (8^ο έως 12^ο κεφάλαιο) αφορά τις ποσοτικές αναλύσεις οι οποίες βασίζονται σε λογιστικά στοιχεία των ελληνικών επιχειρήσεων για τη χρονική περίοδο 1997 έως και 2002. Διερευνάται η πορεία των επιδόσεων των ελληνικών επιχειρήσεων αυτά τα χρόνια και γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησης της ανταγωνιστικότητάς τους με βάση *benchmarks* από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Το μέγεθος του δείγματος καθιστά απαραίτητη τη χρήση ισχυρών προγραμμάτων Ηλεκτρονικού Υπολογιστή για τις ανάγκες των αναλύσεων. Χρησιμοποιήθηκαν δύο προγράμματα, το **Microsoft Excel** για τις απλές αναλύσεις (συγκεντρωτικά στατιστικά με χρήση *Pivot table reports*, συγκεντρωτικά διαγράμματα, κατανομές μεγεθών, μέσες τιμές, διάμεσοι κλπ), και το λογισμικό **SPSS for Windows** (*Statistical Package for Social Sciences*) για τις πιο σύνθετες στατιστικές αναλύσεις (*Descriptive statistics, Bivariate correlations, Regression analysis, Factor analysis, Cluster analysis, σύνθετα Scatter plots, κ.α.*), σε υπολογιστικό περιβάλλον *Windows XP*.

Κεφάλαιο 8^ο

8. Ποσοτικά δεδομένα

8.1 Γενικά στοιχεία

Οι ποσοτικές αναλύσεις βασίζονται σε λογιστικά στοιχεία που αφορούν τις ελληνικές επιχειρήσεις των μελετούμενων κλάδων και τα οποία περιέχονται σε έξι συνολικά βάσεις δεδομένων, μία για κάθε έτος για την περίοδο 1997 έως και 2002. Προϋπόθεση για να συμπεριληφθεί μια εταιρεία στις βάσεις δεδομένων είναι οι πωλήσεις της να υπερβαίνουν τα € 1,467,351.43 (500,000,000 δρχ)

Έτος	Αριθμός επιχειρήσεων
1997	2,379
1998	2,996
1999	3,300
2000	3,659
2001	3,819
2002	4,009

Πίνακας 17. Αριθμός επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στις Databases για κάθε έτος

Η κατάταξη των επιχειρήσεων γίνεται με βάση τον κλάδο (σύνολο 69 κλάδοι) και τον υπερκλάδο στον οποίο ανήκουν (σύνολο 11 υπερκλάδοι).

8.1.1 Κατάταξη των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους

Οι υπερκλάδοι δίνουν μια γενική περιγραφή του αντικειμένου δραστηριοποίησης της επιχείρησης, είναι συνολικά 11 και παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα:

A/A	Super Sector ID	Περιγραφή υπερκλάδου
1	1	Ταχυδρομικές υπηρεσίες
2	2	Μεταφορές
3	3	Βιομηχανία
4	4	Διαφημιστικές
5	5	Εμπόριο
6	6	Τουρισμός
7	7	Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις
8	8	Πληροφορική
9	9	Τηλεπικοινωνίες
10	10	Διάφορες Υπηρεσίες
11	13	Χρηματοοικονομικά

Πίνακας 18. Υπερκλάδοι επιχειρήσεων

8.1.2 Κατάταξη των επιχειρήσεων σε κλάδους

Οι κλάδοι στους οποίους κατατάσσονται οι επιχειρήσεις είναι συνολικά 11 και παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα:

A/A	Sector ID	Περιγραφή κλάδου	Αντιστοιχία με υπερκλάδο
1	11	Ταχυδρομικές υπηρεσίες	1 Ταχυδρομικές υπηρεσίες
2	21	Χερσαίες Μεταφορές	2 Μεταφορές
3	22	Θαλάσσιες Μεταφορές	2 Μεταφορές
4	23	Αεροπορικές Μεταφορές	2 Μεταφορές
5	24	Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	2 Μεταφορές
6	31	Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	3 Βιομηχανία
7	32	Βιομηχανία - Βασικά Κλωστοϋφαντουργικά Προϊόντα	3 Βιομηχανία
8	33	Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	3 Βιομηχανία
9	34	Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	3 Βιομηχανία
10	35	Βιομηχανία - Τρόφιμα	3 Βιομηχανία
11	36	Βιομηχανία - Ποτά	3 Βιομηχανία
12	37	Βιομηχανία - Τσιγάρα	3 Βιομηχανία
13	38	Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	3 Βιομηχανία
14	39	Βιομηχανία - Ηλεκτρολογικό, Ηλεκτρονικό Υλικό	3 Βιομηχανία
15	41	Διαφημίσεις	4 Διαφημιστικές
16	51	Εμπόριο - Αυτοκίνητο και μεταφορικά μέσα (retail)	5 Εμπόριο
17	52	Εμπόριο - Αυτοκίνητο και μεταφορικά μέσα (other)	5 Εμπόριο
18	53	Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	5 Εμπόριο
19	54	Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	5 Εμπόριο
20	55	Εμπόριο - Φάρμακα, Καλλυντικά, Απορρυπαντικά	5 Εμπόριο
21	56	Εμπόριο - Μηχανές Γραφείου και Ηλεκτρονικά	5 Εμπόριο
22	57	Εμπόριο - Super Markets	5 Εμπόριο
23	58	Εμπόριο - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	5 Εμπόριο
24	59	Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	5 Εμπόριο
25	61	Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	6 Τουρισμός
26	62	Τουριστικές Επιχειρήσεις	6 Τουρισμός
27	63	Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	6 Τουρισμός
28	71	Σύμβουλοι Διοίκησης	7 Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις
29	72	Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού	7 Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις
30	73	Ορκωτοί Ελεγκτές	7 Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις
31	74	Marketing, Έρευνα Αγοράς	7 Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις
32	75	Engineering Consulting	7 Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις
33	81	Λογισμικό	8 Πληροφορική
34	82	Προμηθευτές hardware	8 Πληροφορική
35	83	Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	8 Πληροφορική
36	91	Σταθερή τηλεφωνία	9 Τηλεπικοινωνίες
37	92	Κινητή τηλεφωνία	9 Τηλεπικοινωνίες
38	93	Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	9 Τηλεπικοινωνίες
39	94	Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών	9 Τηλεπικοινωνίες
40	101	Διάφορες Υπηρεσίες	10 Διάφορες Υπηρεσίες
41	131	Αμοibaία Κεφάλαια	13 Χρηματοοικονομικά
42	132	Επενδύσεων	13 Χρηματοοικονομικά
43	133	ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	13 Χρηματοοικονομικά
44	134	Venture Capital	13 Χρηματοοικονομικά
45	135	Εταιρείες συμμετοχών	13 Χρηματοοικονομικά
46	136	Διάφορες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	13 Χρηματοοικονομικά
47	137	Leasing	13 Χρηματοοικονομικά
48	310	Βιομηχανία - Εκδόσεις, Εκτυπώσεις, Γραφικές Τέχνες	3 Βιομηχανία
49	311	Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	3 Βιομηχανία
50	312	Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	3 Βιομηχανία
51	313	Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	3 Βιομηχανία
52	314	Βιομηχανία - Μεταλλουργία	3 Βιομηχανία
53	315	Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	3 Βιομηχανία
54	316	Βιομηχανία - Φάρμακα, Καλλυντικά, Απορρυπαντικά	3 Βιομηχανία
55	317	Βιομηχανία - Μεταλλικά Προϊόντα και Κατασκευές	3 Βιομηχανία
56	318	Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	3 Βιομηχανία
57	319	Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	3 Βιομηχανία
58	320	Βιομηχανία - Έπιπλα	3 Βιομηχανία
59	321	Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	3 Βιομηχανία
60	322	Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	3 Βιομηχανία
61	323	Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	3 Βιομηχανία
62	324	Βιομηχανία - Εξόρυξη	3 Βιομηχανία
63	325	Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	3 Βιομηχανία
64	326	Βιομηχανία - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	3 Βιομηχανία
65	327	Βιομηχανία - Λευκά Είδη	3 Βιομηχανία
66	328	Βιομηχανία - Εκδόσεις Εφημερίδων, Περιοδικών	3 Βιομηχανία
67	510	Εμπόριο - Τρόφιμα	5 Εμπόριο
68	511	Εμπόριο - Ποτά	5 Εμπόριο
69	512	Εμπόριο - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	5 Εμπόριο

Πίνακας 19. Κλάδοι και αντιστοίχησή τους με τους υπερκλάδους

8.2 Λογιστικά στοιχεία που περιέχονται στις βάσεις δεδομένων

Τα λογιστικά στοιχεία που περιλαμβάνουν οι βάσεις δεδομένων για κάθε επιχείρηση περιλαμβάνουν στοιχεία του ενεργητικού, στοιχεία του παθητικού καθώς και στοιχεία της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσεως. Όλα τα στοιχεία των βάσεων δεδομένων που αφορούν χρηματικά μεγέθη, για όλα τα έτη από το 1997 έως το 2002, εκφράζονται σε € (Ευρώ).

8.2.1 Στοιχεία ενεργητικού

Στοιχεία ενεργητικού
• Καθαρά πάγια
Γήπεδα - οικόπεδα
Κτήρια - εγκαταστάσεις
Μηχανολογικός εξοπλισμός
Ασώματες ακινητοποιήσεις
Συσσωρευμένες αποσβέσεις
Αποσβέσεις κτηρίων εγκαταστάσεων
Αποσβέσεις μηχανολογικού εξοπλισμού
Αποσβέσεις ασώματων ακινητοποιήσεων
Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις
Συμμετοχές
• Απόθεμα
Έτοιμα προϊόντα
Ημιτελή προϊόντα
Ύλες - υλικά
• Απαιτήσεις
Απαιτήσεις πελατών - γραμμάτια είσπραξης
Χρεόγραφα
Λοιπές απαιτήσεις
• Ταμείο - Τράπεζες
Σύνολο ενεργητικού

Πίνακας 20. Στοιχεία του ενεργητικού που περιλαμβάνονται στις βάσεις δεδομένων

Για τα στοιχεία του ενεργητικού ισχύουν οι παρακάτω σχέσεις:

Σχέσεις στοιχείων ενεργητικού	
(Σύνολο Ενεργητικού) =	(Καθαρά πάγια) + (Απόθεμα) + (Απαιτήσεις) + (Ταμείο-τράπεζες)
(Καθαρά πάγια) =	(Γήπεδα – οικόπεδα) + (Κτήρια – εγκαταστάσεις) + (Μηχανολογικός εξοπλισμός) + (Ασώματες ακινητοποιήσεις) – (Συσσωρευμένες αποσβέσεις) + (Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις) + (Συμμετοχές)
(Συσσωρευμένες αποσβέσεις) =	(Αποσβέσεις κτηρίων εγκαταστάσεων) + (Αποσβέσεις μηχανολογικού εξοπλισμού) + (Αποσβέσεις ασώματων ακινητοποιήσεων)
(Απόθεμα) =	(Έτοιμα προϊόντα) + (Ημιτελή προϊόντα) + (Ύλες – υλικά)
(Απαιτήσεις) =	(Απαιτήσεις πελατών - γραμμάτια είσπραξης) + (Χρεόγραφα) + (Λοιπές απαιτήσεις)

Πίνακας 21. Αριθμητικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του ενεργητικού

8.2.2 Στοιχεία παθητικού

Στοιχεία παθητικού
• <u>Ίδια κεφάλαια</u>
Μετοχικό κεφάλαιο
Αποθεματικά
Αδιανέμητα κέρδη-ζημιές
• <u>Μεσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις και προβλέψεις</u>
Μεσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις
Προβλέψεις
• <u>Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις</u>
Οφειλές σε τράπεζες
Γραμμάτια πληρωτέα
Μερίσματα πληρωτέα
Λογαριασμοί μετόχων εταίρων
Λοιπές υποχρεώσεις
Σύνολο παθητικού

Πίνακας 22. Στοιχεία του παθητικού που περιλαμβάνονται στις βάσεις δεδομένων
Για τα στοιχεία του παθητικού ισχύουν οι παρακάτω σχέσεις:

Σχέσεις στοιχείων παθητικού	
(Σύνολο Παθητικού) =	(Ίδια κεφάλαια) + (Μεσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις και προβλέψεις) + (Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις)
(Ίδια κεφάλαια) =	(Μετοχικό κεφάλαιο) + (Αποθεματικά) + (Αδιανέμητα κέρδη-ζημιές)
(Μεσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις και προβλέψεις) =	(Μεσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις) + (Προβλέψεις)
(Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις) =	(Οφειλές σε τράπεζες) + (Γραμμάτια πληρωτέα) + (Μερίσματα πληρωτέα) + (Λογαριασμοί μετόχων εταίρων) + (Λοιπές υποχρεώσεις)

Πίνακας 23. Αριθμητικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του παθητικού

8.2.3 Στοιχεία της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσεως

Στοιχεία κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσεως
Πωλήσεις
Κόστος πωλήσεων
Μικτό κέρδος
Προμήθειες - λοιπά έσοδα
Δαπάνες χρηματοδότησης
Λειτουργικά έξοδα
Λειτουργικό κέρδος
Μη λειτουργικά έσοδα
Μη λειτουργικά έξοδα
Αποσβέσεις εκτός του κόστους πωληθέντων
Σύνολο αποσβέσεων
Αποσβέσεις μέσα στο κόστος πωληθέντων
Κέρδη προ φόρων
Καθαρά μερίσματα
Φόρος εισοδήματος

Πίνακας 24. Στοιχεία της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσεως που περιλαμβάνονται στις βάσεις δεδομένων

Για τα στοιχεία της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσεως ισχύουν οι παρακάτω σχέσεις:

Σχέσεις στοιχείων κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσεως	
(Μικτό κέρδος) =	(Πωλήσεις) – (Κόστος πωλήσεων)
Λειτουργικό κέρδος =	(Μικτό κέρδος) + (Προμήθειες - λοιπά έσοδα) – (Δαπάνες χρηματοδότησης) – (Λειτουργικά έξοδα)
(Σύνολο αποσβέσεων) =	(Αποσβέσεις εκτός του κόστους πωληθέντων) + (Αποσβέσεις μέσα στο κόστος πωληθέντων)
(Κέρδη προ φόρων) =	(Λειτουργικό κέρδος) + (Μη λειτουργικά έσοδα) – (Μη λειτουργικά έξοδα)

Πίνακας 25. Αριθμητικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσεως

8.3 Παράμετροι των αναλύσεων

Με βάση τα πρωτογενή λογιστικά στοιχεία των βάσεων δεδομένων για τις επιχειρήσεις, εξάγονται οι παράμετροι των αναλύσεων οι οποίοι περιλαμβάνουν αριθμοδείκτες και άλλα οικονομικά μεγέθη που βοηθούν στην ερμηνεία των οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων. Η χρήση αριθμοδεικτών αποτελεί μια από τις πλέον διαδεδομένες και δυναμικές μεθόδους χρηματοοικονομικής ανάλυσεως.

Οι παράμετροι των αναλύσεων μπορούν να καταχωριστούν γενικά σε 4 γενικές κατηγορίες ανάλογα με το αν εκφράζουν το μέγεθος, τη μεγέθυνση, τη βιωσιμότητα - κερδοφορία ή τη ρευστότητα – χρηματοδότηση των επιχειρήσεων:

Παράμετροι	
α) Size (Μέγεθος)	1. Sales (Πωλήσεις) 2. Total Assets (Σύνολο ενεργητικού) 3. Capital employed (Απασχολούμενα κεφάλαια)
β) Growth (Μεγέθυνση)	4. Total Assets Growth 5. Sales Growth 6. EBITDA* Growth
γ) Profitability - Sustainability (Κερδοφορία - Βιωσιμότητα)	7. ROA – Return On Assets (Απόδοση ενεργητικού) 8. ROE – Return On Equity (Απόδοση ιδίων κεφαλαίων) 9. ROTCE – Return On Total Capital Employed (Απόδοση απασχολούμενων κεφαλαίων προ φόρων και τόκων) 10. Περιθώριο μικτού κέρδους 11. Περιθώριο λειτουργικού κέρδους 12. Περιθώριο καθαρού κέρδους προ τόκων, φόρων και αποσβέσεων
δ) Liquidity - Financing (Ρευστότητα - Χρηματοδότηση)	13. Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών 14. Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων – Debt / (Equity + Debt) 15. Γενική ρευστότητα 16. Άμεση ρευστότητα

* EBITDA ή EBITDA: Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization (Κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων)
= (Κέρδη προ φόρων) + (Δαπάνες χρηματοδότησης) + (Αποσβέσεις μέσα στο κόστος πωληθέντων)

Πίνακας 26. Παράμετροι που θα χρησιμοποιηθούν για τις ανάγκες των αναλύσεων

8.3.1 Αριθμητικές σχέσεις παραμέτρων

α) Size	
1. (Sales)	
2. (Total Assets)	
3. (Capital Employed) =	(Ίδια κεφάλαια) + (Μεσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις και προβλέψεις)

β) Growth	
4. (Total Assets Growth)	*
5. (Sales Growth)	*
6. (EBITDA Growth)	*

* Τα μεγέθη μεγέθυνσης (Growth) για τα έτη από το 1998 και έπειτα, υπολογίζονται ως ποσοστό επί τοις εκατό (%) με βάση τον τύπο: [(Μέγεθος έτους N) - (Μέγεθος έτους N-1)] / (Μέγεθος έτους N) * 100. Για το έτος 1997 δεν υπολογίστηκαν μεγέθη μεγέθυνσης, γιατί δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία της προηγούμενης χρονιάς.

γ) Profitability - Sustainability	
7. (ROA) =	$\frac{\text{(Κέρδη προ φόρων)}}{\text{(Σύνολο ενεργητικού)}}$
8. (ROE) =	$\frac{\text{(Κέρδη προ φόρων)}}{\text{(Ίδια κεφάλαια)}}$
9. (ROTCE) =	$\frac{\text{(Κέρδη προ φόρων)} + \text{(Δαπάνες χρηματοδότησης)}}{\text{(Ίδια κεφάλαια) + (Μεσο-μακρ. υποχρ. και προβλέψεις)}}$
11. (Περιθώριο μικτού κέρδους) =	$\frac{\text{(Μικτό κέρδος)}}{\text{(Πωλήσεις)}}$
12. (Περιθώριο λειτουργικού κέρδους) =	$\frac{\text{(Λειτουργικό κέρδος)}}{\text{(Πωλήσεις) + (Προμήθειες - λοιπά έσοδα)}}$
13. (Περιθώριο καθαρού κέρδους προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων) =	$\frac{\text{(Κέρδη προ φόρων)} + \text{(Δαπάνες χρηματοδότησης)} + \text{(Αποσβέσεις μέσα στο κόστος πωληθέντων)}}{\text{(Πωλήσεις) + (Προμήθειες - λοιπά έσοδα)}}$

δ) Liquidity - Financing	
14. (Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών) =	$\frac{\text{(Κέρδη προ φόρων)} + \text{(Δαπάνες χρηματοδότησης)}}{\text{(Δαπάνες χρηματοδότησης)}}$
15. (Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων) =	$\frac{\text{(Μεσο-μακρ. υποχρ. και προβλέψεις)}}{\text{(Ίδια κεφάλαια) + (Μεσο-μακρ. υποχρ. και προβλέψεις)}}$
16. (Γενική ρευστότητα) =	$\frac{\text{(Απόθεμα)} + \text{(Απαιτήσεις)} + \text{(Ταμείο τράπεζες)}}{\text{(Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις)}}$
17. (Άμεση ρευστότητα) =	$\frac{\text{(Απαιτ. Πελ. - γραμ. Είστρη.)} + \text{(Χρεόγρ.)} + \text{(Ταμείο-τράπ.)}}{\text{(Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις)}}$

Πίνακας 27α,β,γ,δ. Αριθμητικές σχέσεις των παραμέτρων

Κεφάλαιο 9^ο

9. Περιγραφική στατιστική

Η περιγραφική στατιστική δίνει μια γενική εικόνα των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων και αν αξιολογηθεί διαχρονικά ή διακλαδικά δίνει χρήσιμα συμπεράσματα για την πορεία των επιχειρήσεων και της οικονομίας. Οι αναλύσεις έχουν γίνει ανά έτος (1997 – 2002) και ανά υπερκλάδο ή κλάδο επιχειρήσεων.

9.1 Μεθοδολογίες υπολογισμού κλαδικών μεγεθών

Τα υπερκλαδικά ή κλαδικά μεγέθη τα οποία υπεισέρχονται στις αναλύσεις μπορούν να υπολογιστούν με χρήση διαφόρων μεθοδολογιών, κάθε μία από τις οποίες παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Συγκεκριμένα, τα κλαδικά μεγέθη μπορούν να υπολογιστούν:

α) **Με κατάρτιση ενιαίου αθροιστικού ισολογισμού.** Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, καταρτίζεται ο ενιαίος ισολογισμός του κλάδου με άθροιση των αντίστοιχων λογιστικών στοιχείων των επιχειρήσεων που ανήκουν σε αυτόν, και στη συνέχεια τα κλαδικά μεγέθη υπολογίζονται με εφαρμογή των τύπων στα στοιχεία του συνολικού (ενιαίου) ισολογισμού.

β) **Με χρήση απλού μέσου όρου.** Είναι ο απλός μέσος όρος των αντίστοιχων επιδόσεων των μεμονωμένων επιχειρήσεων του κλάδου. Έχει τα μειονεκτήματα ότι αφενός επηρεάζεται από κάθε μεμονωμένη επιχείρηση εξίσου, δεν λαμβάνει δηλαδή υπόψη το γεγονός ότι κάποιες επιχειρήσεις επηρεάζουν περισσότερο και άλλες λιγότερο τον κλάδο, και αφετέρου επηρεάζεται καθοριστικά από την ύπαρξη ακραίων τιμών στο δείγμα (*Outliers*), και στην περίπτωση παρουσίας πολύ ακραίων τιμών ενδέχεται να δώσει ένα πλασματικό αριθμητικό αποτέλεσμα το οποίο δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό του κλάδου.

γ) **Με χρήση σταθμισμένου μέσου όρου.** Η μέθοδος αυτή λαμβάνει υπόψη τη διαφορετική επιρροή κάθε εταιρείας στον κλάδο με την ύπαρξη του κατάλληλου συντελεστή βαρύτητας (στάθμιση), ο οποίος συχνότερα είναι το μέγεθος του παρονομαστή (πχ. για την απόδοση ιδίων κεφαλαίων *ROE*, τα ίδια κεφάλαια). Ο σταθμισμένος μέσος όρος επηρεάζεται από την παρουσία ακραίων τιμών (*Outliers*) στο δείγμα, ωστόσο η στάθμιση βοηθάει στο να μην ληφθούν υπόψη ακραίες τιμές που δεν έχουν καμία πρακτική σημασία. Αποδεικνύεται μαθηματικά ότι όταν η στάθμιση γίνεται με το μέγεθος του παρονομαστή της εξεταζόμενης ποσότητας, η μέθοδος του σταθμισμένου μέσου όρου δίνει το ίδιο αποτέλεσμα με τη μέθοδο κατάρτισης ενιαίου αθροιστικού ισολογισμού.

δ) **Με χρήση της διαμέσου.** Η διάμεσος είναι η μεσαία σε κατάταξη επίδοση, ένα στατιστικό μέγεθος το οποίο έχει το πλεονέκτημα ότι δεν επηρεάζεται καθόλου από την ύπαρξη ακραίων τιμών, και επομένως μπορεί να θεωρηθεί ότι δίνει ένα αξιόπιστο αποτέλεσμα της επίδοσης μίας «μέσης» εταιρείας του κλάδου, ανεξάρτητα από τις επιδόσεις των πρώτων ή των τελευταίων εταιρειών.

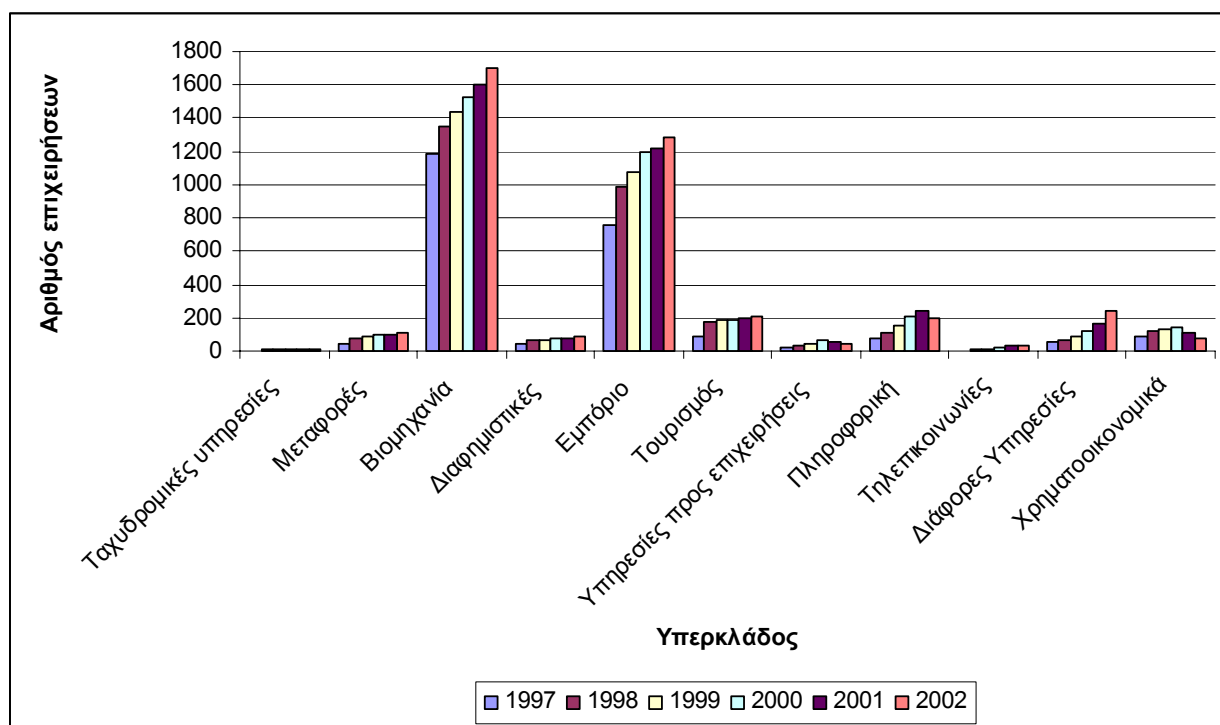
Στις αναλύσεις που ακολουθούν χρησιμοποιείται η μεθοδολογία που κρίνεται καταλληλότερη κατά περίπτωση.

9.2 Κατανομή των επιχειρήσεων

9.2.1 Κατανομή σε υπερκλάδους

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	5	6	9	10	12	11
Μεταφορές	46	75	87	97	104	108
Βιομηχανία	1183	1351	1443	1528	1603	1704
Διαφημιστικές	44	64	70	76	78	86
Εμπόριο	760	986	1079	1198	1220	1287
Τουρισμός	92	172	183	191	201	210
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	19	32	47	66	51	49
Πληροφορική	78	113	154	204	243	202
Τηλεπικοινωνίες	5	10	13	26	31	32
Διάφορες Υπηρεσίες	57	69	88	118	170	240
Χρηματοοικονομικά	90	118	127	145	106	80
Σύνολο	2379	2996	3300	3659	3819	4009

Πίνακας 28. Κατανομή των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους

Διάγραμμα 39. Κατανομή των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 39, οι περισσότερες επιχειρήσεις για όλα τα έτη (1997-2002) δραστηριοποιούνται στους υπερκλάδους της βιομηχανίας και του εμπορίου.

9.2.2 Κατανομή σε κλάδους

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	5	6	9	10	12	11
Χερσαίες Μεταφορές	8	16	18	22	24	33
Θαλάσσιες Μεταφορές	7	7	8	9	8	11
Αεροπορικές Μεταφορές	4	4	6	6	6	6
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	27	48	55	60	66	58
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	98	120	131	140	144	148
Βιομηχανία - Βασικά Κλωστοϋφαντουργικά Προϊόντα	104	121	121	128	127	129
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	10	15	15	17	15	18
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	2	2	3	3	3	6
Βιομηχανία - Τρόφιμα	262	281	317	336	350	362
Βιομηχανία - Ποτά	37	40	42	43	44	46
Βιομηχανία - Τσιγάρα	6	6	6	6	6	6
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	10	13	14	14	13	13
Βιομηχανία - Ηλεκτρολογικό, Ηλεκτρονικό Υλικό	28	32	33	38	47	45
Διαφημίσεις	44	64	70	76	78	86
Εμπόριο - Αυτοκίνητο και μεταφορικά μέσα (retail)	119	171	185	206	192	209
Εμπόριο - Αυτοκίνητο και μεταφορικά μέσα (other)	24	38	43	43	51	47
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	76	102	114	127	124	125
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	55	78	83	87	97	134
Εμπόριο - Φάρμακα, Καλλυντικά, Απορρυπαντικά	79	101	113	122	127	136
Εμπόριο - Μηχανές Γραφείου και Ηλεκτρονικά	28	30	38	59	33	103
Εμπόριο - Super Markets	85	91	94	105	92	122
Εμπόριο - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	25	44	48	51	54	52
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	15	16	19	21	25	29
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	67	127	137	140	143	148
Τουριστικές Επιχειρήσεις	23	42	43	47	53	60
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	2	3	3	4	5	2
Σύμβουλοι Διοίκησης	10	19	31	45	26	27
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			1	3	4	4
Ορκωτοί Ελεγκτές	3	6	6	7	7	7
Marketing, Έρευνα Αγοράς	6	7	8	10	12	9
Engineering Consulting			1	1	2	2
Λογισμικό	28	40	63	92	106	85
Προμηθευτές hardware	37	57	75	94	119	100
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	13	16	16	18	18	17
Σταθερή τηλεφωνία	1	1	2	6	1	1
Κινητή τηλεφωνία	2	4	4	4	4	5
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	2	2	2	7	10	7
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		3	5	9	16	19
Διάφορες Υπηρεσίες	57	69	88	118	170	240
Αμοibaία Κεφάλαια	14	18	17	19	16	12
Επενδύσεων	11	13	15	18	11	7
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	35	52	56	66	41	28
Venture Capital		2	2	2	1	1
Εταιρείες συμμετοχών	6	12	12	14	10	8
Διάφορες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	14	9	12	13	15	14
Leasing	10	12	13	13	12	10
Βιομηχανία - Εκδόσεις, Εκτυπώσεις, Γραφικές Τέχνες	34	48	56	58	66	74
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	40	38	39	41	47	48
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	64	69	73	76	90	91
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	103	122	127	131	138	134
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	13	13	14	14	15	20
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	5	7	7	8	6	9
Βιομηχανία - Φάρμακα, Καλλυντικά, Απορρυπαντικά	55	61	61	62	62	66
Βιομηχανία - Μεταλλικά Προϊόντα και Κατασκευές	93	106	114	121	131	135
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	4	4	4	4	4	2
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	54	57	62	65	68	73
Βιομηχανία - Έπιπλα	16	24	25	27	28	29
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	18	22	22	25	29	30
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	15	18	21	22	19	22
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	16	18	18	18	20	22
Βιομηχανία - Εξόρυξη	14	13	13	14	12	13
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	19	23	24	28	23	23
Βιομηχανία - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	22	31	32	33	33	77
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	3	6	6	6	6	9
Βιομηχανία - Εκδόσεις Εφημερίδων, Περιοδικών	38	41	43	50	57	54
Εμπόριο - Τρόφιμα	146	174	187	210	225	261
Εμπόριο - Ποτά	39	51	55	59	58	57
Εμπόριο - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	69	90	100	108	142	12
Σύνολο	2379	2996	3300	3659	3819	4009

Πίνακας 29. Κατανομή των επιχειρήσεων σε κλάδους

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, οι ισχυρότεροι βιομηχανικοί κλάδοι όσον αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων είναι εκείνοι των τροφίμων (362 παρουσίες για το έτος 2002), των ειδών ένδυσης (148), των μεταλλικών προϊόντων και κατασκευών (135), των μη μεταλλικών ορυκτών (134) και των βασικών κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων (129).

Οι ισχυρότεροι κλάδοι του εμπορίου σε αριθμό επιχειρήσεων είναι αντίστοιχα αυτοί των τροφίμων (261), του αυτοκινήτου – *retail* (209), των φαρμάκων, καλλυντικών και απορρυπαντικών (136), των ηλεκτρικών ειδών (134) και των ειδών ένδυσης και υπόδησης (125).

Όσον αφορά τους υπόλοιπους κλάδους, ισχυρότερες παρουσίες σε αριθμό επιχειρήσεων για το 2002 έχουν οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (148), οι προμηθευτές *Hardware* (100) και το λογισμικό (85) – με μεγάλη άνθηση και των δύο κλάδων από το 1997 έως σήμερα, οι τουριστικές επιχειρήσεις (60), ενώ οι ‘Διάφορες υπηρεσίες’ συγκεντρώνουν επίσης μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων (240).

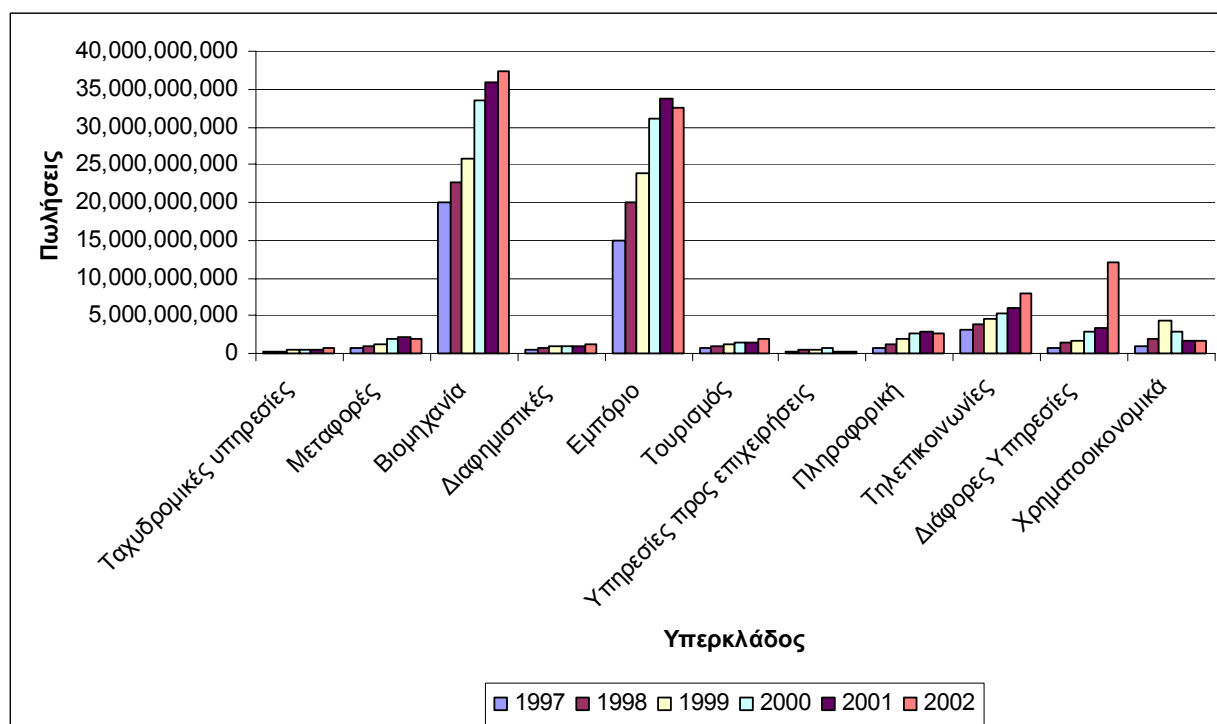
9.3 Πωλήσεις των επιχειρήσεων

9.3.1 Πωλήσεις ανά υπερκλάδο

Οι πωλήσεις ανά υπερκλάδο προκύπτουν με άθροιση των πωλήσεων των επιχειρήσεων που ανήκουν στον υπερκλάδο.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	274,537,701	338,301,183	409,655,290	472,998,900	478,433,028	602,854,712
Μεταφορές	695,659,966	1,005,069,558	1,235,421,223	1,916,531,361	2,074,839,108	2,043,730,878
Βιομηχανία	20,000,629,066	22,751,848,108	25,878,344,661	33,576,341,109	35,992,039,971	37,349,913,466
Διαφημιστικές	478,663,108	727,460,949	883,066,479	1,068,762,325	1,069,866,361	1,270,149,140
Εμπόριο	14,886,118,177	19,983,224,566	23,833,466,938	31,069,762,183	33,852,070,163	32,493,899,400
Τουρισμός	611,759,012	1,014,615,308	1,213,605,780	1,438,406,892	1,521,488,207	1,823,350,767
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	131,051,337	374,025,115	465,149,779	642,100,125	350,511,523	324,744,704
Πληροφορική	667,706,702	1,130,420,912	1,844,687,897	2,580,796,676	2,782,778,300	2,699,706,179
Τηλεπικοινωνίες	3,012,994,809	3,857,491,704	4,594,805,174	5,412,339,229	6,007,260,600	7,839,934,967
Διάφορες Υπηρεσίες	681,694,452	1,364,908,277	1,736,187,764	2,931,419,214	3,323,802,230	11,973,197,382
Χρηματοοικονομικά	1,018,825,799	1,831,636,151	4,386,719,469	2,890,261,164	1,794,797,398	1,596,803,068

Πίνακας 30. Κατανομή των πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 40. Κατανομή των πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο

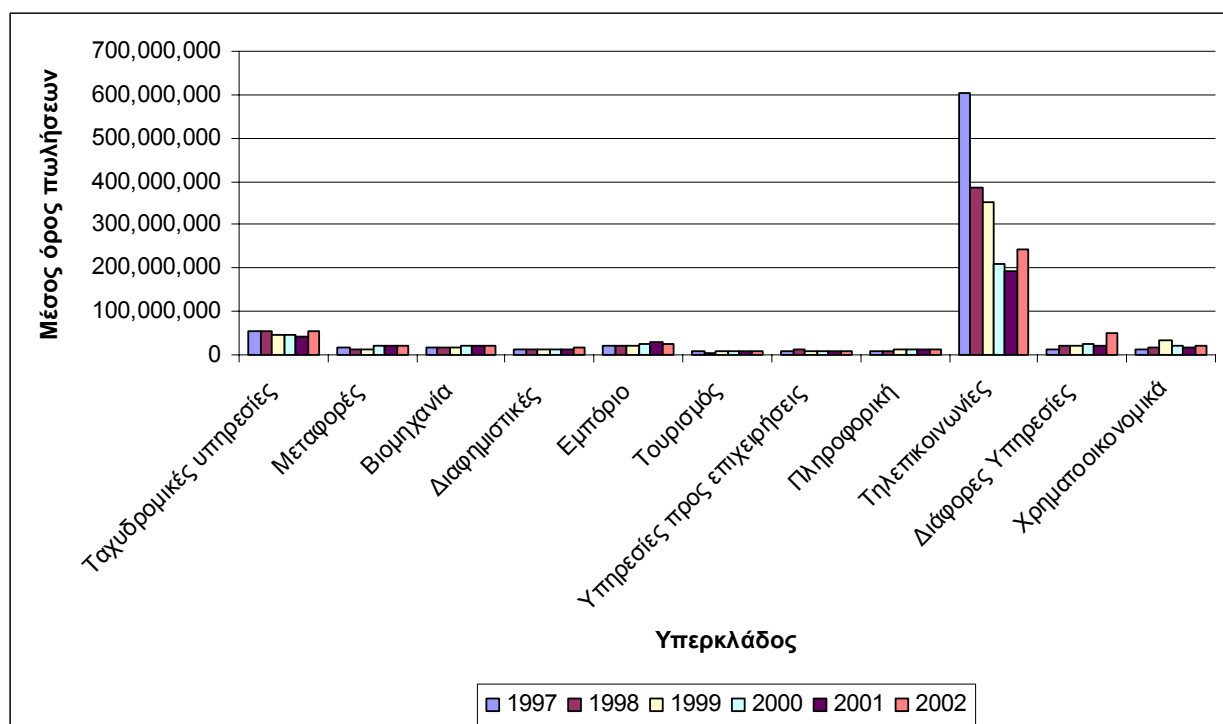
Το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεων για όλα τα έτη συγκεντρώνεται στους υπερκλάδους της βιομηχανίας και του εμπορίου, με τον υπερκλάδο των τηλεπικοινωνιών να ακολουθεί σε κατάταξη. Η αύξηση στις πωλήσεις των ‘Διαφόρων υπηρεσιών’ για το 2002 οφείλεται κατά ένα ποσοστό στην αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων στον κλάδο αυτόν.

9.3.2 Μέσος όρος πωλήσεων ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος των πωλήσεων ανά υπερκλάδο προκύπτει ως το σύνολο των πωλήσεων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου δια τον αριθμό των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

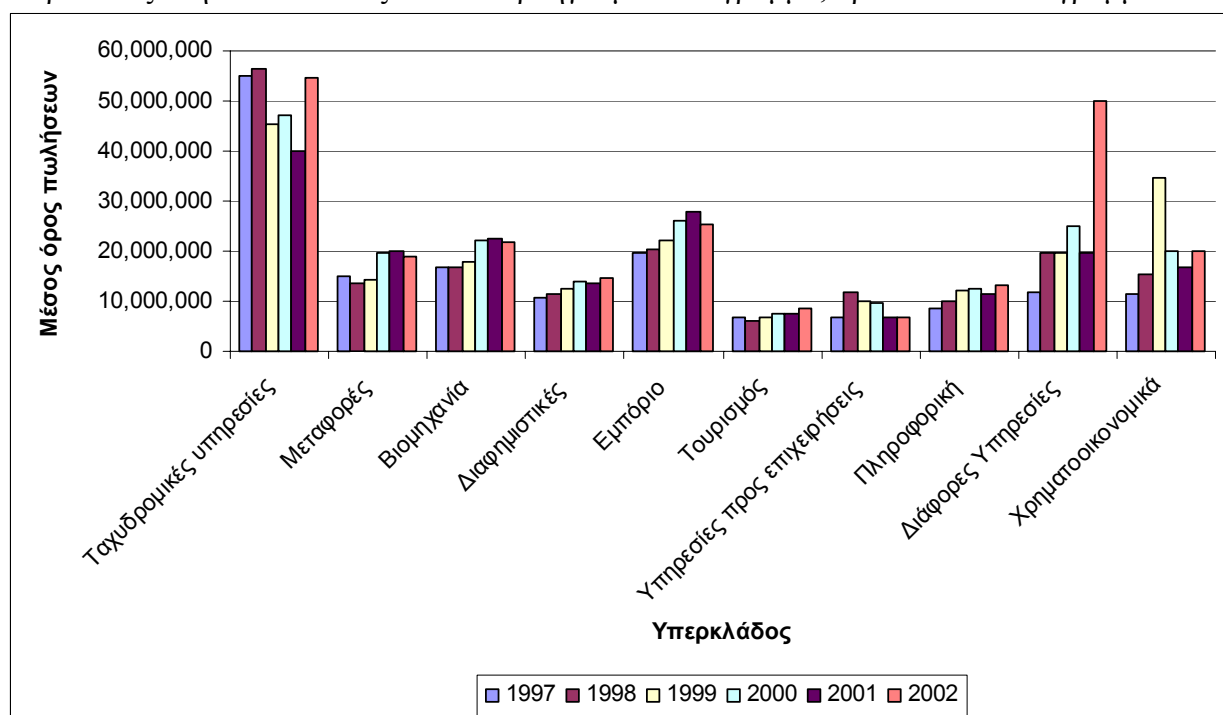
Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	54,907,540	56,383,531	45,517,254	47,299,890	39,869,419	54,804,974
Μεταφορές	15,123,043	13,400,927	14,200,244	19,758,055	19,950,376	18,923,434
Βιομηχανία	16,906,703	16,840,746	17,933,711	21,974,045	22,452,926	21,918,963
Διαφημιστικές	10,878,707	11,366,577	12,615,235	14,062,662	13,716,235	14,769,176
Εμπόριο	19,586,998	20,266,962	22,088,477	25,934,693	27,747,598	25,247,785
Τουρισμός	6,649,554	5,898,926	6,631,726	7,530,926	7,569,593	8,682,623
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	6,897,439	11,688,285	9,896,804	9,728,790	6,872,775	6,627,443
Πληροφορική	8,560,342	10,003,725	11,978,493	12,650,964	11,451,763	13,364,882
Τηλεπικοινωνίες	602,598,962	385,749,170	353,446,552	208,166,893	193,782,600	244,997,968
Διάφορες Υπηρεσίες	11,959,552	19,781,279	19,729,406	24,842,536	19,551,778	49,888,322
Χρηματοοικονομικά	11,320,287	15,522,340	34,541,098	19,932,836	16,932,051	19,960,038

Πίνακας 31. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 41. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο

Οι πολύ μεγάλες τιμές που παρατηρούνται για τον μέσο όρο των πωλήσεων στον υπερκλάδο 'Τηλεπικοινωνίες' και ειδικά για τα πρώτα έτη 1997-1999 οφείλονται στην ύπαρξη λίγων πολύ μεγάλων εταιρειών στον κλάδο (*OTE, Otenet, Forthnet, Panafon, Stet Hellas, Cosmote*, κ.α.). Με την πάροδο του χρόνου, νέες μικρότερες εταιρείες εισέρχονται στον υπερκλάδο και ο σχετικός μέσος όρος πέφτει. Αν για λόγους καλύτερης απεικόνισης εξαιρεθεί ο υπερκλάδος 'Τηλεπικοινωνίες' από το προηγούμενο διάγραμμα, προκύπτει το Διάγραμμα 42.

Διάγραμμα 42. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά υπερκλάδο (πλην του υπερκλάδου των Τηλεπικοινωνιών)

9.3.3 Πωλήσεις ανά κλάδο

Οι πωλήσεις ανά κλάδο προκύπτουν με άθροιση των πωλήσεων των επιχειρήσεων που ανήκουν στον κλάδο.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	274,537,701	338,301,183	409,655,290	472,998,900	478,433,028	602,854,712
Χερσαίες Μεταφορές	153,858,315	224,176,683	266,610,543	350,930,079	405,300,551	473,515,781
Θαλάσσιες Μεταφορές	280,946,724	315,117,211	376,778,642	543,128,283	462,722,112	523,133,130
Αεροπορικές Μεταφορές	33,217,253	65,495,161	123,515,677	200,644,148	205,634,756	252,186,320
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	227,637,674	400,280,503	468,516,361	821,828,851	1,001,181,689	794,895,647
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	596,078,409	778,013,990	849,582,278	1,039,593,337	1,144,595,218	1,185,777,406
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	1,099,450,736	1,202,203,386	1,166,331,944	1,476,944,351	2,151,657,605	1,532,012,955
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	65,502,190	79,930,693	80,994,300	106,809,712	88,979,691	149,790,346
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	25,885,485	22,820,094	20,458,761	21,655,413	29,775,144	45,470,596
Βιομηχανία - Τρόφιμα	4,034,185,192	4,519,186,256	5,215,317,291	5,844,276,973	6,164,801,757	6,894,326,902
Βιομηχανία - Ποτά	1,180,711,583	1,248,657,297	1,288,839,322	1,457,618,024	1,548,393,270	1,653,752,130
Βιομηχανία - Τσιγάρα	459,934,700	556,334,930	608,113,426	636,480,842	698,203,042	742,916,449
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	177,051,587	320,626,271	365,559,440	378,271,986	473,021,691	416,168,661
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	660,578,280	865,497,101	982,661,236	1,362,429,697	1,726,355,817	1,545,715,918
Διαφημίσεις	478,663,108	727,460,949	883,066,479	1,068,762,325	1,069,866,361	1,270,149,140
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	2,680,014,195	3,518,320,476	4,558,199,826	5,654,455,843	5,860,952,641	6,461,176,881
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	208,472,313	327,641,326	448,872,619	520,199,988	660,890,807	657,267,481
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	504,738,014	819,170,041	1,023,537,319	1,236,938,554	1,241,591,038	1,228,304,457
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	884,552,728	1,249,652,429	1,515,828,424	2,090,042,908	2,146,881,150	2,301,730,470
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	1,266,338,697	1,519,449,041	1,902,305,605	2,417,623,914	2,979,440,226	3,602,910,883
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	370,633,924	384,951,722	678,003,674	1,015,738,047	1,017,537,977	2,627,986,860
Εμπόριο - Super Markets	3,971,526,638	4,218,129,157	4,583,335,628	5,667,873,406	6,572,310,999	6,167,441,462
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	2,600,043,625	4,461,647,844	4,987,307,385	7,346,574,605	7,077,971,239	4,785,639,305
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	57,800,924	67,116,231	99,763,890	123,752,115	164,304,607	218,517,837
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	396,732,641	725,644,537	915,934,316	1,036,543,059	1,079,091,416	1,268,118,872
Τουριστικές Επιχειρήσεις	201,898,887	268,212,153	280,190,845	383,992,654	415,983,816	545,854,935
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	13,127,484	20,758,618	17,480,619	17,871,179	26,412,975	9,376,960
Σύμβουλοι Διοίκησης	85,213,275	302,616,332	369,331,348	513,634,731	193,325,991	172,614,835
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			2,072,481	7,211,011	14,542,165	18,198,074
Ορκωτοί Ελεγκτές	25,716,111	42,424,991	54,884,854	69,436,484	77,339,135	72,603,290
Marketing, Έρευνα Αγοράς	20,121,951	28,983,792	37,039,843	49,979,933	59,851,982	56,572,785
Engineering Consulting			1,821,253	1,837,966	5,452,250	4,755,720
Λογισμικό	217,374,852	275,402,984	458,018,910	768,801,916	684,280,130	721,441,888
Προμηθευτές hardware	278,062,612	514,384,908	850,604,214	1,092,633,791	1,227,464,054	1,216,035,073
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	172,269,238	340,633,020	536,064,773	719,360,969	871,034,116	762,229,218
Σταθερή τηλεφωνία	2,378,866,245	2,733,975,789	3,004,554,460	3,248,034,033	3,445,773,903	3,451,343,225
Κινητή τηλεφωνία	629,123,783	1,105,322,673	1,552,685,631	2,062,324,332	2,349,837,415	3,749,927,714
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	5,004,781	11,836,769	23,888,845	58,892,487	89,849,953	100,241,378
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		6,356,473	13,676,238	43,088,377	121,799,329	538,422,650
Διάφορες Υπηρεσίες	681,694,452	1,364,908,277	1,736,187,764	2,931,419,214	3,323,802,230	11,973,197,382
Αμοιβαία Κεφάλαια	180,820,349	246,406,004	733,662,883	348,848,974	219,236,335	128,838,044
Επενδύσεων	110,403,115	257,297,598	1,086,720,248	444,087,742	95,562,429	45,340,446
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	168,777,170	332,760,064	1,571,347,877	951,713,994	360,332,197	244,995,481
Venture Capital		10,771,882	83,161,544	20,750,612	6,783,886	6,696,461
Εταιρείες συμμετοχών	132,092,190	572,458,728	367,318,671	415,256,184	171,680,327	101,764,831
Διάφορες χρηματ/κές υπηρεσίες	167,746,303	83,882,337	129,793,278	144,001,159	251,774,683	359,182,503
Leasing	258,986,672	328,059,538	414,714,968	565,602,499	689,427,541	709,985,302
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	172,740,643	243,047,790	369,069,032	522,176,827	563,949,904	650,488,693
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	494,734,967	491,202,962	553,989,460	667,951,351	667,022,697	755,673,203
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	537,160,925	603,438,606	659,065,567	822,633,116	910,066,803	968,010,042
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	1,376,971,378	1,408,939,647	1,598,191,536	1,910,156,259	2,231,248,820	2,412,600,095
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	1,372,192,912	1,351,944,195	1,395,564,282	1,912,382,010	1,945,984,642	2,022,620,809
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	2,142,603,325	2,520,798,019	3,379,225,024	6,526,081,103	5,749,159,798	5,424,425,695
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	1,724,356,002	1,965,945,787	2,199,628,504	2,553,410,801	2,878,114,877	3,189,930,428
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	1,073,646,814	1,256,137,238	1,434,999,593	1,834,451,388	2,129,810,217	2,472,169,592
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγγραερίων	89,562,753	87,123,710	97,269,125	135,473,570	142,070,153	56,870,374
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	639,208,520	699,845,612	807,721,841	1,010,704,442	1,166,095,618	1,265,540,025
Βιομηχανία - Έπιπλα	117,281,496	166,155,565	195,828,130	238,308,950	254,870,811	257,750,258
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	395,342,630	519,930,486	631,174,202	748,262,680	873,898,504	862,245,725
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	270,474,958	313,132,974	320,597,073	394,253,562	414,490,452	448,832,380
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	205,611,370	276,797,786	257,233,029	293,377,844	317,673,387	331,889,279
Βιομηχανία - Εξόρυξη	185,925,943	197,424,924	204,423,311	315,138,497	303,298,264	309,392,261
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	128,711,260	151,862,727	171,408,142	225,408,724	191,779,959	207,992,107
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	206,731,426	248,603,942	276,346,196	344,671,466	372,462,399	676,720,800
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	23,954,768	57,881,056	56,891,384	54,870,647	58,501,496	70,062,899
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	544,038,814	598,365,064	691,861,232	742,547,537	795,757,935	800,767,438
Εμπόριο - Τρόφιμα	1,400,553,167	1,704,307,216	1,884,328,454	2,132,073,939	2,588,861,609	3,445,924,912
Εμπόριο - Ποτά	330,075,738	591,913,535	690,743,008	771,472,356	942,407,100	913,416,702
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	611,368,214	1,120,925,548	1,461,241,106	2,093,016,508	2,598,920,770	83,582,150

Πίνακας 32. Κατανομή των πωλήσεων των επιχειρήσεων σε κλάδους (αθροιστικά)

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, όσον αφορά τις πωλήσεις για το 2002, οι ισχυρότεροι βιομηχανικοί κλάδοι είναι εκείνοι των τροφίμων, (€6.9 δις), των παραγώγων πετρελαίου (€5.4 δις), των φαρμάκων, καλλυντικών και απορρυπαντικών (€3.2 δις), των μεταλλικών προϊόντων και κατασκευών (€2.5 δις) και των μη μεταλλικών ορυκτών (€2.4 δις).

Οι ισχυρότεροι σε πωλήσεις κλάδοι του εμπορίου είναι αντίστοιχα αυτοί του αυτοκινήτου – *retail* (€6.5 δις), των *Super Markets* (€6.2 δις), των καυσίμων, λιπαντικών και υγραερίου (€4.8 δις), των φαρμάκων, καλλυντικών και απορρυπαντικών (€3.6 δις), και των τροφίμων (€3.4 δις). Οι μηχανές γραφείου και ηλεκτρονικά είναι ο εμπορικός κλάδος που σημείωσε τη μεγαλύτερη μεγέθυνση σε πωλήσεις από το 1997 έως σήμερα (από €0.4 δις στα €2.6 δις)

Όσον αφορά τους υπόλοιπους κλάδους, ισχυρότερες παρουσίες σε πωλήσεις για το 2002 έχουν η κινητή τηλεφωνία με αλματώδη άνοδο από τα €0.6 δις το 1997 στα €3.6 δις το 2002, η σταθερή τηλεφωνία (€3.5 δις), οι διαφημίσεις (€1.3 δις), οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (€1.3 δις) και οι προμηθευτές *Hardware* με άνοδο από τα €0.3 δις το 1997 στα €1.2 δις το 2002, ενώ οι ‘Διάφορες υπηρεσίες’ συγκεντρώνουν μεγάλο όγκο πωλήσεων επίσης (€12 δις).

9.3.4 Μέσος όρος πωλήσεων ανά κλάδο

Ο μέσος όρος των πωλήσεων ανά κλάδο προκύπτει ως το σύνολο των πωλήσεων των επιχειρήσεων του κλάδου δια τον αριθμό των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	54,907,540	56,383,531	45,517,254	47,299,890	39,869,419	54,804,974
Χερσαίες Μεταφορές	19,232,289	14,011,043	14,811,697	15,951,367	16,887,523	14,348,963
Θαλάσσιες Μεταφορές	40,135,246	45,016,744	47,097,330	60,347,587	57,840,264	47,557,557
Αεροπορικές Μεταφορές	8,304,313	16,373,790	20,585,946	33,440,691	34,272,459	42,031,053
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	8,431,025	8,339,177	8,518,479	13,697,148	15,169,420	13,705,097
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	6,082,433	6,483,450	6,485,361	7,425,667	7,948,578	8,012,010
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	10,571,642	9,935,565	9,639,107	11,538,628	16,942,186	11,876,069
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	6,550,219	5,328,713	5,399,620	6,282,924	5,931,979	8,321,686
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	12,942,743	11,410,047	6,819,587	7,218,471	9,925,048	7,578,433
Βιομηχανία - Τρόφιμα	15,397,653	16,082,513	16,452,105	17,393,681	17,613,719	19,045,102
Βιομηχανία - Ποτά	31,911,124	31,216,432	30,686,651	33,898,094	35,190,756	35,951,133
Βιομηχανία - Τσιγάρα	76,655,783	92,722,488	101,352,238	106,080,140	116,367,174	123,819,408
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	17,705,159	24,663,559	26,111,389	27,019,428	36,386,284	32,012,974
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	23,592,081	27,046,784	29,777,613	35,853,413	36,730,975	34,349,243
Διαφημίσεις	10,878,707	11,366,577	12,615,235	14,062,662	13,716,235	14,769,176
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	22,521,128	20,574,974	24,638,918	27,448,815	30,525,795	30,914,722
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	8,686,346	8,622,140	10,438,898	12,097,674	12,958,643	13,984,414
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	6,641,290	8,031,079	8,978,398	9,739,674	10,012,831	9,826,436
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	16,082,777	16,021,185	18,262,993	24,023,482	22,132,795	17,177,093
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	16,029,604	15,044,050	16,834,563	19,816,589	23,460,159	26,491,992
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	13,236,926	12,831,724	17,842,202	17,215,899	30,834,484	25,514,436
Εμπόριο - Super Markets	46,723,843	46,353,068	48,758,890	53,979,747	71,438,163	50,552,799
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	104,001,745	101,401,087	103,902,237	144,050,482	131,073,541	92,031,525
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	3,853,395	4,194,764	5,250,731	5,892,958	6,572,184	7,535,098
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	5,921,383	5,713,737	6,685,652	7,403,879	7,546,094	8,568,371
Τουριστικές Επιχειρήσεις	8,778,212	6,386,004	6,516,066	8,170,056	7,848,751	9,097,582
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	6,563,742	6,919,539	5,826,873	4,467,795	5,282,595	4,688,480
Σύμβουλοι Διοίκησης	8,521,328	15,927,175	11,913,914	11,414,105	7,435,615	6,393,142
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			2,072,481	2,403,670	3,635,541	4,549,519
Ορκωτοί Ελεγκτές	8,572,037	7,070,832	9,147,476	9,919,498	11,048,448	10,371,899
Marketing, Έρευνα Αγοράς	3,353,659	4,140,542	4,629,980	4,997,993	4,987,665	6,285,865
Engineering Consulting			1,821,253	1,837,966	2,726,125	2,377,860
Λογισμικό	7,763,388	6,885,075	7,270,141	8,356,543	6,455,473	8,487,552
Προμηθευτές hardware	7,515,206	9,024,297	11,341,390	11,623,764	10,314,824	12,160,351
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	13,251,480	21,289,564	33,504,048	39,964,498	48,390,784	44,837,013
Σταθερή τηλεφωνία	2,378,866,245	2,733,975,789	1,502,277,230	541,339,006	3,445,773,903	3,451,343,225
Κινητή τηλεφωνία	314,561,892	276,330,668	388,171,408	515,581,083	587,459,354	749,985,543
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	2,502,391	5,918,385	11,944,423	8,413,212	8,984,995	14,320,197
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		2,118,824	2,735,248	4,787,597	7,612,458	28,338,034
Διάφορες Υπηρεσίες	11,959,552	19,781,279	19,729,406	24,842,536	19,551,778	49,888,322
Αμοιβαία Κεφάλαια	12,915,739	13,689,222	43,156,640	18,360,472	13,702,271	10,736,504
Επενδύσεων	10,036,647	19,792,123	72,448,017	24,671,541	8,687,494	6,477,207
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	4,822,205	6,399,232	28,059,784	14,419,909	8,788,590	8,749,839
Venture Capital		5,385,941	41,580,772	10,375,306	6,783,886	6,696,461
Εταιρείες συμμετοχών	22,015,365	47,704,894	30,609,889	29,661,156	17,168,033	12,720,604
Διάφορες χρηματ/κές υπηρεσίες	11,981,879	9,320,260	10,816,107	11,077,012	16,784,979	25,655,893
Leasing	25,898,667	27,338,295	31,901,151	43,507,885	57,452,295	70,998,530
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	5,080,607	5,063,496	6,590,518	9,003,049	8,544,696	8,790,388
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	12,368,374	12,926,394	14,204,858	16,291,496	14,191,972	15,743,192
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	8,393,139	8,745,487	9,028,295	10,824,120	10,111,853	10,637,473
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	13,368,654	11,548,686	12,584,185	14,581,345	16,168,470	18,004,478
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	105,553,301	103,995,707	99,683,163	136,598,715	129,732,309	101,131,040
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	428,520,665	360,114,003	482,746,432	815,760,138	958,193,300	602,713,966
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	31,351,927	32,228,619	36,059,484	41,184,045	46,421,208	48,332,279
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	11,544,589	11,850,351	12,587,716	15,160,755	16,258,093	18,312,367
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	22,390,688	21,780,928	24,317,281	33,868,393	35,517,538	28,435,187
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	11,837,195	12,277,993	13,027,772	15,549,299	17,148,465	17,336,165
Βιομηχανία - Έπιπλα	7,330,094	6,923,149	7,833,125	8,826,257	9,102,529	8,887,940
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	21,963,479	23,633,204	28,689,736	29,930,507	30,134,431	28,741,524
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	18,031,664	17,396,276	15,266,527	17,920,616	21,815,287	20,401,472
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	12,850,711	15,377,655	14,290,724	16,298,769	15,883,669	15,085,876
Βιομηχανία - Εξόρυξη	13,280,425	15,186,533	15,724,870	22,509,893	25,274,855	23,799,405
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	6,774,277	6,602,727	7,142,006	8,050,312	8,338,259	9,043,135
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	9,396,883	8,019,482	8,635,819	10,444,590	11,286,739	8,788,582
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	7,984,923	9,646,843	9,481,897	9,145,108	9,750,249	7,784,767
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	14,316,811	14,594,270	16,089,796	14,850,951	13,960,666	14,829,027
Εμπόριο - Τρόφιμα	9,592,830	9,794,869	10,076,623	10,152,733	11,506,052	13,202,777
Εμπόριο - Ποτά	8,463,480	11,606,148	12,558,964	13,075,803	16,248,398	16,024,854
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	8,860,409	12,454,728	14,612,411	19,379,782	18,302,259	6,965,179

Πίνακας 33. Μέσος όρος πωλήσεων των επιχειρήσεων ανά κλάδο

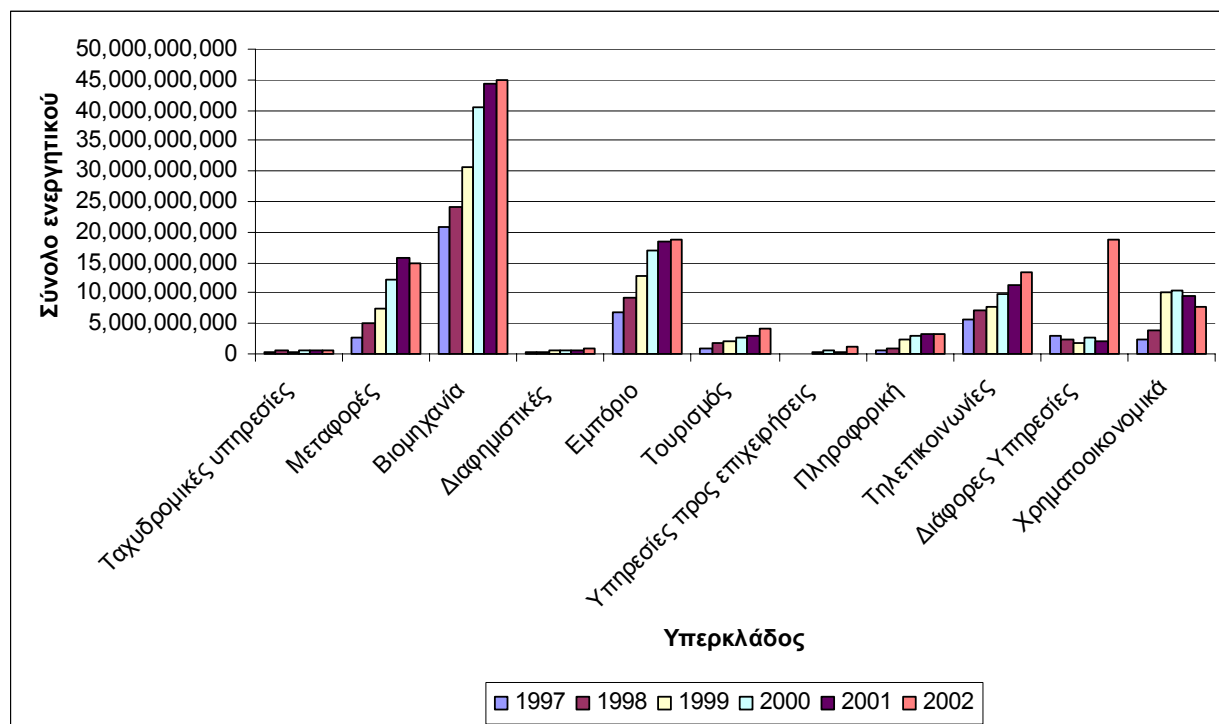
9.4 Σύνολο ενεργητικού (*Total Assets*)

9.4.1 Σύνολο ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Το σύνολο ενεργητικού ανά υπερκλάδο προκύπτει με άθροιση των επιμέρους συνόλων ενεργητικού των επιχειρήσεων που ανήκουν στον υπερκλάδο.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	306,972,020	533,843,631	369,237,823	540,309,252	587,846,045	659,325,639
Μεταφορές	2,710,178,314	5,140,793,429	7,576,309,427	12,174,077,396	15,863,224,681	14,935,267,235
Βιομηχανία	20,716,811,306	24,128,541,694	30,566,554,994	40,478,099,007	44,401,494,475	44,908,065,007
Διαφημιστικές	235,219,921	392,524,337	497,097,543	691,253,078	674,200,240	971,595,164
Εμπόριο	6,934,161,747	9,318,160,207	12,776,873,334	16,914,388,369	18,548,699,910	18,741,146,452
Τουρισμός	908,865,416	1,725,121,894	2,221,317,542	2,722,982,706	3,070,074,828	4,056,668,618
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	53,222,579	126,631,613	216,302,844	467,652,876	250,686,311	1,187,677,209
Πληροφορική	599,333,649	981,771,468	2,243,651,494	3,057,020,747	3,199,406,369	3,298,587,438
Τηλεπικοινωνίες	5,707,323,120	7,104,976,210	7,810,819,640	9,722,703,521	11,361,056,847	13,273,288,735
Διάφορες Υπηρεσίες	2,989,017,075	2,343,317,613	1,806,621,405	2,662,762,540	2,018,326,516	18,808,370,902
Χρηματοοικονομικά	2,296,838,138	3,852,267,896	10,111,623,835	10,436,713,717	9,646,697,935	7,766,811,763

Πίνακας 34. Κατανομή του συνόλου ενεργητικού των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους (αθροιστικά)

Διάγραμμα 43. Σύνολο ενεργητικού ανά υπερκλάδο

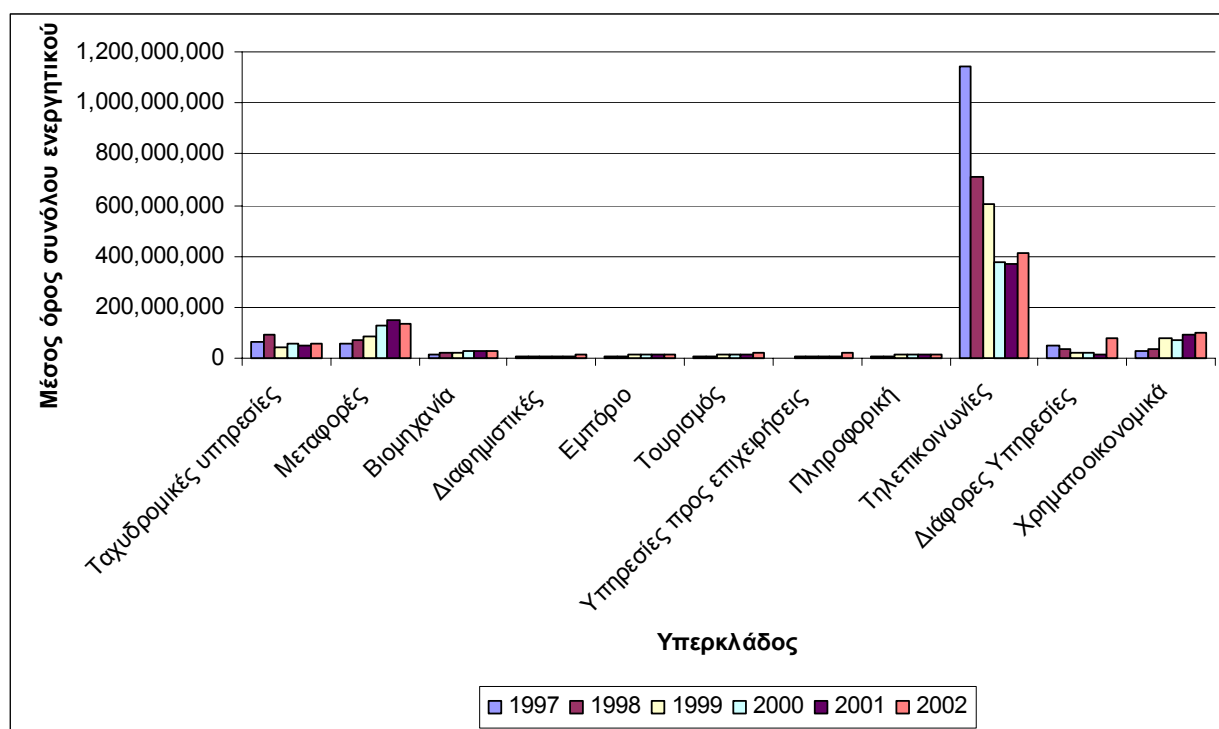
Η βιομηχανία συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου ενεργητικού, όπως είναι φυσικό λόγω του μεγάλου όγκου των παγίων στοιχείων, με τις μεταφορές, το εμπόριο και τις τηλεπικοινωνίες να ακολουθούν. Οι υπερκλάδοι των υπηρεσιών είναι εκείνοι που συγκεντρώνουν συγκριτικά τα μικρότερα σύνολα ενεργητικού.

9.4.2 Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο προκύπτει ως το άθροισμα των επιμέρους συνόλων ενεργητικού των επιχειρήσεων του υπερκλάδου δια τον αριθμό των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	61,394,404	88,973,939	41,026,425	54,030,925	48,987,170	59,938,694
Μεταφορές	58,916,920	68,543,912	87,084,016	125,505,953	152,531,007	138,289,511
Βιομηχανία	17,512,097	17,859,764	21,182,644	26,490,902	27,698,998	26,354,498
Διαφημιστικές	5,345,907	6,133,193	7,101,393	9,095,435	8,643,593	11,297,618
Εμπόριο	9,123,897	9,450,467	11,841,403	14,118,855	15,203,852	14,561,885
Τουρισμός	9,878,972	10,029,778	12,138,347	14,256,454	15,274,004	19,317,470
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	2,801,188	3,957,238	4,602,188	7,085,650	4,915,418	24,238,310
Πληροφορική	7,683,765	8,688,243	14,569,166	14,985,396	13,166,281	16,329,641
Τηλεπικοινωνίες	1,141,464,624	710,497,621	600,832,280	373,950,135	366,485,705	414,790,273
Διάφορες Υπηρεσίες	52,438,896	33,961,125	20,529,789	22,565,784	11,872,509	78,368,212
Χρηματοοικονομικά	25,520,424	32,646,338	79,619,085	71,977,336	91,006,584	97,085,147

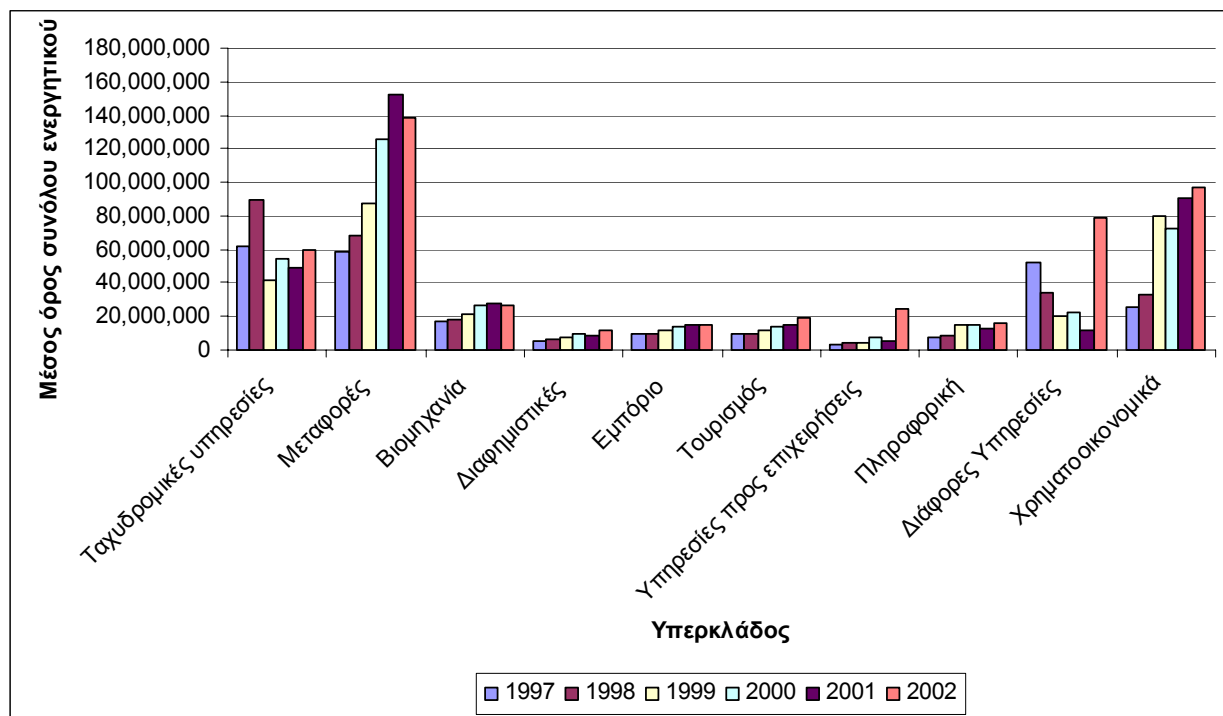
Πίνακας 35. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 44. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Και στην περίπτωση του συνόλου ενεργητικού, όπως και στις πωλήσεις που εξετάστηκαν σε προηγούμενη παράγραφο, ο υπερκλάδος 'Τηλεπικοινωνίες' είναι εκείνος που συγκεντρώνει τους πιο ψηλούς μέσους όρους λόγω δραστηριοποίησης λίγων μεγάλων εταιρειών σε αυτόν, ειδικά για τα πρώτα έτη (1997-1999).

Αν για λόγους καλύτερης απεικόνισης των υπολοίπων υπερκλάδων εξαιρεθεί ο υπερκλάδος 'Τηλεπικοινωνίες' από το προηγούμενο διάγραμμα, προκύπτει το Διάγραμμα 45.

Διάγραμμα 45. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο (πλην του υπερκλάδου των Τηλεπικοινωνιών)

9.4.3 Σύνολο ενεργητικού ανά κλάδο

Το σύνολο ενεργητικού ανά κλάδο προκύπτει με άθροιση των επιμέρους συνόλων ενεργητικού των επιχειρήσεων που ανήκουν στον κλάδο.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	306,972,020	533,843,631	369,237,823	540,309,252	587,846,045	659,325,639
Χερσαίες Μεταφορές	1,982,839,628	4,069,407,237	5,170,744,306	8,388,745,963	9,249,680,523	9,934,985,503
Θαλάσσιες Μεταφορές	604,149,505	872,152,881	1,997,418,689	2,950,616,655	2,611,442,550	2,909,949,439
Αεροπορικές Μεταφορές	17,822,679	25,669,744	173,284,712	215,403,343	224,430,978	213,986,654
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	105,366,502	173,563,567	234,861,720	619,311,435	3,777,670,630	1,876,345,639
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	511,905,788	616,179,681	793,032,889	992,974,042	1,108,135,806	1,172,812,135
Βιομ. - Βασικά Κλωστο/ργικά Προϊόντα	1,328,769,060	1,491,030,470	1,850,082,308	2,486,072,139	3,538,754,952	2,558,887,562
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	61,970,205	77,586,456	81,295,818	104,315,762	85,524,591	140,989,576
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	26,908,047	24,480,516	23,631,487	23,179,748	25,848,493	49,706,668
Βιομηχανία - Τρόφιμα	3,125,874,497	3,721,776,694	4,847,789,226	5,813,905,386	6,235,637,541	6,960,239,805
Βιομηχανία - Ποτά	1,944,526,952	1,978,101,784	1,994,926,873	4,414,915,060	4,515,918,273	4,710,343,708
Βιομηχανία - Τσιγάρα	545,756,296	562,203,056	688,619,043	693,683,977	765,441,704	763,144,152
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	333,131,919	479,981,865	559,848,868	653,674,882	699,572,398	674,585,738
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	679,614,785	844,146,526	1,192,350,315	1,907,380,428	2,457,327,757	2,363,107,554
Διαφημίσεις	235,219,921	392,524,337	497,097,543	691,253,078	674,200,240	971,595,164
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	1,386,748,729	1,888,209,179	2,584,206,234	3,139,563,370	2,957,935,428	4,085,882,347
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	136,799,133	245,611,743	341,323,797	418,985,495	526,549,374	629,243,693
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	443,265,258	736,517,014	1,089,265,420	1,455,854,551	1,467,998,613	1,380,222,045
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	648,315,854	904,969,853	1,382,608,729	1,909,147,290	1,965,015,118	2,133,082,630
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	696,807,017	832,367,007	1,162,669,879	1,480,618,651	1,716,564,401	1,924,652,603
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	199,243,841	272,266,053	701,649,855	860,335,251	789,883,183	1,645,803,248
Εμπόριο - Super Markets	1,596,530,488	1,594,108,159	1,824,179,917	2,835,294,023	2,983,976,934	2,528,436,294
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	561,285,178	1,134,912,920	1,386,426,172	1,716,567,880	1,974,564,974	1,767,497,776
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	43,866,720	55,472,968	102,282,442	126,563,676	175,003,376	208,380,033
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	826,730,663	1,584,714,657	2,042,073,256	2,464,613,741	2,770,451,015	3,446,071,219
Τουριστικές Επιχειρήσεις	71,477,080	113,974,131	142,348,332	179,927,086	202,644,194	536,775,235
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	10,657,673	26,433,106	36,895,954	78,441,879	96,979,619	73,822,164
Σύμβουλοι Διοίκησης	26,424,041	86,436,873	162,953,596	391,850,852	154,087,526	1,100,411,676
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			1,427,161	3,256,704	5,174,599	7,508,965
Ορκωτοί Ελεγκτές	11,101,326	18,571,973	26,870,527	33,392,467	40,702,736	31,976,601
Marketing, Έρευνα Αγοράς	15,697,212	21,622,767	23,890,603	37,704,392	44,542,434	41,333,613
Engineering Consulting			1,160,957	1,448,461	6,179,016	6,446,354
Λογισμικό	220,702,175	295,249,918	802,913,404	1,191,938,502	872,669,409	971,573,248
Προμηθευτές hardware	252,496,917	440,317,717	863,152,955	1,083,349,966	1,362,071,751	1,379,255,943
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	126,134,557	246,203,833	577,585,135	781,732,279	964,665,209	947,759,237
Σταθερή τηλεφωνία	4,931,990,671	5,823,261,908	6,041,647,014	7,123,307,807	7,463,835,919	7,783,210,223
Κινητή τηλεφωνία	767,629,561	1,264,162,149	1,709,251,110	2,406,104,267	3,396,142,362	4,991,513,583
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	7,702,888	11,047,305	37,959,427	145,061,893	179,067,594	183,178,976
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		6,504,848	21,962,089	48,229,554	322,010,972	315,385,953
Διάφορες Υπηρεσίες	2,989,017,075	2,343,317,613	1,806,621,405	2,662,762,540	2,018,326,516	18,808,370,902
Αμοιβαία Κεφάλαια	149,893,109	192,427,410	511,279,457	343,403,621	278,870,579	188,058,568
Επενδύσεων	450,744,487	815,976,358	3,638,601,352	3,854,638,401	2,353,561,602	1,108,174,531
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	400,776,615	825,141,797	3,346,577,528	2,359,905,771	2,025,574,246	1,477,493,408
Venture Capital		13,286,708	84,424,972	27,588,813	5,746,507	9,143,003
Εταιρείες συμμετοχών	199,088,618	659,980,443	661,859,197	1,384,993,630	1,312,171,460	1,111,907,622
Διάφορες χρηματ./κές υπηρεσίες	413,392,747	473,538,546	507,437,627	597,988,693	1,061,752,594	1,284,508,109
Leasing	682,942,562	871,916,634	1,361,443,702	1,868,194,788	2,609,020,947	2,587,526,522
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	195,123,587	283,450,593	581,251,375	726,776,931	849,817,786	1,021,473,340
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	592,690,265	543,298,578	653,248,920	848,929,185	792,600,086	897,019,872
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	534,844,599	627,689,957	848,251,930	1,123,327,308	1,261,398,867	1,342,005,778
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	1,534,205,772	1,680,371,009	1,996,295,625	2,378,498,571	2,912,254,339	3,236,174,200
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	1,287,072,237	1,373,561,326	1,580,535,084	2,131,040,361	2,140,395,590	2,021,667,375
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	1,380,699,448	1,718,939,515	2,366,367,202	3,126,916,150	3,092,089,872	3,439,047,723
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	1,365,182,865	1,599,233,267	1,948,260,871	2,344,666,606	2,519,212,028	2,781,445,238
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	1,552,147,530	1,891,304,866	2,585,325,114	3,354,742,710	3,582,323,954	3,684,999,009
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	53,706,918	58,587,454	62,142,401	68,940,079	75,009,896	27,949,144
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	603,152,493	708,470,784	915,037,895	1,086,119,564	1,242,813,481	1,380,242,126
Βιομηχανία - Έπιπλα	117,419,544	159,495,337	230,073,679	322,505,846	338,593,585	348,721,939
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	1,339,971,148	1,592,046,332	1,852,675,774	2,272,869,696	2,509,156,136	1,249,477,126
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσσκευές	269,170,306	322,294,567	432,008,828	494,490,919	498,068,143	495,372,484
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	211,796,029	324,973,333	410,286,892	548,063,440	577,999,337	590,362,648
Βιομηχανία - Εξόρυξη	348,378,759	394,737,119	470,548,119	572,674,052	631,553,212	659,933,012
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσσκευές	157,926,583	203,385,846	218,210,792	305,149,520	295,560,485	315,081,170
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	205,767,997	258,387,456	344,278,539	447,186,710	490,889,385	846,150,361
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	18,952,150	40,584,378	44,848,098	51,563,437	51,379,963	76,167,724
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	390,145,527	552,242,929	995,331,029	1,183,536,498	1,108,216,815	1,100,957,840
Εμπόριο - Τρόφιμα	593,112,556	744,078,380	920,727,500	1,150,189,506	1,394,680,309	1,874,398,352
Εμπόριο - Ποτά	218,284,195	305,163,920	388,847,925	410,814,171	857,753,590	499,484,569
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	409,902,778	604,483,011	892,685,464	1,410,454,505	1,738,774,610	64,062,862

Πίνακας 36. Κατανομή του συνόλου του ενεργητικού των επιχειρήσεων σε κλάδους (αθροιστικά)

9.4.4 Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο

Ο μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο προκύπτει ως το άθροισμα των επιμέρους συνόλων ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου δια τον αριθμό των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	61,394,404	88,973,939	41,026,425	54,030,925	48,987,170	59,938,694
Χερσαίες Μεταφορές	247,854,954	254,337,952	287,263,573	381,306,635	385,403,355	301,060,167
Θαλάσσιες Μεταφορές	86,307,072	124,593,269	249,677,336	327,846,295	326,430,319	264,540,858
Αεροπορικές Μεταφορές	4,455,670	6,417,436	28,880,785	35,900,557	37,405,163	35,664,442
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	3,902,463	3,615,908	4,270,213	10,321,857	57,237,434	32,350,787
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	5,223,528	5,134,831	6,053,686	7,092,672	7,695,388	7,924,406
Βιομ. - Βασικά Κλωστοί/ργικά Προϊόντα	12,776,626	12,322,566	15,289,936	19,422,439	27,864,212	19,836,338
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	6,197,021	5,172,430	5,419,721	6,136,221	5,701,639	7,832,754
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	13,454,024	12,240,258	7,877,162	7,726,583	8,616,164	8,284,445
Βιομηχανία - Τρόφιμα	11,930,819	13,244,757	15,292,710	17,303,290	17,816,107	19,227,182
Βιομηχανία - Ποτά	52,554,782	49,452,545	47,498,259	102,672,443	102,634,506	102,398,776
Βιομηχανία - Σιγάρα	90,959,383	93,700,509	114,769,841	115,613,996	127,573,617	127,190,692
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	33,313,192	36,921,682	39,989,205	46,691,063	53,813,261	51,891,211
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	24,271,957	26,379,579	36,131,828	50,194,222	52,283,569	52,513,501
Διαφημίσεις	5,345,907	6,133,193	7,101,393	9,095,435	8,643,593	11,297,618
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	11,653,351	11,042,159	13,968,682	15,240,599	15,405,914	19,549,676
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	5,699,964	6,463,467	7,937,763	9,743,849	10,324,498	13,388,164
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	5,832,438	7,220,755	9,554,960	11,463,422	11,838,698	11,041,776
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	11,787,561	11,602,178	16,657,936	21,944,222	20,257,888	15,918,527
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	8,820,342	8,241,257	10,289,114	12,136,218	13,516,255	14,151,857
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	7,115,851	9,075,535	18,464,470	14,581,953	23,935,854	15,978,672
Εμπόριο - Super Markets	18,782,712	17,517,672	19,406,169	27,002,800	32,434,532	20,724,888
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	22,451,407	25,793,475	28,883,879	33,658,194	36,566,018	33,990,342
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	2,924,448	3,467,061	5,383,286	6,026,842	7,000,135	7,185,518
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	12,339,264	12,478,068	14,905,644	17,604,384	19,373,783	23,284,265
Τουριστικές Επιχειρήσεις	3,107,699	2,713,670	3,310,426	3,828,236	3,823,475	8,946,254
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	5,328,837	8,811,035	12,298,651	19,610,470	19,395,924	36,911,082
Σύμβουλοι Διοίκησης	2,642,404	4,549,309	5,256,568	8,707,797	5,926,443	40,755,988
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			1,427,161	1,085,568	1,293,650	1,877,241
Ορκωτοί Ελεγκτές	3,700,442	3,095,329	4,478,421	4,770,352	5,814,677	4,568,086
Marketing, Έρευνα Αγοράς	2,616,202	3,088,967	2,986,325	3,770,439	3,711,870	4,592,624
Engineering Consulting			1,160,957	1,448,461	3,089,508	3,223,177
Λογισμικό	7,882,221	7,381,248	12,744,657	12,955,853	8,232,730	11,430,274
Προμηθευτές hardware	6,824,241	7,724,872	11,508,706	11,525,000	11,445,981	13,792,550
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	9,702,658	15,387,740	36,099,071	43,429,571	53,592,512	55,750,543
Σταθερή τηλεφωνία	4,931,990,671	5,823,261,908	3,020,823,507	1,187,217,968	7,463,835,919	7,783,210,223
Κινητή τηλεφωνία	383,814,781	316,040,537	427,312,778	601,526,067	849,035,591	998,302,717
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	3,851,444	5,523,653	18,979,714	20,723,128	17,906,759	26,168,425
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		2,168,283	4,392,418	5,358,839	20,125,686	16,599,261
Διάφορες Υπηρεσίες	52,438,896	33,961,125	20,529,789	22,565,784	11,872,509	78,368,212
Αμοιβαία Κεφάλαια	10,706,651	10,690,412	30,075,262	18,073,875	17,429,411	15,671,547
Επενδύσεων	40,976,772	62,767,412	242,573,423	214,146,578	213,960,146	158,310,647
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	11,450,760	15,868,111	59,760,313	35,756,148	49,404,250	52,767,622
Venture Capital		6,643,354	42,212,486	13,794,407	5,746,507	9,143,003
Εταιρείες συμμετοχών	33,181,436	54,998,370	55,154,933	98,928,116	131,217,146	138,988,453
Διάφορες χρηματ./κές υπηρεσίες	29,528,053	52,615,394	42,286,469	45,999,130	70,783,506	91,750,592
Leasing	68,294,256	72,659,720	104,726,439	143,707,291	217,418,412	258,752,652
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	5,738,929	5,905,221	10,379,489	12,530,637	12,876,027	13,803,694
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	14,817,257	14,297,331	16,749,972	20,705,590	16,863,832	18,687,914
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	8,356,947	9,096,956	11,619,889	14,780,622	14,015,543	14,747,316
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	14,895,202	13,773,533	15,718,863	18,156,478	21,103,292	24,150,554
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	99,005,557	105,658,564	112,895,363	152,217,169	142,693,039	101,083,369
Βιομηχανία - Παραγωγή Πετρελαίου	276,139,890	245,562,788	338,052,457	390,864,519	515,348,312	382,116,414
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	24,821,507	26,216,939	31,938,703	37,817,203	40,632,452	42,143,110
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	16,689,758	17,842,499	22,678,290	27,725,146	27,345,984	27,296,289
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	13,426,730	14,646,864	15,535,600	17,235,020	18,752,474	13,974,572
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	11,169,491	12,429,312	14,758,676	16,709,532	18,276,669	18,907,426
Βιομηχανία - Έπιπλα	7,338,722	6,645,639	9,202,947	11,944,661	12,092,628	12,024,894
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	74,442,842	72,365,742	84,212,535	90,914,788	86,522,625	41,649,238
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	17,944,687	17,905,254	20,571,849	22,476,860	26,214,113	22,516,931
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	13,237,252	18,054,074	22,793,716	30,447,969	28,899,967	26,834,666
Βιομηχανία - Εξόρυξη	24,884,197	30,364,394	36,196,009	40,905,289	52,629,434	50,764,078
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	8,311,925	8,842,863	9,092,116	10,898,197	12,850,456	13,699,181
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	9,353,091	8,335,079	10,758,704	13,551,112	14,875,436	10,988,966
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	6,317,383	6,764,063	7,474,683	8,593,906	8,563,327	8,463,080
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	10,266,988	13,469,340	23,147,233	23,670,730	19,442,400	20,388,108
Εμπόριο - Τρόφιμα	4,062,415	4,276,313	4,923,676	5,477,093	6,198,579	7,181,603
Εμπόριο - Ποτά	5,597,031	5,983,606	7,069,962	6,962,952	14,788,855	8,762,887
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	5,940,620	6,716,478	8,926,855	13,059,764	12,244,892	5,338,572

Πίνακας 37. Μέσος όρος συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο

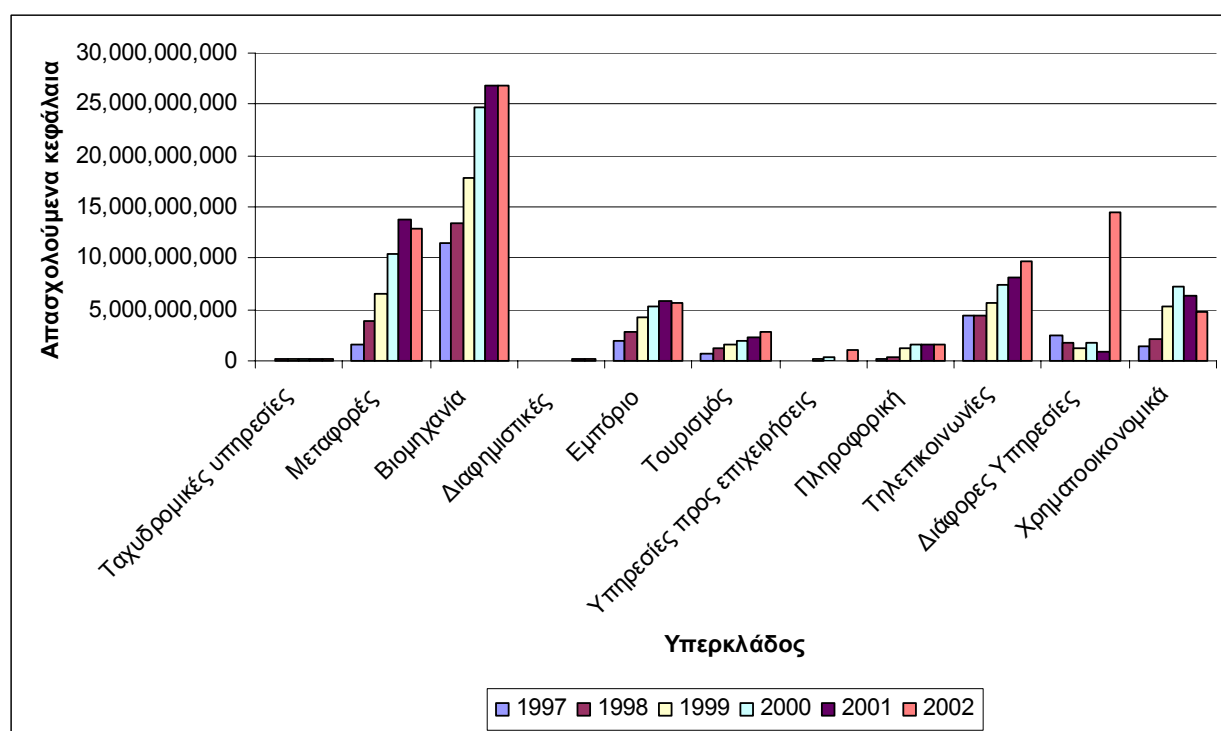
9.5 Απασχολούμενα κεφάλαια

9.5.1 Απασχολούμενα κεφάλαια ανά υπερκλάδο

Τα απασχολούμενα κεφάλαια ανά υπερκλάδο προκύπτουν με άθροιση των επιμέρους απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων που ανήκουν στον υπερκλάδο.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2,620,907	119,536,897	117,998,143	178,242,972	178,424,181	208,423,812
Μεταφορές	1,618,964,498	3,877,755,276	6,442,782,454	10,483,779,101	13,775,835,695	12,882,845,076
Βιομηχανία	11,557,481,609	13,380,112,129	17,796,754,680	24,737,123,978	26,828,144,532	26,760,259,900
Διαφημιστικές	26,958,558	42,235,727	62,614,181	83,710,330	101,969,634	142,103,797
Εμπόριο	1,923,431,215	2,769,274,669	4,156,825,897	5,311,122,668	5,744,613,222	5,565,621,951
Τουρισμός	685,476,897	1,203,808,770	1,518,445,347	1,964,629,379	2,229,928,900	2,874,300,627
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	19,300,148	57,635,129	91,361,081	269,765,216	79,259,662	1,017,052,299
Πληροφορική	240,500,903	407,724,521	1,218,777,514	1,594,232,525	1,652,466,760	1,616,428,584
Τηλεπικοινωνίες	4,441,702,940	4,373,282,783	5,706,604,241	7,363,564,385	8,193,420,074	9,687,991,607
Διάφορες Υπηρεσίες	2,398,724,601	1,690,400,331	1,225,948,178	1,775,325,172	831,549,542	14,401,593,058
Χρηματοοικονομικά	1,365,982,243	2,162,128,951	5,361,513,216	7,212,820,323	6,265,352,647	4,758,045,628

Πίνακας 38. Κατανομή των απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους (αθροιστικά)

Διάγραμμα 46. Απασχολούμενα κεφάλαια ανά υπερκλάδο

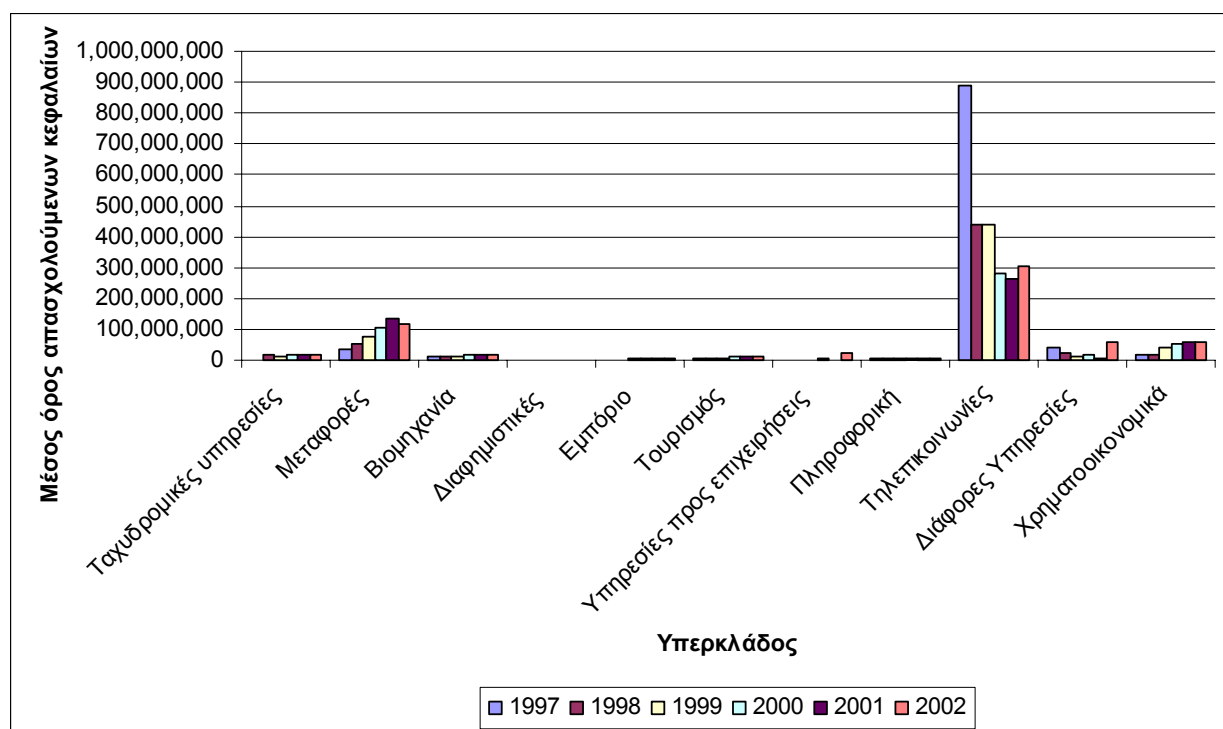
Οι υπερκλάδοι που συγκεντρώνουν τα περισσότερα απασχολούμενα κεφάλαια είναι εκείνοι της βιομηχανίας (€26.8 δις για το 2002), των μεταφορών (€12.9 δις), των τηλεπικοινωνιών (€9.7 δις) και του εμπορίου (€5.6 δις).

9.5.2 Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος των απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο προκύπτει ως το άθροισμα των απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου δια τον αριθμό των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

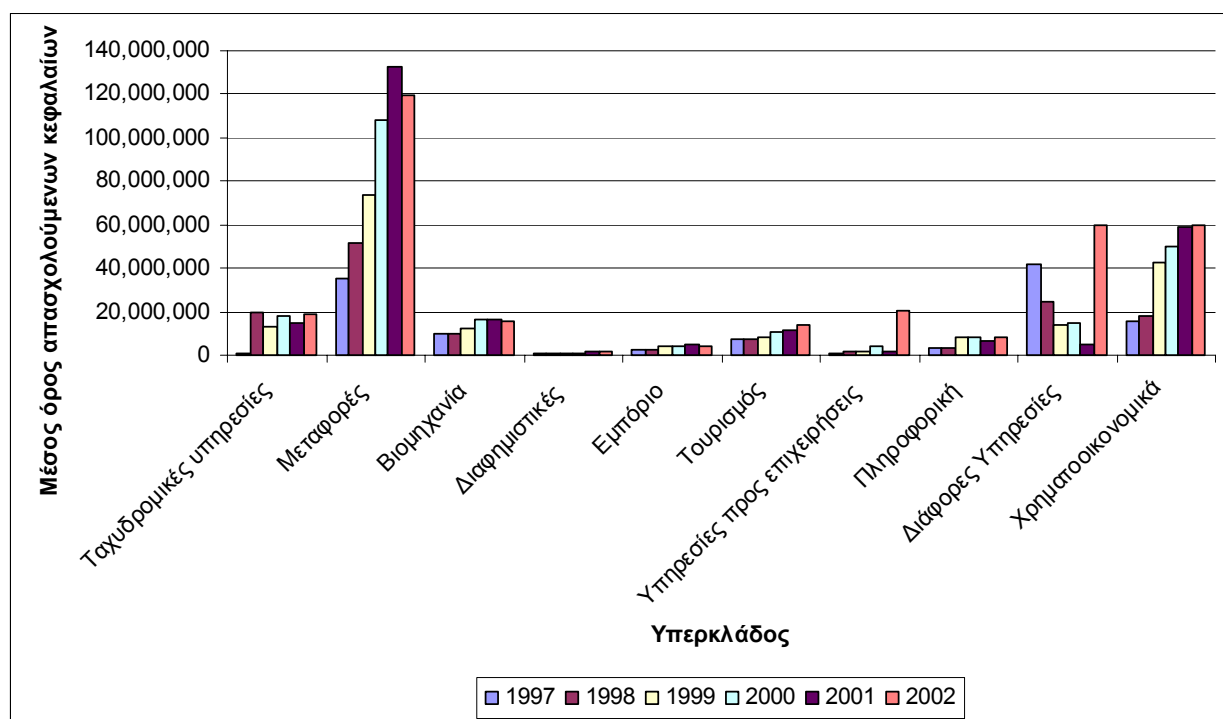
Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	524,181	19,922,816	13,110,905	17,824,297	14,868,682	18,947,619
Μεταφορές	35,194,880	51,703,404	74,054,971	108,080,197	132,459,959	119,285,603
Βιομηχανία	9,769,638	9,903,858	12,333,163	16,189,217	16,736,210	15,704,378
Διαφημιστικές	612,695	659,933	894,488	1,101,452	1,307,303	1,652,370
Εμπόριο	2,530,831	2,808,595	3,852,480	4,433,324	4,708,699	4,324,493
Τουρισμός	7,450,836	6,998,888	8,297,516	10,286,018	11,094,174	13,687,146
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	1,015,797	1,801,098	1,943,853	4,087,352	1,554,111	20,756,169
Πληροφορική	3,083,345	3,608,182	7,914,140	7,814,865	6,800,275	8,002,122
Τηλεπικοινωνίες	888,340,588	437,328,278	438,969,557	283,214,015	264,303,873	302,749,738
Διάφορες Υπηρεσίες	42,082,888	24,498,556	13,931,229	15,045,129	4,891,468	60,006,638
Χρηματοοικονομικά	15,177,580	18,323,127	42,216,639	49,743,588	59,107,100	59,475,570

Πίνακας 39. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 47. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Αν για λόγους καλύτερης απεικόνισης των υπολοίπων κλάδων εξαιρεθεί ο κλάδος 'Τηλεπικοινωνίες' από το προηγούμενο διάγραμμα, προκύπτει το Διάγραμμα 48.

Διάγραμμα 48. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο (πλην του υπερκλάδου των Τηλεπικοινωνιών)

9.5.3 Απασχολούμενα κεφάλαια ανά κλάδο

Τα απασχολούμενα κεφάλαια ανά κλάδο προκύπτουν με άθροιση των επιμέρους απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων που ανήκουν στον κλάδο.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2,620,907	119,536,897	117,998,143	178,242,972	178,424,181	208,423,812
Χερσαίες Μεταφορές	1,103,902,986	3,095,921,871	4,471,683,380	7,305,834,992	8,204,847,199	8,907,083,450
Θαλάσσιες Μεταφορές	471,542,585	714,501,429	1,791,240,716	2,685,705,093	2,120,953,888	2,318,343,280
Αεροπορικές Μεταφορές	4,728,358	5,304,786	101,182,394	104,694,411	116,862,202	122,934,279
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	38,790,569	62,027,190	78,675,964	387,544,605	3,333,172,406	1,534,484,067
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	224,739,285	257,537,302	361,096,229	470,823,758	528,695,340	516,284,042
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	711,901,565	839,803,945	1,140,519,319	1,624,261,516	1,799,547,410	1,570,890,884
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	19,285,999	21,422,375	21,564,536	30,475,882	26,401,861	60,941,866
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	15,097,364	14,623,874	15,660,084	17,766,437	18,612,511	24,625,951
Βιομηχανία - Τρόφιμα	1,659,886,817	1,879,389,319	2,569,937,439	3,122,073,379	3,367,810,202	3,613,209,443
Βιομηχανία - Ποτά	1,510,907,280	1,489,244,552	1,525,315,977	3,913,042,615	3,972,873,822	4,029,587,960
Βιομηχανία - Τσιγάρα	173,746,796	191,123,251	226,135,409	271,016,240	261,949,115	293,061,359
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	100,882,923	117,228,558	130,248,921	185,021,069	219,296,331	238,748,184
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	349,691,278	435,526,785	734,342,535	1,043,091,223	1,352,905,210	1,503,703,305
Διαφημίσεις	26,958,558	42,235,727	62,614,181	83,710,330	101,969,634	142,103,797
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	436,285,089	534,086,281	672,527,700	784,395,697	764,984,534	894,846,823
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	34,711,524	57,402,494	80,659,692	95,884,723	116,038,120	206,778,092
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	134,804,784	211,069,676	443,184,106	548,665,514	518,021,553	481,661,301
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	172,611,463	254,068,965	489,380,889	627,415,587	648,524,196	697,493,734
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	189,925,554	228,788,565	385,461,448	498,363,391	530,058,834	532,998,911
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	61,325,191	71,485,492	369,416,160	431,954,779	379,422,561	649,328,031
Εμπόριο - Super Markets	308,300,534	347,269,731	376,506,014	685,271,847	583,029,573	559,075,343
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	195,512,329	539,998,379	580,254,628	739,633,069	901,870,698	747,160,628
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	18,504,079	27,138,551	59,176,192	62,202,911	60,328,781	69,784,651
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	659,478,606	1,162,533,206	1,471,446,665	1,862,964,822	2,117,766,259	2,611,100,176
Τουριστικές Επιχειρήσεις	18,216,223	23,734,373	28,545,667	39,897,467	46,716,207	200,916,716
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	7,782,068	17,541,191	18,453,015	61,767,090	65,446,434	62,283,735
Σύμβουλοι Διοίκησης	6,716,196	40,840,965	71,220,446	241,257,553	46,493,471	987,172,935
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			722,527	750,213	198,862	1,051,166
Ορκωτοί Ελεγκτές	3,063,926	4,889,577	6,026,738	6,466,134	7,546,771	4,968,600
Marketing, Έρευνα Αγοράς	9,520,026	11,904,587	13,264,306	21,137,139	22,614,831	21,782,067
Engineering Consulting			127,064	154,177	2,405,727	2,077,531
Λογισμικό	111,882,981	124,248,007	524,280,535	676,260,582	438,971,238	452,558,585
Προμηθευτές hardware	87,442,612	175,038,121	415,833,909	500,658,865	693,868,184	646,641,341
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	41,175,310	108,438,393	278,663,070	417,313,078	519,627,338	517,228,658
Σταθερή τηλεφωνία	3,896,121,012	3,859,695,924	4,778,351,691	5,861,789,664	5,912,917,831	5,810,439,202
Κινητή τηλεφωνία	541,488,919	506,933,377	892,503,210	1,382,445,009	1,985,597,457	3,644,504,243
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	4,093,009	5,984,343	24,697,529	105,554,468	109,232,735	121,379,022
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		669,139	11,051,811	13,775,244	185,672,051	111,669,140
Διάφορες Υπηρεσίες	2,398,724,601	1,690,400,331	1,225,948,178	1,775,325,172	831,549,542	14,401,593,058
Αμοιβαία Κεφάλαια	33,521,235	36,880,337	88,975,084	141,504,738	127,885,064	84,639,211
Επενδύσεων	385,687,575	680,264,068	2,998,397,894	3,656,175,921	2,331,585,186	1,087,067,020
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	169,810,897	221,818,894	657,807,369	879,696,622	657,212,011	444,429,707
Venture Capital		5,251,815	5,191,282	6,129,963	1,989,782	2,280,129
Εταιρείες συμμετοχών	110,626,158	397,412,679	412,970,262	1,022,222,995	1,107,405,398	969,652,292
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	321,732,137	341,479,869	366,561,911	363,524,210	844,819,710	978,948,495
Leasing	344,604,241	479,021,289	831,609,414	1,143,565,874	1,194,455,496	1,191,028,774
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	99,307,584	145,081,413	346,723,298	415,307,123	476,411,259	582,179,428
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	230,619,930	155,236,014	353,419,476	430,518,118	418,372,786	445,030,312
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	260,534,429	336,783,413	521,986,081	696,315,030	807,411,170	781,201,827
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	1,031,885,603	1,101,374,188	1,250,558,250	1,549,034,501	1,936,875,778	1,992,112,668
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	790,896,556	980,799,027	1,110,771,188	1,458,358,033	1,504,703,365	1,379,422,161
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	947,792,427	1,141,556,172	1,251,348,870	1,842,566,426	2,152,258,229	2,199,625,148
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	481,026,993	630,921,013	816,509,034	969,076,279	1,011,620,478	1,171,059,546
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	605,407,613	798,435,024	1,581,104,442	2,139,329,329	2,303,857,001	2,271,992,280
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	32,752,626	34,186,529	33,738,418	33,296,112	37,790,861	15,334,119
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	296,873,157	364,247,966	492,807,288	541,221,857	643,149,197	690,818,846
Βιομηχανία - Έπιπλα	70,230,108	85,798,054	123,884,518	174,888,984	177,700,722	176,031,738
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	1,026,307,901	1,106,920,027	1,299,262,988	1,312,065,211	1,317,199,858	481,003,257
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	147,193,402	171,793,285	278,065,223	298,877,782	312,344,628	335,194,311
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	126,990,108	206,614,623	232,993,190	375,387,919	399,418,312	394,507,042
Βιομηχανία - Εξόρυξη	273,002,205	326,762,943	405,410,585	482,211,695	538,556,881	542,733,499
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	81,687,892	91,368,259	117,803,189	168,682,309	154,949,865	186,375,248
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	114,495,147	144,913,699	175,493,146	295,650,386	327,946,895	521,496,502
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	12,119,248	20,316,726	22,302,844	23,869,673	26,435,604	42,160,762
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	162,219,373	291,103,793	657,752,203	852,895,092	733,049,841	700,928,212
Εμπόριο - Τρόφιμα	196,694,479	245,500,029	332,390,844	410,422,312	465,414,033	587,942,020
Εμπόριο - Ποτά	49,646,130	67,677,275	78,511,382	84,853,285	382,425,879	112,730,220
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	125,110,059	184,789,231	289,356,842	342,059,553	394,494,460	25,822,197

Πίνακας 40. Απασχολούμενα κεφάλαια των επιχειρήσεων ανά κλάδο

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, οι βιομηχανικοί κλάδοι που απασχολούν τα περισσότερα κεφάλαια για το 2002 είναι αυτοί των ποτών (€4.0 δις), των τροφίμων (€3.6 δις), των μεταλλικών προϊόντων και κατασκευών (€2.3 δις), των παραγώγων πετρελαίου (€2.2 δις) και των μη μεταλλικών ορυκτών (€2.0 δις).

Οι εμπορικοί κλάδοι με τα περισσότερα απασχολούμενα κεφάλαια είναι αντίστοιχα αυτοί του αυτοκινήτου – *retail* (€0.9 δις), των καυσίμων, λιπαντικών και υγραερίου (€0.7 δις), των ηλεκτρικών ειδών (€0.7 δις), των μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών (€0.6 δις, με τεράστια άνοδο από το 1997 με €61 εκατ.), των τροφίμων (€0.6 δις) και των *Super Markets* (€0.6 δις).

Όσον αφορά τους υπόλοιπους κλάδους, αυτοί που απασχολούν τα περισσότερα κεφάλαια είναι οι χερσαίες μεταφορές (€8.9 δις), η σταθερή τηλεφωνία (€5.8 δις), η κινητή τηλεφωνία με αλματώδη άνοδο από τα €0.5 δις το 1997 στα €3.6 δις το 2002, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (€2.6 δις) και οι θαλάσσιες μεταφορές (€2.3 δις), ενώ οι 'Διάφορες υπηρεσίες' συγκεντρώνουν μεγάλο όγκο απασχολούμενων κεφαλαίων επίσης (€14.4 δις).

9.5.4 Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο

Ο μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο προκύπτει ως το άθροισμα των απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του κλάδου δια τον αριθμό των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	524,181	19,922,816	13,110,905	17,824,297	14,868,682	18,947,619
Χερσαίες Μεταφορές	137,987,873	193,495,117	248,426,854	332,083,409	341,868,633	269,911,620
Θαλάσσιες Μεταφορές	67,363,226	102,071,633	223,905,090	298,411,677	265,119,236	210,758,480
Αεροπορικές Μεταφορές	1,182,090	1,326,197	16,863,732	17,449,069	19,477,034	20,489,047
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	1,436,688	1,292,233	1,430,472	6,459,077	50,502,612	26,456,622
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	2,293,258	2,146,144	2,756,460	3,363,027	3,671,495	3,488,406
Βιομ. - Βασικά Κλωστο/ργικά Προϊόντα	6,845,207	6,940,528	9,425,779	12,689,543	14,169,665	12,177,449
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	1,928,600	1,428,158	1,437,636	1,792,699	1,760,124	3,385,659
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	7,548,682	7,311,937	5,220,028	5,922,146	6,204,170	4,104,325
Βιομηχανία - Τρόφιμα	6,335,446	6,688,218	8,107,058	9,291,885	9,622,315	9,981,242
Βιομηχανία - Ποτά	40,835,332	37,231,114	36,317,047	91,000,991	90,292,587	87,599,738
Βιομηχανία - Σιγάρα	28,957,799	31,853,875	37,689,235	45,169,373	43,658,186	48,843,560
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	10,088,292	9,017,581	9,303,494	13,215,791	16,868,949	18,365,245
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	12,488,974	13,610,212	22,252,804	27,449,769	28,785,217	33,415,629
Διαφημίσεις	612,695	659,933	894,488	1,101,452	1,307,303	1,652,370
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	3,666,261	3,123,312	3,635,285	3,807,746	3,984,294	4,281,564
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	1,446,314	1,510,592	1,875,807	2,229,877	2,275,257	4,399,534
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	1,773,747	2,069,311	3,887,580	4,320,201	4,177,593	3,853,290
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	3,138,390	3,257,294	5,896,155	7,211,673	6,685,816	5,205,177
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	2,404,121	2,265,233	3,411,163	4,084,946	4,173,692	3,919,110
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	2,190,185	2,382,850	9,721,478	7,321,267	11,497,653	6,304,156
Εμπόριο - Super Markets	3,627,065	3,816,151	4,005,383	6,526,399	6,337,278	4,582,585
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	7,820,493	12,272,690	12,088,038	14,502,609	16,701,309	14,368,474
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	1,233,605	1,696,159	3,114,536	2,962,043	2,413,151	2,406,367
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	9,842,964	9,153,805	10,740,487	13,306,892	14,809,554	17,642,569
Τουριστικές Επιχειρήσεις	792,010	565,104	663,853	848,882	881,438	3,348,612
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	3,891,034	5,847,064	6,151,005	15,441,773	13,089,287	31,141,868
Σύμβουλοι Διοίκησης	671,620	2,149,524	2,297,434	5,361,279	1,788,210	36,561,961
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			722,527	250,071	49,716	262,792
Ορκωτοί Ελεγκτές	1,021,309	814,930	1,004,456	923,733	1,078,110	709,800
Marketing, Έρευνα Αγοράς	1,586,671	1,700,655	1,658,038	2,113,714	1,884,569	2,420,230
Engineering Consulting			127,064	154,177	1,202,864	1,038,766
Λογισμικό	3,995,821	3,106,200	8,321,913	7,350,659	4,141,238	5,324,219
Προμηθευτές hardware	2,363,314	3,070,844	5,544,452	5,326,158	5,830,825	6,466,413
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	3,167,332	6,777,400	17,416,442	23,184,060	28,868,185	30,425,215
Σταθερή τηλεφωνία	3,896,121,012	3,859,695,924	2,389,175,846	976,964,944	5,912,917,831	5,810,439,202
Κινητή τηλεφωνία	270,744,460	126,733,344	223,125,803	345,611,252	496,399,364	728,900,849
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	2,046,505	2,992,172	12,348,765	15,079,210	10,923,274	17,339,860
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		223,046	2,210,362	1,530,583	11,604,503	5,877,323
Διάφορες Υπηρεσίες	42,082,888	24,498,556	13,931,229	15,045,129	4,891,468	60,006,638
Αμοιβαία Κεφάλαια	2,394,374	2,048,908	5,233,828	7,447,618	7,992,817	7,053,268
Επενδύσεων	35,062,507	52,328,005	199,893,193	203,120,885	211,962,290	155,295,289
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	4,851,740	4,265,748	11,746,560	13,328,737	16,029,561	15,872,490
Venture Capital		2,625,908	2,595,641	3,064,982	1,989,782	2,280,129
Εταιρείες συμμετοχών	18,437,693	33,117,723	34,414,189	73,015,928	110,740,540	121,206,537
Διάφορες χρηματ/κές υπηρεσίες	22,980,867	37,942,208	30,546,826	27,963,401	56,321,314	69,924,893
Leasing	34,460,424	39,918,441	63,969,955	87,966,606	99,537,958	119,102,877
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	2,920,811	3,022,529	6,191,487	7,160,468	7,218,352	7,867,290
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	5,765,498	4,085,158	9,062,038	10,500,442	8,901,549	9,271,465
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	4,070,850	4,880,919	7,150,494	9,162,040	8,971,235	8,584,635
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	10,018,307	9,027,657	9,846,915	11,824,691	14,035,332	14,866,512
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	60,838,197	75,446,079	79,340,799	104,168,431	100,313,558	68,971,108
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	189,558,485	163,079,453	178,764,124	230,320,803	358,709,705	244,402,794
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	8,745,945	10,342,967	13,385,394	15,630,263	16,316,459	17,743,326
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	6,509,759	7,532,406	13,869,337	17,680,408	17,586,695	16,829,572
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	8,188,157	8,546,632	8,434,605	8,324,028	9,447,715	7,667,060
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	5,497,651	6,390,315	7,948,505	8,326,490	9,458,076	9,463,272
Βιομηχανία - Έπιπλα	4,389,382	3,574,919	4,955,381	6,477,370	6,346,454	6,070,060
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	57,017,106	50,314,547	59,057,409	52,482,608	45,420,685	16,033,442
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	9,812,893	9,544,071	13,241,201	13,585,354	16,439,191	15,236,105
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	7,936,882	11,478,590	12,944,066	20,854,884	19,970,916	17,932,138
Βιομηχανία - Εξόρυξη	19,500,158	25,135,611	31,185,430	34,443,693	44,879,740	41,748,731
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	4,299,363	3,972,533	4,908,466	6,024,368	6,736,951	8,103,272
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	5,204,325	4,674,635	5,484,161	8,959,103	9,937,785	6,772,682
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	4,039,749	3,386,121	3,717,141	3,978,279	4,405,934	4,684,529
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	4,268,931	7,100,093	15,296,563	17,057,902	12,860,524	12,980,152
Εμπόριο - Τρόφιμα	1,347,222	1,410,920	1,777,491	1,954,392	2,068,507	2,252,651
Εμπόριο - Ποτά	1,272,978	1,327,005	1,427,480	1,438,191	6,593,550	1,977,723
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	1,813,189	2,053,214	2,893,568	3,167,218	2,778,130	2,151,850

Πίνακας 41. Μέσος όρος απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο

9.6 Μεγέθυνση πωλήσεων

9.6.1 Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά υπερκλάδο

Η μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά υπερκλάδο προκύπτει σε ποσοστό επί τοις εκατό ως ο μέσος όρος των πωλήσεων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου την εκάστοτε χρονιά μείον τον μέσο όρο των πωλήσεων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου την προηγούμενη χρονιά, δια τον δεύτερο. Το μέγεθος *CAGR* (*Compound Annual Growth Rate*) είναι το Σύνθετο Ποσοστό Ετήσιας Μεγέθυνσης και υπολογίζεται για ένα διάστημα n ετών από τα επιμέρους μεγέθη

μεγέθυνσης r_t κάθε έτους t μέσω του τύπου: $r_G = \left[\prod_{t=1}^n (1 + r_t) \right]^{\frac{1}{n}} - 1$

Υπερκλάδος	1998	1999	2000	2001	2002	CAGR
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2.69%	-19.27%	3.92%	-15.71%	37.46%	-0.04%
Μεταφορές	-11.39%	5.96%	39.14%	0.97%	-5.15%	4.58%
Βιομηχανία	-0.39%	6.49%	22.53%	2.18%	-2.38%	5.33%
Διαφημιστικές	4.48%	10.99%	11.47%	-2.46%	7.68%	6.31%
Εμπόριο	3.47%	8.99%	17.41%	6.99%	-9.01%	5.21%
Τουρισμός	-11.29%	12.42%	13.56%	0.51%	14.70%	5.48%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	69.46%	-15.33%	-1.70%	-29.36%	-3.57%	-0.80%
Πληροφορική	16.86%	19.74%	5.61%	-9.48%	16.71%	9.32%
Τηλεπικοινωνίες	-35.99%	-8.37%	-41.10%	-6.91%	26.43%	-16.47%
Διάφορες Υπηρεσίες	65.40%	-0.26%	25.92%	-21.30%	155.16%	33.06%
Χρηματοοικονομικά	37.12%	122.53%	-42.29%	-15.05%	17.88%	12.01%

Πίνακας 42. Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά υπερκλάδο

9.6.2 Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά κλάδο

Η μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά κλάδο προκύπτει σε ποσοστό επί τοις εκατό ως ο μέσος όρος των πωλήσεων των επιχειρήσεων του κλάδου την εκάστοτε χρονιά, μείον τον μέσο όρο των πωλήσεων των επιχειρήσεων του κλάδου την προηγούμενη χρονιά, δια τον δεύτερο.

Τα μικροοικονομικά θεμέλια της Ανταγωνιστικότητας και της Ευημερίας

Κλάδος	1998	1999	2000	2001	2002	CAGR
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2.69%	-19.27%	3.92%	-15.71%	37.46%	-0.04%
Χερσαίες Μεταφορές	-27.15%	5.71%	7.69%	5.87%	-15.03%	-5.69%
Θαλάσσιες Μεταφορές	12.16%	4.62%	28.13%	-4.15%	-17.78%	3.45%
Αεροπορικές Μεταφορές	97.17%	25.72%	62.44%	2.49%	22.64%	38.31%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	-1.09%	2.15%	60.79%	10.75%	-9.65%	10.21%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	6.59%	0.03%	14.50%	7.04%	0.80%	5.67%
Βιομ. - Βασικά Κλωστο/ργικά Προϊόντα	-6.02%	-2.98%	19.71%	46.83%	-29.90%	2.36%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	-18.65%	1.33%	16.36%	-5.59%	40.29%	4.90%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	-11.84%	-40.23%	5.85%	37.50%	-23.64%	-10.15%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	4.45%	2.30%	5.72%	1.27%	8.13%	4.35%
Βιομηχανία - Ποτά	-2.18%	-1.70%	10.47%	3.81%	2.16%	2.41%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	20.96%	9.31%	4.66%	9.70%	6.40%	10.06%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	39.30%	5.87%	3.48%	34.67%	-12.02%	12.58%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	14.64%	10.10%	20.40%	2.45%	-6.48%	7.80%
Διαφημίσεις	4.48%	10.99%	11.47%	-2.46%	7.68%	6.31%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	-8.64%	19.75%	11.40%	11.21%	1.27%	6.54%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	-0.74%	21.07%	15.89%	7.12%	7.92%	9.99%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	20.93%	11.80%	8.48%	2.80%	-1.86%	8.15%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	-0.38%	13.99%	31.54%	-7.87%	-22.39%	1.33%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	-6.15%	11.90%	17.71%	18.39%	12.92%	10.57%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	-3.06%	39.05%	-3.51%	79.10%	-17.25%	14.03%
Εμπόριο - Super Markets	-0.79%	5.19%	10.71%	32.34%	-29.24%	1.59%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	-2.50%	2.47%	38.64%	-9.01%	-29.79%	-2.42%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	8.86%	25.17%	12.23%	11.53%	14.65%	14.35%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	-3.51%	17.01%	10.74%	1.92%	13.55%	7.67%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	-27.25%	2.04%	25.38%	-3.93%	15.91%	0.72%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	5.42%	-15.79%	-23.32%	18.24%	-11.25%	-6.51%
Σύμβουλοι Διοίκησης	86.91%	-25.20%	-4.20%	-34.86%	-14.02%	-5.59%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			15.98%	51.25%	25.14%	17.03%
Ορκωτοί Ελεγκτές	-17.51%	29.37%	8.44%	11.38%	-6.12%	3.89%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	23.46%	11.82%	7.95%	-0.21%	26.03%	13.39%
Engineering Consulting			0.92%	48.32%	-12.78%	5.48%
Λογισμικό	-11.31%	5.59%	14.94%	-22.75%	31.48%	1.80%
Προμηθευτές hardware	20.08%	25.68%	2.49%	-11.26%	17.89%	10.10%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	60.66%	57.37%	19.28%	21.08%	-7.34%	27.61%
Σταθερή τηλεφωνία	14.93%	-45.05%	-63.97%	536.53%	0.16%	7.72%
Κινητή τηλεφωνία	-12.15%	40.47%	32.82%	13.94%	27.67%	18.98%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	136.51%	101.82%	-29.56%	6.80%	59.38%	41.75%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		29.09%	75.03%	59.00%	272.26%	67.98%
Διάφορες Υπηρεσίες	65.40%	-0.26%	25.92%	-21.30%	155.16%	33.06%
Αμοibaία Κεφάλαια	5.99%	215.26%	-57.46%	-25.37%	-21.64%	-3.63%
Επενδύσεων	97.20%	266.04%	-65.95%	-64.79%	-25.44%	-8.39%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	32.70%	338.49%	-48.61%	-39.05%	-0.44%	12.66%
Venture Capital		672.02%	-75.05%	-34.62%	-1.29%	4.45%
Εταιρείες συμμετοχών	116.69%	-35.83%	-3.10%	-42.12%	-25.91%	-10.39%
Διάφορες χρηματ./κές υπηρεσίες	-22.21%	16.05%	2.41%	51.53%	52.85%	16.45%
Leasing	5.56%	16.69%	36.38%	32.05%	23.58%	22.35%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	-0.34%	30.16%	36.61%	-5.09%	2.88%	11.59%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	4.51%	9.89%	14.69%	-12.89%	10.93%	4.94%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	4.20%	3.23%	19.89%	-6.58%	5.20%	4.85%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	-13.61%	8.97%	15.87%	10.88%	11.36%	6.14%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	-1.48%	-4.15%	37.03%	-5.03%	-22.05%	-0.86%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	-15.96%	34.05%	68.98%	17.46%	-37.10%	7.06%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	2.80%	11.89%	14.21%	12.72%	4.12%	9.04%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	2.65%	6.22%	20.44%	7.24%	12.64%	9.67%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	-2.72%	11.64%	39.28%	4.87%	-19.94%	4.90%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	3.72%	6.11%	19.36%	10.28%	1.09%	7.93%
Βιομηχανία - Έπιπλα	-5.55%	13.14%	12.68%	3.13%	-2.36%	3.93%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	7.60%	21.40%	4.32%	0.68%	-4.62%	5.53%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	-3.52%	-12.24%	17.39%	21.73%	-6.48%	2.50%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	19.66%	-7.07%	14.05%	-2.55%	-5.02%	3.26%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	14.35%	3.54%	43.15%	12.28%	-5.84%	12.37%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	-2.53%	8.17%	12.72%	3.58%	8.45%	5.95%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	-14.66%	7.69%	20.94%	8.06%	-22.13%	-1.33%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	20.81%	-1.71%	-3.55%	6.62%	-20.16%	-0.51%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	1.94%	10.25%	-7.70%	-5.99%	6.22%	0.71%
Εμπόριο - Τρόφιμα	2.11%	2.88%	0.76%	13.33%	14.75%	6.60%
Εμπόριο - Ποτά	37.13%	8.21%	4.12%	24.26%	-1.38%	13.62%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	40.57%	17.32%	32.63%	-5.56%	-61.94%	-4.70%

Πίνακας 43. Μέση μεγέθυνση των πωλήσεων ανά κλάδο

9.7 Μεγέθυνση Συνόλου ενεργητικού

9.7.1 Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Η μέση μεγέθυνση του συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο προκύπτει σε ποσοστό επί τοις εκατό ως ο μέσος όρος του συνόλου ενεργητικού των επιχειρήσεων του υπερκλάδου την εκάστοτε χρονιά μείον τον μέσο όρο του συνόλου ενεργητικού των επιχειρήσεων του υπερκλάδου την προηγούμενη χρονιά, δια τον δεύτερο.

Υπερκλάδος	1998	1999	2000	2001	2002	CAGR
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	44.92%	-53.89%	31.70%	-9.33%	22.36%	-0.48%
Μεταφορές	16.34%	27.05%	44.12%	21.53%	-9.34%	18.61%
Βιομηχανία	1.99%	18.61%	25.06%	4.56%	-4.85%	8.52%
Διαφημιστικές	14.73%	15.79%	28.08%	-4.97%	30.71%	16.14%
Εμπόριο	3.58%	25.30%	19.23%	7.68%	-4.22%	9.80%
Τουρισμός	1.53%	21.02%	17.45%	7.14%	26.47%	14.35%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	41.27%	16.30%	53.96%	-30.63%	393.11%	53.97%
Πληροφορική	13.07%	67.69%	2.86%	-12.14%	24.03%	16.27%
Τηλεπικοινωνίες	-37.76%	-15.44%	-37.76%	-2.00%	13.18%	-18.33%
Διάφορες Υπηρεσίες	-35.24%	-39.55%	9.92%	-47.39%	560.08%	8.36%
Χρηματοοικονομικά	27.92%	143.88%	-9.60%	26.44%	6.68%	30.63%

Πίνακας 44. Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά υπερκλάδο

9.7.2 Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο

Η μέση μεγέθυνση του συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο προκύπτει σε ποσοστό επί τοις εκατό ως ο μέσος όρος του συνόλου ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου την εκάστοτε χρονιά μείον τον μέσο όρο του συνόλου ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου την προηγούμενη χρονιά, δια τον δεύτερο.

Τα μικροοικονομικά θεμέλια της Ανταγωνιστικότητας και της Ευημερίας

Κλάδος	1998	1999	2000	2001	2002	CAGR
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	44.92%	-53.89%	31.70%	-9.33%	22.36%	-0.48%
Χερσαίες Μεταφορές	2.62%	12.95%	32.74%	1.07%	-21.88%	3.97%
Θαλάσσιες Μεταφορές	44.36%	100.39%	31.31%	-0.43%	-18.96%	25.11%
Αεροπορικές Μεταφορές	44.03%	350.04%	24.31%	4.19%	-4.65%	51.59%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	-7.34%	18.10%	141.72%	454.53%	-43.48%	52.66%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	-1.70%	17.89%	17.16%	8.50%	2.98%	8.69%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	-3.55%	24.08%	27.03%	43.46%	-28.81%	9.20%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	-16.53%	4.78%	13.22%	-7.08%	37.38%	4.80%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	-9.02%	-35.65%	-1.91%	11.51%	-3.85%	-9.24%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	11.01%	15.46%	13.15%	2.96%	7.92%	10.01%
Βιομηχανία - Ποτά	-5.90%	-3.95%	116.16%	-0.04%	-0.23%	14.27%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	3.01%	22.49%	0.74%	10.34%	-0.30%	6.94%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	10.83%	8.31%	16.76%	15.25%	-3.57%	9.27%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	8.68%	36.97%	38.92%	4.16%	0.44%	16.69%
Διαφημίσεις	14.73%	15.79%	28.08%	-4.97%	30.71%	16.14%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	-5.24%	26.50%	9.11%	1.08%	26.90%	10.90%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	13.39%	22.81%	22.75%	5.96%	29.67%	18.62%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	23.80%	32.33%	19.97%	3.27%	-6.73%	13.61%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	-1.57%	43.58%	31.73%	-7.68%	-21.42%	6.19%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	-6.57%	24.85%	17.95%	11.37%	4.70%	9.92%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	27.54%	103.45%	-21.03%	64.15%	-33.24%	17.56%
Εμπόριο - Super Markets	-6.74%	10.78%	39.15%	20.12%	-36.10%	1.99%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	14.89%	11.98%	16.53%	8.64%	-7.04%	8.65%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	18.55%	55.27%	11.95%	16.15%	2.65%	19.70%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	1.12%	19.45%	18.11%	10.05%	20.18%	13.54%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	-12.68%	21.99%	15.64%	-0.12%	133.98%	23.55%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	65.35%	39.58%	59.45%	-1.09%	90.30%	47.27%
Σύμβουλοι Διοίκησης	72.17%	15.55%	65.66%	-31.94%	587.70%	72.84%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			-23.94%	19.17%	45.11%	5.63%
Ορκωτοί Ελεγκτές	-16.35%	44.68%	6.52%	21.89%	-21.44%	4.30%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	18.07%	-3.32%	26.26%	-1.55%	23.73%	11.91%
Engineering Consulting			24.76%	113.30%	4.33%	22.66%
Λογισμικό	-6.36%	72.66%	1.66%	-36.46%	38.84%	7.71%
Προμηθευτές hardware	13.20%	48.98%	0.14%	-0.69%	20.50%	15.11%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	58.59%	134.60%	20.31%	23.40%	4.03%	41.87%
Σταθερή τηλεφωνία	18.07%	-48.12%	-60.70%	528.68%	4.28%	9.56%
Κινητή τηλεφωνία	-17.66%	35.21%	40.77%	41.15%	17.58%	21.07%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	43.42%	243.61%	9.19%	-13.59%	46.14%	46.70%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		102.58%	22.00%	275.56%	-17.52%	50.24%
Διάφορες Υπηρεσίες	-35.24%	-39.55%	9.92%	-47.39%	560.08%	8.36%
Αμοibaία Κεφάλαια	-0.15%	181.33%	-39.90%	-3.57%	-10.09%	7.92%
Επενδύσεων	53.18%	286.46%	-11.72%	-0.09%	-26.01%	31.04%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	38.58%	276.61%	-40.17%	38.17%	6.81%	35.74%
Venture Capital		535.41%	-67.32%	-58.34%	59.11%	6.60%
Εταιρείες συμμετοχών	65.75%	0.28%	79.36%	32.64%	5.92%	33.17%
Διάφορες χρηματ/κές υπηρεσίες	78.19%	-19.63%	8.78%	53.88%	29.62%	25.45%
Leasing	6.39%	44.13%	37.22%	51.29%	19.01%	30.52%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	2.90%	75.77%	20.72%	2.76%	7.20%	19.19%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	-3.51%	17.15%	23.62%	-18.55%	10.82%	4.75%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	8.86%	27.73%	27.20%	-5.18%	5.22%	12.03%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	-7.53%	14.12%	15.51%	16.23%	14.44%	10.15%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	6.72%	6.85%	34.83%	-6.26%	-29.16%	0.42%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	-11.07%	37.66%	15.62%	31.85%	-25.85%	6.71%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	5.62%	21.82%	18.41%	7.44%	3.72%	11.17%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	6.91%	27.10%	22.25%	-1.37%	-0.18%	10.34%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	9.09%	6.07%	10.94%	8.80%	-25.48%	0.80%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	11.28%	18.74%	13.22%	9.38%	3.45%	11.10%
Βιομηχανία - Έπιπλα	-9.44%	38.48%	29.79%	1.24%	-0.56%	10.38%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	-2.79%	16.37%	7.96%	-4.83%	-51.86%	-10.96%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	-0.22%	14.89%	9.26%	16.63%	-14.10%	4.64%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	36.39%	26.25%	33.58%	-5.08%	-7.15%	15.18%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	22.02%	19.21%	13.01%	28.66%	-3.54%	15.33%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	6.39%	2.82%	19.86%	17.91%	6.60%	10.51%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	-10.88%	29.08%	25.95%	9.77%	-26.13%	3.28%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	7.07%	10.51%	14.97%	-0.36%	-1.17%	6.02%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	31.19%	71.85%	2.26%	-17.86%	4.86%	14.71%
Εμπόριο - Τρόφιμα	5.27%	15.14%	11.24%	13.17%	15.86%	12.07%
Εμπόριο - Ποτά	6.91%	18.16%	-1.51%	112.39%	-40.75%	9.38%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	13.06%	32.91%	46.30%	-6.24%	-56.40%	-2.11%

Πίνακας 45. Μέση μεγέθυνση συνόλου ενεργητικού ανά κλάδο

9.8 Απόδοση ενεργητικού (*Return on Assets, ROA*)

9.8.1 Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των αποδόσεων ενεργητικού των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-10.76%	-7.59%	-0.03%	-27.51%	-31.52%	-20.50%
Μεταφορές	-7.31%	1.73%	3.56%	3.51%	3.87%	3.32%
Βιομηχανία	5.87%	6.00%	6.57%	6.16%	5.21%	4.89%
Διαφημιστικές	7.07%	7.27%	8.67%	6.70%	5.29%	5.00%
Εμπόριο	5.81%	6.44%	6.85%	4.72%	5.17%	4.58%
Τουρισμός	2.86%	3.30%	4.23%	4.24%	4.76%	3.32%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	21.87%	18.04%	18.77%	19.13%	10.49%	7.70%
Πληροφορική	8.87%	12.23%	15.04%	13.27%	9.69%	3.75%
Τηλεπικοινωνίες	-0.08%	4.86%	8.38%	-12.38%	-23.81%	-5.45%
Διάφορες Υπηρεσίες	10.88%	11.41%	12.13%	10.04%	8.82%	9.10%
Χρηματοοικονομικά	21.95%	22.49%	29.55%	18.71%	8.29%	2.76%

Πίνακας 46. Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο

9.8.2 Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Ο σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο προκύπτει με στάθμιση των αποδόσεων ενεργητικού των επιχειρήσεων του υπερκλάδου με το σύνολο ενεργητικού.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-24.11%	-9.29%	1.53%	1.13%	1.03%	1.98%
Μεταφορές	-19.89%	-11.61%	-6.91%	-5.72%	-4.49%	-4.17%
Βιομηχανία	5.23%	5.90%	6.87%	5.83%	4.56%	4.56%
Διαφημιστικές	7.56%	7.67%	9.10%	6.92%	5.57%	4.30%
Εμπόριο	5.09%	5.85%	6.44%	4.05%	4.33%	4.72%
Τουρισμός	1.68%	1.05%	2.95%	3.15%	3.37%	3.50%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	18.38%	15.55%	11.39%	9.51%	13.07%	1.82%
Πληροφορική	11.06%	10.38%	11.50%	10.41%	7.08%	3.94%
Τηλεπικοινωνίες	18.00%	14.40%	14.24%	12.21%	10.05%	10.87%
Διάφορες Υπηρεσίες	1.45%	12.68%	16.22%	17.68%	19.98%	5.41%
Χρηματοοικονομικά	15.42%	16.25%	23.34%	9.74%	1.98%	1.16%

Πίνακας 47. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο

9.8.3 Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος (*Median*) των αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των αποδόσεων ενεργητικού των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2.33%	-4.09%	3.56%	2.69%	-2.39%	-2.28%
Μεταφορές	5.31%	3.94%	4.20%	4.78%	3.17%	2.38%
Βιομηχανία	4.16%	4.57%	5.08%	4.40%	3.74%	3.38%
Διαφημιστικές	6.68%	5.64%	5.87%	5.29%	4.63%	3.97%
Εμπόριο	4.25%	4.36%	4.75%	3.87%	3.69%	3.61%
Τουρισμός	1.76%	1.69%	2.63%	2.78%	3.16%	2.42%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	19.67%	9.61%	14.83%	15.62%	12.36%	6.22%
Πληροφορική	6.28%	8.75%	11.40%	10.06%	7.25%	3.77%
Τηλεπικοινωνίες	10.90%	3.19%	6.70%	2.31%	-0.90%	1.79%
Διάφορες Υπηρεσίες	8.44%	9.51%	10.73%	7.80%	6.81%	5.31%
Χρηματοοικονομικά	18.46%	20.29%	29.40%	14.14%	1.68%	0.98%

Πίνακας 48. Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά υπερκλάδο

Παρατηρείται ότι για σχετικά «σταθερούς» υπερκλάδους που έχουν μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, όπως η βιομηχανία και το εμπόριο, οι διαφορές που προκύπτουν από τη χρήση διαφορετικής μεθοδολογίας (μέσος όρος, στάθμιση και διάμεσος) είναι σχετικά περιορισμένες, γεγονός που δείχνει ότι τα προκύπτοντα νούμερα μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά των εκάστοτε υπερκλάδων.

Αντιθέτως, για υπερκλάδους όπου δραστηριοποιούνται λίγες επιχειρήσεις διαφόρων μεγεθών, όπως οι ταχυδρομικές υπηρεσίες και οι μεταφορές, οι διαφορές που προκύπτουν από τη χρήση διαφορετικών μεθοδολογιών είναι μεγάλες και επομένως τα προκύπτοντα νούμερα δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά των εκάστοτε υπερκλάδων χωρίς περαιτέρω διερεύνηση.

9.8.4 Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο

Ο μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των αποδόσεων ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-10.76%	-7.59%	-0.03%	-27.51%	-31.52%	-20.50%
Χερσαίες Μεταφορές	-60.55%	-14.03%	1.85%	2.81%	1.42%	2.02%
Θαλάσσιες Μεταφορές	-1.56%	2.05%	0.73%	-3.86%	-4.05%	-1.20%
Αεροπορικές Μεταφορές	-29.47%	-6.78%	-33.03%	-44.50%	0.87%	-3.79%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	10.25%	7.65%	8.53%	9.68%	6.00%	5.65%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	6.14%	6.89%	8.60%	7.74%	6.24%	5.16%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	2.46%	5.63%	4.35%	6.46%	1.62%	1.13%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	7.87%	4.30%	4.34%	12.08%	9.28%	11.39%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	0.98%	-1.04%	-1.02%	10.58%	7.40%	6.96%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	3.99%	4.18%	4.19%	3.18%	3.01%	2.60%
Βιομηχανία - Ποτά	10.09%	8.85%	6.33%	7.63%	8.08%	7.71%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	2.02%	8.82%	11.91%	8.83%	8.69%	9.76%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	1.60%	2.39%	3.65%	7.36%	6.53%	4.47%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	7.05%	8.96%	10.18%	9.68%	12.35%	8.57%
Διαφημίσεις	7.07%	7.27%	8.67%	6.70%	5.29%	5.00%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	3.53%	5.62%	6.31%	5.31%	4.25%	2.55%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	8.81%	8.43%	8.44%	7.22%	7.60%	7.82%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	8.00%	7.06%	9.77%	6.43%	5.93%	5.83%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	4.43%	6.58%	5.50%	4.08%	3.44%	2.91%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	8.36%	6.92%	7.23%	6.60%	7.39%	7.56%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	5.49%	5.50%	9.80%	2.90%	1.20%	3.69%
Εμπόριο - Super Markets	3.96%	4.87%	2.76%	-1.59%	1.13%	4.41%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	3.37%	1.69%	4.05%	-0.45%	4.73%	6.19%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	12.45%	14.79%	17.47%	10.61%	10.27%	10.28%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	1.87%	2.56%	3.97%	3.41%	4.83%	3.02%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	5.60%	5.91%	5.40%	7.36%	6.29%	4.05%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	4.75%	-1.99%	-0.37%	-3.58%	-13.34%	3.17%
Σύμβουλοι Διοίκησης	18.61%	17.12%	15.62%	18.28%	10.91%	10.71%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			42.95%	19.34%	-22.49%	5.92%
Ορκωτοί Ελεγκτές	20.19%	19.84%	18.72%	16.16%	19.32%	-1.67%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	28.13%	18.96%	21.40%	19.30%	13.82%	8.13%
Engineering Consulting			71.78%	76.03%	20.11%	1.52%
Λογισμικό	9.70%	14.03%	19.54%	16.63%	13.31%	4.76%
Προμηθευτές hardware	6.73%	9.59%	10.67%	9.54%	6.15%	3.43%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	13.19%	17.11%	17.74%	15.61%	11.81%	0.55%
Σταθερή τηλεφωνία	17.86%	14.05%	5.76%	1.89%	8.62%	6.83%
Κινητή τηλεφωνία	18.24%	6.99%	16.96%	11.74%	11.99%	13.89%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-27.38%	1.00%	4.30%	-5.28%	-43.80%	-30.13%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		1.52%	4.19%	-38.14%	-22.30%	-2.10%
Διάφορες Υπηρεσίες	10.88%	11.41%	12.13%	10.04%	8.82%	9.10%
Αμοιβαία Κεφάλαια	46.36%	40.80%	51.57%	43.05%	30.42%	9.09%
Επενδύσεων	25.50%	31.25%	29.79%	6.30%	1.95%	5.79%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	20.15%	20.41%	30.71%	18.37%	-0.37%	-6.83%
Venture Capital		61.51%	77.89%	116.85%	86.26%	78.45%
Εταιρείες συμμετοχών	10.86%	13.70%	14.44%	4.41%	6.57%	3.68%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	18.95%	20.79%	29.82%	17.26%	14.52%	9.67%
Leasing	1.05%	-1.85%	1.75%	3.78%	1.38%	1.88%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	9.20%	0.65%	8.17%	5.97%	4.98%	4.20%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	2.73%	2.62%	6.88%	3.82%	3.42%	2.47%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	7.06%	7.68%	7.52%	5.81%	5.02%	4.53%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	6.80%	9.33%	7.60%	8.70%	9.63%	9.45%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	7.40%	2.62%	3.85%	4.84%	1.48%	5.20%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	-1.41%	6.01%	-0.73%	5.94%	4.11%	6.49%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	6.46%	4.12%	7.66%	6.69%	6.99%	7.16%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	6.09%	6.14%	8.21%	6.97%	6.26%	4.71%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	2.47%	1.50%	-1.79%	-0.79%	-0.41%	-2.86%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	10.66%	9.59%	7.20%	6.18%	7.10%	7.73%
Βιομηχανία - Έπιπλα	7.99%	6.64%	10.48%	10.14%	7.05%	4.73%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	6.56%	6.77%	7.62%	7.80%	7.58%	4.81%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	5.59%	6.69%	6.24%	5.99%	3.75%	2.75%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	5.87%	6.35%	6.40%	-0.28%	4.45%	4.05%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	7.38%	7.13%	7.19%	11.79%	10.87%	1.90%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	5.93%	5.20%	9.34%	14.50%	6.19%	3.52%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	9.77%	9.56%	8.02%	8.33%	11.07%	9.54%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	6.45%	4.74%	8.04%	4.40%	6.33%	4.62%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	8.19%	3.14%	6.41%	0.46%	-6.08%	2.46%
Εμπόριο - Τρόφιμα	6.26%	6.70%	5.34%	4.69%	5.23%	3.70%
Εμπόριο - Ποτά	3.19%	6.50%	7.93%	5.57%	5.67%	5.34%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	6.79%	7.99%	8.80%	6.97%	6.58%	2.79%

Πίνακας 49. Μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο

9.8.5 Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο

Ο σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο προκύπτει με στάθμιση των αποδόσεων ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου με το σύνολο ενεργητικού.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-24.11%	-9.29%	1.53%	1.13%	1.03%	1.98%
Χερσαίες Μεταφορές	-28.64%	-16.02%	-11.39%	-8.07%	-7.42%	-6.48%
Θαλάσσιες Μεταφορές	2.53%	5.39%	3.34%	-0.37%	-1.28%	-0.69%
Αεροπορικές Μεταφορές	-7.85%	-6.41%	-14.24%	-22.94%	-15.79%	-5.22%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	14.11%	5.57%	9.94%	6.61%	1.14%	2.84%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	5.34%	6.13%	8.32%	5.78%	5.21%	3.96%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	2.77%	4.86%	4.47%	4.42%	1.58%	-0.04%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	4.09%	1.84%	2.42%	6.84%	7.40%	8.11%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	0.97%	-0.78%	-1.65%	11.56%	7.18%	5.86%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	5.81%	5.62%	5.33%	4.33%	4.12%	4.64%
Βιομηχανία - Ποτά	9.03%	8.83%	8.95%	4.80%	3.56%	3.72%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	7.78%	8.84%	12.24%	9.00%	9.99%	12.69%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	1.21%	1.59%	1.91%	3.99%	3.72%	2.98%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	7.42%	11.35%	10.02%	8.80%	8.65%	6.42%
Διαφημίσεις	7.56%	7.67%	9.10%	6.92%	5.57%	4.30%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	3.51%	5.14%	5.91%	3.86%	3.72%	3.91%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	4.76%	5.32%	6.40%	4.90%	3.90%	5.30%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	7.51%	7.80%	10.94%	6.46%	5.04%	5.73%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	5.10%	5.51%	5.41%	5.07%	2.38%	0.04%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	11.59%	11.38%	9.85%	9.19%	7.74%	9.29%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	8.21%	6.21%	5.85%	4.91%	4.09%	6.91%
Εμπόριο - Super Markets	2.98%	5.04%	3.75%	-0.64%	1.53%	4.71%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	3.88%	3.23%	4.90%	1.94%	4.52%	6.04%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	7.58%	8.45%	22.48%	10.52%	5.88%	3.77%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	1.20%	0.67%	2.76%	2.97%	3.53%	3.41%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	7.34%	6.21%	6.14%	6.46%	3.72%	4.09%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	1.03%	1.60%	1.06%	1.03%	-2.11%	3.40%
Σύμβουλοι Διοίκησης	16.68%	13.33%	7.80%	8.08%	12.11%	1.17%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			42.95%	22.17%	-7.88%	4.97%
Ορκωτοί Ελεγκτές	18.47%	23.34%	21.94%	15.90%	17.69%	11.62%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	21.17%	17.75%	19.22%	14.99%	13.60%	11.20%
Engineering Consulting			71.78%	76.03%	20.28%	1.82%
Λογισμικό	12.69%	12.30%	9.96%	12.21%	14.20%	9.55%
Προμηθευτές hardware	8.52%	6.36%	10.71%	6.60%	1.72%	1.86%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	13.27%	15.26%	14.81%	12.94%	8.22%	1.21%
Σταθερή τηλεφωνία	17.86%	14.05%	13.05%	11.40%	8.62%	6.83%
Κινητή τηλεφωνία	19.36%	16.28%	18.97%	16.15%	15.80%	18.58%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-26.50%	1.10%	3.64%	-0.34%	-13.01%	-8.64%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		-6.91%	-7.77%	-25.89%	-4.65%	-0.08%
Διάφορες Υπηρεσίες	1.45%	12.68%	16.22%	17.68%	19.98%	5.41%
Αμοιβαία Κεφάλαια	45.48%	35.67%	39.62%	40.55%	16.10%	4.41%
Επενδύσεων	22.41%	28.91%	27.41%	7.39%	1.80%	2.25%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	21.33%	18.46%	24.25%	13.76%	-0.04%	-2.46%
Venture Capital		70.64%	99.20%	116.25%	86.26%	78.45%
Εταιρείες συμμετοχών	9.72%	8.97%	10.21%	8.44%	4.39%	1.47%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	15.15%	19.72%	34.70%	10.76%	-0.01%	1.79%
Leasing	2.57%	0.82%	1.53%	2.90%	1.62%	1.82%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	5.59%	3.73%	17.90%	5.69%	3.10%	2.80%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	-5.26%	-5.96%	16.55%	2.17%	3.20%	-1.29%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	6.87%	7.03%	8.10%	6.04%	3.86%	3.71%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	11.23%	12.47%	8.07%	9.68%	10.44%	11.19%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	8.47%	4.58%	7.49%	8.76%	5.29%	5.35%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	-0.06%	9.10%	11.69%	13.52%	4.66%	6.38%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	7.39%	7.14%	9.14%	7.19%	8.17%	8.18%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	-1.96%	0.44%	2.22%	2.06%	2.21%	1.78%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	2.44%	1.71%	-2.22%	-1.36%	-0.99%	1.16%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	10.22%	8.08%	6.51%	2.76%	6.56%	6.06%
Βιομηχανία - Έπιπλα	6.96%	6.24%	8.98%	6.77%	4.86%	2.39%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	0.96%	-0.52%	-1.28%	-1.50%	0.76%	-5.36%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	8.14%	7.83%	5.22%	5.64%	5.17%	6.65%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	6.35%	3.49%	5.30%	2.50%	2.91%	0.97%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	4.06%	4.92%	0.63%	6.05%	4.32%	2.71%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	4.04%	3.74%	7.11%	15.81%	5.01%	3.78%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	11.26%	10.20%	11.30%	9.72%	9.51%	7.88%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	6.54%	3.78%	8.16%	2.89%	4.79%	4.38%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	7.79%	9.05%	6.52%	6.07%	-2.36%	0.60%
Εμπόριο - Τρόφιμα	5.95%	5.89%	4.78%	3.51%	3.30%	2.66%
Εμπόριο - Ποτά	4.07%	4.44%	6.47%	5.55%	10.52%	6.77%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	4.31%	6.06%	7.88%	5.84%	5.99%	3.42%

Πίνακας 50. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο

9.8.6 Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο

Η διάμεσος των αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των αποδόσεων ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2.33%	-4.09%	3.56%	2.69%	-2.39%	-2.28%
Χερσαίες Μεταφορές	1.13%	0.72%	3.56%	2.59%	2.77%	1.48%
Θαλάσσιες Μεταφορές	5.87%	5.78%	2.84%	0.00%	-2.00%	0.36%
Αεροπορικές Μεταφορές	-3.17%	-12.29%	-19.57%	-32.34%	1.68%	-0.34%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	5.52%	4.41%	5.99%	6.23%	4.24%	3.06%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	3.92%	4.69%	6.42%	5.88%	4.46%	3.83%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	2.51%	3.92%	4.01%	4.70%	1.84%	1.43%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	4.17%	1.83%	3.92%	6.58%	8.40%	8.23%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	0.98%	-1.04%	3.34%	12.81%	8.27%	5.54%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	2.65%	3.09%	3.07%	2.14%	2.20%	1.99%
Βιομηχανία - Ποτά	7.84%	8.86%	6.17%	4.95%	6.49%	4.89%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	1.58%	4.22%	7.30%	10.39%	6.10%	6.41%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	1.30%	0.93%	2.54%	3.88%	6.92%	4.04%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	5.64%	9.28%	7.87%	7.29%	7.70%	5.11%
Διαφημίσεις	6.68%	5.64%	5.87%	5.29%	4.63%	3.97%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	3.51%	3.21%	5.04%	4.90%	3.80%	2.53%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	8.05%	7.92%	9.78%	6.56%	6.13%	7.97%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	4.52%	5.02%	7.21%	4.33%	3.94%	4.25%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	4.00%	5.03%	5.13%	3.94%	2.23%	2.71%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	6.19%	4.29%	4.14%	3.93%	4.71%	5.62%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	4.88%	6.02%	8.14%	4.92%	0.87%	3.77%
Εμπόριο - Super Markets	3.24%	2.92%	2.14%	1.76%	2.53%	3.43%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	1.73%	1.40%	3.53%	2.46%	2.98%	3.37%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	7.22%	10.04%	14.06%	8.20%	7.84%	6.46%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	0.69%	1.09%	2.38%	1.99%	3.16%	2.05%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	4.53%	3.84%	4.44%	5.02%	3.35%	3.22%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	4.75%	-0.18%	2.21%	1.84%	-5.64%	3.17%
Σύμβουλοι Διοίκησης	14.88%	9.11%	11.10%	15.49%	10.58%	5.56%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			42.95%	25.66%	-9.78%	5.10%
Ορκωτοί Ελεγκτές	22.46%	11.24%	15.00%	14.34%	17.62%	16.05%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	27.39%	14.91%	19.09%	19.99%	13.47%	7.91%
Engineering Consulting			71.78%	76.03%	20.11%	1.52%
Λογισμικό	9.16%	9.39%	14.41%	13.10%	10.27%	4.06%
Προμηθευτές hardware	4.65%	7.71%	8.32%	6.34%	4.09%	3.52%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	7.84%	11.57%	16.02%	10.67%	10.05%	3.83%
Σταθερή τηλεφωνία	17.86%	14.05%	5.76%	1.53%	8.62%	6.83%
Κινητή τηλεφωνία	18.24%	4.15%	13.32%	9.13%	12.26%	18.23%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-27.38%	1.00%	4.30%	1.63%	-31.06%	-21.52%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		-14.72%	6.17%	4.44%	-1.14%	1.66%
Διάφορες Υπηρεσίες	8.44%	9.51%	10.73%	7.80%	6.81%	5.31%
Αμοιβαία Κεφάλαια	44.78%	41.30%	55.56%	36.75%	27.52%	5.97%
Επενδύσεων	23.44%	31.35%	29.65%	3.85%	1.69%	2.07%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	18.35%	20.23%	31.07%	16.26%	0.54%	-4.20%
Venture Capital		61.51%	77.89%	116.85%	86.26%	78.45%
Εταιρείες συμμετοχών	11.62%	7.03%	7.93%	6.58%	4.54%	2.32%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	13.69%	14.43%	26.39%	18.00%	10.06%	9.55%
Leasing	2.01%	1.42%	1.70%	2.58%	1.64%	1.63%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	6.13%	6.15%	7.47%	5.67%	3.72%	3.17%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	2.96%	2.09%	4.46%	3.03%	3.27%	1.75%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	5.62%	4.98%	5.58%	3.70%	3.92%	3.42%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	6.12%	6.75%	5.87%	5.93%	7.65%	6.54%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	4.53%	0.58%	0.78%	4.29%	1.23%	4.15%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	1.38%	3.28%	4.22%	8.67%	1.65%	4.94%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	3.78%	2.73%	6.23%	3.58%	2.85%	4.51%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	5.47%	5.09%	5.64%	4.68%	3.96%	3.12%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγγραερίων	1.99%	1.61%	-1.59%	0.35%	-0.44%	-2.86%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	7.38%	5.37%	5.85%	4.94%	3.78%	6.80%
Βιομηχανία - Έπιπλα	3.76%	5.24%	8.77%	8.25%	6.51%	4.27%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	5.38%	7.45%	6.99%	7.66%	6.57%	4.47%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	5.28%	4.86%	5.07%	4.65%	2.31%	4.52%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	5.97%	6.33%	5.03%	3.02%	3.58%	2.70%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	5.52%	6.44%	7.05%	6.72%	10.55%	8.23%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	2.32%	1.79%	3.74%	5.56%	3.72%	3.38%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	8.03%	6.89%	7.65%	8.08%	7.75%	7.96%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	7.07%	5.85%	6.12%	6.00%	4.70%	4.03%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	5.06%	3.30%	9.08%	4.85%	1.62%	2.10%
Εμπόριο - Τρόφιμα	3.94%	4.73%	3.92%	2.54%	3.76%	3.02%
Εμπόριο - Ποτά	4.82%	6.38%	4.75%	4.62%	4.22%	4.42%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	4.59%	5.51%	5.51%	3.76%	3.84%	1.49%

Πίνακας 51. Διάμεσος αποδόσεων ενεργητικού ανά κλάδο

9.9 Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (*Return on Equity, ROE*)

9.9.1 Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	62.05%	-1740.61%	45.61%	-7.44%	-46.86%	12.45%
Μεταφορές	-89.58%	86.49%	73.82%	68.31%	53.66%	39.27%
Βιομηχανία	16.36%	-37.15%	19.63%	17.07%	-2.19%	13.41%
Διαφημιστικές	131.12%	211.78%	154.38%	153.39%	119.61%	46.98%
Εμπόριο	61.14%	48.33%	46.53%	28.05%	20.36%	21.67%
Τουρισμός	24.27%	21.09%	13.15%	30.04%	18.88%	9.83%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	168.64%	141.07%	169.21%	141.85%	295.80%	220.41%
Πληροφορική	50.86%	60.89%	61.04%	40.45%	37.73%	6.04%
Τηλεπικοινωνίες	3.89%	3.40%	29.93%	-10.01%	-3146.35%	43.04%
Διάφορες Υπηρεσίες	106.21%	-10.97%	95.81%	101.87%	81.37%	73.72%
Χρηματοοικονομικά	82.95%	165.09%	233.64%	120.69%	23.80%	15.33%

Πίνακας 52. Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

9.9.2 Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Ο σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο προκύπτει με στάθμιση των αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου με τα ίδια κεφάλαια.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	105.96%	-2978.67%	25.43%	5.74%	5.38%	9.47%
Μεταφορές	-192.03%	-50.99%	-19.51%	-13.90%	-11.35%	-10.48%
Βιομηχανία	11.40%	13.19%	14.48%	11.83%	9.59%	9.90%
Διαφημιστικές	88.07%	94.95%	87.89%	64.74%	41.26%	33.38%
Εμπόριο	22.16%	24.70%	24.47%	16.56%	17.27%	20.46%
Τουρισμός	3.31%	2.32%	6.52%	6.10%	6.79%	8.06%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	62.22%	44.46%	32.12%	18.36%	45.58%	2.16%
Πληροφορική	30.58%	31.34%	23.70%	22.00%	16.95%	10.07%
Τηλεπικοινωνίες	31.94%	29.35%	29.67%	26.47%	23.14%	28.19%
Διάφορες Υπηρεσίες	2.08%	19.66%	32.56%	34.90%	73.73%	11.60%
Χρηματοοικονομικά	29.51%	33.83%	48.20%	15.30%	3.49%	2.32%

Πίνακας 53. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

9.9.3 Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	29.43%	8.91%	24.98%	15.12%	1.12%	0.00%
Μεταφορές	18.19%	18.47%	23.22%	27.62%	17.32%	11.88%
Βιομηχανία	10.88%	12.14%	13.18%	10.94%	9.47%	9.22%
Διαφημιστικές	118.15%	109.76%	83.72%	58.00%	42.65%	38.38%
Εμπόριο	20.02%	21.39%	22.54%	17.15%	17.80%	17.69%
Τουρισμός	4.16%	3.62%	7.00%	6.60%	7.81%	6.82%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	98.11%	53.78%	71.26%	71.57%	50.28%	28.63%
Πληροφορική	27.41%	42.61%	35.52%	29.97%	21.01%	12.73%
Τηλεπικοινωνίες	29.31%	2.89%	24.54%	8.07%	0.00%	10.45%
Διάφορες Υπηρεσίες	45.93%	39.13%	34.20%	31.99%	34.87%	25.88%
Χρηματοοικονομικά	39.46%	55.18%	110.30%	27.29%	4.86%	2.15%

Πίνακας 54. Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Παρατηρείται ότι ως γενική διαχρονική τάση, οι αποδόσεις των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων αυξάνονται για την περίοδο 1997 έως 1999, μεγιστοποιούνται για το έτος 1999 και εν συνεχεία πέφτουν μέχρι και το 2002.

9.9.4 Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο

Ο μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	62.05%	-1740.61%	45.61%	-7.44%	-46.86%	12.45%
Χερσαίες Μεταφορές	20.15%	10.30%	39.57%	12.92%	23.03%	36.27%
Θαλάσσιες Μεταφορές	11.87%	9.56%	0.34%	-6.43%	-8.33%	16.78%
Αεροπορικές Μεταφορές	225.93%	-84.30%	-48.02%	-44.44%	-13.76%	6.67%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	-195.15%	137.34%	109.00%	111.11%	78.45%	48.62%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	35.81%	29.62%	29.59%	25.90%	21.35%	19.96%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	5.48%	16.53%	21.13%	15.28%	-153.47%	-3.37%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	23.94%	39.35%	12.06%	34.34%	33.18%	64.60%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	2.12%	-1.15%	-0.51%	18.74%	15.33%	23.44%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	5.60%	9.41%	9.86%	-2.22%	-22.39%	5.02%
Βιομηχανία - Ποτά	29.57%	18.72%	15.53%	16.65%	18.00%	17.61%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	10.80%	21.08%	34.87%	24.27%	22.80%	18.98%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	16.83%	26.95%	55.30%	43.89%	18.88%	45.09%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	17.33%	24.25%	28.01%	44.33%	59.21%	20.53%
Διαφημίσεις	131.12%	211.78%	154.38%	153.39%	119.61%	46.98%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	19.63%	-4.29%	39.49%	19.74%	-4.90%	3.74%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	34.60%	29.91%	29.11%	12.19%	29.00%	29.71%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	100.55%	65.88%	56.22%	18.72%	28.85%	28.60%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	43.79%	65.35%	31.94%	29.90%	20.34%	13.49%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	152.86%	119.08%	146.94%	101.00%	63.99%	53.94%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	98.49%	49.49%	74.52%	22.44%	-8.49%	25.15%
Εμπόριο - Super Markets	28.29%	34.73%	1.77%	-12.63%	-90.67%	25.68%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	42.99%	9.92%	8.28%	19.21%	23.59%	24.51%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	73.30%	77.86%	88.74%	36.57%	33.77%	37.98%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	1.12%	6.40%	7.38%	7.72%	8.48%	0.73%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	91.40%	67.89%	41.98%	99.76%	52.65%	32.43%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	27.80%	-11.80%	-136.19%	-8.10%	-41.65%	5.40%
Σύμβουλοι Διοίκησης	110.46%	85.98%	107.00%	111.92%	420.60%	338.91%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			148.22%	118.89%	46.68%	93.18%
Ορκωτοί Ελεγκτές	398.71%	374.02%	480.24%	276.78%	365.29%	125.15%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	150.56%	90.93%	89.84%	119.94%	59.25%	41.28%
Engineering Consulting			887.37%	832.07%	347.64%	14.48%
Λογισμικό	69.28%	60.91%	67.81%	35.88%	53.81%	24.00%
Προμηθευτές hardware	39.92%	60.13%	54.93%	43.40%	22.99%	13.72%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	42.31%	63.52%	63.01%	48.46%	40.55%	-128.96%
Σταθερή τηλεφωνία	29.31%	26.20%	-19.84%	25.51%	18.74%	17.57%
Κινητή τηλεφωνία	66.78%	26.97%	51.80%	31.83%	32.01%	37.52%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-71.70%	-0.56%	8.88%	-24.99%	-9593.35%	-55.14%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		-32.99%	40.77%	-40.63%	-109.38%	82.01%
Διάφορες Υπηρεσίες	106.21%	-10.97%	95.81%	101.87%	81.37%	73.72%
Αμοιβαία Κεφάλαια	312.53%	305.68%	550.83%	153.64%	71.75%	14.39%
Επενδύσεων	29.72%	39.41%	39.24%	6.91%	2.00%	7.69%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	51.67%	70.63%	151.12%	40.05%	-0.34%	-20.22%
Venture Capital		151.58%	1082.66%	629.55%	257.67%	322.89%
Εταιρείες συμμετοχών	25.18%	35.87%	58.26%	3.76%	9.96%	20.06%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	52.84%	1020.74%	691.93%	797.06%	59.93%	67.94%
Leasing	6.40%	-10.58%	6.86%	10.78%	9.18%	13.13%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	40.93%	27.55%	46.14%	26.77%	22.45%	4.25%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	12.66%	4.89%	20.03%	13.06%	8.02%	-17.67%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	20.39%	19.41%	17.68%	15.65%	14.72%	10.01%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	19.14%	20.23%	16.12%	15.73%	33.45%	19.81%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	14.22%	1.55%	-9.17%	8.87%	-1.44%	21.02%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	-3.37%	14.75%	26.54%	37.82%	13.30%	17.03%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	9.20%	23.42%	32.98%	32.22%	37.42%	35.57%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	15.06%	15.47%	17.52%	15.99%	13.53%	12.27%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγγραερίων	9.07%	4.23%	-4.55%	-4.01%	-2.79%	-10.08%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	22.58%	19.52%	17.51%	12.44%	5.92%	40.28%
Βιομηχανία - Έπιπλα	15.12%	18.44%	34.84%	30.19%	20.47%	17.63%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	13.98%	19.40%	29.72%	20.96%	22.86%	17.67%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	13.33%	18.38%	18.56%	15.89%	-17.15%	-10.97%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	12.69%	11.12%	15.44%	7.52%	8.47%	13.12%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	16.26%	9.27%	15.11%	-93.51%	23.51%	-27.03%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	15.21%	5.21%	20.51%	152.02%	14.82%	9.52%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	30.25%	39.57%	25.74%	18.96%	28.50%	29.36%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	11.58%	7.32%	20.22%	-3.55%	28.04%	25.58%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	29.91%	-1793.36%	8.50%	31.50%	19.11%	14.76%
Εμπόριο - Τρόφιμα	66.12%	55.54%	13.20%	18.52%	33.10%	24.50%
Εμπόριο - Ποτά	47.14%	41.33%	42.82%	26.20%	34.92%	-28.48%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	33.94%	59.00%	60.76%	41.95%	53.90%	10.10%

Πίνακας 55. Μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο

9.9.5 Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο

Ο σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο προκύπτει με στάθμιση των αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του κλάδου με τα ίδια κεφάλαια.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες		-2978.67%	25.43%	5.74%	5.38%	9.47%
Χερσαίες Μεταφορές		-96.83%	-49.16%	-22.95%	-18.58%	-16.42%
Θαλάσσιες Μεταφορές	6.01%	10.55%	4.90%	-0.64%	-2.95%	-1.80%
Αεροπορικές Μεταφορές	-39.15%	-34.86%	-46.10%	-97.23%	-108.03%	-29.51%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	44.05%	20.80%	33.52%	12.63%	3.05%	6.19%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	14.13%	16.94%	20.78%	14.12%	13.16%	11.18%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	5.73%	9.75%	7.89%	7.42%	3.65%	-0.08%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	16.27%	7.94%	10.88%	27.24%	26.76%	24.70%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	2.27%	-1.69%	-3.12%	17.63%	11.57%	13.39%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	14.23%	14.50%	12.79%	10.22%	10.08%	11.68%
Βιομηχανία - Ποτά	13.41%	13.55%	13.00%	6.65%	5.01%	5.40%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	27.36%	28.96%	41.37%	25.51%	32.64%	35.92%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	4.49%	6.99%	8.66%	16.20%	13.48%	10.23%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	18.13%	31.41%	23.00%	27.23%	21.03%	14.77%
Διαφημίσεις	88.07%	94.95%	87.89%	64.74%	41.26%	33.38%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	14.60%	26.19%	34.48%	22.34%	21.82%	26.81%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	20.63%	24.33%	29.80%	22.69%	19.24%	25.89%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	28.33%	31.58%	30.65%	19.69%	16.96%	19.92%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	22.30%	25.61%	16.90%	17.84%	8.87%	0.15%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	49.67%	47.00%	33.64%	35.75%	31.86%	43.05%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	34.47%	27.30%	11.89%	10.20%	9.21%	19.02%
Εμπόριο - Super Markets	17.01%	24.77%	19.82%	-3.51%	8.86%	26.91%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	15.54%	9.10%	16.11%	6.45%	12.52%	19.59%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	18.88%	19.10%	48.42%	22.55%	18.75%	13.06%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	2.25%	1.42%	5.85%	5.58%	6.86%	7.58%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	31.29%	33.81%	33.82%	32.48%	19.35%	13.44%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	2.17%	3.00%	2.59%	1.46%	-3.59%	5.29%
Σύμβουλοι Διοίκησης	75.63%	35.53%	20.33%	14.48%	42.51%	1.31%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			148.22%	2629.68%	-329.72%	85.51%
Ορκωτοί Ελεγκτές	189.38%	231.00%	231.86%	147.68%	163.38%	120.23%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	37.72%	38.42%	41.09%	28.90%	28.74%	21.55%
Engineering Consulting			887.37%	832.07%	52.51%	5.68%
Λογισμικό	26.64%	30.51%	15.48%	21.92%	31.16%	22.45%
Προμηθευτές hardware	27.89%	21.14%	27.23%	17.95%	5.07%	5.83%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	48.74%	50.99%	36.82%	26.34%	16.64%	2.62%
Σταθερή τηλεφωνία	29.31%	26.20%	24.54%	23.40%	18.74%	17.57%
Κινητή τηλεφωνία	71.91%	57.34%	64.68%	43.07%	44.31%	48.20%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-50.27%	2.05%	5.76%	-0.48%	-21.99%	-16.38%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		-184.67%	-16.01%	-94.29%	-8.16%	-0.35%
Διάφορες Υπηρεσίες	2.08%	19.66%	32.56%	34.90%	73.73%	11.60%
Αμοιβαία Κεφάλαια	209.45%	194.21%	234.17%	100.17%	35.76%	10.07%
Επενδύσεων	26.20%	34.68%	33.34%	7.80%	1.82%	2.29%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	50.85%	69.08%	125.38%	37.44%	-0.13%	-8.32%
Venture Capital		179.03%	1617.14%	527.15%	257.67%	322.89%
Εταιρείες συμμετοχών	18.87%	16.74%	17.92%	12.05%	6.66%	2.36%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	20.69%	31.12%	55.26%	18.01%	-0.01%	2.36%
Leasing	8.39%	2.79%	4.44%	8.31%	6.25%	7.64%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	12.89%	8.52%	31.76%	10.81%	6.20%	6.27%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	-18.35%	-33.09%	38.17%	5.26%	8.03%	-3.82%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	15.60%	15.71%	15.54%	11.67%	7.96%	8.31%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	19.92%	22.16%	15.32%	18.24%	21.51%	24.34%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	17.39%	8.01%	13.27%	15.14%	9.24%	9.69%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	-0.09%	15.08%	24.15%	27.96%	8.05%	12.12%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	24.59%	22.62%	27.30%	20.61%	24.63%	25.33%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	-7.70%	1.59%	4.95%	4.31%	4.82%	3.97%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγγραερίων	7.82%	5.51%	-8.14%	-5.68%	-3.97%	3.35%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	22.52%	17.72%	13.82%	6.42%	15.02%	14.46%
Βιομηχανία - Έπιπλα	12.91%	12.64%	18.04%	14.14%	10.89%	5.57%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	1.68%	-0.97%	-2.76%	-3.86%	2.02%	-46.38%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	17.75%	18.11%	9.34%	10.64%	9.56%	11.86%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	11.59%	6.82%	10.04%	3.82%	4.42%	1.58%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	11.14%	14.42%	1.79%	16.71%	13.32%	8.97%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	9.99%	10.44%	27.73%	37.07%	11.42%	8.72%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	22.18%	19.74%	23.68%	15.27%	15.66%	14.46%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	11.35%	8.45%	17.95%	6.77%	10.47%	9.76%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	21.19%	19.84%	10.41%	8.64%	-3.73%	1.00%
Εμπόριο - Τρόφιμα	20.40%	20.89%	15.70%	12.54%	12.75%	10.97%
Εμπόριο - Ποτά	20.21%	21.64%	34.51%	29.37%	24.37%	33.57%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	17.90%	31.23%	43.41%	41.91%	36.41%	10.34%

Πίνακας 56. Σταθμισμένος μέσος όρος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο

9.9.6 Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο

Η διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	29.43%	8.91%	24.98%	15.12%	1.12%	0.00%
Χερσαίες Μεταφορές	4.70%	6.01%	13.23%	13.03%	9.91%	10.91%
Θαλάσσιες Μεταφορές	12.55%	8.53%	4.69%	0.00%	-6.38%	0.76%
Αεροπορικές Μεταφορές	12.02%	-98.07%	-3.52%	-12.50%	6.66%	5.14%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	46.38%	38.13%	35.10%	44.88%	30.10%	23.28%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	12.89%	15.39%	21.42%	19.30%	15.93%	14.27%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	5.86%	9.98%	7.55%	9.27%	3.53%	3.37%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	20.41%	19.42%	16.16%	21.05%	28.86%	27.78%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	2.12%	-1.15%	7.39%	25.57%	13.51%	9.44%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	7.24%	8.37%	9.37%	5.93%	5.42%	5.81%
Βιομηχανία - Ποτά	17.10%	16.50%	12.19%	10.06%	12.55%	10.53%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	7.35%	10.39%	22.90%	31.44%	19.79%	18.18%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	6.38%	5.16%	10.18%	16.15%	18.84%	14.90%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	13.39%	19.00%	22.15%	22.69%	18.88%	15.70%
Διαφημίσεις	118.15%	109.76%	83.72%	58.00%	42.65%	38.38%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	13.22%	13.43%	23.01%	19.83%	13.39%	12.64%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	25.10%	25.62%	25.28%	21.00%	20.90%	25.15%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	23.38%	27.09%	26.47%	17.69%	16.89%	17.82%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	25.48%	30.96%	25.17%	17.53%	11.91%	15.32%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	24.54%	24.38%	23.37%	21.43%	31.69%	39.24%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	33.54%	22.05%	24.97%	17.67%	7.49%	19.01%
Εμπόριο - Super Markets	23.87%	25.82%	15.39%	11.10%	15.52%	17.80%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	7.42%	5.46%	15.34%	13.69%	16.05%	19.21%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	26.22%	25.89%	41.46%	24.43%	24.79%	24.01%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	0.92%	2.14%	4.24%	4.04%	6.26%	5.46%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	44.81%	28.53%	22.08%	30.80%	27.67%	20.63%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	27.80%	-0.37%	3.94%	2.35%	-14.21%	5.40%
Σύμβουλοι Διοίκησης	88.27%	49.39%	59.76%	38.81%	30.43%	20.76%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			148.22%	135.41%	84.61%	89.83%
Ορκωτοί Ελεγκτές	190.57%	85.85%	95.13%	107.56%	98.05%	61.51%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	87.43%	49.74%	82.74%	89.87%	97.98%	52.83%
Engineering Consulting			887.37%	832.07%	347.64%	14.48%
Λογισμικό	33.95%	44.98%	36.46%	40.05%	26.44%	11.07%
Προμηθευτές hardware	23.26%	35.84%	30.11%	20.20%	18.38%	16.48%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	33.70%	52.68%	42.58%	26.68%	18.03%	5.71%
Σταθερή τηλεφωνία	29.31%	26.20%	-19.84%	15.69%	18.74%	17.57%
Κινητή τηλεφωνία	66.78%	9.26%	45.88%	33.22%	35.16%	44.36%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-71.70%	-0.56%	8.88%	1.84%	-8.36%	-5.95%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		0.00%	30.41%	10.07%	0.09%	11.70%
Διάφορες Υπηρεσίες	45.93%	39.13%	34.20%	31.99%	34.87%	25.88%
Αμοιβαία Κεφάλαια	171.78%	164.91%	248.42%	111.67%	65.00%	12.75%
Επενδύσεων	27.36%	38.97%	36.22%	4.02%	1.72%	2.07%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	45.77%	63.82%	135.01%	35.37%	1.06%	-9.08%
Venture Capital		151.58%	1082.66%	629.55%	257.67%	322.89%
Εταιρείες συμμετοχών	21.16%	15.38%	14.93%	15.71%	9.47%	3.42%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	20.70%	27.33%	69.82%	34.26%	17.00%	14.63%
Leasing	6.77%	3.88%	5.92%	9.01%	8.22%	7.75%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	16.93%	14.65%	17.40%	15.96%	12.94%	11.54%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	6.42%	9.17%	16.62%	9.24%	8.09%	5.32%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	12.96%	12.72%	12.04%	8.51%	9.14%	7.88%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	14.60%	14.29%	13.99%	14.96%	18.00%	14.05%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	12.36%	1.36%	2.48%	9.31%	3.84%	8.63%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	1.91%	9.03%	13.78%	18.54%	2.71%	8.46%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	12.93%	8.23%	19.04%	9.67%	9.93%	13.34%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	10.88%	14.64%	12.63%	10.12%	7.13%	7.48%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	9.69%	4.57%	-5.33%	0.92%	-1.20%	-10.08%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	23.08%	14.27%	15.22%	12.56%	9.91%	16.24%
Βιομηχανία - Έπιπλα	8.14%	12.41%	22.50%	17.07%	15.13%	14.22%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	15.44%	15.47%	14.67%	20.25%	17.00%	10.29%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	12.64%	10.63%	18.94%	11.91%	7.01%	8.71%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	10.66%	12.82%	10.36%	5.17%	7.93%	6.28%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	17.10%	12.08%	12.36%	18.33%	19.13%	9.99%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	5.87%	3.72%	9.25%	14.56%	10.29%	9.96%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	15.73%	17.68%	16.92%	17.96%	17.50%	23.48%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	12.55%	14.21%	20.95%	12.06%	8.56%	11.48%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	21.53%	21.00%	18.97%	12.11%	4.96%	7.27%
Εμπόριο - Τρόφιμα	19.54%	23.09%	19.33%	11.52%	17.31%	15.85%
Εμπόριο - Ποτά	23.25%	23.05%	22.45%	18.56%	22.09%	26.43%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	22.28%	22.48%	25.88%	23.18%	22.04%	6.04%

Πίνακας 57. Διάμεσος αποδόσεων ιδίων κεφαλαίων ανά κλάδο

9.10 Απόδοση απασχολούμενων κεφαλαίων (*Return on Total Capital Employed, ROTCE*)

9.10.1 Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	14083.60%	57.72%	47.25%	-8.03%	-60.86%	68.50%
Μεταφορές	82.43%	66.63%	157.16%	82.78%	47.42%	54.63%
Βιομηχανία	24.92%	-23.89%	28.70%	28.40%	19.67%	37.26%
Διαφημιστικές	93.22%	190.74%	142.29%	144.97%	115.65%	84.47%
Εμπόριο	72.62%	49.64%	51.95%	43.27%	38.43%	103.36%
Τουρισμός	16.50%	69.52%	30.33%	30.32%	22.91%	18.05%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	118.01%	94.83%	114.48%	119.84%	284.97%	124.82%
Πληροφορική	54.17%	73.90%	67.76%	50.63%	43.20%	27.91%
Τηλεπικοινωνίες	-10.18%	68.98%	32.37%	7.05%	-32.35%	60.49%
Διάφορες Υπηρεσίες	100.01%	50.12%	97.48%	85.77%	79.24%	138.03%
Χρηματοοικονομικά	81.45%	92.37%	170.77%	58.15%	26.34%	13.78%

Πίνακας 58. Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

9.10.2 Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	62.28%	54.88%	37.11%	28.36%	22.81%	27.84%
Μεταφορές	27.03%	20.20%	34.01%	30.08%	22.31%	23.69%
Βιομηχανία	18.44%	20.14%	19.75%	17.29%	14.48%	13.95%
Διαφημιστικές	115.99%	101.52%	81.36%	71.74%	52.01%	60.13%
Εμπόριο	33.51%	36.81%	33.39%	29.10%	28.84%	26.73%
Τουρισμός	6.64%	7.78%	9.67%	8.53%	9.27%	8.26%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	73.34%	51.78%	64.56%	68.95%	83.74%	48.47%
Πληροφορική	42.59%	52.28%	42.00%	39.88%	26.68%	19.43%
Τηλεπικοινωνίες	21.76%	12.85%	17.48%	11.45%	4.82%	12.12%
Διάφορες Υπηρεσίες	50.04%	41.42%	42.76%	42.34%	37.78%	32.85%
Χρηματοοικονομικά	40.60%	57.12%	106.56%	31.39%	6.87%	3.39%

Πίνακας 59. Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

9.10.3 Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο

Ο μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	14083.60%	57.72%	47.25%	-8.03%	-60.86%	68.50%
Χερσαίες Μεταφορές	52.61%	4.61%	46.41%	38.60%	19.36%	28.37%
Θαλάσσιες Μεταφορές	-8.87%	-4.92%	1.33%	-3.14%	-3.97%	17.49%
Αεροπορικές Μεταφορές	295.27%	-18.85%	1126.43%	44.88%	32.35%	13.27%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	83.41%	104.86%	110.33%	115.66%	65.23%	80.89%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	46.65%	43.57%	41.23%	35.91%	30.02%	159.54%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	15.09%	23.75%	12.36%	22.47%	13.23%	11.49%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	37.00%	71.43%	40.61%	46.60%	41.24%	243.70%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	9.23%	7.42%	2.85%	17.54%	15.55%	32.24%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	19.53%	22.40%	22.01%	18.07%	-8.22%	16.57%
Βιομηχανία - Ποτά	26.63%	22.61%	18.89%	19.34%	21.42%	18.92%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	27.53%	36.18%	39.89%	24.90%	24.67%	22.79%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	41.33%	80.49%	130.63%	119.91%	28.84%	23.34%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	23.89%	27.07%	30.92%	48.78%	59.58%	22.74%
Διαφημίσεις	93.22%	190.74%	142.29%	144.97%	115.65%	84.47%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	45.81%	24.17%	52.20%	34.28%	5.48%	-4.34%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	48.97%	55.31%	52.82%	40.58%	40.90%	39.45%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	85.98%	77.48%	34.21%	44.07%	42.56%	37.42%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	57.58%	87.23%	50.40%	51.78%	32.63%	27.03%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	175.33%	-44.50%	107.57%	74.88%	66.86%	64.55%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	100.83%	55.94%	67.08%	36.09%	-0.13%	35.49%
Εμπόριο - Super Markets	37.41%	41.81%	13.55%	105.51%	-39.05%	38.38%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	36.02%	34.88%	26.19%	35.21%	31.22%	42.21%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	82.58%	89.78%	102.77%	50.39%	48.46%	47.64%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	-4.85%	15.60%	14.24%	11.60%	10.40%	5.16%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	78.06%	237.95%	90.04%	89.29%	61.87%	50.26%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	23.99%	-5.99%	-90.78%	-7.45%	-32.49%	5.57%
Σύμβουλοι Διοίκησης	101.82%	91.61%	105.96%	105.78%	445.97%	153.43%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			87.74%	90.65%	74.80%	141.78%
Ορκωτοί Ελεγκτές	93.17%	92.97%	102.29%	125.15%	176.74%	126.16%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	157.44%	105.17%	92.17%	128.51%	63.04%	51.35%
Engineering Consulting			657.03%	715.71%	322.87%	30.65%
Λογισμικό	73.24%	68.20%	70.86%	46.11%	55.72%	36.85%
Προμηθευτές hardware	40.34%	79.44%	66.46%	56.11%	34.64%	35.20%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	52.49%	68.40%	61.65%	45.08%	26.04%	-59.70%
Σταθερή τηλεφωνία	23.75%	22.23%	-20.33%	29.51%	12.86%	11.19%
Κινητή τηλεφωνία	33.30%	26.01%	45.09%	23.68%	23.40%	20.76%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-70.63%	0.10%	8.36%	-20.05%	-80.93%	-36.53%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		187.79%	52.88%	5.77%	-18.75%	109.29%
Διάφορες Υπηρεσίες	100.01%	50.12%	97.48%	85.77%	79.24%	138.03%
Αμοιβαία Κεφάλαια	287.29%	278.06%	490.95%	145.00%	68.73%	13.61%
Επενδύσεων	29.75%	39.40%	39.19%	6.86%	2.00%	7.79%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	54.92%	77.11%	157.04%	45.55%	2.75%	-15.25%
Venture Capital		151.28%	1081.27%	618.74%	249.16%	314.61%
Εταιρείες συμμετοχών	29.61%	40.09%	53.36%	5.41%	11.43%	21.39%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	52.14%	54.71%	82.58%	77.67%	62.04%	39.77%
Leasing	15.20%	8.04%	12.73%	17.20%	21.96%	26.93%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	48.62%	48.92%	45.86%	44.90%	34.39%	45.67%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	-14.41%	28.12%	56.87%	28.84%	17.06%	11.86%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	33.22%	27.56%	24.18%	22.42%	18.62%	12.99%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	27.46%	27.08%	22.24%	22.30%	27.52%	31.18%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	17.56%	7.62%	-3.30%	17.90%	9.87%	25.41%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	3.78%	23.46%	16.89%	20.62%	11.45%	17.14%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	9.40%	29.62%	42.60%	33.76%	69.32%	58.69%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	21.47%	23.11%	24.98%	19.65%	19.06%	17.64%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	9.47%	7.34%	3.54%	2.93%	5.25%	-1.76%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	30.81%	31.38%	30.51%	20.04%	19.13%	25.13%
Βιομηχανία - Έπιπλα	20.75%	30.32%	40.92%	36.67%	26.89%	23.80%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	25.05%	27.53%	42.76%	32.83%	22.48%	14.66%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	22.90%	28.52%	30.80%	25.56%	-2.49%	17.17%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	18.14%	19.26%	15.30%	18.91%	13.67%	18.89%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	17.53%	16.03%	15.90%	25.88%	22.52%	-16.12%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	21.93%	19.32%	25.56%	33.36%	19.66%	31.36%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	46.24%	53.40%	36.51%	26.32%	32.65%	35.72%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	12.19%	19.34%	31.22%	7.43%	34.84%	32.84%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	52.08%	-1716.48%	27.25%	90.64%	51.89%	36.05%
Εμπόριο - Τρόφιμα	79.20%	78.67%	35.04%	-1.92%	59.15%	43.89%
Εμπόριο - Ποτά	47.95%	54.05%	49.92%	37.27%	56.02%	1597.69%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	49.78%	84.41%	75.59%	54.95%	77.15%	47.22%

Πίνακας 60. Μέσος όρος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο

9.10.4 Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο

Η διάμεσος των αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	62.28%	54.88%	37.11%	28.36%	22.81%	27.84%
Χερσαίες Μεταφορές	17.23%	15.47%	15.32%	16.43%	12.46%	19.63%
Θαλάσσιες Μεταφορές	10.97%	9.25%	4.56%	0.24%	-0.13%	2.94%
Αεροπορικές Μεταφορές	148.39%	-20.57%	24.56%	8.95%	14.05%	4.91%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	43.84%	42.33%	45.36%	48.24%	36.83%	36.04%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	23.24%	28.92%	28.86%	27.61%	22.03%	20.12%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	12.76%	17.34%	16.99%	15.04%	7.61%	6.86%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	36.64%	40.45%	41.08%	35.05%	43.16%	41.75%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	9.23%	7.42%	8.20%	21.92%	14.21%	16.50%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	14.62%	17.41%	16.32%	12.96%	11.52%	11.16%
Βιομηχανία - Ποτά	23.08%	20.40%	17.92%	13.45%	13.01%	13.49%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	25.68%	18.61%	29.08%	29.38%	23.47%	22.13%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	23.75%	50.15%	35.09%	35.79%	24.35%	19.78%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	17.46%	23.51%	23.57%	25.64%	18.42%	13.91%
Διαφημίσεις	115.99%	101.52%	81.36%	71.74%	52.01%	60.13%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	22.93%	24.31%	30.78%	26.74%	22.62%	20.65%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	41.18%	49.57%	45.21%	32.17%	32.39%	32.32%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	42.81%	44.63%	37.10%	31.75%	25.98%	28.24%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	40.88%	38.60%	34.84%	28.46%	22.63%	22.01%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	32.47%	40.61%	35.95%	29.44%	44.46%	48.49%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	58.40%	49.15%	38.80%	28.36%	8.94%	25.61%
Εμπόριο - Super Markets	26.33%	30.65%	19.36%	24.21%	24.05%	25.13%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	27.42%	27.05%	24.65%	21.77%	22.35%	34.75%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	32.45%	30.68%	57.48%	42.97%	34.99%	34.30%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	3.29%	5.76%	7.42%	6.43%	7.98%	7.01%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	50.90%	58.19%	41.49%	32.48%	29.93%	35.17%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	23.99%	3.56%	5.79%	2.99%	-13.86%	5.57%
Σύμβουλοι Διοίκησης	71.06%	34.46%	51.59%	40.52%	43.79%	30.21%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			87.74%	132.89%	134.17%	144.09%
Ορκωτοί Ελεγκτές	105.63%	53.93%	69.62%	126.10%	105.79%	95.07%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	83.76%	59.94%	70.49%	91.01%	73.66%	58.62%
Engineering Consulting			657.03%	715.71%	322.87%	30.65%
Λογισμικό	42.94%	49.49%	37.87%	41.38%	28.40%	16.85%
Προμηθευτές hardware	36.44%	53.92%	43.85%	33.65%	26.68%	22.66%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	55.87%	58.73%	53.26%	31.08%	22.14%	9.32%
Σταθερή τηλεφωνία	23.75%	22.23%	-20.33%	12.22%	12.86%	11.19%
Κινητή τηλεφωνία	33.30%	-1.37%	35.65%	14.87%	20.57%	25.71%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-70.63%	0.10%	8.36%	1.97%	-4.67%	-3.51%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		291.25%	29.03%	16.69%	3.99%	12.82%
Διάφορες Υπηρεσίες	50.04%	41.42%	42.76%	42.34%	37.78%	32.85%
Αμοιβαία Κεφάλαια	144.08%	129.58%	224.88%	97.74%	63.43%	12.46%
Επενδύσεων	27.35%	38.97%	36.21%	4.02%	1.72%	2.07%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	48.54%	69.49%	145.57%	39.95%	4.10%	-4.81%
Venture Capital		151.28%	1081.27%	618.74%	249.16%	314.61%
Εταιρείες συμμετοχών	24.12%	22.59%	19.79%	13.30%	9.38%	4.17%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	20.77%	27.31%	57.33%	33.73%	21.64%	17.75%
Leasing	15.76%	11.15%	9.30%	8.79%	8.71%	9.32%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	21.65%	18.28%	25.56%	25.44%	14.82%	17.15%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	22.71%	24.31%	23.81%	20.82%	15.37%	11.20%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	20.16%	19.79%	21.22%	15.06%	13.75%	13.54%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	18.38%	22.87%	19.31%	18.63%	19.93%	16.49%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	13.10%	6.93%	9.75%	13.99%	7.94%	11.44%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	8.41%	11.80%	18.17%	21.48%	6.15%	9.11%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	20.21%	19.24%	23.29%	15.88%	18.42%	15.43%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	17.82%	18.79%	16.91%	14.74%	12.08%	9.91%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγραερίων	10.39%	6.71%	1.62%	7.47%	5.22%	-1.76%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	28.06%	24.25%	22.18%	18.57%	16.72%	19.04%
Βιομηχανία - Έπιπλα	17.20%	22.28%	30.13%	26.00%	20.63%	17.37%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	17.17%	18.97%	16.72%	17.72%	21.56%	15.43%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	22.32%	22.03%	25.77%	22.02%	14.79%	11.30%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	16.09%	17.00%	14.01%	10.14%	11.74%	11.22%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	17.83%	12.16%	12.39%	18.68%	15.74%	9.44%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	11.94%	16.82%	14.95%	16.80%	13.70%	14.22%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	22.47%	25.33%	24.44%	20.27%	24.76%	27.38%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	12.26%	15.07%	24.43%	14.18%	10.50%	11.59%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	42.94%	45.82%	23.66%	24.03%	23.10%	19.35%
Εμπόριο - Τρόφιμα	37.82%	45.62%	35.29%	30.33%	34.38%	26.63%
Εμπόριο - Ποτά	41.72%	38.56%	37.56%	31.76%	32.46%	37.26%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	31.99%	36.57%	37.24%	32.16%	34.61%	8.14%

Πίνακας 61. Διάμεσος αποδόσεων απασχολούμενων κεφαλαίων ανά κλάδο

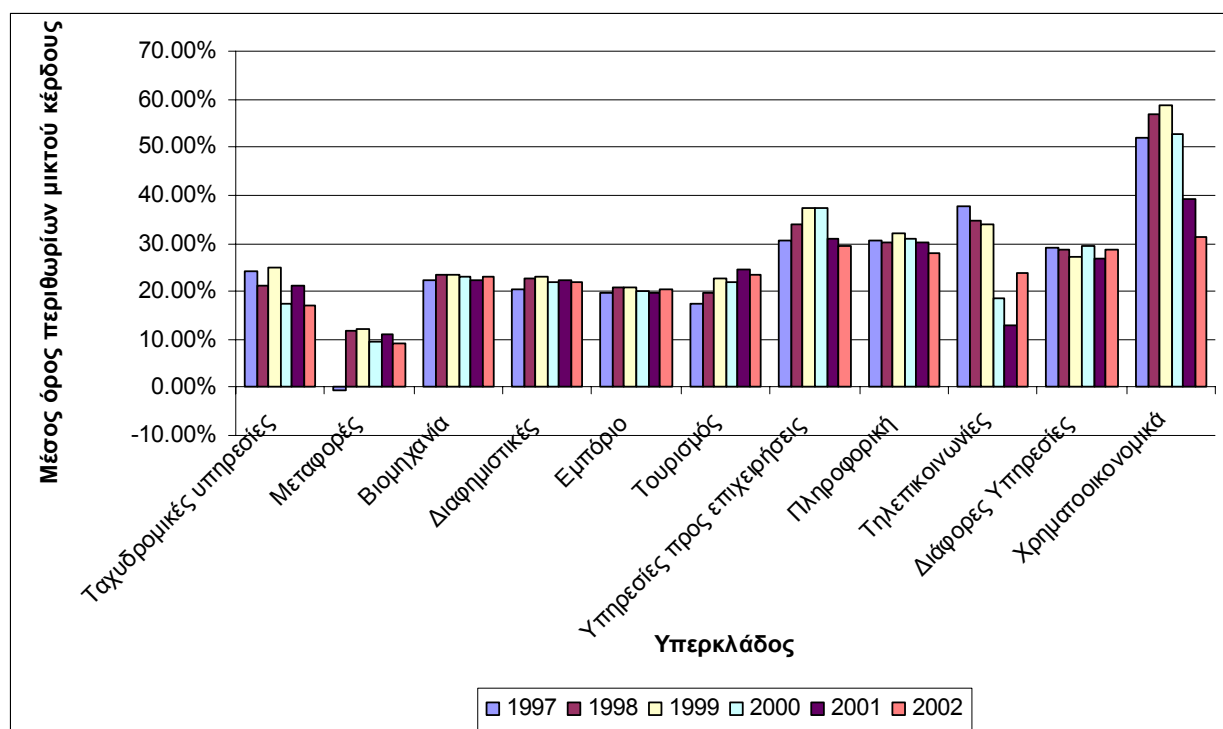
9.11 Περιθώριο μικτού κέρδους

9.11.1 Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των περιθωρίων μικτού κέρδους των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	24.29%	21.29%	24.78%	17.31%	21.32%	17.02%
Μεταφορές	-0.74%	11.78%	12.01%	9.38%	10.94%	9.07%
Βιομηχανία	22.24%	23.43%	23.55%	22.89%	22.30%	22.94%
Διαφημιστικές	20.41%	22.74%	23.14%	22.10%	22.38%	22.05%
Εμπόριο	19.76%	20.78%	20.91%	19.91%	19.55%	20.30%
Τουρισμός	17.58%	19.59%	22.77%	21.91%	24.52%	23.29%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	30.48%	33.93%	37.47%	37.38%	30.78%	29.40%
Πληροφορική	30.39%	30.09%	32.23%	31.05%	30.27%	27.91%
Τηλεπικοινωνίες	37.53%	34.53%	33.92%	18.39%	12.79%	23.89%
Διάφορες Υπηρεσίες	28.89%	28.83%	27.30%	29.26%	26.99%	28.76%
Χρηματοοικονομικά	52.06%	56.80%	58.60%	52.63%	39.25%	31.22%

Πίνακας 62. Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 49. Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά υπερκλάδο

9.11.2 Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά κλάδο

Ο μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά κλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των περιθωρίων μικτού κέρδους των επιχειρήσεων του κλάδου.

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	24.29%	21.29%	24.78%	17.31%	21.32%	17.02%
Χερσαίες Μεταφορές	-94.74%	-30.33%	-22.74%	-21.61%	-10.58%	-11.00%
Θαλάσσιες Μεταφορές	24.36%	26.15%	20.89%	10.50%	12.85%	27.13%
Αεροπορικές Μεταφορές	-5.92%	13.87%	-2.32%	-4.97%	2.61%	3.91%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	21.37%	23.55%	23.65%	22.01%	19.29%	17.59%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	21.51%	22.89%	24.26%	24.03%	24.18%	24.63%
Βιομ. - Βασικά Κλωστ/ργικά Προϊόντα	13.21%	18.09%	16.86%	19.41%	14.44%	15.65%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	26.21%	24.70%	26.65%	27.96%	28.30%	29.73%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	12.81%	11.00%	12.35%	20.92%	15.65%	14.41%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	18.16%	19.75%	19.89%	18.67%	18.56%	19.38%
Βιομηχανία - Ποτά	30.26%	31.61%	31.14%	29.35%	30.32%	31.85%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	40.55%	24.06%	23.78%	22.45%	25.82%	23.78%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	21.74%	26.21%	21.67%	29.00%	23.27%	18.89%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	21.98%	24.02%	26.71%	24.57%	24.35%	23.58%
Διαφημίσεις	20.41%	22.74%	23.14%	22.10%	22.38%	22.05%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	14.86%	16.28%	16.15%	14.54%	13.61%	13.95%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	27.37%	27.32%	25.41%	25.57%	24.41%	26.06%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	33.06%	35.19%	36.81%	35.68%	34.74%	34.74%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	21.60%	24.12%	23.55%	21.70%	21.40%	21.66%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	28.18%	26.28%	25.82%	25.81%	24.66%	25.53%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	21.82%	25.82%	24.08%	22.10%	20.12%	22.68%
Εμπόριο - Super Markets	14.27%	15.57%	16.31%	15.61%	16.73%	16.95%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	14.51%	13.95%	12.98%	10.82%	9.87%	14.44%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	31.37%	32.85%	35.33%	33.82%	34.37%	36.75%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	18.95%	19.45%	24.03%	23.40%	26.31%	24.65%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	13.22%	18.65%	17.81%	16.56%	19.31%	19.17%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	21.79%	38.61%	36.64%	32.33%	28.58%	45.90%
Σύμβουλοι Διοίκησης	23.15%	30.94%	34.96%	37.88%	27.27%	27.22%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			100.00%	49.64%	41.17%	41.10%
Ορκωτοί Ελεγκτές	18.18%	25.12%	23.97%	20.44%	23.11%	19.54%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	48.84%	49.62%	45.37%	38.92%	39.67%	38.91%
Engineering Consulting			70.53%	81.44%	29.21%	27.22%
Λογισμικό	33.27%	32.94%	39.67%	37.29%	37.53%	33.71%
Προμηθευτές hardware	27.89%	27.17%	26.29%	25.62%	24.43%	24.07%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	31.29%	33.33%	30.75%	27.56%	26.14%	21.47%
Σταθερή τηλεφωνία	38.39%	32.79%	-2.28%	4.74%	25.95%	22.39%
Κινητή τηλεφωνία	63.57%	50.03%	57.96%	51.09%	54.05%	50.28%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	11.06%	34.06%	30.58%	27.05%	-0.55%	27.63%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		14.76%	30.49%	6.22%	9.98%	15.65%
Διάφορες Υπηρεσίες	28.89%	28.83%	27.30%	29.26%	26.99%	28.76%
Αμοιβαία Κεφάλαια	55.87%	48.67%	44.47%	49.99%	49.26%	38.86%
Επενδύσεων	92.84%	93.17%	94.01%	76.56%	73.45%	69.11%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	52.99%	58.62%	61.79%	50.95%	26.55%	5.47%
Venture Capital		72.65%	71.55%	85.74%	51.09%	61.06%
Εταιρείες συμμετοχών	35.74%	45.46%	42.20%	41.08%	39.53%	45.56%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	36.24%	62.40%	68.04%	64.57%	49.70%	54.71%
Leasing	30.54%	26.20%	26.86%	27.33%	23.66%	20.29%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	25.33%	24.38%	26.73%	25.08%	25.24%	26.42%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	23.58%	24.98%	24.88%	22.25%	20.81%	19.84%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	22.74%	24.08%	25.36%	22.11%	20.99%	21.43%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	23.41%	25.41%	24.29%	23.94%	25.03%	24.61%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	11.29%	9.56%	11.86%	12.89%	8.27%	10.57%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	13.32%	19.82%	13.58%	13.37%	12.65%	16.14%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	33.76%	33.81%	34.91%	33.55%	33.55%	33.96%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	19.42%	20.17%	20.14%	19.33%	17.87%	17.63%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγγραερίων	29.06%	28.32%	25.95%	19.62%	22.76%	22.02%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	28.29%	27.62%	27.92%	25.94%	26.48%	27.68%
Βιομηχανία - Έπιπλα	33.42%	31.43%	32.98%	33.19%	32.24%	33.34%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	21.56%	20.87%	19.64%	21.35%	21.51%	24.09%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	25.59%	27.34%	28.61%	27.62%	25.52%	22.84%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	20.14%	18.21%	14.59%	15.19%	18.51%	19.05%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	26.52%	26.63%	27.18%	27.36%	28.22%	19.97%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	22.96%	22.75%	24.66%	25.32%	24.72%	23.41%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	28.42%	28.15%	27.48%	27.70%	28.11%	28.14%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	15.43%	18.12%	17.85%	17.25%	16.70%	18.20%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	34.06%	32.72%	33.01%	30.01%	30.04%	35.77%
Εμπόριο - Τρόφιμα	13.31%	14.58%	14.73%	14.36%	14.74%	15.21%
Εμπόριο - Ποτά	15.78%	15.68%	15.53%	14.83%	15.81%	15.54%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	21.01%	20.90%	20.62%	19.37%	18.64%	16.53%

Πίνακας 63. Μέσος όρος περιθωρίων μικτού κέρδους ανά κλάδο

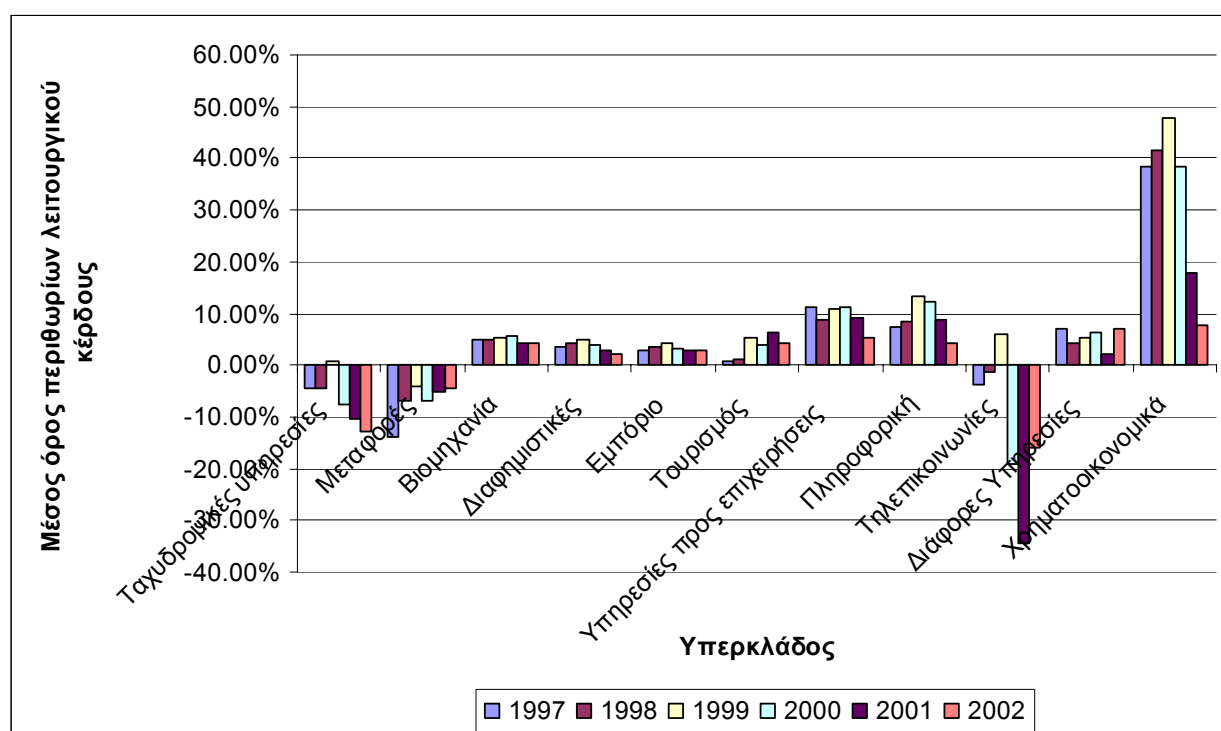
9.12 Περιθώριο λειτουργικού κέρδους

9.12.1 Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των περιθωρίων λειτουργικού κέρδους των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-4.61%	-4.34%	0.67%	-7.76%	-10.38%	-12.96%
Μεταφορές	-13.93%	-6.92%	-4.26%	-6.74%	-5.29%	-4.41%
Βιομηχανία	4.96%	4.82%	5.17%	5.50%	4.24%	4.10%
Διαφημιστικές	3.41%	4.11%	4.91%	3.96%	3.00%	2.24%
Εμπόριο	2.98%	3.73%	4.13%	3.19%	2.86%	2.69%
Τουρισμός	0.89%	1.18%	5.16%	3.90%	6.45%	4.30%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	11.20%	8.81%	11.01%	11.07%	9.20%	5.40%
Πληροφορική	7.22%	8.58%	13.22%	12.28%	8.79%	4.15%
Τηλεπικοινωνίες	-3.94%	-1.19%	5.85%	-19.02%	-34.60%	-15.79%
Διάφορες Υπηρεσίες	6.93%	4.31%	5.27%	6.40%	2.03%	6.95%
Χρηματοοικονομικά	38.33%	41.47%	47.68%	38.44%	17.94%	7.57%

Πίνακας 64. Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 50. Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά υπερκλάδο

9.12.2 Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά κλάδο

Ο μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά κλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των περιθωρίων λειτουργικού κέρδους των επιχειρήσεων του κλάδου.

Τα μικροοικονομικά θεμέλια της Ανταγωνιστικότητας και της Ευημερίας

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-4.61%	-4.34%	0.67%	-7.76%	-10.38%	-12.96%
Χερσαίες Μεταφορές	-89.49%	-40.11%	-22.16%	-30.91%	-25.23%	-18.28%
Θαλάσσιες Μεταφορές	3.54%	-0.62%	-1.06%	-8.24%	-9.28%	5.00%
Αεροπορικές Μεταφορές	-39.26%	-8.20%	-31.91%	-30.45%	-11.96%	-13.77%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	7.67%	3.32%	4.15%	4.71%	3.05%	2.66%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	4.58%	5.04%	5.58%	6.04%	4.68%	4.27%
Βιομ. - Βασικά Κλωστο/ργικά Προϊόντα	3.24%	4.72%	4.68%	6.54%	1.17%	0.64%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	5.71%	3.08%	6.42%	8.81%	7.73%	9.09%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	2.96%	-0.15%	0.93%	12.91%	6.95%	6.28%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	2.60%	2.99%	2.90%	2.36%	1.70%	1.11%
Βιομηχανία - Ποτά	10.42%	8.57%	8.75%	8.20%	7.92%	8.84%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	3.02%	-2.03%	5.17%	2.93%	7.07%	7.82%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	1.62%	3.97%	6.14%	13.89%	9.32%	3.34%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	7.42%	9.22%	10.44%	9.53%	10.24%	7.75%
Διαφημίσεις	3.41%	4.11%	4.91%	3.96%	3.00%	2.24%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	1.39%	2.57%	3.35%	2.56%	1.66%	1.15%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	6.50%	7.93%	6.78%	6.92%	5.04%	6.33%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	5.76%	6.28%	7.88%	6.26%	5.39%	3.58%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	3.69%	4.96%	4.75%	3.32%	2.83%	2.69%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	3.99%	3.82%	4.67%	4.73%	4.00%	4.36%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	2.37%	2.96%	5.03%	2.52%	0.33%	3.01%
Εμπόριο - Super Markets	1.41%	1.69%	0.93%	-1.37%	0.26%	2.30%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	1.15%	0.15%	1.44%	0.33%	0.86%	2.04%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	5.32%	8.13%	7.48%	5.96%	5.37%	5.52%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	0.40%	0.40%	5.69%	4.29%	8.12%	4.62%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	2.25%	2.47%	2.85%	2.84%	2.48%	3.37%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	1.54%	16.53%	14.18%	2.55%	0.66%	9.23%
Σύμβουλοι Διοίκησης	7.37%	7.10%	8.85%	10.80%	10.68%	7.49%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			32.19%	14.82%	0.96%	8.42%
Ορκωτοί Ελεγκτές	12.08%	9.35%	10.56%	6.24%	9.54%	-4.18%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	17.13%	12.99%	12.79%	10.12%	9.02%	8.45%
Engineering Consulting			45.17%	55.23%	6.50%	-9.10%
Λογισμικό	7.60%	11.15%	19.23%	17.44%	13.83%	6.99%
Προμηθευτές hardware	5.82%	6.14%	8.33%	7.43%	4.47%	2.34%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	10.38%	10.83%	12.51%	11.24%	7.61%	0.62%
Σταθερή τηλεφωνία	35.61%	30.95%	13.11%	-1.51%	22.48%	19.29%
Κινητή τηλεφωνία	27.58%	-7.42%	19.96%	14.99%	19.52%	19.11%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-55.22%	-0.35%	5.08%	-13.22%	-61.69%	-59.88%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		-4.14%	-8.03%	-50.33%	-34.76%	-10.58%
Διάφορες Υπηρεσίες	6.93%	4.31%	5.27%	6.40%	2.03%	6.95%
Αμοιβαία Κεφάλαια	40.67%	31.10%	36.14%	37.77%	29.51%	16.89%
Επενδύσεων	86.30%	87.39%	90.40%	67.65%	50.70%	52.20%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	38.33%	44.46%	52.25%	35.52%	2.89%	-21.17%
Venture Capital		69.03%	79.33%	91.50%	55.01%	66.75%
Εταιρείες συμμετοχών	11.45%	24.39%	26.66%	33.14%	22.34%	15.38%
Διάφορες χρηματ/κές υπηρεσίες	25.92%	36.69%	41.58%	34.46%	22.87%	25.67%
Leasing	15.77%	10.46%	13.94%	15.34%	11.00%	8.15%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	6.59%	-2.10%	6.55%	6.77%	4.46%	3.84%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	2.68%	3.01%	3.53%	3.58%	3.78%	2.05%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	6.55%	7.04%	8.24%	5.78%	4.77%	4.29%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	7.61%	8.23%	7.55%	7.40%	8.18%	8.59%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	3.68%	0.40%	3.36%	5.86%	0.15%	3.24%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	0.30%	3.30%	0.20%	0.69%	0.94%	4.59%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	3.62%	4.34%	5.37%	5.02%	4.09%	4.93%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	3.61%	4.34%	6.13%	6.61%	4.43%	3.91%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγγραερίων	-1.73%	-2.15%	-4.13%	-1.89%	-2.30%	-5.12%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	9.75%	8.26%	7.36%	6.48%	7.38%	7.89%
Βιομηχανία - Έπιπλα	8.47%	5.89%	9.21%	9.87%	7.34%	4.67%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	6.71%	6.60%	3.13%	5.68%	3.52%	5.81%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	5.11%	6.47%	5.62%	4.86%	3.17%	2.52%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	7.46%	4.31%	-25.01%	2.16%	5.11%	4.05%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	8.41%	8.08%	9.37%	12.34%	12.66%	5.95%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	6.12%	6.33%	8.27%	8.63%	7.04%	3.64%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	9.59%	7.85%	8.17%	8.23%	9.32%	8.53%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	3.95%	5.24%	6.87%	4.26%	5.59%	4.42%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	4.39%	1.10%	3.36%	-0.43%	-4.36%	1.27%
Εμπόριο - Τρόφιμα	2.58%	3.11%	2.68%	2.33%	2.02%	1.80%
Εμπόριο - Ποτά	0.10%	2.91%	3.28%	2.87%	3.22%	2.51%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	4.49%	5.02%	5.56%	4.89%	4.31%	4.42%

Πίνακας 65. Μέσος όρος περιθωρίων λειτουργικού κέρδους ανά κλάδο

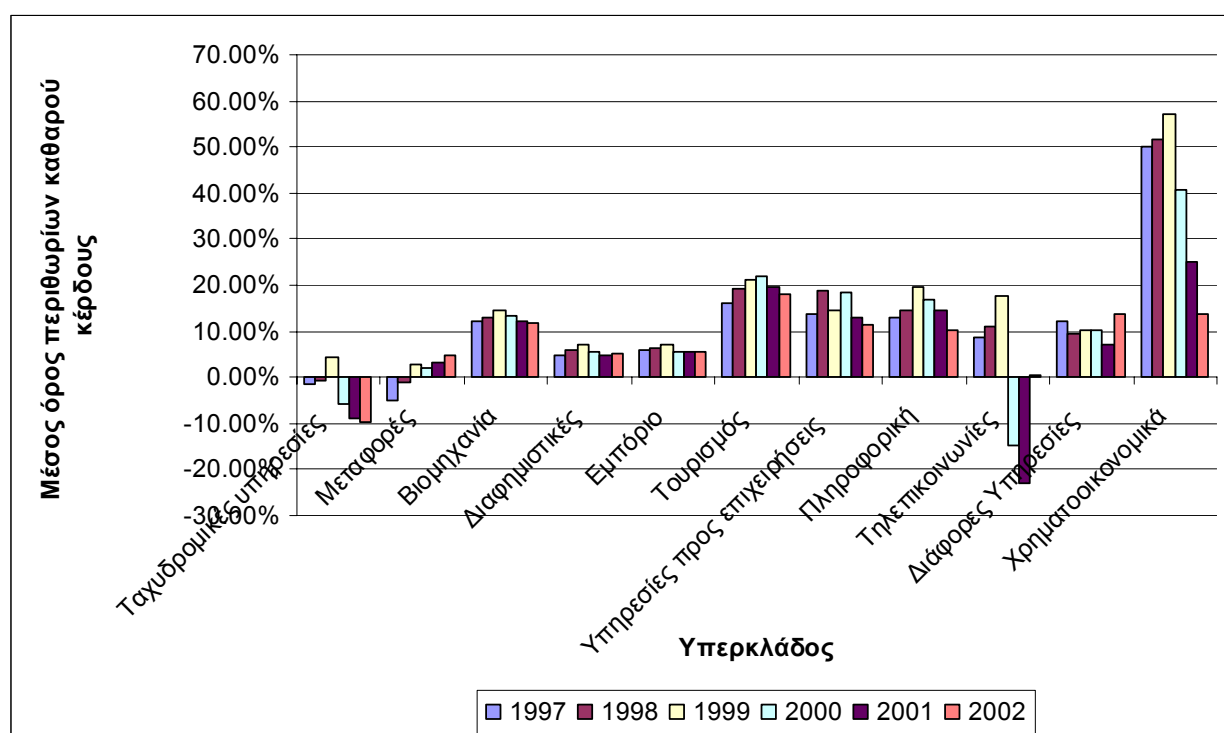
9.13 Περιθώριο καθαρού κέρδους

9.13.1 Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο

Ο μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των περιθωρίων καθαρού κέρδους των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-1.40%	-0.86%	4.19%	-5.83%	-8.75%	-9.86%
Μεταφορές	-5.14%	-1.09%	2.98%	1.97%	3.12%	4.93%
Βιομηχανία	11.99%	12.89%	14.65%	13.25%	12.18%	11.62%
Διαφημιστικές	4.79%	5.77%	7.10%	5.52%	4.76%	5.28%
Εμπόριο	5.86%	6.35%	7.19%	5.61%	5.43%	5.62%
Τουρισμός	16.22%	19.06%	21.20%	21.78%	19.62%	18.13%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	13.80%	18.63%	14.55%	18.61%	13.11%	11.56%
Πληροφορική	12.97%	14.41%	19.62%	16.69%	14.44%	10.06%
Τηλεπικοινωνίες	8.70%	10.88%	17.62%	-14.68%	-23.12%	0.30%
Διάφορες Υπηρεσίες	12.25%	9.48%	10.31%	10.34%	7.21%	13.72%
Χρηματοοικονομικά	50.05%	51.56%	57.27%	40.56%	25.21%	13.78%

Πίνακας 66. Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 51. Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά υπερκλάδο

9.13.2 Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά κλάδο

Ο μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά κλάδο προκύπτει ως ο απλός μέσος όρος των περιθωρίων καθαρού κέρδους των επιχειρήσεων του κλάδου.

Τα μικροοικονομικά θεμέλια της Ανταγωνιστικότητας και της Ευημερίας

Κλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	-1.40%	-0.86%	4.19%	-5.83%	-8.75%	-9.86%
Χερσαίες Μεταφορές	-75.19%	-31.81%	-7.31%	-2.52%	-4.06%	1.29%
Θαλάσσιες Μεταφορές	11.25%	20.52%	16.74%	2.98%	2.25%	15.01%
Αεροπορικές Μεταφορές	11.34%	6.98%	-17.44%	-24.23%	-0.87%	-4.06%
Λοιπές Υπηρεσίες Μεταφορών	8.92%	5.33%	6.58%	6.08%	6.20%	6.02%
Βιομηχανία - Είδη Ένδυσης	9.48%	9.88%	12.85%	10.77%	10.15%	9.45%
Βιομ. - Βασικά Κλωστο/ργικά Προϊόντα	10.63%	15.07%	16.46%	15.46%	11.19%	10.03%
Βιομηχανία - Είδη Υπόδησης	13.01%	10.06%	10.13%	12.86%	13.00%	13.55%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Δέρματος	7.11%	6.40%	7.86%	18.78%	14.72%	12.91%
Βιομηχανία - Τρόφιμα	9.45%	10.38%	11.23%	10.07%	9.35%	8.80%
Βιομηχανία - Ποτά	18.86%	19.66%	17.92%	18.99%	18.55%	18.32%
Βιομηχανία - Τσιγάρα	9.55%	7.40%	14.32%	8.39%	11.45%	12.93%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Καπνού	15.11%	20.97%	15.33%	19.61%	15.67%	13.78%
Βιομ. - Ηλεκτρολ., Ηλεκτρονικό Υλικό	14.18%	15.49%	18.94%	17.74%	17.02%	15.15%
Διαφημίσεις	4.79%	5.77%	7.10%	5.52%	4.76%	5.28%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (retail)	4.05%	4.91%	5.43%	4.54%	3.79%	4.02%
Εμπ. - Αυτοκίν. και μετ. μέσα (other)	9.72%	10.84%	9.66%	9.49%	8.58%	9.57%
Εμπόριο - Ένδυση, Υπόδηση	10.95%	11.63%	14.18%	10.73%	10.13%	8.75%
Εμπόριο - Ηλεκτρικά Είδη	6.15%	7.59%	7.34%	6.16%	5.53%	6.22%
Εμπ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	6.70%	6.01%	6.49%	6.21%	5.67%	6.10%
Εμπ. - Μηχ. Γραφείου και Ηλεκτρον.	5.73%	6.57%	9.26%	5.40%	3.41%	6.29%
Εμπόριο - Super Markets	3.06%	3.50%	2.95%	1.31%	2.86%	4.17%
Εμπ. - Καύσιμα, Λιπαντικά, Υγραέρια	3.12%	3.33%	4.58%	1.41%	2.62%	4.75%
Εμπόριο - Έπιπλα, Φωτιστικά	8.85%	11.36%	28.31%	15.34%	9.81%	10.86%
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις	20.79%	23.22%	25.79%	26.94%	25.46%	22.16%
Τουριστικές Επιχειρήσεις	3.95%	5.80%	5.78%	5.32%	4.32%	6.89%
Σκάφη Αναψυχής, Κρουαζιέρες	4.49%	28.35%	32.36%	34.46%	14.97%	57.69%
Σύμβουλοι Διοίκησης	9.77%	20.45%	13.00%	20.14%	13.49%	14.05%
Επιλογή και Εκπαίδευση Προσωπικού			30.01%	12.98%	2.18%	10.38%
Ορκωτοί Ελεγκτές	13.16%	11.40%	11.64%	9.85%	11.64%	2.81%
Marketing, Έρευνα Αγοράς	20.84%	19.90%	16.86%	15.46%	13.29%	9.49%
Engineering Consulting			46.11%	59.65%	34.05%	20.26%
Λογισμικό	17.14%	18.49%	27.76%	23.04%	21.50%	15.58%
Προμηθευτές hardware	9.13%	10.21%	12.37%	10.29%	8.29%	6.53%
Παροχή Ολοκληρωμένων Λύσεων	14.89%	19.16%	21.61%	17.64%	13.56%	3.27%
Σταθερή τηλεφωνία	51.30%	47.78%	21.93%	9.75%	37.51%	33.77%
Κινητή τηλεφωνία	37.82%	6.95%	29.85%	27.34%	33.44%	33.68%
Internet και Δικτυακές Υπηρεσίες	-41.71%	7.85%	12.49%	-1.59%	-41.15%	-21.06%
Λοιπές εταιρείες τηλεπικοινωνιών		5.82%	8.17%	-59.82%	-29.77%	-2.38%
Διάφορες Υπηρεσίες	12.25%	9.48%	10.31%	10.34%	7.21%	13.72%
Αμοibaία Κεφάλαια	40.27%	31.55%	36.40%	35.46%	25.62%	9.71%
Επενδύσεων	89.10%	89.09%	89.98%	29.03%	31.13%	53.80%
ΑΕΠΕΥ, ΑΧΕΠΕΥ	41.34%	48.40%	53.83%	37.14%	6.95%	-23.02%
Venture Capital		67.74%	78.23%	90.85%	51.84%	67.87%
Εταιρείες συμμετοχών	45.93%	29.20%	31.89%	27.80%	30.24%	26.12%
Διάφορες χρηματικές υπηρεσίες	32.01%	45.27%	52.38%	39.09%	14.03%	9.00%
Leasing	79.02%	78.96%	86.40%	88.79%	89.18%	85.13%
Βιομ. - Εκδόσεις, Εκτυπ., Γραφ. Τέχν.	13.76%	7.73%	29.36%	16.19%	14.23%	12.68%
Βιομηχανία - Προϊόντα Χάρτου	10.64%	11.74%	17.51%	12.25%	11.81%	10.22%
Βιομηχανία - Πλαστικά, Ελαστικά	13.72%	15.90%	17.59%	15.36%	15.31%	14.51%
Βιομηχανία - Μη Μεταλλικά Ορυκτά	15.61%	18.24%	17.04%	15.77%	17.16%	17.18%
Βιομηχανία - Μεταλλουργία	11.21%	5.95%	8.54%	10.90%	5.54%	7.74%
Βιομηχανία - Παράγωγα Πετρελαίου	6.67%	11.04%	-4.08%	3.61%	7.50%	10.05%
Βιομ. - Φάρμακα, Καλλυντ., Απορ/κά	9.83%	10.09%	11.91%	10.02%	10.57%	9.79%
Βιομ. - Μεταλ. Προϊόν. και Κατασκ.	13.08%	13.52%	14.67%	14.85%	12.99%	12.35%
Βιομηχανία - Εμφιάλωση Υγρoερίων	13.54%	11.98%	7.49%	5.54%	6.38%	4.41%
Βιομηχανία - Χημικά Προϊόντα	15.01%	15.38%	15.26%	13.10%	14.49%	13.81%
Βιομηχανία - Έπιπλα	15.89%	15.30%	18.22%	18.12%	15.42%	12.95%
Βιομηχανία - Μεταφορικά Μέσα	13.00%	11.11%	9.80%	11.03%	12.74%	9.46%
Βιομηχανία - Ηλεκτρικές Συσκευές	14.32%	14.79%	15.25%	15.32%	12.36%	9.32%
Βιομηχανία - Επεξεργασία Ξύλου	11.54%	10.70%	17.62%	10.10%	12.72%	11.98%
Βιομηχανία - Εξόρυξη	15.39%	17.16%	10.28%	9.83%	19.78%	15.42%
Βιομηχανία - Μηχανές και Συσκευές	11.51%	12.35%	14.50%	22.70%	14.59%	11.78%
Βιομ. - Διάφορα Βιομηχανικά Προϊόντα	15.45%	13.25%	13.47%	14.56%	15.21%	15.00%
Βιομηχανία - Λευκά Είδη	13.89%	13.23%	15.04%	13.42%	15.74%	14.91%
Βιομ. - Εκδόσεις Εφημ., Περιοδικών	9.10%	9.35%	11.41%	10.42%	0.86%	5.61%
Εμπόριο - Τρόφιμα	4.32%	4.90%	4.60%	4.14%	4.36%	4.15%
Εμπόριο - Ποτά	7.42%	4.89%	5.72%	4.46%	4.91%	4.67%
Εμπ. - Λοιπές Εμπορικές Επιχειρήσεις	7.02%	7.59%	8.20%	6.78%	6.50%	10.43%

Πίνακας 67. Μέσος όρος περιθωρίων καθαρού κέρδους ανά κλάδο

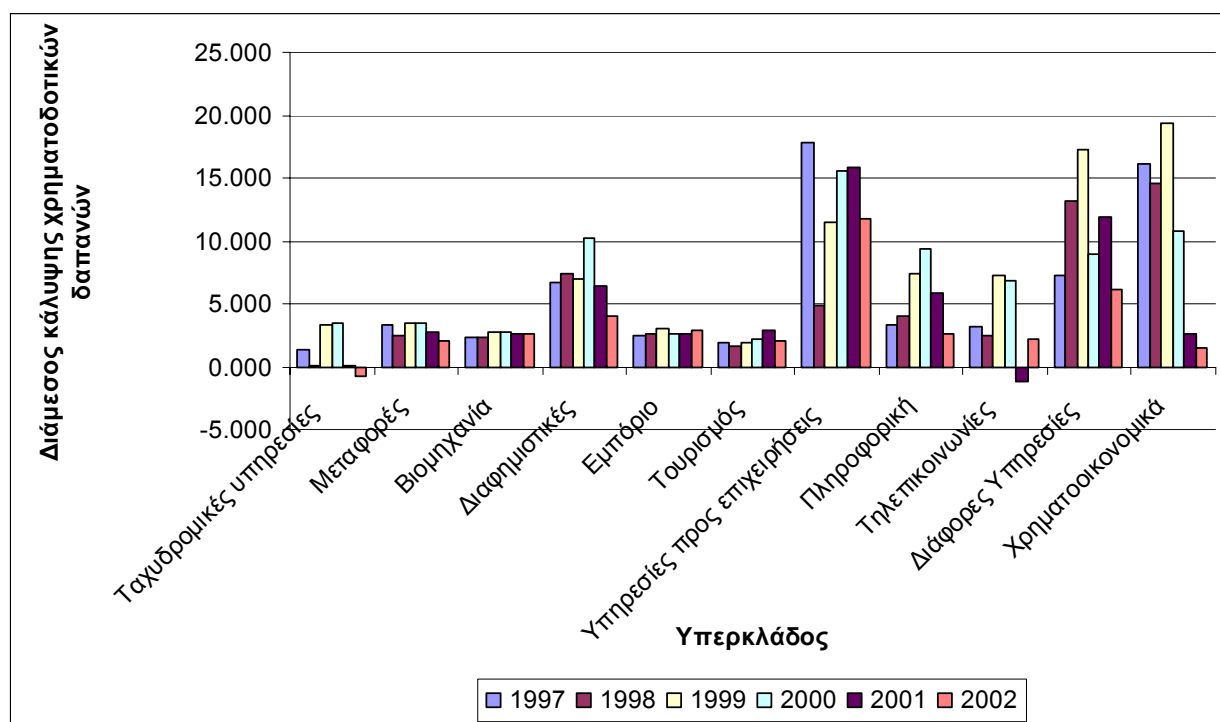
9.14 Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών

9.14.1 Διάμεσος ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος της κάλυψης χρηματοδοτικών δαπανών ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των καλύψεων χρηματοδοτικών δαπανών των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	1.390	0.023	3.328	3.448	0.031	-0.772
Μεταφορές	3.328	2.504	3.390	3.470	2.790	2.089
Βιομηχανία	2.315	2.299	2.695	2.706	2.598	2.620
Διαφημιστικές	6.713	7.388	6.971	10.196	6.443	4.006
Εμπόριο	2.470	2.558	2.991	2.616	2.619	2.935
Τουρισμός	1.860	1.597	1.880	2.153	2.916	2.038
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	17.765	4.884	11.422	15.514	15.866	11.808
Πληροφορική	3.304	4.020	7.403	9.405	5.783	2.604
Τηλεπικοινωνίες	3.226	2.434	7.221	6.763	-1.252	2.179
Διάφορες Υπηρεσίες	7.263	13.225	17.272	9.008	11.918	6.116
Χρηματοοικονομικά	16.136	14.520	19.380	10.731	2.666	1.476

Πίνακας 68. Διάμεσος κάλυψης χρηματοδοτικών δαπανών ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 52. Διάμεσος κάλυψης χρηματοδοτικών δαπανών ανά υπερκλάδο

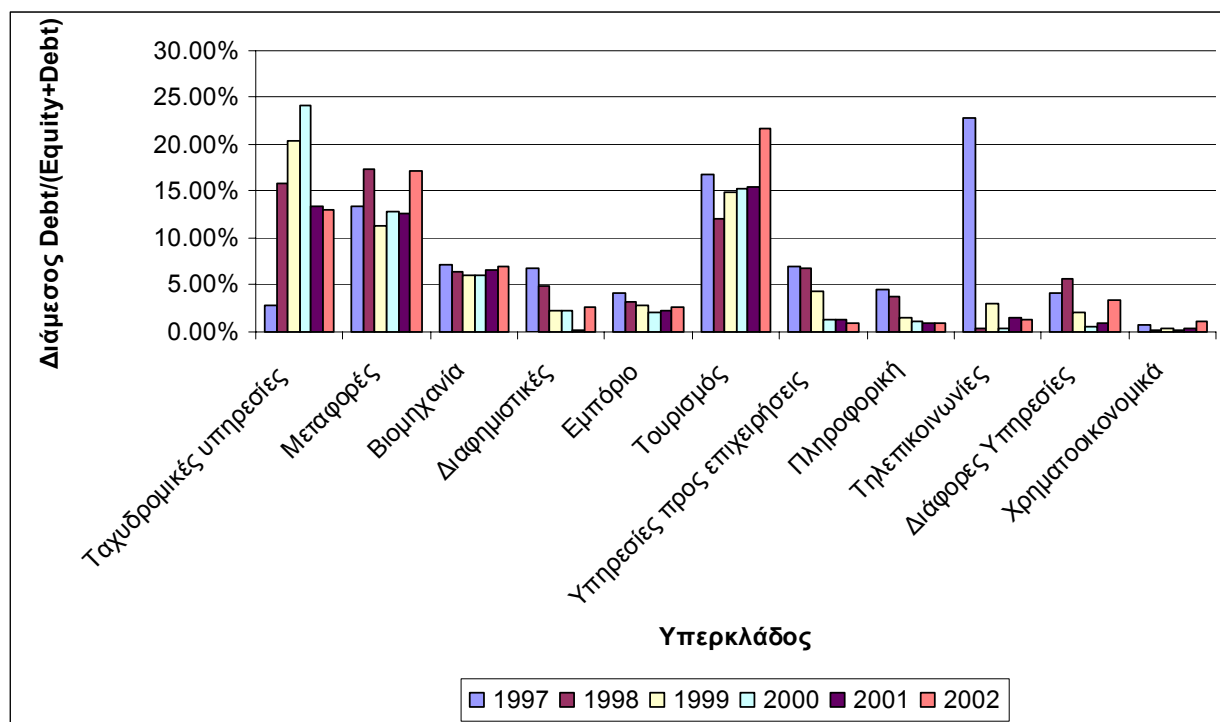
9.15 Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων ($Debt/(Equity+Debt)$)

9.15.1 Διάμεσος ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος των ξένων προς το σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή των ξένων προς το σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	2.89%	15.91%	20.46%	24.22%	13.47%	12.96%
Μεταφορές	13.34%	17.41%	11.23%	12.92%	12.60%	17.16%
Βιομηχανία	7.24%	6.50%	6.00%	5.97%	6.63%	6.94%
Διαφημιστικές	6.70%	4.83%	2.19%	2.35%	0.14%	2.65%
Εμπόριο	4.22%	3.27%	2.75%	2.15%	2.33%	2.55%
Τουρισμός	16.86%	12.00%	14.83%	15.34%	15.39%	21.61%
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	6.90%	6.76%	4.42%	1.41%	1.41%	0.97%
Πληροφορική	4.49%	3.68%	1.53%	1.07%	0.94%	0.92%
Τηλεπικοινωνίες	22.85%	0.34%	2.99%	0.29%	1.57%	1.24%
Διάφορες Υπηρεσίες	4.23%	5.67%	2.08%	0.63%	0.90%	3.35%
Χρηματοοικονομικά	0.70%	0.14%	0.33%	0.10%	0.33%	1.17%

Πίνακας 69. Διάμεσος ξένων προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 53. Διάμεσος ξένων προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων ανά υπερκλάδο

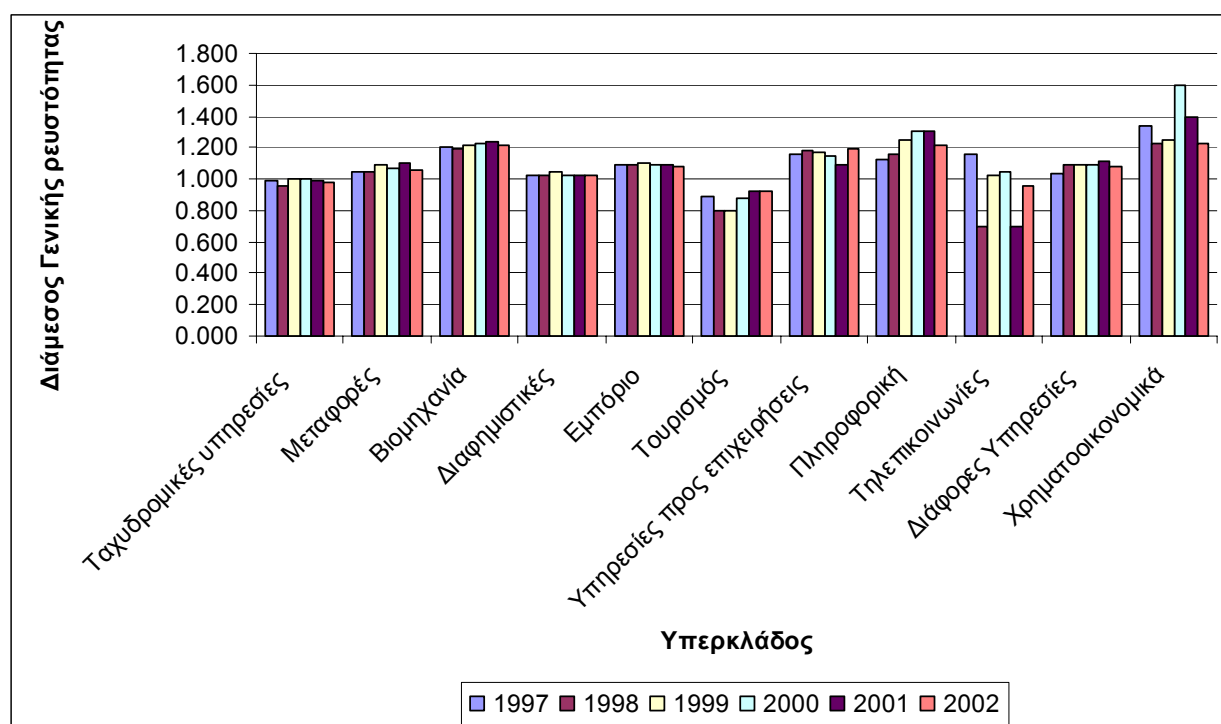
9.16 Γενική ρευστότητα

9.16.1 Διάμεσος ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος της γενικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή της γενικής ρευστότητας των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	0.988	0.957	1.000	0.996	0.988	0.976
Μεταφορές	1.044	1.050	1.090	1.072	1.107	1.052
Βιομηχανία	1.202	1.188	1.220	1.223	1.236	1.217
Διαφημιστικές	1.026	1.025	1.041	1.026	1.026	1.029
Εμπόριο	1.095	1.090	1.101	1.094	1.089	1.082
Τουρισμός	0.887	0.803	0.799	0.878	0.925	0.920
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	1.162	1.184	1.169	1.143	1.090	1.192
Πληροφορική	1.129	1.164	1.247	1.309	1.311	1.216
Τηλεπικοινωνίες	1.160	0.697	1.025	1.050	0.694	0.952
Διάφορες Υπηρεσίες	1.033	1.096	1.094	1.094	1.109	1.080
Χρηματοοικονομικά	1.335	1.224	1.244	1.595	1.396	1.226

Πίνακας 70. Διάμεσος γενικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 54. Διάμεσος γενικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο

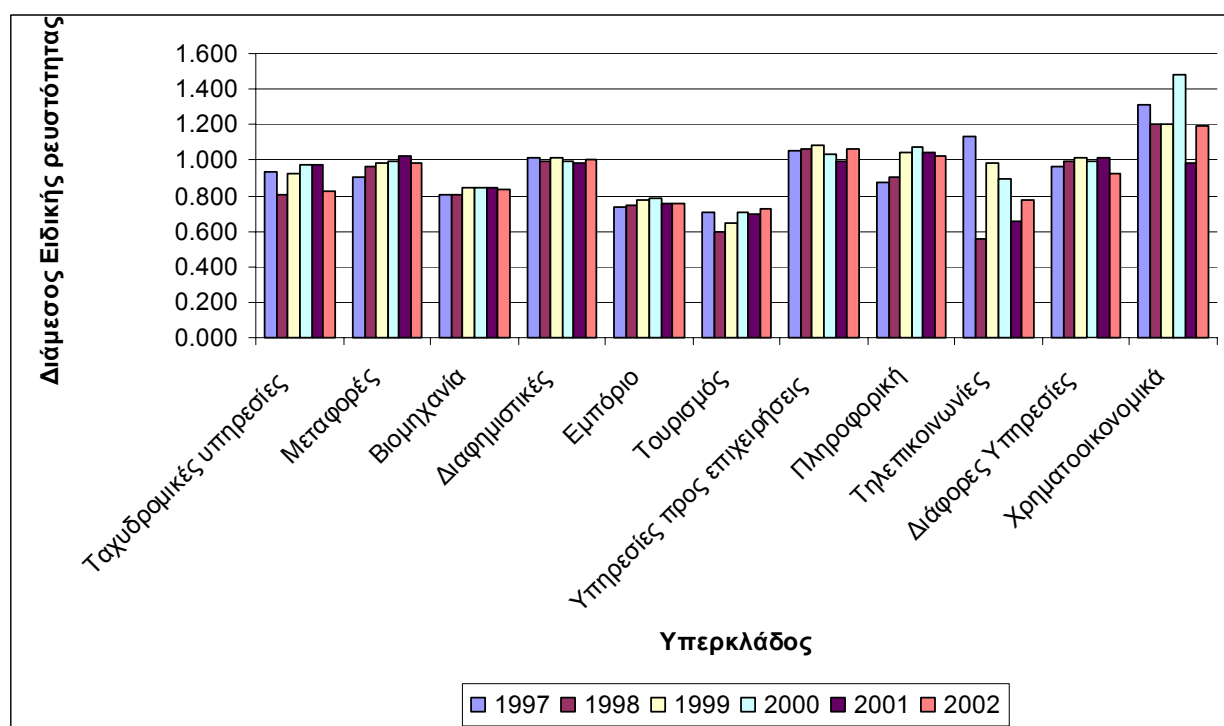
9.17 Ειδική ρευστότητα

9.17.1 Διάμεσος ανά υπερκλάδο

Η διάμεσος της ειδικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο είναι η μεσαία σε κατάταξη τιμή της ειδικής ρευστότητας των επιχειρήσεων του υπερκλάδου.

Υπερκλάδος	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	0.934	0.808	0.928	0.970	0.976	0.826
Μεταφορές	0.908	0.964	0.986	0.998	1.019	0.984
Βιομηχανία	0.809	0.802	0.843	0.847	0.846	0.834
Διαφημιστικές	1.018	0.994	1.017	0.996	0.982	1.002
Εμπόριο	0.738	0.748	0.773	0.781	0.753	0.755
Τουρισμός	0.706	0.600	0.645	0.705	0.698	0.725
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	1.049	1.059	1.084	1.033	0.993	1.061
Πληροφορική	0.872	0.905	1.045	1.078	1.046	1.020
Τηλεπικοινωνίες	1.131	0.559	0.982	0.896	0.652	0.771
Διάφορες Υπηρεσίες	0.960	0.996	1.011	0.998	1.016	0.921
Χρηματοοικονομικά	1.310	1.200	1.201	1.480	0.979	1.191

Πίνακας 71. Διάμεσος ειδικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο

Διάγραμμα 55. Διάμεσος ειδικής ρευστότητας ανά υπερκλάδο

Κεφάλαιο 10^ο

10. *Benchmarking*⁶

10.1 Γενικά περί *Benchmarking*

Το *Benchmarking* αφορά τη σύγκριση με άλλους οργανισμούς ή γενικά ανταγωνιστές σε κάθε πιθανό πεδίο και την απόκτηση πληροφοριών από αυτή. Η σύγκριση αυτή για να είναι αποτελεσματική πρέπει να πραγματοποιείται σε σχέση με τον ισχυρότερο ανταγωνιστή ή γενικά με ανταγωνιστές οι οποίοι είναι αναγνωρισμένοι στον χώρο τους ως *leaders*.

Η διαδικασία του *Benchmarking*, η οποία εφαρμόζεται σήμερα κατά βάση σε επίπεδο μεμονωμένης επιχείρησης ή οργανισμού αλλά βρίσκει εφαρμογή και σε ποικίλα άλλα πεδία, εμπεριέχει τη γνώση, την ανταλλαγή πληροφοριών, τη σύγκριση και την υιοθέτηση των καλύτερων πρακτικών έτσι ώστε να εξαχθούν τα βέλτιστα και πιο χρήσιμα συμπεράσματα όσον αφορά την απόδοση.

Το *Benchmarking* περιλαμβάνει γενικά τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Τακτική σύγκριση χαρακτηριστικών απόδοσης σε σχέση με τους καλύτερους ανταγωνιστές.
- Αναγνώριση πιθανών κενών και μειονεκτημάτων στην απόδοση.
- Ανάπτυξη ιδεών και νέων προσεγγίσεων έτσι ώστε να επιτευχθούν βελτιώσεις στην απόδοση.
- Υλοποίηση των βελτιωτικών αλλαγών.
- Παρακολούθηση της προόδου και επισήμανση των πλεονεκτημάτων που αποκομίζονται.

Η πρακτική του *Benchmarking* παρέχει γενικά:

- Ένα ‘*wake up call*’ το οποίο βοηθά σε επερχόμενες αλλαγές.
- Πρακτικούς τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνονται αλλαγές στην απόδοση, μαθαίνοντας από τη γνώση των άλλων.
- Ευκαιρίες για την ανάπτυξη νέων ικανοτήτων μέσα από την κουλτούρα της αλλαγής που προδιαγράφεται.

Το *benchmarking* σε επίπεδο επιχείρησης ή οργανισμού έχει αναγνωριστεί σήμερα ως ένα βασικό εργαλείο για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, επιφέροντας αλλαγές και βελτιώσεις σε διαδικασίες και παρέχοντας σε κάθε περίπτωση ένα πλαίσιο εργασίας για μάθηση από άλλους φορείς που έχουν επιτύχει στον χώρο τους.

⁶ Ο αντίστοιχος Ελληνικός όρος είναι *Συγκριτική προτυποποίηση*, αλλά χρησιμοποιείται συνηθέστερα ο αγγλικός όρος *Benchmarking* και στη χώρα μας.

10.2 Μεθοδολογία Benchmarking

Πραγματοποιήθηκε *Benchmarking* των ελληνικών επιχειρήσεων με τελικό σκοπό την κατάταξή τους όσον αφορά την ανταγωνιστικότητά τους. Η γενική μεθοδολογία η οποία ακολουθείται αναπτύσσεται συνοπτικά στη συνέχεια:

1. Λαμβάνονται υπόψη τα διαθέσιμα λογιστικά στοιχεία ενός έτους βάσης (πχ. 2002). Για τον υπολογισμό κάποιων μεγεθών (πχ. μεγέθυνσης ή μέσων όρων πενταετίας), χρησιμοποιούνται και στοιχεία από προηγούμενα λογιστικά έτη, εφόσον είναι διαθέσιμα για την εκάστοτε επιχείρηση.

2. Κάθε μία από τις ελληνικές επιχειρήσεις εκφράζεται από ένα διάνυσμα παραμέτρων οι οποίες στο εξής θα ονομάζονται 'Παράμετροι *Benchmarking*' και θα αναλυθούν εκτενώς σε επόμενη παράγραφο.

3. Επιλέγονται κατάλληλα *benchmarks* ανά κλάδο τα οποία θεωρείται ότι εκφράζουν το «όριο» ανταγωνιστικότητας για κάθε μία από τις παραμέτρους *Benchmarking*. Μια ελληνική επιχείρηση θα αξιολογηθεί τελικά όχι στις επιδόσεις της στις παραμέτρους *Benchmarking* (οι οποίες ως απόλυτα μεγέθη δεν αποτελούν κριτήριο ανταγωνιστικότητας) αλλά στο αν περνάει τα αντίστοιχα όρια (*benchmarks*) που τίθενται ανά παράμετρο για τον κλάδο της. Τα *benchmarks* αυτά λαμβάνονται με βάση τις αντίστοιχες επιδόσεις αμερικάνικων επιχειρήσεων του εκάστοτε κλάδου. Θεωρήθηκε σκόπιμο να επιλεγούν κριτήρια βασισμένα στην Αμερικάνικη οικονομία, η οποία αναγνωρίζεται σήμερα διεθνώς ως η πλέον ανταγωνιστική. Η πηγή των *Benchmarks* είναι το βιβλίο '*Cost of Capital Yearbook 2002*' του *Ibbotson Associates*.

4. Για κάθε επιχείρηση που λαμβάνει μέρος στην ανάλυση μετρώνται οι επιτυχίες και οι αποτυχίες στα *benchmarks* σε δυαδική μορφή (1 = Επιτυχία, 0 = Αποτυχία).

5. Στη συνέχεια πραγματοποιείται *Cluster Analysis* (ανάλυση συστάδων) με βάση τις επιδόσεις των επιχειρήσεων στα *Benchmarks* με σκοπό την ταξινόμηση και ομαδοποίηση των επιχειρήσεων στην κλίμακα από καθόλου ανταγωνιστικές έως πλέον ανταγωνιστικές.

10.3 Παράμετροι Benchmarking

Οι παράμετροι *Benchmarking* είναι συνολικά δεκατρείς και αναφέρονται στην αποδοτικότητα και στη μεγέθυνση.

10.3.1 Παράμετροι αποδοτικότητας (*Profitability*)

Οι παράμετροι αποδοτικότητας είναι συνολικά δέκα και αναφέρονται στα μεγέθη:

- Operating Margin
- Net Margin
- Return on Assets (*ROA*)
- Return on Equity (*ROE*)
- Return on Invested Capital (*ROIC*)

Για κάθε ένα από τα παραπάνω μεγέθη αποδοτικότητας εξάγονται δύο παράμετροι αποδοτικότητας, ένας ο οποίος εκφράζει την επίδοση της τελευταίας χρονιάς (*Latest*) και ένας ο οποίος εκφράζει τον μέσο όρο επιδόσεων της πενταετίας (*5-year Average*), για όσες επιχειρήσεις είναι διαθέσιμα τα αντίστοιχα λογιστικά στοιχεία προηγούμενων ετών. Στην περίπτωση του υπολογισμού της μέσης επίδοσης πενταετίας, δεν θεωρείται απαραίτητο η επιχείρηση να έχει παρουσία και στα 5 έτη, καθώς αν έχει παρουσία σε λιγότερα (πχ. τα τρία τελευταία), λαμβάνεται υπόψη ο αντίστοιχος μέσος όρος⁷ (πχ. το άθροισμα των 3 τελευταίων επιδόσεων δια τρία).

10.3.2 Παράμετροι μεγέθυνσης (*Growth over last 5 years*)

Οι παράμετροι μεγέθυνσης είναι συνολικά τρεις και αναφέρονται στα μεγέθη:

- Net Sales Growth
- Operating Income Growth
- Net Income Growth

Οι παράμετροι μεγέθυνσης (*Growth over last 5 years*) αφορούν τη μεγέθυνση για την τελευταία πενταετία, υπολογισμένες ως Σύνθετα Ποσοστά Ετήσιας Μεγέθυνσης - **CAGR** (**Compound Annual Growth Rates**). Τα μεγέθη αυτά υπολογίστηκαν **μόνο** για επιχειρήσεις για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμα λογιστικά δεδομένα των πέντε τελευταίων ετών.

Το Σύνθετο Ποσοστό Ετήσιας Μεγέθυνσης r_G για ένα διάστημα n ετών υπολογίζεται από τα επιμέρους μεγέθη μεγέθυνσης r_t κάθε έτους t μέσω του τύπου:

$$r_G = \left[\prod_{t=1}^n (1 + r_t) \right]^{\frac{1}{n}} - 1$$

10.4 Benchmarks

Τα *Benchmarks* είναι τα όρια που τίθενται για κάθε μία από τις παραμέτρους *Benchmarking*. Τα *Benchmarks* είναι συνολικά 26, και είναι γενικά δύο ειδών:

α) Αυτά που εκφράζουν την επίδοση της ‘μέσης’ (σε κατάταξη) επιχείρησης του κλάδου στις Η.Π.Α., όσον αφορά την εξεταζόμενη παράμετρο *benchmarking* (Χρήση διαμέσου, **Median**).

β) Αυτά που εκφράζουν τον μέσο όρο των επιδόσεων των αμερικάνικων επιχειρήσεων του κλάδου, όσον αφορά την εξεταζόμενη παράμετρο *benchmarking* (Χρήση μέσου όρου, **SIC Composite**).

⁷ Η μεθοδολογία αυτή είναι πλήρως συμβατή με αυτήν που χρησιμοποιείται στο βιβλίο ‘*Cost of Capital Yearbook 2002*’ του *Ibbotson Associates* από όπου αντλήθηκαν τα αντίστοιχα Αμερικάνικα στοιχεία για σύγκριση.

10.4.1 Benchmarks αποδοτικότητας (*Profitability*)

Τα *Benchmarks* που αφορούν την αποδοτικότητα πέρα από τον διαχωρισμό τους σε *Median* και *SIC Composite* είναι περαιτέρω χωρισμένα σε δύο κατηγορίες, όμοια με τις παραμέτρους αποδοτικότητας:

α) Αυτά που εκφράζουν την κλαδική επίδοση της τελευταίας χρονιάς (*Latest*), όσον αφορά την εξεταζόμενη παράμετρο αποδοτικότητας.

β) Αυτά που εκφράζουν τη μέση κλαδική επίδοση της τελευταίας πενταετίας (*5-Year Average*), όσον αφορά την εξεταζόμενη παράμετρο αποδοτικότητας.

Επομένως τα *Benchmarks* αποδοτικότητας είναι συνολικά είκοσι, δύο (*Median* και *SIC Composite*) για κάθε μία από τις δέκα παραμέτρους αποδοτικότητας, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

	OPERATING MARGIN		NET MARGIN		ROA		ROE		ROIC	
	Latest	5-year AVG	Latest	5-year AVG	Latest	5-year AVG	Latest	5-year AVG	Latest	5-year AVG
Median	1	3	5	7	9	11	13	15	17	19
SIC Comp.	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20

Πίνακας 72. *Benchmarks* αποδοτικότητας (*Profitability*)

10.4.2 Benchmarks μεγέθυνσης (*Growth over last 5 years*)

Τα *Benchmarks* μεγέθυνσης είναι συνολικά έξι, δύο (*Median* και *SIC Composite*) για κάθε μία από τις τρεις παραμέτρους μεγέθυνσης, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

	GROWTH		
	Net sales	Operating income	Net income
Median	1	3	5
SIC Comp.	2	4	6

Πίνακας 73. *Benchmarks* μεγέθυνσης (*Growth*)

10.5 Cluster Analysis – Γενικά στοιχεία

Η *Cluster Analysis* (ανάλυση συστάδων) είναι μια στατιστική διαδικασία μέσω της οποίας ταξινομούνται και ομαδοποιούνται περιπτώσεις (*cases*) σε συστάδες (*clusters*), βάση κάποιων χαρακτηριστικών τους (μεταβλητών). Οι περιπτώσεις (στην περίπτωσή μας, οι επιχειρήσεις) οι οποίες ανήκουν σε ένα *cluster* συνδέονται με κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους όσον αφορά τις *n* εξεταζόμενες μεταβλητές.

Ο αλγόριθμος που χρησιμοποιείται ονομάζεται *K-means Clustering*, απαιτεί τη διευκρίνηση εκ των προτέρων του αριθμού των ζητούμενων *clusters* και στη συνέχεια,

υπολογίζοντας ευκλείδειες αποστάσεις στον ν-διάστατο χώρο των μεταβλητών ταξινομεί τις περιπτώσεις ώστε - με απλά λόγια - οι αποστάσεις μεταξύ των 'κέντρων' των *clusters* να μεγιστοποιούνται, ενώ οι αποστάσεις μεταξύ των περιπτώσεων που ανήκουν στο ίδιο *cluster* να ελαχιστοποιούνται. Λόγω του ότι για την ταξινόμηση χρησιμοποιούνται ευκλείδειες αποστάσεις, οι μεταβλητές πρέπει να είναι της ίδιας τάξης μεγέθους, διαφορετικά η *Cluster analysis* πρέπει να εφαρμοστεί σε κανονικοποιημένα μεγέθη των μεταβλητών ώστε να δώσει αξιόπιστα αποτελέσματα.

Ένα καλό *clustering* πρέπει να είναι:

- Αποδοτικό, με χρήση όσο το δυνατόν λιγότερων *clusters*.
- Αποτελεσματικό, συλλαμβάνοντας όλα τα στατιστικά σημαντικά *clusters*.

10.6 Διαχρονική σύγκριση αποδοτικότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων για την περίοδο 1997-2002

Στην παράγραφο αυτή εξετάζεται η αποδοτικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων διαχρονικά, για την περίοδο 1997 έως και 2002. Για τον σκοπό αυτόν, από το σύνολο των *Benchmarks*, κρατήθηκαν δέκα τα οποία σχετίζονται με την επίδοση μιας χρονιάς, εφόσον η σύγκριση γίνεται για κάθε χρονιά μεμονωμένα. Στην ανάλυση αυτή συμμετέχουν επομένως δύο *Benchmarks* (*Median* και *SIC Composite*) που έχουν να κάνουν με κάθε μια από τις παραμέτρους αποδοτικότητας, ενώ δεν συμμετέχουν οι παράμετροι μεγέθυνσης και οι παράμετροι αποδοτικότητας που αναφέρονται σε μέσους όρους πενταετίας..

Εκτελέστηκε *Cluster analysis* στα αποτελέσματα του *Benchmarking* και ζητήθηκαν 5 *Clusters* με βάση όλο το δείγμα. Τα *Clusters* ονομάζονται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου (A, B, C, D, E), με το *Cluster A* να θεωρείται το πλέον ανταγωνιστικό, εφόσον οι εταιρείες που το απαρτίζουν περνούν τα περισσότερα *Benchmarks*, και να ακολουθούν τα υπόλοιπα.

Σημειώνεται εδώ ότι, η *Cluster analysis* πραγματοποιήθηκε μια φορά με βάση ολόκληρο το δείγμα, δηλαδή τις επιδόσεις των εταιρειών για όλα τα χρόνια, και επομένως δεν έχει ιδιαίτερο νόημα η απόλυτη ερμηνεία των σχετικών μεγεθών (ποσοστών), παρά μόνο η σύγκριση από χρονιά σε χρονιά ή από κλάδο σε κλάδο μεταξύ τους.

10.6.1 Αποτελέσματα για το σύνολο των επιχειρήσεων

Το *Clustering* για το σύνολο των επιχειρήσεων όσον αφορά την αποδοτικότητα - κερδοφορία (*Profitability*) ανά έτος έδωσε το αποτέλεσμα του παρακάτω πίνακα.

Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	22.2%	24.6%	27.7%	25.1%	21.8%	20.6%
B	23.6%	22.3%	22.8%	21.3%	21.8%	21.3%
C	20.6%	20.3%	20.4%	21.0%	21.3%	21.3%
D	14.5%	14.4%	13.8%	14.6%	15.9%	16.3%
E	19.2%	18.3%	15.4%	18.0%	19.2%	20.6%

Πίνακας 74. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για το σύνολο των επιχειρήσεων ανά έτος

Παρατηρούμε ότι ως γενική τάση, η οικονομία ακολούθησε μια ανοδική πορεία αρχικά, με κορύφωση το 1999, όπου τα σχετικά ποσοστά των πλέον ανταγωνιστικών εταιρειών (*Cluster A*) μεγιστοποιούνται, ενώ από το 2000 μέχρι και σήμερα (2002) η πορεία είναι έντονα πτωτική, με τα ποσοστά των ανταγωνιστικών εταιρειών να μειώνονται και να αυξάνονται αντίστοιχα τα ποσοστά των πλέον μη ανταγωνιστικών (*Clusters D, E*), που για το 2002 μεγιστοποιούνται.

Πιθανή εξήγηση για το φαινόμενο αυτό της πτωτικής τάσης μετά το 1999 είναι το κλείδωμα της ισοτιμίας δραχμής – ευρώ κατά τη χρονιά εκείνη, καθώς μέχρι τότε η χώρα λόγω διολίσθησης της δραχμής κέρδιζε ένα πλασματικό ποσοστό της τάξης του 3% σε παραγωγικότητα χωρίς να υπάρχει πραγματική βελτίωσή της. Μετά το 1999, με την ισοτιμία σφραγισμένη, δεν είναι δυνατό να συμβεί κάτι τέτοιο.

10.6.2 Αποτελέσματα ανά υπερκλάδο

Παρακάτω δίνονται τα αποτελέσματα των αντίστοιχων αναλύσεων ανά υπερκλάδο επιχειρήσεων:

Ταχυδρομικές υπηρεσίες						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	20.0%	16.7%	44.4%	10.0%	8.3%	9.1%
B	20.0%	16.7%	11.1%	30.0%	25.0%	27.3%
C	20.0%	0.0%	11.1%	20.0%	8.3%	9.1%
D	40.0%	50.0%	22.2%	20.0%	33.3%	36.4%
E	0.0%	16.7%	11.1%	20.0%	25.0%	18.2%

Πίνακας 75. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Ταχυδρομικές υπηρεσίες' ανά έτος

Μεταφορές						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	10.9%	13.3%	13.8%	14.4%	9.6%	10.2%
B	21.7%	16.0%	16.1%	15.5%	13.5%	12.0%
C	30.4%	37.3%	37.9%	41.2%	45.2%	34.3%
D	17.4%	10.7%	11.5%	6.2%	6.7%	10.2%
E	19.6%	22.7%	20.7%	22.7%	25.0%	33.3%

Πίνακας 76. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Μεταφορές' ανά έτος

Βιομηχανία						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	24.8%	27.1%	29.2%	28.2%	25.2%	22.6%
B	22.7%	23.2%	23.8%	21.5%	22.2%	22.0%
C	18.9%	18.3%	18.7%	17.7%	16.8%	19.9%
D	13.3%	13.7%	13.1%	13.6%	16.2%	15.5%
E	20.3%	17.7%	15.2%	19.1%	19.6%	20.1%

Πίνακας 77. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Βιομηχανία' ανά έτος

Διαφημιστικές						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	0.0%	4.7%	4.3%	1.3%	1.3%	3.5%
B	11.4%	7.8%	17.1%	10.5%	6.4%	8.1%
C	52.3%	56.3%	41.4%	44.7%	39.7%	38.4%
D	18.2%	23.4%	28.6%	35.5%	37.2%	31.4%
E	18.2%	7.8%	8.6%	7.9%	15.4%	18.6%

Πίνακας 78. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Διαφημιστικές' ανά έτος

Εμπόριο						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	22.0%	26.6%	29.8%	25.0%	22.4%	22.3%
B	18.6%	16.0%	14.7%	14.2%	16.6%	15.9%
C	21.3%	19.8%	20.7%	21.6%	23.0%	21.3%
D	18.4%	17.9%	17.2%	18.5%	17.1%	18.9%
E	19.7%	19.8%	17.6%	20.7%	20.9%	21.6%

Πίνακας 79. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Εμπόριο' ανά έτος

Τουρισμός						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	12.0%	11.1%	16.9%	17.8%	16.4%	14.8%
B	10.9%	13.4%	15.3%	11.5%	20.9%	16.2%
C	20.7%	20.4%	20.8%	24.6%	20.9%	21.4%
D	13.0%	12.8%	14.2%	13.1%	11.0%	13.3%
E	43.5%	42.4%	32.8%	33.0%	30.9%	34.3%

Πίνακας 80. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Τουρισμός' ανά έτος

Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	15.8%	21.9%	34.0%	43.9%	37.3%	30.6%
B	79.0%	50.0%	48.9%	36.4%	39.2%	40.8%
C	5.3%	15.6%	8.5%	9.1%	5.9%	12.2%
D	0.0%	6.3%	2.1%	6.1%	13.7%	12.2%
E	0.0%	6.3%	6.4%	4.6%	3.9%	4.1%

Πίνακας 81. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις' ανά έτος

Πληροφορική						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	9.0%	15.0%	21.4%	23.0%	16.5%	11.4%
B	39.7%	36.3%	33.1%	28.9%	24.3%	17.4%
C	35.9%	39.8%	39.0%	39.7%	39.5%	40.8%
D	11.5%	6.2%	5.2%	5.9%	11.5%	18.4%
E	3.9%	2.7%	1.3%	2.5%	8.2%	11.9%

Πίνακας 82. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Πληροφορική' ανά έτος

Τηλεπικοινωνίες						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	60.0%	30.0%	38.5%	15.4%	19.4%	9.7%
B	20.0%	30.0%	38.5%	57.7%	32.3%	51.6%
C	0.0%	20.0%	7.7%	7.7%	12.9%	16.1%
D	0.0%	10.0%	7.7%	7.7%	12.9%	6.5%
E	20.0%	10.0%	7.7%	11.5%	22.6%	16.1%

Πίνακας 83. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Τηλεπικοινωνίες' ανά έτος

Διάφορες υπηρεσίες						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	26.3%	24.6%	20.5%	23.7%	23.5%	25.0%
B	56.1%	56.5%	67.1%	55.9%	58.2%	57.9%
C	3.5%	5.8%	1.1%	4.2%	4.1%	5.0%
D	5.3%	4.4%	6.8%	10.2%	7.7%	7.5%
E	8.8%	8.7%	4.6%	5.9%	6.5%	4.6%

Πίνακας 84. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Διάφορες υπηρεσίες' ανά έτος

Χρηματοοικονομικά						
Cluster	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	25.6%	28.0%	37.8%	21.4%	5.7%	7.5%
B	51.1%	47.5%	44.1%	48.3%	22.6%	8.8%
C	16.7%	10.2%	9.5%	14.5%	30.2%	22.5%
D	5.6%	8.5%	5.5%	10.3%	21.7%	17.5%
E	1.1%	5.9%	3.2%	5.5%	19.8%	43.8%

Πίνακας 85. Αποτελέσματα *Cluster Analysis* για τον κλάδο 'Χρηματοοικονομικά' ανά έτος

10.7 Αποτελέσματα *Benchmarking* 2002

Όσον αφορά την κατάσταση της οικονομίας σήμερα, πραγματοποιήθηκε *Benchmarking* με χρήση όλων των διαθέσιμων *benchmarks*. Λαμβάνονται υπόψη οι τελευταίες επιδόσεις των επιχειρήσεων (2002), καθώς και οι επιδόσεις στις προηγούμενες χρονιές μέσω των *5-year Averages* και των *Compound Annual Growth Rates (CAGR)* πενταετίας, επομένως λαμβάνεται μια πραγματική κατάσταση των επιχειρήσεων και της πορείας τους μέχρι σήμερα.

Στις αναλύσεις που ακολουθούν συμμετέχουν επιχειρήσεις οι οποίες έχουν συνεχή παρουσία πενταετίας και επομένως είναι διαθέσιμα για αυτές στοιχεία *5-year average* και *Compound Annual Growth Rates* πενταετίας (2339 από τις 4009 επιχειρήσεις του 2002).

Πραγματοποιείται *Cluster Analysis* σε κάθε μία από τις οικογένειες παραμέτρων (*Profitability* και *Growth*) και εξάγονται 5 Clusters για κάθε οικογένεια παραμέτρων. Τα Clusters ονομάζονται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου (A, B, C, D, E), με το Cluster A να θεωρείται το πλέον ανταγωνιστικό, εφόσον οι εταιρείες που το απαρτίζουν περνούν τα περισσότερα *Benchmarks*, και να ακολουθούν τα υπόλοιπα.

Παρακάτω εξετάζονται οι δομές των Clusters αυτών, τόσο μεμονωμένα, όσο και μεταξύ τους καθώς και σε σχέση με τις άλλες παραμέτρους ανάλυσης.

10.7.1 Κατανομή των επιχειρήσεων στα *Clusters*

Profitability Cluster	Αριθμός εταιρειών
A	594
B	536
C	495
D	389
E	325
Σύνολο	2339

Πίνακας 86. Κατανομή επιχειρήσεων στα *Profitability Clusters*

Growth Cluster	Αριθμός εταιρειών
A	597
B	403
C	227
D	408
E	704
Σύνολο	2339

Πίνακας 87. Κατανομή επιχειρήσεων στα *Growth Clusters*

10.7.2 Κατανομή των επιχειρήσεων σε υπερκλάδους και *Clusters*

Υπερκλάδος	A	B	C	D	E	Σύνολο
Ταχυδρομικές υπηρεσίες		1	1	2	1	5
Μεταφορές	7	2	17	13	21	60
Βιομηχανία	307	253	209	177	165	1111
Διαφημιστικές	2	17	17	8	4	48
Εμπόριο	205	149	169	137	99	759
Τουρισμός	26	21	27	28	25	127
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	6	12	1	1		20
Πληροφορική	13	46	20	10	6	95
Τηλεπικοινωνίες	4	3	2			9
Διάφορες Υπηρεσίες	16	20	9	2	3	50
Χρηματοοικονομικά	8	12	23	11	1	55
Σύνολο	594	536	495	389	325	2339

Πίνακας 88. Κατανομή των επιχειρήσεων στα *Profitability Clusters* ανά υπερκλάδο

Υπερκλάδος	A	B	C	D	E	Σύνολο
Ταχυδρομικές υπηρεσίες	1		3		1	5
Μεταφορές	11	5	6	16	22	60
Βιομηχανία	373	221	102	177	238	1111
Διαφημιστικές	6	3	4	7	28	48
Εμπόριο	131	129	73	147	279	759
Τουρισμός	7	14	19	28	59	127
Υπηρεσίες προς επιχειρ.	7	6	1	2	4	20
Πληροφορική	36	15	9	18	17	95
Τηλεπικοινωνίες	4		1	2	2	9
Διάφορες Υπηρεσίες	10	9	6	7	18	50
Χρηματοοικονομικά	11	1	3	4	36	55
Σύνολο	597	403	227	408	704	2339

Πίνακας 89. Κατανομή των επιχειρήσεων στα *Growth Clusters* ανά υπερκλάδο

10.7.3 Συσχέτιση μεταξύ *Profitability & Growth Clusters*

Στην παράγραφο αυτή διερευνάται η συσχέτιση μεταξύ των δύο *Clusterings*, δηλαδή η σχετική θέση των επιχειρήσεων στα δυο *Clusters*. Ο Πίνακας 90 δείχνει την κατανομή των 594 επιχειρήσεων του *Profitability Cluster A* στα 5 *Growth Clusters*. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, διαφαίνεται ότι οι επιχειρήσεις που έχουν άριστες επιδόσεις όσον αφορά την κερδοφορία έχουν κατά κανόνα καλές επιδόσεις και όσον αφορά τη μεγέθυνση, με λίγες μόνο εξαιρέσεις.

Profitability Cluster A	
Growth Cluster	Αριθμός εταιρειών
A	196
B	151
C	46
D	106
E	95
Σύνολο	594

Πίνακας 90. Κατανομή των επιχειρήσεων του *Profitability Cluster A* στα *Growth Clusters*

Ο Πίνακας 91 δείχνει την κατανομή των 597 επιχειρήσεων του *Growth Cluster A* στα 5 *Profitability Clusters*. Παρατηρείται το αντίστοιχο συμμετρικό φαινόμενο: Οι επιχειρήσεις που έχουν καλή ανάπτυξη (μεγέθυνση) κατά κανόνα έχουν και καλή αποδοτικότητα και κερδοφορία, με λίγες εξαιρέσεις.

Growth Cluster A	
Profitability Cluster	Αριθμός εταιρειών
A	196
B	149
C	110
D	73
E	69
Σύνολο	597

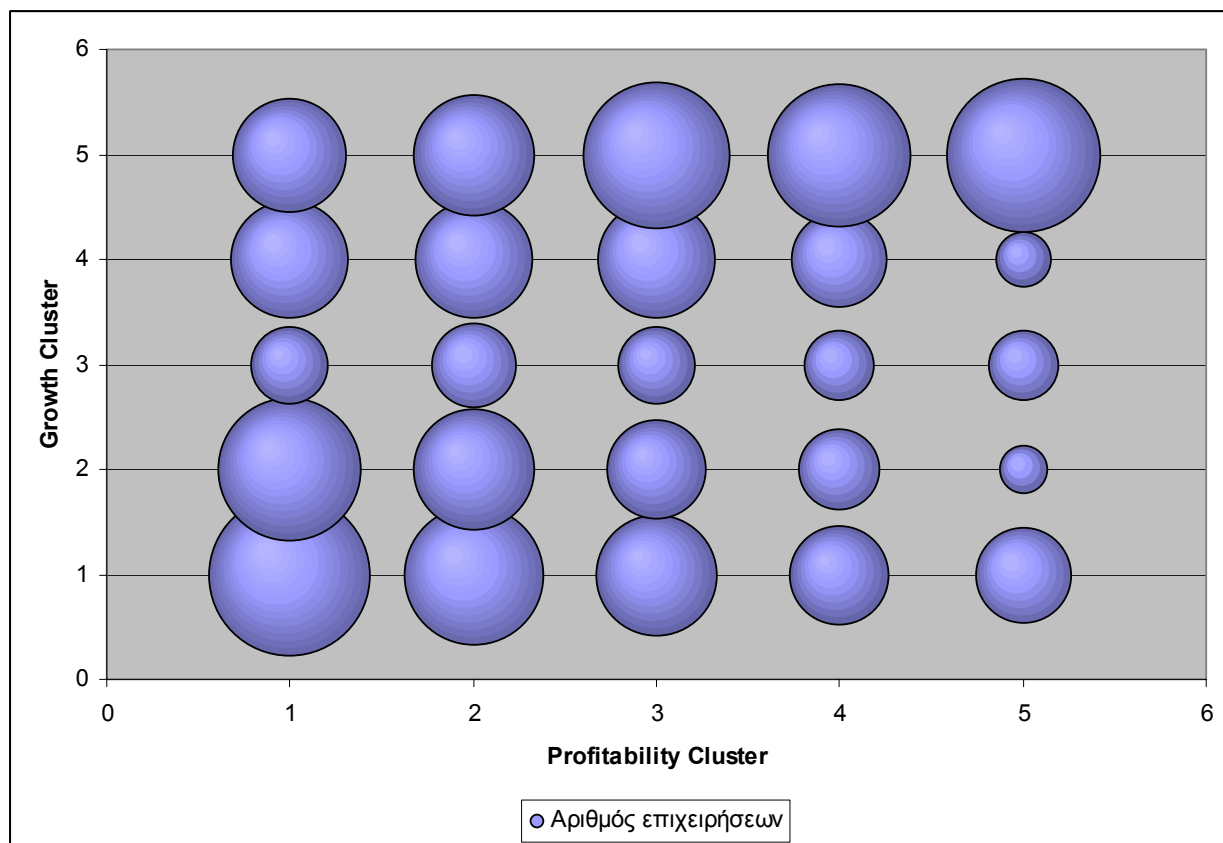
Πίνακας 91. Κατανομή των επιχειρήσεων του *Growth Cluster A* στα *Profitability Clusters*

Οι επιχειρήσεις που συνδυάζουν άριστα επίπεδα αποδοτικότητας και μεγέθυνσης μπορεί να θεωρηθούν ως κατ' εξοχήν ανταγωνιστικές και ανέρχονται στο ποσοστό του 8.4% επί του συνόλου των επιχειρήσεων. Αν σε αυτές συμπεριληφθούν και αυτές του *Growth Cluster B*, το ποσοστό θα ανέλθει στο 14.8%, σύμφωνα με τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα.

Profitability Cluster	Growth Cluster	Αριθμός εταιρειών	Ποσοστό επί του συνόλου
A	A	196	8.4%
A	A + B	347	14.8%

Πίνακας 92. Εταιρείες που ανήκουν στα *Clusters A* και για τις δύο οικογένειες παραμέτρων

Για να πάρουμε μια γενική εικόνα των συσχετίσεων μεταξύ των *Clusters*, χαράσσεται ένα *Bubble Chart* στο οποίο ο οριζόντιος άξονας είναι το *Profitability Cluster*, ο κατακόρυφος άξονας είναι το *Growth Cluster*, και το μέγεθος κάθε φούσκας (*bubble*) παριστάνει τον αριθμό των εταιρειών. Οι επιχειρήσεις κάτω δεξιά (1,1) είναι οι πλέον ανταγωνιστικές, εφόσον ανήκουν στα *A Clusters* και για τις δύο διαστάσεις (οικογένειες παραμέτρων), ενώ αυτές πάνω δεξιά (5,5) είναι οι πλέον μη ανταγωνιστικές εφόσον ανήκουν στα *E Clusters* και για τις δύο εξεταζόμενες διαστάσεις.

Διάγραμμα 56. Bubble chart συσχέτισμού των Profitability και Growth Clusters

Παρατηρείται ότι τα μεγέθη των Bubbles είναι μεγάλα κάτω αριστερά όπου οι επιχειρήσεις ανήκουν στα καλύτερα Clusters και στις δύο διαστάσεις (με τάση να μικραίνουν προς τα πάνω και δεξιά) και πάνω δεξιά όπου οι επιχειρήσεις ανήκουν στα χειρότερα Clusters και στις δύο διαστάσεις (με τάση να μικραίνουν προς τα κάτω και αριστερά). Οι περιπτώσεις επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται σε καλό cluster για τη μια μόνο από τις εξεταζόμενες διαστάσεις είναι σχετικά περιορισμένες.

Το γεγονός αυτό δείχνει τη γενική τάση σύγκλισης των επιδόσεων των επιχειρήσεων στις δύο εξεταζόμενες διαστάσεις. Όπως διαφαίνεται, η ανταγωνιστικότητα σε επίπεδο επιχείρησης δεν έχει να κάνει αποκλειστικά με την κερδοφορία, εφόσον η υψηλή κερδοφορία συνδυάζεται κατά κανόνα με ικανές ή υψηλές επιδόσεις και όσον αφορά άλλα μεγέθη.

10.7.4 Πωλήσεις και *Clusters*

Profitability Cluster	Sales (Mean)	Sales (Median)
A	45,518,069	9,552,237
B	27,542,618	9,410,214
C	27,296,425	7,834,565
D	32,926,806	7,648,223
E	17,869,242	6,892,555

Πίνακας 93. Πωλήσεις στα *Profitability Clusters*

Growth Cluster	Sales (Mean)	Sales (Median)
A	32,735,727	10,839,605
B	30,799,544	8,832,022
C	25,242,389	7,938,581
D	42,472,547	9,139,440
E	26,866,578	6,375,933

Πίνακας 94. Πωλήσεις στα *Growth Clusters*10.7.5 Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών (*Ebidta / Interest*) και *Clusters*

Profitability Cluster	Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών (Mean)	Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών (Median)
A	377.055	11.990
B	922.906	4.209
C	-8.214	2.235
D	2.438	1.451
E	-10.665	-0.136

Πίνακας 95. Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών στα *Profitability Clusters*

Growth Cluster	Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών (Mean)	Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών (Median)
A	903.643	4.037
B	281.885	3.792
C	57.975	2.302
D	67.975	3.128
E	23.174	1.471

Πίνακας 96. Κάλυψη χρηματοδοτικών δαπανών στα *Growth Clusters*

Στην περίπτωση της κάλυψης των χρηματοδοτικών δαπανών, λόγω της παρουσίας πολλών ακραίων τιμών (*Outliers*), εξαιτίας της φύσης του τύπου υπολογισμού της παραμέτρου (ύπαρξη τιμών κοντά στο μηδέν στον παρονομαστή), είναι προτιμότερο να επικεντρωθεί κανείς στην πληροφορία της διαμέσου. Όσον αφορά τα *Profitability Clusters*, είναι σαφές ότι η

κάλυψη των χρηματοδοτικών δαπανών είναι υψηλή για τις αποδοτικές εταιρείες και πέφτει όσο προχωράμε σε επόμενα *Clusters*.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και όσον αφορά τα *Growth Clusters*, όμως το φαινόμενο εδώ δεν είναι τόσο ξεκάθαρο, καθώς το *Cluster A* παρουσιάζει την υψηλότερη τιμή όμως από εκεί και πέρα δεν ακολουθείται κάποιο σαφώς πτωτικό *pattern*.

10.7.6 Διάρθρωση κεφαλαίων (Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων) και *Clusters*

<i>Profitability Cluster</i>	Debt/(Eq+debt) (Mean)	Debt/(Eq+debt) (Median)
A	0.125	0.048
B	0.130	0.061
C	0.161	0.064
D	0.178	0.055
E	0.348	0.127

Πίνακας 97. Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων στα *Profitability Clusters*

<i>Growth Cluster</i>	Debt/(Eq+debt) (Mean)	Debt/(Eq+debt) (Median)
A	0.165	0.071
B	0.167	0.063
C	0.158	0.089
D	0.164	0.081
E	0.195	0.040

Πίνακας 98. Ξένα προς σύνολο απασχολούμενων κεφαλαίων στα *Growth Clusters*

Όσον αφορά την αποδοτικότητα, παρατηρείται μια σαφώς ανοδική τάση στον παράγοντα αυτόν καθώς κινούμαστε προς τα κάτω στα *clusters*, γεγονός που μαρτυράται τόσο από τον μέσο όρο όσο και από τη διάμεσο της εξεταζόμενης ποσότητας. Για τις επιχειρήσεις του *Cluster A*, ο μέσος όρος του χρέους προς τα συνολικά απασχολούμενα κεφάλαια είναι 12.5% ενώ για το *Cluster E* είναι 34.8%.

Όσον αφορά τη μεγέθυνση, το *pattern* δεν είναι τόσο σαφές.

10.7.7 Γενική ρευστότητα και *Clusters*

<i>Profitability Cluster</i>	Γενική ρευστότητα (Mean)	Γενική ρευστότητα (Median)
A	2.057	1.380
B	3.318	1.201
C	2.098	1.100
D	1.319	1.054
E	1.331	1.019

Πίνακας 99. Γενική ρευστότητα στα *Profitability Clusters*

<i>Growth Cluster</i>	Γενική ρευστότητα (<i>Mean</i>)	Γενική ρευστότητα (<i>Median</i>)
A	1.407	1.155
B	1.930	1.197
C	1.855	1.128
D	1.509	1.187
E	3.309	1.111

Πίνακας 100. Γενική ρευστότητα στα *Growth Clusters*

Για την παράμετρο αυτήν είναι επίσης προτιμότερο να επικεντρωθεί κανείς στην πληροφορία της διαμέσου. Όσον αφορά την αποδοτικότητα, η γενική ρευστότητα είναι υψηλή για τις εταιρείες των κορυφαίων *Clusters*, και πέφτει όσο κινούμαστε προς τα κάτω στα *Clusters*.

Δεν συμβαίνει το ίδιο και για τα *Growth Clusters*, όπου το αντίστοιχο *pattern* δεν είναι σαφές.

10.7.8 Άμεση ρευστότητα και *Clusters*

<i>Profitability Cluster</i>	Άμεση ρευστότητα (<i>Mean</i>)	Άμεση ρευστότητα (<i>Median</i>)
A	1.566	1.018
B	2.131	0.905
C	1.685	0.804
D	0.905	0.681
E	0.842	0.670

Πίνακας 101. Άμεση ρευστότητα στα *Profitability Clusters*

<i>Growth Cluster</i>	Άμεση ρευστότητα (<i>Mean</i>)	Άμεση ρευστότητα (<i>Median</i>)
A	0.989	0.836
B	1.509	0.872
C	1.440	0.833
D	1.054	0.833
E	2.239	0.796

Πίνακας 102. Άμεση ρευστότητα στα *Growth Clusters*

Εξετάζοντας τη διάμεσο της άμεσης ρευστότητας, προκύπτουν συμπεράσματα αντίστοιχα με αυτά της γενικής ρευστότητας.

10.7.9 Εισηγμένη εταιρεία στο Χ.Α.Α και Clusters

Στην παράγραφο αυτή εξετάζεται η κατανομή των εισηγμένων και μη επιχειρήσεων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών στα *Clusters*.

Profitability Cluster	Ποσοστό εισηγμένων	Ποσοστό μη εισηγμένων
A	10.27%	89.73%
B	9.51%	90.49%
C	5.66%	94.34%
D	6.43%	93.57%
E	5.23%	94.77%

Πίνακας 103. Ποσοστά εισηγμένων και μη εταιρειών στα *Profitability Clusters*

Παρατηρούμε ότι σύμφωνα με το κριτήριο αποδοτικότητας (*Profitability*), η εισαγωγή στο Χρηματιστήριο είναι ευνοϊκή, καθώς 10.2% των εταιρειών του *cluster A* είναι εισηγμένες και τα σχετικά ποσοστά μειώνονται καθώς μετακινούμαστε προς το *cluster E* (5.2%).

Growth Cluster	Ποσοστό εισηγμένων	Ποσοστό μη εισηγμένων
A	8.9%	91.1%
B	8.2%	91.8%
C	7.1%	93.0%
D	7.6%	92.4%
E	7.0%	93.0%

Πίνακας 104. Ποσοστά εισηγμένων και μη εταιρειών στα *Growth Clusters*

Το ίδιο συμβαίνει και όσον αφορά τα κριτήρια μεγέθυνσης, σε μικρότερο εύρος.

Κεφάλαιο 11^ο

11. Συμπεράσματα πάνω στις ποσοτικές αναλύσεις

Οι διαχρονικές ποσοτικές αναλύσεις για την περίοδο 1997-2002 έδειξαν ότι ως γενική τάση, η οικονομία ακολούθησε μια ανοδική πορεία αρχικά, με κορύφωση το 1999, όπου τα σχετικά ποσοστά των πλέον ανταγωνιστικών εταιρειών μεγιστοποιούνται, ενώ από το 2000 μέχρι και σήμερα (2002) η πορεία είναι έντονα πτωτική, με τα ποσοστά των ανταγωνιστικών εταιρειών να μειώνονται και να αυξάνονται αντίστοιχα τα ποσοστά των πλέον μη ανταγωνιστικών εταιρειών, που για το έτος 2002 μεγιστοποιούνται. Πιθανή εξήγηση για το φαινόμενο αυτό της πτωτικής τάσης μετά το 1999 είναι η ένταξη της χώρας στο ενιαίο Ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα τη χρονική περίοδο εκείνη, που καθιστά από τότε τον ανταγωνισμό πιο έντονο και τις δυνατότητες για κυβερνητική «προστασία» σχεδόν ανύπαρκτες.

Τα προβλήματα αυτά ενδεχομένως προϋπήρχαν, έγιναν όμως περισσότερο αντιληπτά με την ένταξη στην Ευρωζώνη. Με την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, το κοινό νόμισμα και ελάχιστη κρατική προστασία, ο ανταγωνισμός των ελληνικών επιχειρήσεων με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές είναι πλέον πολύ αμεσότερος. Ο μελλοντικός κίνδυνος γίνεται ακόμα πιο ορατός αν αναλογιστεί κανείς ότι μετά το 2006 η Ελλάδα θα κατατάσσεται πλέον από τη Ευρωπαϊκή Ένωση στις αναπτυγμένες χώρες και θα λαμβάνει πολύ μειωμένες χορηγίες.

Τα ποσοτικά ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με τα ευρήματα της θεωρητικής ανάλυσης του πρώτου μέρους, σύμφωνα με τα οποία πρέπει να πραγματοποιηθούν ευρείες μεταρρυθμίσεις στο μικροοικονομικό επίπεδο προκειμένου να υπάρξει αύξηση της παραγωγικότητας και της ευημερίας και περαιτέρω ανάπτυξη στη χώρα μας. Σε διαφορετική περίπτωση, η πτωτική τάση των τελευταίων χρόνων που διαφάνηκε παραπάνω ενδέχεται να συνεχιστεί και στο μέλλον με απρόσμενα επακόλουθα.

Οι ποσοτικές αναλύσεις έδειξαν επίσης ότι η ανταγωνιστικότητα στο επίπεδο των επιχειρήσεων δεν είναι μια μονομερής δραστηριότητα ή ικανότητα μιας επιχείρησης και δεν έχει να κάνει αποκλειστικά με τη βραχυχρόνια κερδοφορία της με τη στενή έννοια. Η ανταγωνιστικότητα μιας εταιρείας διαφαίνεται τόσο στην κερδοφορία της, όσο και σε ποικίλες άλλες διαστάσεις του επιχειρηματικού πρίσματος, όπως στη μεγέθυνσή της, στην κάλυψη των χρηματοδοτικών δαπανών της, στη διάρθρωση των κεφαλαίων της, στη ρευστότητά της κ.α. Εταιρείες οι οποίες δεν φροντίζουν να έχουν ικανές επιδόσεις σε κάθε μια από τις απαιτούμενες παραμέτρους ενδέχεται βραχυχρόνια να παρουσιάσουν κερδοφορία, δεν μπορούν όμως να θεωρηθούν στην πραγματικότητα ανταγωνιστικές αφού το πλεονέκτημα αυτό δεν είναι διατηρήσιμο, εφόσον η κερδοφορία στηρίζεται σε ελλείψεις σε άλλους κρίσιμους παράγοντες και αναπόφευκτα κάποια στιγμή στο μέλλον θα εκδηλωθεί η σχετική αδυναμία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των αναλύσεων, όσον αφορά το κριτήριο αποδοτικότητας και ανάπτυξης, μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 8.4% των ελληνικών εταιρειών μπορεί να θεωρηθεί κατ' εξοχήν ανταγωνιστικό με διεθνή κριτήρια σήμερα, παρόλη την κοινώς ομολογουμένη γενικότερη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος ανάπτυξης τα

τελευταία χρόνια στη χώρα μας και τα μεγάλα ποσοστά αύξησης του ΑΕΠ που έχουν καταγραφεί.

Τα ποσοτικά αυτά αποτελέσματα συμφωνούν με τα ευρήματα της θεωρητικής προσέγγισης του πρώτου μέρους, σύμφωνα με τα οποία το κατά κεφαλή εισόδημά της χώρας είναι ιδιαίτερα υψηλό σε σχέση με την κατάσταση της μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας, και επομένως η τρέχουσα ευημερία ενδέχεται να μην είναι διατηρήσιμη μακροπρόθεσμα αν δεν πραγματοποιηθούν ευρείες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στο μικροοικονομικό επίπεδο. Πρωταρχικής σημασίας επομένως προτεραιότητες για τη χώρα κρίνονται οι προσπάθειες βελτίωσης των μικροοικονομικών θεμελίων ανάπτυξης: Των επιχειρηματικών διαδικασιών και της στρατηγικής των επιχειρήσεων, της επιχειρηματικότητας, της στρατηγικής σκέψης, της διοικητικής πρακτικής και της επιχειρηματικής εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 12^ο

12. Βιβλιογραφία Β' Μέρους

12.1 Ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία

1. Baker, M., and R. Ruback (1999) *Estimating Industry multiples*, Working paper, Harvard University.
2. Beatty, R.P. and J.R.M. Hand (1995) *Business Applications for Corporate Financial Accounting*, South – Western Publishing Co, Cincinnati, Ohio.
3. Berenson and Levine (1999), *Basic Business Statistics, Concepts and Applications*, Seventh Edition, Prentice-Hall Inc.
4. Boxwell, R.J., (1994) *Benchmarking for Competitive advantages*, Mc Graw Hill, Maidenhead.
5. Brealey, R.A. and S.C. Myers (1991), *Principles of Corporate Finance*, 4th edition, McGraw - Hill, New York.
6. Camp, R.C. (1992) 'Learning from the best leads to superior performance', *The Journal of Business Strategy*, 13, 3-6.
7. Cook, S. (1995), *Practical Benchmarking: A manager's guide to creating competitive advantage*, Kogan Page.
8. Curwin, J. and R. Slater (1995), *Quantitative Methods for Business Decisions*, Chapman & Hall.
9. Howitt, D. and D. Cramer (2001), *A Guide to Computing Statistics with SPSS Release 10 for Windows*, Pearson Education Limited.
10. Ibbotson Associates (2002) *The Cost of Capital Yearbook*.
11. Levin, R.I. and D.S. Rubin (1994), *Statistics for Management*, Prentice Hall International Editions.
12. Penrose E. (1959), *The Theory of the Growth of the Firm*, John Wiley and Sons, New York.
13. Peteraf M. (1993), 'The cornerstones of competitive advantage: A resource-based view', *Strategic Management Journal*, 14, 179-191.
14. Porter M.E. (1985), *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*, Free Press, New York.
15. Porter, M.E. (1980) *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors.*, Free Press, New York.
16. Rumelt R. (1991), 'How much does industry matter?', *Strategic Management Journal*, 12 (3), 167-185.
17. Walsh, C. (2000) *Αριθμοδείκτες και Management*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
18. White, G.I., A.C. Sondhi and D. Fried (1994), *The Analysis and Use of Financial Statements*, John Wiley & Sons, New York.

19. Αποστολόπουλος, Ι.Ν. (1997) *Ειδικά θέματα χρηματοδοτικής διοικήσεως*, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
20. Βασιλάτου – Θανοπούλου Ε. (1998) *Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική Τεύχος Α*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα.
21. Βασιλάτου – Θανοπούλου Ε. (1998) *Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική Τεύχος Β*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα.
22. Βασιλάτου – Θανοπούλου Ε. (1998) *Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική Τεύχος Γ*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα.
23. Γκίκας Δ.Χ. (2002) *Η ανάλυση και οι χρήσεις των λογιστικών καταστάσεων*, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα.
24. Κάντζος, Κ. (2001) *Αγγλοελληνικό – Ελληνοαγγλικό λεξικό λογιστικής με όρους χρηματοοικονομικής φορολογικής και ελεγκτικής*, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
25. Κάντζος, Κ., (1994) *Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων*, Interbooks, Αθήνα.
26. Νιάρχος, Ν.Α. (2002) *Χρηματοοικονομική ανάλυση λογιστικών καταστάσεων*, Έκτη έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
27. Πατατούκας, Κ.Π. και Ε.Γ. Δεμοιράκος (2003) *Μεθοδολογία ανάλυσης οικονομικών καταστάσεων & αποτίμησης επιχειρήσεων*, Εκδόσεις Ηπειρωτική, Αθήνα.
28. Χαλικιάς, Ι.Γ. (2001) *Στατιστική: Μέθοδοι ανάλυσης για επιχειρηματικές αποφάσεις*, Εκδόσεις Rosili, Αθήνα.

12.2 Ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο

1. Benchmarking in Europe, www.benchmarking-in-europe.com
2. Best Practice Database, www.bestpracticelibrary.com
3. Business Statistics online, www.bizstats.com
4. Ibbotson Associates, www.ibbotson.com
5. Investive glossary on the web, www.investorwords.com
6. Thomson Financial Datastream, www.datastream.com